

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W LATACH 2011-2015

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

**WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI
W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM
W LATACH 2011-2015**

Analizy statystyczne

Kraków 2015

Opracowanie publikacji	Urząd Statystyczny w Krakowie Oddział w Tarnowie
Autorzy opracowania	Lucyna Cuber, Anna Gubernat, Marta Jurczak, Danuta Kalista, Danuta Krystek, Elżbieta Niemiec, Jolanta Piątek, Antonina Setlak, Anna Seweryn, Anna Siadek, Małgorzata Szopa, Jadwiga Szponder
pod kierunkiem	Agnieszki Chochorowskiej
Skład komputerowy, wykresy i mapy	Elżbieta Niemiec, Urszula Nieboga
Naliczanie danych	Sebastian Hebda, Mateusz Słomski, Anna Stawarz
Projekt okładki	Elżbieta Niemiec
Autor zdjęć	Anna Siadek
Tłumaczenie	Małopolski Ośrodek Badań Regionalnych Dział Opracowań Regionalnych Marcin Łacic, Wojciech Marczak

ISSN 2084-8978

Przy publikowaniu danych prosimy o podanie źródła

Urząd Statystyczny w Krakowie
31-223 Kraków, ul. Kazimierza Wyki 3
tel. 12 415 60 11 fax: 12 361 01 92
e-mail: SekretariatUSKRK@stat.gov.pl
<http://krakow.stat.gov.pl/>

Publikacja dostępna w Internecie <http://krakow.stat.gov.pl/> oraz na płycie CD

PRZEDMOWA

Przekazujemy Państwu czwartą edycję analitycznej publikacji charakteryzującej regionalne i lokalne zróżnicowanie warunków życia mieszkańców województwa małopolskiego.

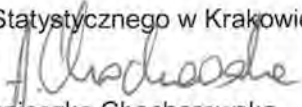
Zaprezentowane dane dla lat 2011-2015 w przekrojach terytorialnych pozwalają prześledzić dynamikę i kierunki zmian warunków życia ludności w wybranych dziedzinach tematycznych takich jak: zasoby ludzkie, aktywność gospodarcza, zamożność mieszkańców, dostępność usług społecznych. Do opisu każdej dziedziny wykorzystano zestaw wskaźników określających natężenie omawianych zjawisk, a także ich przestrzenne zróżnicowanie.

Zasadniczą część opracowania stanowi analiza składająca się z trzech rozdziałów. W pierwszym przedstawiono warunki życia ludności województwa małopolskiego na tle kraju i innych województw. W drugim szczegółowo omówiono warunki życia ludności w powiatach województwa. W trzecim rozdziale zawarto opis zróżnicowań poziomu życia w gminach identyfikując przy tym obszary problemowe. Analiza prowadzona jest analogicznie we wszystkich trzech rozdziałach, z uwzględnieniem wspomnianego wcześniej zakresu tematycznego. Badane zjawiska i uzyskane wyniki zaprezentowano na wykresach i mapach. Ze względu na złożoność zagadnienia, do opracowania syntetycznej oceny poziomu życia w przekrojach powiatów i gmin zastosowano analizę wielowymiarową.

Uzupełnieniem opracowania jest część tabelaryczna, która zawiera wskaźniki dla województwa małopolskiego ogółem oraz wybrane wskaźniki w podziale na miasta i wieś, a także w układzie podregionów, powiatów i gmin. Zestawione dane zamieszczono w plikach Excela, co pozwala prowadzić pogłębione własne analizy. Całość opracowania poprzedzona została uwagami metodycznymi, w których przedstawiono definicje pojęć i opis metod stosowanych w publikacji.

Wydanie jest opracowane wyłącznie w wersji elektronicznej i dostępne na stronie Internetowej Urzędu oraz na płycie CD.

Mam nadzieję, że opracowanie to będzie interesującym źródłem wiedzy o warunkach życia ludności województwa, a także okaże się pomocne dla władz samorządowych oraz osób i instytucji zajmujących się rozwojem regionu.

p. o. Dyrektora
Urzędu Statystycznego w Krakowie

Agnieszka Chochorowska

Kraków, grudzień 2016 r.

PREFACE

We present you the fourth edition of an analytical publication characterising regional and local diversity of the living standards of inhabitants of Małopolskie voivodship.

Data presented for years 2011-2015 in territorial divisions allow to trace the dynamics and directions of changes of the living standards of the population in selected thematic domains such as: human resources, economic activity, inhabitants' wealth, availability of social services. For the description of every domain a set of indices was used, defining the intensity of discussed phenomena and also their spatial differentiation.

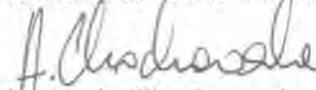
The main part of the elaboration is constituted by the analysis composed of three chapters. In the first one living conditions of the population of Małopolskie voivodship against a background of the country and other voivodships are presented. In the second one living conditions of the population in the voivodship's powiats are discussed in detail. The third chapter includes a description of differentiation of the living standards in gminas, identifying problem areas simultaneously. The analysis is conducted similarly in all three chapters, considering mentioned above thematic scope. Studied phenomena and results of surveys are depicted on graphs and maps. Due to complexity of the issue, multidimensional analysis of selected indices was applied by powiats and gminas.

The supplement of the elaboration is the tabular part which contains indices for Małopolskie voivodship in general as well as selected indices in division into urban and rural areas and also by subregions, powiats and gminas. Data have been put together in Excel files what allows to conduct own deepen analyses. The study is preceded by methodological notes presenting definitions of terms and the description of methods used in the publication.

This edition is prepared only in electronic version and available at the Office website as well as on CD-ROM.

I hope that this elaboration will be an interesting source of knowledge about living standards of the population of the voivodship and it will be helpful for local government authorities as well as for persons and institutions engaged in the development of the region.

*Acting Director
of the Statistical Office in Kraków*

Agnieszka Chochorowska

Spis treści

	Str.
PRZEDMOWA	3
UWAGI OGÓLNE	27
UWAGI METODYCZNE	31
1. Zasoby ludzkie	31
2. Aktywność gospodarcza	34
3. Zamożność mieszkańców	37
4. Dostępność usług społecznych	47
5. Metody statystyczne	51
Wprowadzenie	54
1. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM NA TLE KRAJU I INNYCH WOJEWÓDZTW W LATACH 2011-2015	56
1.1. Podstawowe tendencje zmian	56
1.2. Zasoby ludzkie	61
1.2.1. Stan ludności i jego zmienność	61
1.2.2. Starzenie się ludności i tempo tego procesu	68
1.2.3. Aspiracje edukacyjne młodzieży	69
1.2.4. Stan zdrowia ludności	70
1.2.5. Rynek pracy	72
1.3. Aktywność gospodarcza	80
1.3.1. Produkt Krajowy Brutto	80
1.3.2. Podmioty gospodarki narodowej	81
1.3.3. Przedsiębiorstwa niefinansowe prowadzące działalność gospodarczą	84
1.4. Zamożność mieszkańców	90
1.4.1. Dochody ludności	90
1.4.2. Wynagrodzenia	91
1.4.3. Przychody roczne z tytułu wynagrodzeń	91
1.4.4. Świadczenia społeczne	94
1.4.5. Ubóstwo ekonomiczne i zasięg ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej	100
1.4.6. Struktura wydatków, spożycie, wyposażenie gospodarstw domowych	102
1.4.7. Zasoby mieszkaniowe	104
1.4.8. Mieszkania oddane do użytkowania	113
1.4.9. Infrastruktura komunalna	116
1.5. Dostępność usług społecznych	120
1.5.1. Ochrona zdrowia	120
1.5.2. Edukacja	121
1.5.3. Kultura	123
1.5.4. Turystyka	126
1.5.5. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego	128
1.5.6. Stan i ochrona środowiska	133
1.5.7. Transport i łączność	139
1.5.8. Bezpieczeństwo publiczne	140
1.5.9. Spójność społeczna	142

	Str.
2. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W POWIATACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2011-2015.....	147
2.1. Podstawowe tendencje zmian	147
2.2. Zasoby ludzkie	158
2.2.1. Stan ludności i jego zmienność	158
2.2.2. Starzenie się ludności i tempo tego procesu	161
2.2.3. Stan zdrowia ludności	163
2.2.4. Rynek pracy	165
2.2.5. Grupy powiatów podobnych	172
2.3. Aktywność gospodarcza	174
2.3.1. Podmioty gospodarki narodowej	174
2.3.2. Grupy powiatów podobnych	178
2.4. Zamożność mieszkańców	180
2.4.1. Wynagrodzenia	180
2.4.2. Przychody roczne z tytułu wynagrodzeń	181
2.4.3. Świadczenia społeczne	182
2.4.4. Ubodzy beneficjenci pomocy społecznej	184
2.4.5. Zasoby mieszkaniowe	188
2.4.6. Mieszkania oddane do użytkowania	192
2.4.7. Infrastruktura komunalna	194
2.4.8. Grupy powiatów podobnych	196
2.5. Dostępność usług społecznych	198
2.5.1. Ochrona zdrowia	198
2.5.2. Edukacja	199
2.5.3. Kultura	202
2.5.4. Turystyka	203
2.5.5. Dochody i wydatki gmin i miast na prawach powiatu według powiatów	204
2.5.6. Bezpieczeństwo publiczne	210
2.5.7. Spójność społeczna	213
2.5.8. Grupy powiatów podobnych	216
3. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W GMINACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2011 - 2015	218
3.1. Zasoby ludzkie	221
3.1.1. Stan ludności i jego zmienność.....	221
3.1.2. Starzenie się ludności i tempo tego procesu	224
3.1.3. Rynek pracy	226
3.2. Aktywność gospodarcza	229
3.2.1. Podmioty gospodarki narodowej	229
3.3. Zamożność mieszkańców	229
3.3.1. Przychody z tytułu wynagrodzeń	229
3.3.2. Świadczenia społeczne	232
3.3.3. Ubodzy beneficjenci pomocy społecznej	234
3.3.4. Zasoby mieszkaniowe	237
3.4. Dostępność usług społecznych	238
3.4.1. Dochody i wydatki gmin i miast na prawach powiatu	238
4. OBSZARY PROBLEMOWE	241
Podsumowanie	248

WYKRESY	Nr	Str.
Ludność i dynamika liczby ludności	1	61
Prognoza ludności	2	62
Ludność miast i wsi	3	62
Przyrost naturalny i saldo migracji stałej	4	63
Ruch naturalny ludności	5	63
Współczynnik dzietności	6	64
Saldo migracji międzywojewódzkich i zagranicznych	7	65
Migracje międzywojewódzkie na pobyt stały	8	66
Zameldowania i wymeldowania za granicę	9	67
Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku	10	68
Współczynnik skolaryzacji netto	11	70
Przeciętne trwanie życia	12	70
Struktura zgonów według przyczyn	13	71
Współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku produkcyjnym	14	72
Stopa bezrobocia wśród osób w wieku produkcyjnym według BAEL oraz stopa bezrobocia rejestrowanego	15	73
Dynamika liczby pracujących poza rolnictwem indywidualnym	16	74
Struktura pracujących poza rolnictwem indywidualnym według sektorów ekonomicznych	17	75
Spadek stopy bezrobocia w 2015 r. w stosunku do 2013 r.	18	76
Różnica między stopą bezrobocia rejestrowanego w urzędach pracy w końcu 2015 r. oraz stopą bezrobocia szacowaną w IV kwartale 2015 r. w BAEL	19	77
Struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy	20	78
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według grup wieku	21	79
Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia	22	79
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2015 r.	23	80
Dynamika Produktu Krajowego Brutto	24	81
Podmioty gospodarki narodowej	25	81
Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane i wyrejestrowane	26	82
Podmioty gospodarki narodowej według form prawnych	27	82
Podmioty gospodarki narodowej według liczby pracujących w 2015 r.	28	83
Struktura podmiotów gospodarki narodowej według sektorów prowadzonej działalności w 2015 r.	29	83
Struktura podmiotów gospodarki narodowej według rodzaju prowadzonej działalności	30	83
Przedsiębiorstwa według klas wielkości	31	85
Przedsiębiorstwa według przeważającego rodzaju działalności	32	85
Przedsiębiorstwa na 1 tys. mieszkańców	33	86
Przychody i koszty przedsiębiorstw niefinansowych	34	87
Wynik finansowy na 1 podmiot	35	88
Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw według klas wielkości	36	89
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych i źródła jego uzyskania	37	90
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie	38	91

WYKRESY (cd.)	Nr	Str.
Rozkład rocznego przychodu z tytułu wynagrodzeń według grup decylowych w 2014 r.	39	93
Liczba osób według przedziałów rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń	40	93
Świadczenia emerytalno-rentowe	41	94
Przeciętna liczba rencistów (spoza KRUS) przypadająca na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym	42	95
Struktura wartości wypłacanych świadczeń rodzinnych w 2015 r.	43	95
Struktura rodzin beneficjentów świadczeń rodzinnych według przeciętnego miesięcznego dochodu na osobę w 2015 r.	44	96
Udział dzieci i młodzieży w wieku poniżej 18 roku życia korzystających z pomocy społecznej do liczby ludności w tym wieku	45	98
Przeciętna wysokość dodatków mieszkaniowych według form własności	46	99
Zasięg ubóstwa osób według różnych granic	47	101
Udział przeciętnych miesięcznych wydatków w dochodzie rozporządzalnym na 1 osobę w gospodarstwach domowych	48	102
Struktura wydatków gospodarstw domowych	49	103
Zasoby mieszkaniowe w 2015 r.	50	105
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę i przeciętna liczba osób na 1 izbę	51	106
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie oraz przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w 2015 r.	52	106
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oraz przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w 2015 r.	53	107
Mieszkania wyposażone w instalacje sanitarno-techniczne w % ogółu mieszkań w 2015 r.	54	108
Struktura mieszkań według form własności w 2015 r.	55	109
Udział mieszkań sprzedanych osobom fizycznym w domach wielomieszkaniowych w ogólnej liczbie sprzedanych mieszkań według form własności w latach 2014-2015	56	110
Udział liczby lokatorów zalegających z opłatami za mieszkanie w stosunku do ogółu lokatorów oraz przeciętna zaległość przypadająca na 1 mieszkanie według form własności w 2015 r.	57	110
Struktura postępowań eksmisyjnych według form własności w 2015 r.	58	111
Struktura wykonanych robót remontowych nie stanowiących remontu kapitalnego w mieszkaniach według form własności w 2015 r.	59	112
Struktura mieszkań poddanych remontom związanym z podwyższeniem standardu według form własności w 2015 r.	60	113
Mieszkania oddane do użytkowania oraz dynamika mieszkań oddanych do użytkowania	61	113
Mieszkania oddane do użytkowania w 2015 r.	62	114
Mieszkania oddane do użytkowania według form własności	63	114
Struktura mieszkań oddanych do użytkowania według form budownictwa w 2015 r. ...	64	115
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania	65	115
Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności	66	117
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	67	117
Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności	68	118
Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności	69	119
Zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę i na 1 mieszkańca w 2015 r.	70	119

WYKRESY (cd.)	Nr	Str.
Miejsca w żłobkach na 1 tys. dzieci w wieku 0-2 lat	71	121
Miejsca w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat	72	121
Współczynnik skolaryzacji netto	73	122
Struktura liczby studentów szkół wyższych według typów szkół w roku akademickim 2015/2016	74	123
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1 tys. ludności	75	124
Widzowie w kinach na 1 tys. ludności	76	125
Zwiedzający muzea na 1 tys. ludności	77	126
Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 1 tys. ludności	78	127
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych według wybranych rodzajów obiektów	79	127
Dynamika dochodów i wydatków jednostek samorządu terytorialnego w latach 2011-2015	80	128
Środki unijne w dochodach ogółem w 2015 r.	81	129
Wydatki inwestycyjne jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca w 2015 r.	82	130
Struktura wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego według działów w 2015 r.	83	131
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	84	135
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi	85	136
Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie mieszkańców .	86	136
Emisja głównych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych	87	137
Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca	88	138
Samochody osobowe zarejestrowane na 1 tys. ludności	89	140
Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję w 2015 r.	90	141
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję	91	142
Wypadki drogowe i ofiary wypadków drogowych	92	142
Fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	93	143
Udział w wyborach Prezydenta RP	94	145
Udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014	95	145
Udział w wyborach samorządowych do Rady Gminy w 2014 r.	96	146
Udział w wyborach do Sejmu	97	146
Mierniki globalne warunków życia w 2015 r.	98	148
Zróżnicowanie mierników warunków życia ludności	99	148
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy I w 2015 r.	100	150
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy II w 2015 r.	101	152
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy III w 2015 r.	102	154
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy IV w 2015 r.	103	156
Zmiany miernika warunków życia ludności w 2015 r. w stosunku do 2011 r.	104	157
Przyrost rzeczywisty liczby ludności 2015 r. w stosunku do 2011 r.	105	158
Przyrost naturalny i saldo migracji stałej w latach 2011-2015	106	160
Mediana wieku	107	161
Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w powiatach w 2015 r.	108	162
Współczynnik umieralności	109	164

WYKRESY (cd.)	Nr	Str.
Zgony według wybranych przyczyn w ogólnej liczbie zgonów w 2014 r.	110	165
Pracujący na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym	111	166
Podatnicy uzyskujący przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 r.	112	167
Dynamika liczby bezrobotnych w 2015 r.	113	168
Stopa bezrobocia rejestrowanego	114	169
Struktura bezrobotnych według grup wieku w 2015 r.	115	171
Zróżnicowanie mierników zasobów ludzkich	116	173
Przyrost podmiotów na 10 tys. ludności w 2015 r. w stosunku do 2011 r.	117	174
Udział spółek handlowych w liczbie podmiotów ogółem	118	175
Udział spółek handlowych z kapitałem zagranicznym w liczbie podmiotów ogółem	119	175
Struktura wybranych podmiotów gospodarki narodowej według rodzaju prowadzonej działalności w 2015 r.	120	176
Podmioty powstałe w 2011 r. i działające nadal w 2015 r.	121	177
Zróżnicowanie mierników aktywności gospodarczej	122	179
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w 2015 r.	123	180
Wskaźnik zróżnicowania kwintylnowego w 2014 r.	124	181
Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2015 r.	125	183
Udział dzieci i młodzieży w wieku poniżej 18 lat korzystających z pomocy społecznej do liczby ludności w tym wieku w 2015 r.	126	184
Ubodzy beneficjenci pomocy społecznej	127	185
Głębokość ubóstwa ustawowego rejestrowanego w 2015 r.	128	186
Zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego	129	187
Zasoby mieszkaniowe	130	188
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę i przeciętna liczba osób na 1 izbę w 2015 r.	131	189
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania i przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w 2015 r.	132	190
Mieszkania wyposażone w instalacje sanitarno-techniczne w % ogółu mieszkań w 2015 r.	133	191
Mieszkania oddane do użytkowania i przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w 2015 r.	134	192
Mieszkania oddane do użytkowania na 1 tys. ludności w 2015 r.	135	193
Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia i mieszkania, których budowę rozpoczęto w 2015 r.	136	193
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w 2015 r.	137	194
Zużycie gazu z sieci i zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca w 2015 r.	138	195
Zróżnicowanie mierników zamożności mieszkańców	139	197
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną	140	198
Dzieci i młodzież na 1 placówkę wychowania przedszkolnego i szkołę (bez specjalnych) w roku szkolnym 2015/2016	141	201
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	142	202
Ludność na 1 miejsce w kinach stałych w 2015 r.	143	203
Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 1 tys. ludności w 2015 r.	144	204

WYKRESY (dok.)	Nr	Str.
Dynamika dochodów i wydatków gmin i miast na prawach powiatu	145	205
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin i miast na prawach powiatu ...	146	205
Dochody własne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2015 r.	147	206
Wydatki inwestycyjne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2015 r.	148	207
Struktura wydatków gmin i miast na prawach powiatu według działów	149	208
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2015 r.	150	211
Struktura przestępstw stwierdzonych według rodzajów w 2015 r.	151	211
Wskaźnik wykrywalności przestępstw stwierdzonych w 2015 r.	152	212
Wypadki drogowe i ofiary wypadków w 2015 r.	153	212
Fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców.....	154	213
Udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014 r.	155	214
Udział w wyborach samorządowych do Rady Gminy w 2014 r.	156	214
Udział w wyborach na Prezydenta RP w 2015 r.	157	215
Udział w wyborach do Sejmu RP	158	215
Zróżnicowanie mierników usług społecznych	159	217
Zróżnicowanie mierników warunków życia ludności	160	218
Zróżnicowanie współczynnika młodości	161	225
Zróżnicowanie udziału podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	162	227
Zróżnicowanie udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	163	228
Zróżnicowanie mediany przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 r.	164	231
Rozkład liczby ubogich beneficjentów pomocy społecznej w gminach	165	234
Rozkład zasięgu ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej według gmin	166	236
Zróżnicowanie dochodów własnych na 1 mieszkańca	167	239
Zróżnicowanie wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca	168	240
Gminy zidentyfikowane jako obszary problemowe w 2015 r.	169	245
MAPY		
Napływ migrantów na pobyt stały z innych województw do woj. małopolskiego.....	1	66
Odpyw migrantów na pobyt stały do innych województw z woj. małopolskiego.....	2	66
Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2015 r.	3	76
Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca w 2014 r.	4	80
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w 2014 r.	5	92
Udział dzieci w wieku od 0-17 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2015 r.	6	97
Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w 2015 r.	7	98
Liczba mieszkań na 1 tys. ludności w 2015 r.	8	105
Mieszkania oddane do użytkowania na 1 tys. ludności w 2015 r.	9	114
Środki unijne w dochodach ogółem jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca w 2015 r.	10	129
Wydatki ogółem jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca w 2015 r.	11	130
Wskaźnik zagrożenia przestępczością na 10 tys. ludności w 2015 r.	12	141
Mierniki globalne warunków życia w 2015 r.	13	148

MAPY (cd.)	Nr	Str.
Udział ludności powiatu do ludności ogółem województwa w latach 2011-2015	14	158
Typologia demograficzna powiatów według Webba w latach 2011-2015	15	159
Klasyfikacja powiatów według grup wieku – Trójkąt Osanna w 2015 r.	16	162
Zgony osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności w 2015 r.	17	165
Pracujący na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 2015 r.	18	166
Podatnicy uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 r.	19	167
Stopa bezrobocia rejestrowanego według powiatów w 2015 r.	20	169
Miernik zasobów ludzkich w 2015 r.	21	173
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2015 r.	22	174
Miernik aktywności gospodarczej w 2015 r.	23	179
Udział wynagrodzenia w powiatach do średniego wynagrodzenia w województwie w 2015 r.	24	180
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w % mediany wojewódzkiej w 2014 r.	25	181
Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku według powiatów w 2015 r.	26	183
Zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego w 2015 r.	27	186
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie w 2015 r.	28	188
Mieszkania oddane do użytkowania na 1 tys. ludności według powiatów w 2015 r.	29	193
Miernik zamożności mieszkańców w 2015 r.	30	197
Ludność na 1 miejsce w kinach stałych w 2015 r.	31	203
Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 1 tys. ludności w 2015 r.	32	204
Dochody ogółem gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2015 r.	33	206
Wydatki ogółem gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2015 r.	34	207
Wskaźnik zagrożenia przestępczością na 10 tys. ludności według powiatów w 2015 r.	35	212
Miernik dostępności usług w 2015 r.	36	217
Mierniki syntetyczne warunków życia w 2015 r.	37	219
Zmiana miernika warunków życia ludności w 2015 r. w stosunku do 2011 r.	38	220
Typologia demograficzna gmin według Webba w latach 2011-2015	39	222
Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności w latach 2011-2015	40	223
Przyrost naturalny na 1 tys. ludności w latach 2011-2015	41	223
Klasyfikacja gmin według grup wieku - Trójkąt Osanna w 2015 r.	42	224
Współczynnik młodości demograficznej w 2015 r.	43	225
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 r.	44	227
Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2015 r.	45	228
Podmioty gospodarcze na 10 tys. ludności w 2015 r.	46	229
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń według gmin w 2014 r.	47	231
Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2015 r.	48	232
Udział beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem w 2015 r.	49	233
Udział ubogich beneficjentów pomocy społecznej w gminach w ogólnej liczbie ubogich beneficjentów w 2015 r.	50	234

	Nr	Str.
MAPY (dok.)		
Zasięg ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej w 2015 r.	51	236
Przeciętna liczba osób na 1 izbę w 2015 r.	52	237
Dochody własne na 1 mieszkańca gmin i miast na prawach powiatu w 2015 r.	53	239
Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca gmin i miast na prawach powiatu w 2015 r. ...	54	240
Identyfikacja obszarów problemowych w 2015 r.	55	242
WYKAZ SCHEMATÓW		
Migracje zagraniczne według kontynentów w latach 2011-2014	1	67
Identyfikacja ubogich gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej w woj. małopolskim ogółem i w obszarach problemowych w 2015 r.	2	246
Identyfikacja ubogich beneficjentów w woj. małopolskim ogółem i w obszarach problemowych w 2015 r.	3	247
WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW		
Wykaz cech diagnostycznych dla powiatów	1	253
Wykaz cech diagnostycznych dla gmin	2	254
TABLICE W TEKŚCIE		
Grupy powiatów według miernika globalnego warunków życia ludności	1	147
Lokaty powiatów według miernika globalnego poziomu życia i mierników syntetycznych w 2015 r.	2	149
Grupy powiatów według miernika warunków życia ludności	3	157
Grupy powiatów według miernika zasobów ludzkich	4	172
Zmiany grup powiatów według miernika zasobów ludzkich	5	173
Grupy powiatów według miernika aktywności gospodarczej	6	178
Zmiany grup powiatów według miernika aktywności gospodarczej	7	179
Grupy powiatów według miernika zamożności mieszkańców	8	196
Zmiany grup powiatów według miernika zamożności mieszkańców	9	197
Grupy powiatów według miernika dostępności usług społecznych	10	216
Zmiany grup powiatów według miernika dostępności usług społecznych	11	217
TABLICE WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2011-2015		
	pliki xls	
Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności	1	(12)
Mediana wieku ludności	2	(13)
Współczynnik obciążenia demograficznego	3	(14)
Zgony osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności	4	(15)
Podatnicy osiągający przychody z tytułu wynagrodzeń z stosunku pracy na 1 tys. w wieku produkcyjnym	5	(16)
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu rent i emerytur w liczbie ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym	6	(17)
Stopa bezrobocia rejestrowanego	7	(18)
Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy	8	(19)
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności	9	(20)
Udział spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów	10	(21)
Udział spółek handlowych z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie podmiotów	11	(22)

TABLICE WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2011-2015 (CD.)	pliki xls
Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności	12 (23)
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	13 (24)
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń	14 (25)
Mediana przychodów rocznych z tytułu rent i emerytur	15 (26)
Udział ludności w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem	16 (27)
Zasięg ubóstwa osób korzystających z pomocy społecznej	17 (28)
Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku	18 (29)
Wartość świadczeń pomocy społecznej przypadająca na 1 osobę korzystającą ze świadczenia	19 (30)
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	20 (31)
Przeciętna liczba osób na 1 izbę	21 (32)
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	22 (33)
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	23 (34)
Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności	24 (35)
Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności	25 (36)
Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności	26 (37)
Miejsca w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat	27 (38)
Uczniowie na 1 oddział w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży	28 (39)
Uczniowie na 1 oddział w gimnazjach dla dzieci i młodzieży	29 (40)
Uczniowie na 1 oddział w liceach ogólnokształcących dla młodzieży	30 (41)
Uczniowie na 1 oddział w technikach dla młodzieży	31 (42)
Porady udzielone w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca	32 (43)
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną	33 (44)
Muzea i oddziały muzealne	34 (45)
Zwiedzający muzea	35 (46)
Korzystający z noclegów na 1 tys. ludności	36 (47)
Mieszkańcy placówek pomocy społecznej na 10 tys. ludności	37 (48)
Wydatki inwestycyjne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca	38 (49)
Wydatki inwestycyjne powiatów na 1 mieszkańca	39 (50)
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na transport i łączność na 1 mieszkańca	40 (51)
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca	41 (52)
Wydatki powiatów na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca	42 (53)
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca	43 (54)
Wydatki powiatów na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca	44 (55)
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska na 1 mieszkańca	45 (56)
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz kulturę fizyczną na 1 mieszkańca	46 (57)
Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności	47 (58)

TABLICE WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2011-2015 (dok.)	pliki xls
Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych w ciągu roku na 1 mieszkańca	48 (59)
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. ludności	49 (60)
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych ogółem	50 (61)
 WYBRANE WSKAŹNIKI W GMINACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W 2011 I 2015 R.	
Współczynnik młodości	1 (62)
Saldo migracji na 1 tys. ludności	2 (63)
Udział bezrobotnych w wieku produkcyjnym	3 (64)
Liczba zgonów na 1 tys. ludności	4 (65)
Liczba podmiotów na 10 tys. ludności	5 (66)
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	6 (67)
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu rent i emerytur w liczbie ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym	7 (68)
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń	8 (69)
Mediana przychodów rocznych z tytułu rent i emerytur	9 (70)
Zasięg ubóstwa korzystających z pomocy społecznej	10 (71)
Przeciętna liczba osób na 1 izbę	11 (72)
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	12 (73)
Dochody własne na 1 mieszkańca	13 (74)
Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca	14 (75)
Wydatki na transport i łączność na 1 mieszkańca	15 (76)
Wydatki na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca	16 (77)
Wydatki na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca	17 (78)

W wersji angielskiej: przedmowa, spis treści, tablice.

	Page
PREFACE	4
GENERAL NOTES	27
METHODOLOGICAL NOTES	31
1. <i>Human resources</i>	<i>31</i>
2. <i>Economic activity</i>	<i>34</i>
3. <i>Inhabitants' wealth</i>	<i>37</i>
4. <i>Availability of social services</i>	<i>47</i>
5. <i>Statistical methods</i>	<i>51</i>
Introduction	54
1. LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION IN MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP AGAINST A BACKGROUND OF POLAND AND OTHER VOIVODSHIPS, 2011-2015	56
1.1. Essential tendencies for changes	56
1.2. Human resources	61
1.2.1. <i>Size of population and its changeability</i>	<i>61</i>
1.2.2. <i>Ageing of population and pace of that process</i>	<i>68</i>
1.2.3. <i>Educational aspirations of young people</i>	<i>69</i>
1.2.4. <i>Health of population</i>	<i>70</i>
1.2.5. <i>Labour market</i>	<i>72</i>
1.3. Economic activity	80
1.3.1. <i>Gross Domestic Product</i>	<i>80</i>
1.3.2. <i>Entities of the national economy</i>	<i>81</i>
1.3.3. <i>Non-financial enterprises conducting economic activity</i>	<i>84</i>
1.4. Inhabitants' wealth	90
1.4.1. <i>Income of population</i>	<i>90</i>
1.4.2. <i>Wages and salaries</i>	<i>91</i>
1.4.3. <i>Annual revenue from wages and salaries</i>	<i>91</i>
1.4.4. <i>Social benefits</i>	<i>94</i>
1.4.5. <i>Economic poverty and extent of poverty of beneficiaries from social assistance</i>	<i>100</i>
1.4.6. <i>Structure of expenditure, consumption, furnishings of households</i>	<i>102</i>
1.4.7. <i>Dwelling stocks</i>	<i>104</i>
1.4.8. <i>Dwellings completed</i>	<i>113</i>
1.4.9. <i>Municipal infrastructure</i>	<i>116</i>
1.5. Availability of social services	120
1.5.1. <i>Health care</i>	<i>120</i>
1.5.2. <i>Education</i>	<i>121</i>
1.5.3. <i>Culture</i>	<i>123</i>
1.5.4. <i>Tourism</i>	<i>126</i>
1.5.5. <i>Revenue and expenditure of local government units</i>	<i>128</i>
1.5.6. <i>Environmental protection</i>	<i>133</i>
1.5.7. <i>Transport and communication</i>	<i>139</i>
1.5.8. <i>Public safety</i>	<i>140</i>
1.5.9. <i>Social cohesion</i>	<i>142</i>

	Page
2. LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION IN POWIATS OF MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP, 2011-2015	147
2.1. Essential tendencies for changes	147
2.2. Human resources	158
2.2.1. Size of population and its changeability	158
2.2.2. Ageing of population and pace of that process	161
2.2.3. Health of population	163
2.2.4. Labour market	165
2.2.5. Groups of similar powiats	172
2.3. Economic activity	174
2.3.1. Entities of the national economy	174
2.3.2. Groups of similar powiats	178
2.4. Inhabitants' wealth	180
2.4.1. Wages and salaries	180
2.4.2. Annual revenue from wages and salaries	181
2.4.3. Social benefits	182
2.4.4. Poor beneficiaries from social assistance	184
2.4.5. Dwelling stocks	188
2.4.6. Dwellings completed	192
2.4.7. Municipal infrastructure	194
2.4.8. Groups of similar powiats	196
2.5. Availability of social services	198
2.5.1. Health care	198
2.5.2. Education	199
2.5.3. Culture	202
2.5.4. Tourism	203
2.5.5. Revenue and expenditure of gminas and cities with powiat status	204
2.5.6. Public safety	210
2.5.7. Social cohesion	213
2.5.8. Groups of similar powiats	216
3. LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION IN GMINAS OF MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP, 2011-2015	218
3.1. Human resources	221
3.1.1. Size of population and its changeability	221
3.1.2. Ageing of population and pace of that process	224
3.1.3. Labour market	226
3.2. Economic activity	229
3.2.1. Entities of the national economy	229
3.3. Inhabitants' wealth	229
3.3.1. Revenue from wages and salaries	229
3.3.2. Social benefits	232
3.3.3. Poor beneficiaries from social assistance	234
3.3.4. Dwelling stocks	237
3.4. Availability of social services	238
3.4.1. Revenue and expenditure of gminas and cities with powiat status	238
4. PROBLEM AREAS	241
Summary	248

GRAPHS	No	Page
<i>Population and dynamics of population</i>	1	61
<i>Population projection</i>	2	62
<i>Population of urban and rural areas</i>	3	62
<i>Natural increase and permanent net migration</i>	4	63
<i>Vital statistics of population</i>	5	63
<i>Fertility rate</i>	6	64
<i>Intervoidship and international net migration</i>	7	65
<i>Intervoidship migration for permanent residence</i>	8	66
<i>Registrations and deregistrations abroad</i>	9	67
<i>Structure of population by economic age groups</i>	10	68
<i>Net enrolment rate</i>	11	70
<i>Life expectancy</i>	12	70
<i>Structure of deaths by causes</i>	13	71
<i>Activity rate and employment rate of working age population</i>	14	72
<i>Unemployment rate among persons in working age by LFS as well as registered unemployment rate</i>	15	73
<i>Dynamics of the number of employed persons beyond private agriculture</i>	16	74
<i>Structure of employed persons beyond private agriculture by economic sectors</i>	17	75
<i>Decrease of unemployment rate in 2015 in relation to 2013</i>	18	76
<i>Difference between registered unemployment rate in labour offices at the end of 2015 to unemployment rate estimated in the fourth quarter 2015 in LFS</i>	19	77
<i>Structure of unemployed persons by duration of unemployment</i>	20	78
<i>Structure of unemployed persons by age groups</i>	21	79
<i>Structure of unemployed persons by educational level</i>	22	79
<i>Entities of the national economy per 10 thous. population in 2015</i>	23	80
<i>Dynamics of Gross Domestic Product</i>	24	81
<i>Entities of the national economy</i>	25	81
<i>Entities of the national economy newly registered and deregistered</i>	26	82
<i>Entities of the national economy by legal status</i>	27	82
<i>Entities of the national economy by number of employed persons in 2015</i>	28	83
<i>Structure of entities of the national economy by sectors of conducted activity in 2015</i>	29	83
<i>Structure of entities of the national economy by kind of conducted activity</i>	30	83
<i>Enterprises by size classes</i>	31	85
<i>Enterprises by predominant kind of activity</i>	32	85
<i>Enterprises per 1000 residents</i>	33	86
<i>Revenue and costs of non-financial enterprises</i>	34	87
<i>Financial result per entity</i>	35	88
<i>Investment outlays of enterprises by size classes</i>	36	89
<i>Monthly disposable income per capita in households and its sources</i>	37	90
<i>Average monthly wages and salaries</i>	38	91

GRAPHS (cont.)	No	Page
<i>Distribution of annual revenue from wages and salaries by decile in 2014</i>	39	93
<i>Number of persons by brackets of annual revenue from wages and salaries</i>	40	93
<i>Retirement and other pension</i>	41	94
<i>Average number of pensioners (from outside Agricultural Social Insurance Fund) per 1000 persons in working age</i>	42	95
<i>Structure of family benefits value paid in 2015</i>	43	95
<i>Structure of families benefiting from family benefits by average monthly income per capita in 2015</i>	44	96
<i>Share of children and young people below 18 years of age benefiting from social assistance to the number of population at such age</i>	45	98
<i>Average amount of housing allowances by ownership forms</i>	46	99
<i>Extent of poverty by different lines</i>	47	101
<i>Share of average monthly expenditure in disposable income per capita in households</i>	48	102
<i>Structure of expenditure in households</i>	49	103
<i>Dwelling stocks in 2015</i>	50	105
<i>Average useful floor area per person and average number of persons per room</i>	51	106
<i>Average number of persons per dwelling and average useful floor area of dwelling per person in 2015</i>	52	106
<i>Average useful floor area and average number of rooms per dwelling in 2015.....</i>	53	107
<i>Dwellings fitted with technical and sanitary installations in % of total dwellings in 2015 ..</i>	54	108
<i>Structure of dwellings by ownership forms in 2015</i>	55	109
<i>Share of dwellings in multi-dwelling units sold to natural persons in total number of dwellings sold by ownership forms in the years 2014-2015</i>	56	110
<i>Share of tenants being in arrears with dwelling payments in total tenants as well as average arrears per dwelling by ownership forms in 2015</i>	57	110
<i>Structure of evictions by ownership forms in 2015</i>	58	111
<i>Structure of renovation works not being an extensive renovation in dwellings by ownership forms in 2015</i>	59	112
<i>Structure of dwellings which undergone renovation connected with increase of standard by ownership forms in 2015</i>	60	113
<i>Dwellings completed and dynamics of dwellings completed</i>	61	113
<i>Dwellings completed in 2015</i>	62	114
<i>Dwellings completed by ownership forms</i>	63	114
<i>Structure of dwellings completed by construction forms in 2015</i>	64	115
<i>Average useful floor area of dwellings completed</i>	65	115
<i>Population connected to sewage system in % of total population</i>	66	117
<i>Consumption of water from water supply system in households per capita</i>	67	117
<i>Population connected to sewage system in % of total population</i>	68	118
<i>Population connected to gas supply system in % of total population</i>	69	119
<i>Consumption of electricity per consumer and per capita in 2015</i>	70	119

GRAPHS (cont.)	No	Page
<i>Places in nurseries per 1000 children aged 0 to 2</i>	71	121
<i>Places in nursery schools per 1000 children aged 3 to 6</i>	72	121
<i>Net enrolment rate</i>	73	122
<i>Structure of students of higher education institutions by type of schools in 2015/2016 academic year</i>	74	123
<i>Audience in theatres and music institutions per 1000 population</i>	75	124
<i>Audience in cinemas per 1000 population</i>	76	125
<i>Museum visitors per 1000 population</i>	77	126
<i>Bed places in tourist accommodation facilities per 1000 population</i>	78	127
<i>Occupancy rate of bed places by selected type of facilities</i>	79	127
<i>Dynamics of revenue and expenditure of local government units, 2011-2015</i>	80	128
<i>European Union funds in total revenue in 2015</i>	81	129
<i>Investment expenditure of local government units per capita in 2015</i>	82	130
<i>Structure of total expenditure of local government units by divisions in 2015</i>	83	131
<i>Water consumption for needs of the national economy and population</i>	84	135
<i>Industrial and municipal wastewater requiring treatment discharged into water or into the ground</i>	85	136
<i>Share of population connected to wastewater treatment plants in total number of inhabitants</i>	86	136
<i>Emission of main air pollutants from plants of significant nuisance</i>	87	137
<i>Municipal waste collected from households per capita</i>	88	138
<i>Registered passenger cars per 1000 population</i>	89	140
<i>Rates of detectability of delinquents in ascertained crimes by the Police in 2015</i>	90	141
<i>Rate of detectability of delinquents in ascertained crimes by the Police</i>	91	142
<i>Road traffic accidents and road traffic casualties</i>	92	142
<i>Foundations, associations and other social organizations per 10 thous. population</i>	93	143
<i>Participation in the election of the President of the Republic of Poland</i>	94	145
<i>Participation in the election to the European Parliament in 2014</i>	95	145
<i>Participation in the local government election to Gmina Councils in 2014</i>	96	146
<i>Participation in the election to the Sejm</i>	97	146
<i>Global measures of living conditions in 2015</i>	98	148
<i>Diversity of measures of living conditions of population</i>	99	148
<i>Normalized rates of living conditions in powiats of the first group in 2015</i>	100	150
<i>Normalized rates of living conditions in powiats of the second group in 2015</i>	101	152
<i>Normalized rates of living conditions in powiats of the third group in 2015</i>	102	154
<i>Normalized rates of living conditions in powiats of the fourth group in 2015</i>	103	156
<i>Changes of the measure of living conditions of population in 2015 in relation to 2011</i>	104	157
<i>Actual increase of population in 2015 in relation to 2011</i>	105	158
<i>Natural increase and net permanent migration, 2011-2015</i>	106	160
<i>Median of age</i>	107	161
<i>Structure of population by economic age groups in powiats in 2015</i>	108	162
<i>Mortality rate</i>	109	164

GRAPHS (cont.)	No	Page
<i>Deaths by selected causes in total number of deaths in 2014</i>	110	165
<i>Persons working per 1 thous. population at working age</i>	111	166
<i>Taxpayers receiving revenue from wages and salaries in the number of working age population in 2014</i>	112	167
<i>Dynamics of the number of unemployed persons in 2015</i>	113	168
<i>Registered unemployment rate</i>	114	169
<i>Structure of unemployed persons by age groups in 2015</i>	115	171
<i>Diversity of measures of human resources</i>	116	173
<i>Increase of entities per 10 thous. population in 2015 in relation to 2011</i>	117	174
<i>Share of commercial companies in total number of entities</i>	118	175
<i>Share of commercial companies with foreign capital participation in total number of entities</i>	119	175
<i>Structure of selected entities of the national economy by type of conducted activity in 2013</i>	120	176
<i>Entities created in 2011 and still conducting activity in 2015</i>	121	177
<i>Diversity of economic activity measures</i>	122	179
<i>Average wages and salaries in 2015</i>	123	180
<i>Quintile ratio of diversity in 2014</i>	124	181
<i>Share of children below 18 years of age, for whom families receive family benefit in the number of persons at this age in 2015</i>	125	183
<i>Share of children and youth below 18 years of age, benefitting from social welfare in total population at this age in 2015</i>	126	184
<i>Poor beneficiaries of social welfare</i>	127	185
<i>Depth of legal registered poverty in 2015</i>	128	186
<i>Extent of legal registered poverty</i>	129	187
<i>Dwelling stocks</i>	130	188
<i>Average useful floor area of a dwelling per person and average number of persons per room in 2015</i>	131	189
<i>Average useful floor area of a dwelling and average number of rooms in a dwelling in 2015</i>	132	190
<i>Dwellings fitted with technical and sanitary installations in % of total dwellings in 2015</i>	133	191
<i>Dwellings completed and average useful floor area per dwelling completed in 2015 ...</i>	134	192
<i>Dwellings completed per 1 thous. population in 2015</i>	135	193
<i>Dwellings for which permits have been granted and dwellings in which construction has begun in 2015</i>	136	193
<i>Users of installations in % of total population in 2015</i>	137	194
<i>Consumption of gas from gas supply system and consumption of water from water supply systems per capita in 2015</i>	138	195
<i>Diversity of measures of inhabitants' wealth.....</i>	139	197
<i>Population per generally available pharmacy</i>	140	198
<i>Children and youth per pre-primary education establishment and school (excluding special) in the school year 2015/2016</i>	141	201

GRAPHS (cont.)	No	Page
<i>Population per library in 2015</i>	142	202
<i>Population per seat in fixed cinemas in 2015</i>	143	203
<i>Bed places in tourist accommodation facilities per 1 thous. population in 2015</i>	144	204
<i>Dynamics of revenue and expenditure of gminas and cities with powiat status</i>	145	205
<i>Share of own revenue in total revenue of gminas and cities with powiat status</i>	146	205
<i>Own revenue of gminas and cities with powiat status per capita in 2015</i>	147	206
<i>Investment expenditure of gminas and cities with powiat status per capita in 2015</i>	148	207
<i>Structure of expenditure of gminas and cities with powiat status by division</i>	149	208
<i>Ascertained crimes in completed preparatory proceedings in 2015</i>	150	211
<i>Structure of ascertained crimes by type in 2015</i>	151	211
<i>Rates of detectability of delinquents in ascertained crimes in 2015</i>	152	212
<i>Road traffic accidents and road traffic casualties in 2015</i>	153	212
<i>Foundations, associations and other social organizations per 10 thous. population</i>	154	213
<i>Participation in elections to the European Parliament in 2014</i>	155	214
<i>Participation in local government elections to the Municipal Council in 2014</i>	156	214
<i>Participation in elections of the President of the Republic of Poland in 2015</i>	157	215
<i>Participation in elections to the Sejm of the Republic of Poland</i>	158	215
<i>Diversity of social services measures</i>	159	217
<i>Diversity of measures of living conditions of population</i>	160	218
<i>Diversity of youth coefficient</i>	161	225
<i>Diversity of share of taxpayers receiving revenue from wages and salaries in the number of working age population</i>	162	227
<i>Diversity of share of unemployed persons in the number of working age population ...</i>	163	228
<i>Diversity of median of annual revenue from wages and salaries in the number of working age population in 2014</i>	164	231
<i>Distribution of the number of poor beneficiaries of social welfare in gminas</i>	165	234
<i>Distribution of the extent of poverty of poor beneficiaries of social welfare by gminas ..</i>	166	236
<i>Diversity of own revenue per capita</i>	167	239
<i>Diversity of investment expenditure per capita</i>	168	240
<i>Gminas identified as problem areas in 2015</i>	169	245
MAPS		
<i>Inflow of migrants for permanent residence from other voivodships to Małopolskie voivodship</i>	1	66
<i>Outflow of migrants for permanent residents to other voivodships from the Małopolskie voivodship</i>	2	66
<i>Registered unemployment rate in 2015</i>	3	76
<i>Gross Domestic Product per capita in 2014</i>	4	80
<i>Median of annual revenue from wages and salaries in 2014</i>	5	92
<i>Share of children aged 0-17, for whom families receive family benefit in the number of persons at this age in 2015</i>	6	97
<i>Share of beneficiaries of social welfare at domicile in total population in 2015</i>	7	98

MAPS (cont.)	No	Page
Number of dwellings per 1 thous. population in 2015	8	105
Dwellings completed per 1 thous. population in 2015	9	114
The Union funds in total revenue of local government units per capita in 2015	10	129
Total expenditure of local government units per capita in 2015	11	130
Risk of delinquency rate per 10 thous. population in 2015	12	141
Global measures of living conditions in 2015	13	148
Share of powiat population to the total voivodship population, 2011-2015	14	158
Demographic typology of powiats according to Webb, 2011-2015	15	159
Classification of powiats by age groups - Osanna Triangle in 2015	16	162
Deaths of persons aged 15-59 per 10 thous. population in 2015	17	165
Employed persons per 1 thous. population at working age in 2015	18	166
Taxpayers receiving revenue from wages and salaries in the number of working age population in 2014	19	167
Registered unemployment rate by powiats in 2015	20	169
Measure of human resources in 2015	21	173
Entities of the national economy per 10 thous. population in 2015	22	174
Measure of economic activity in 2015	23	179
Share of wages and salaries in powiats to the voivodship average wages and salaries in 2015	24	180
Median of annual revenue from wages and salaries in % of the voivodship median in 2014	25	181
Share of children below 18 years of age, for whom families receive family benefit in the number of persons at this age by powiats in 2015	26	183
Extent of legal registered poverty in 2015	27	186
Average number of persons per dwelling in 2015	28	188
Dwellings completed per 1 thous. population by powiats in 2015	29	193
Measure of inhabitants' wealth in 2015	30	197
Population per seat in fixed cinemas in 2015	31	203
Bed places in tourist accommodation facilities per 1 thous. population in 2015	32	204
Total revenue of gminas and cities with powiat status per capita in 2015	33	206
Total expenditure of gminas and cities with powiat status per capita in 2015	34	207
Risk of delinquency rate per 10 thous. population by powiats in 2015	35	212
Measure of availability of services in 2015	36	217
Synthetic measures of living conditions in 2015	37	219
Change of the measure of living conditions in 2015 in relation to 2011	38	220
Demographic typology of gminas according to Webb, 2011-2015	39	222
Net permanent migration per 1 thous. population, 2011-2015	40	223
Natural increase per 1 thous. population, 2011-2015	41	223
Classification of gminas by age groups - Osanna Triangle in 2015	42	224
Demographic youth coefficient in 2015	43	225
Share of taxpayers gaining revenue from wages and salaries in the number of population at working age in 2014	44	227

MAPS (cont.)	No	Page
Share of unemployed persons in the number of population at working age in 2015	45	228
Economic entities per 10 thous. population in 2015	46	229
Median of annual revenue from wages and salaries by gminas in 2014	47	231
Share of children below 18 years of age, for whom families receive family benefit in the number of persons at this age in 2015	48	232
Share of beneficiaries of social welfare in total population in 2015	49	233
Share of poor beneficiaries of social welfare in gminas in total number of poor beneficiaries in 2015	50	234
Extent of poverty of beneficiaries of social welfare in 2015	51	236
Average number of persons per room in 2015	52	237
Own revenue per inhabitant of gminas and cities with powiat status in 2015	53	239
Investment expenditure per inhabitant of gminas and cities with powiat status in 2015	54	240
Identification of problem areas in 2015	55	242
LIST OF DIAGRAMS		
International migration by continents, 2011-2014	1	67
Identification of poor households of beneficiaries of social welfare in Małopolskie voivodship in total and in problem areas in 2015	2	246
Identification of poor beneficiaries in Małopolskie voivodship in total and in problem areas in 2015	3	247
LIST OF ANNEXES		
List of diagnostic features for powiats	1	253
List of diagnostic features for gminas	2	254
TABLES IN TEXT		
Groups of powiats by the global measure of living conditions of population	1	147
Places of powiats by the global measure of living standards and synthetic measures in 2015	2	149
Groups of powiats by the measure of living conditions of population	3	157
Groups of powiats by the measure of human resources	4	172
Changes groups of powiats by the measure of human resources	5	173
Groups of powiats by the measure of economic activity	6	178
Changes groups of powiats by the measure of economic activity	7	179
Groups of powiats by the measure of inhabitants' wealth	8	196
Changes groups of powiats by the measure of inhabitants' wealth	9	197
Groups of powiats by the synthetic measure of availability of social services	10	216
Changes groups of powiats by the measure of availability of social services	11	217
TABLES BY SUBREGIONS AND POWIATS OF MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP, 2011-2015		
	<i>xls files</i>	
Net permanent migration per 1 thous. population	1	(12)
Median of age of population	2	(13)
Demographic load coefficient	3	(14)
Deaths of persons aged 15-59 per 10 thous. population	4	(15)
Taxpayers gaining revenue from wages and salaries from work per 1 thous. population at working age	5	(16)

**TABLES BY SUBREGIONS AND POWIATS OF MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP,
2011-2015 (cont.)**

	<u>xls files</u>
Share of taxpayers gaining revenue from retirement and other pension in the number of population at working and post-working age	6 (17)
Registered unemployment rate	7 (18)
Registered unemployed persons remaining without job more than 12 months	8 (19)
Entities of the national economy per 10 thous. population	9 (20)
Share of commercial companies in total number of entities	10 (21)
Share of commercial companies with foreign capital participation in total number of entities	11 (22)
Newly registered entities per 10 thous. population	12 (23)
Average monthly gross wages and salaries	13 (24)
Median of annual revenue from wages and salaries	14 (25)
Median of annual revenue from retirement and other pension	15 (26)
Share of population in households benefitting from social welfare in total population .	16 (27)
Extent of poverty of persons benefitting from social welfare	17 (28)
Share of children below 18 years of age, for whom families receive family benefit in the number of persons at this age	18 (29)
Value of social welfare benefits per beneficiary	19 (30)
Average number of persons per dwelling	20 (31)
Average number of persons per room	21 (32)
Average useful floor area per dwelling	22 (33)
Average useful floor area of a dwelling per person	23 (34)
Users of water supply system in % of total population	24 (35)
Users of sewage system in % of total population	25 (36)
Users of gas supply system in % of total population	26 (37)
Places in nursery schools per 1 thous. children aged 3 to 6	27 (38)
Pupils per section in primary schools for children and youth	28 (39)
Pupils per section in lower secondary schools for children and youth	29 (40)
Students per section in general secondary schools for youth	30 (41)
Students per section in technical secondary schools for youth	31 (42)
Consultations provided in the scope of out-patient health care per capita	32 (43)
Population per generally available pharmacy	33 (44)
Museums and museum branches	34 (45)
Museum visitors	35 (46)
Tourists accommodated per 1 thous. population	36 (47)
Residents of social welfare facilities per 10 thous. population	37 (48)
Investment expenditure of gminas and cities with powiat status per capita	38 (49)
Investment expenditure of powiats per capita	39 (50)
Expenditure of gminas and cities with powiat status on transport and communications per capita	40 (51)
Expenditure of gminas and cities with powiat status on education per capita	41 (52)
Expenditure of powiats on education per capita	42 (53)

**TABLES BY SUBREGIONS AND POWIATS OF MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP,
2011-2015 (cont.)**

xls files

<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on health care, social assistance and other tasks in sphere of social policy per capita</i>	43 (54)
<i>Expenditure of powiats on health care, social assistance and other tasks in sphere of social policy per capita</i>	44 (55)
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on municipal economy and environmental protection per capita</i>	45 (56)
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on culture and national heritage as well as physical education per capita</i>	46 (57)
<i>Share of population connected to wastewater treatment plants in total number of population</i>	47 (58)
<i>Municipal waste collected from households during a year per capita</i>	48 (59)
<i>Ascertained crimes in completed preparatory proceedings per 10 thous. population .</i>	49 (60)
<i>Total rates of detectability of delinquents in ascertained crimes</i>	50 (61)
SELECTED RATES IN GMINAS OF MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP IN 2011 AND 2015	
<i>Youth rate</i>	1 (62)
<i>Net migration per 1 thous. population</i>	2 (63)
<i>Share of unemployed persons in working age population</i>	3 (64)
<i>Number of deaths per 1 thous. population</i>	4 (65)
<i>Number of entities per 10 thous. population</i>	5 (66)
<i>Share of taxpayers gaining revenue from wages and salaries in the number of population at working age</i>	6 (67)
<i>Share of taxpayers gaining revenue from retirement and other pension in the number of population at working and post-working age</i>	7 (68)
<i>Median of annual revenue from wages and salaries</i>	8 (69)
<i>Median of annual revenue from retirement and other pension</i>	9 (70)
<i>Extent of poverty of beneficiaries from social welfare</i>	10 (71)
<i>Average number of persons per room</i>	11 (72)
<i>Average useful floor area per dwelling in m²</i>	12 (73)
<i>Own revenue per capita</i>	13 (74)
<i>Investment expenditure per capita</i>	14 (75)
<i>Expenditure on transport and communications per capita</i>	15 (76)
<i>Expenditure on education per capita</i>	16 (77)
<i>Expenditure on health care, social assistance and other tasks in sphere of social policy per capita</i>	17 (78)

In English version: preface, contents, tables

UWAGI OGÓLNE

1. Dane według województw, podregionów, powiatów i gmin przedstawiono w podziale administracyjnym według stanu na dzień 31 XII 2015 r. Przez „miasta” rozumie się obszar położony w granicach administracyjnych tych jednostek, a przez wieś – pozostałe terytorium kraju.
2. Zmiany w podziale administracyjnym w latach 2011-2015:
 - Nowe Brzesko, powiat proszowicki zmiana statusu gminy wiejskiej na gminę miejsko-wiejską (2011 r.).Zmiany granic powiatów, miast i gmin w latach 2011-2015:
 - powiat krakowski gm. Kocmyrzów-Luborzyca ubytek 5 ha i 129 osób (2013 r.),
 - powiat m. Kraków przyrost 5 ha i 129 osób (2013 r.).
3. Dane prezentowane dla podregionów i powiatów odpowiadają poziomowi 3 i 4 Nomenklatury Jednostek Terytorialnych dla Celów Statystycznych (NTS), opracowanej na podstawie wspólnej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), obowiązującej w krajach Unii Europejskiej, zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 V 2003 r. (Dz. Urz. UE L 154 z 21 VI 2003 r.) z późniejszymi zmianami. NTS obowiązująca od 1 I 2015 r. wprowadzona została rozporządzeniem Rady Ministrów zmieniającym rozporządzenie w sprawie Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów statystycznych (NTS) z dnia 3 XII 2014 r. (Dz.U.2014 poz. 1992) w miejsce obowiązującej do 31 XII 2014 r.

Podregiony (poziom 3) grupują jednostki szczebla powiatowego następująco:

 - Podregion krakowski obejmuje powiaty: bocheński, krakowski, miechowski, myślenicki, proszowicki, wielicki;
 - Podregion m. Kraków: miasto na prawach powiatu Kraków;
 - Podregion nowosądecki powiaty: gorlicki, limanowski, nowosądecki, miasto na prawach powiatu Nowy Sącz;
 - Podregion nowotarski powiaty: nowotarski, suski, tatrzański;
 - Podregion oświęcimski powiaty: chrzanowski, olkuski, oświęcimski, wadowicki;
 - Podregion tarnowski powiaty: brzeski, dąbrowski, tarnowski, *miasto na prawach powiatu*: Tarnów.
4. Podział województwa małopolskiego na powiaty i gminy przedstawiono na mapie - str. 30.
5. Dane prezentowane są w układzie Polskiej Klasyfikacji Działalności - PKD 2007, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczych we Wspólnocie Europejskiej. PKD 2007 wprowadzona została z dniem 1 stycznia 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885 z późn. zm.), w miejsce stosowanej dotychczas klasyfikacji PKD 2004.
6. Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.
7. Przy przeliczeniach na 1 mieszkańca (na 1 tys. ludności itp.) danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczeniach danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku – według stanu w dniu 30 VI.

8. Współczynniki demograficzne oraz inne wskaźniki bazujące na ludności, dla lat 2011-2015 zostały obliczone zgodnie z rocznymi bilansami ludności na bazie wyników NSP 2011.
9. Dane dotyczące salda migracji stałej oraz ruchu naturalnego w latach 2011-2015 zostały podane sumarycznie, a za podstawę przeliczeń na 1 tys. ludności przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 30 VI 2015 r.
10. Dane opracowano zgodnie z każdorazowym stanem organizacyjnym gospodarki narodowej.
11. Pojęcia „ludność” i „mieszkańcy” stosuje się zamiennie.
12. W publikacji zastosowano przyporządkowania sekcji do sektorów ekonomicznych:

Oznaczenie literowe	Nazwa sekcji
	I SEKTOR EKONOMICZNY
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
	II SEKTOR EKONOMICZNY
B	Górnictwo i wydobywanie
C	Przetwórstwo przemysłowe
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
F	Budownictwo
	III SEKTOR EKONOMICZNY
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
H	Transport i gospodarka magazynowa
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
J	Informacja i komunikacja
	IV SEKTOR EKONOMICZNY
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
	V SEKTOR EKONOMICZNY
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
P	Edukacja
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
S	Pozostała działalność usługowa

13. Niektóre dane zostały podane na podstawie informacji nieostatecznych lub szacunkowych i mogą ulec zmianie.
14. Dane prezentowane w opracowaniu mogą różnić się od danych prezentowanych w poprzednich edycjach ze względu na zmianę metodologii, co zaznaczono umieszczając notki przy tablicach.

15. Na większości map przedstawiono zjawiska w dwóch różnych kolorach dla odznaczenia wartości poniżej i powyżej:
 - przeciętnej w kraju na mapach według województw
 - przeciętnej w województwie na mapach według powiatów i gmin
16. Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.
17. W legendach map cyfry w nawiasach oznaczają liczbę województw, powiatów, gmin.
18. Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł innych niż wyniki badań GUS opatrzone odpowiednimi notami.
19. W opisie analitycznym uwzględniono cechy spoza wykazu cech diagnostycznych jako dodatkowe informacje o jednostkach terytorialnych ograniczone do lat, dla których te dane były dostępne.
20. W publikacji zastosowano skróty nazw niektórych poziomów klasyfikacyjnych; zestawienie zastosowanych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI – (PKD 2007)

Skrót	Pełna nazwa
	Sekcje
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Obsługa rynku nieruchomości	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska /-/ – zjawisko nie wystąpiło.

Kropka (·) – zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych.

Zero (0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5.

(0,0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.

Znak x – wypełnienie pozycji, ze względu na układ tablicy jest niemożliwe lub niecelowe.

Znak Δ – oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji.

„w tym” – oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Stan w dniu 31 XII 2015 r.

UWAGI METODYCZNE

1. ZASOBY LUDZKIE

Źródła i zakres danych demograficznych stanowiły:

- a) bilanse stanu i struktury ludności zamieszkałej na terenie gminy. Bilanse ludności sporządza się dla okresów międzypisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego przy uwzględnieniu:
 - zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgony) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania na pobyt stały z innych gmin i z zagranicy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych,
 - różnicy między liczbą osób zameldowanych na pobyt czasowy ponad 3 miesiące na terenie gminy a liczbą osób czasowo nieobecnych uzyskiwanej z cyklicznie przeprowadzanych badań,
- b) rejestry Ministerstwa Spraw Wewnętrznych - o migracjach wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały (od 2006 r. źródłem tych danych jest rejestr PESEL - Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności). Przy opracowaniu bilansu ludności za 2015 r. wykorzystano migracje zagraniczne (imigracje i emigracje) za 2014 r.
- c) sprawozdawczość urzędów stanu cywilnego - o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach;
- d) sprawozdawczość sądów - o prawomocnie orzeczonych rozwodach i separacjach.
- e) wyniki badania GUS dotyczącego stanu i struktury ludności zameldowanej na pobyt czasowy ponad 3 miesiące (do 2005 r. - ponad 2 miesiące). Badanie to jest prowadzone cyklicznie według stanu w dniu 31 XII każdego roku.

W dalszej treści, zapis „migracje czasowe lub pobyt czasowy” należy rozumieć jako „migracje czasowe lub pobyt czasowy na ponad 3 miesiące”.

Ekonomiczne grupy wieku oznaczają ludność w wieku:

- **przedprodukcyjnym** – 0 -17 lat (tj. w wieku poniżej 18 lat),
- **produkcyjnym** – mężczyzn w wieku 18-64 lata i kobiety w wieku 18-59 lat,
- **poprodukcyjnym** – mężczyzn w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej.

Trójkąta Osanna typologia powiatów i gmin do przedstawienia procesów starzenia się społeczeństwa w układzie terytorialnym. Trójkąt Osanna zbudowano w układzie współrzędnych, którego osiami są boki trójkąta równobocznego charakteryzujące jedną z grup wiekowych osób. Osie wyskalowane od 0% do 100%. Dla każdego powiatu lub gminy jako kryterium podziału ludności na sześć typów zastosowano przeciętne udziały poszczególnych grup wiekowych osób (położenie punktu wewnątrz trójkąta informuje o udziale poszczególnych grup wieku w ogólnej liczbie ludności). Typy wieku ludności pogrupowano klasyfikując powiaty według struktur wieku ludności jako młode demograficznie, stabilne demograficznie, starzejące się demograficznie.

Typologia demograficzna Webba pozwala ustalić typy demograficzne dla jednostek aktywnych i nieaktywnych. Podstawą ustalenia typów są dwa czynniki przyrostu rzeczywistego ludności: przyrost naturalny i saldo migracji stałej.

Typy demograficzne według Webba dla jednostek **AKTYWNYCH**

Typ A – dodatni przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji

Typ B – dodatni przyrost naturalny jest wyższy od dodatniego salda migracji

Typ C – dodatni przyrost naturalny jest niższy od dodatniego salda migracji

Typ D – dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny

Typy demograficzne według Webba dla jednostek **NIEAKTYWNYCH**

Typ E – ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji

Typ F – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie mniejszym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji

Typ G – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji

Typ H – ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny

Roczny przyrost rzeczywisty ludności stanowi sumę przyrostu naturalnego, salda migracji stałej i różnicy (rok bieżący do poprzedniego) w saldzie migracji czasowej.

Przyrost naturalny ludności stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

Saldo migracji stałej lub czasowej stanowi różnicę między napływem i odpływem ludności. Napływ i odpływ migracyjny jest to ogół osób przybywających lub wyjeżdżających w badanym okresie na określonym terenie.

Użyte określenia „**napływ**” i „**odpływ**” należy rozumieć odpowiednio jako nowe zameldowania na pobyt stały i wymeldowania z pobytu stałego.

Współczynnik urbanizacji to udział ludności mieszkającej w miastach w ludności ogółem.

Współczynnik młodości jest to liczba dzieci w wieku 0-14 lat przypadająca na 100 osób w wieku 65 lat i więcej.

Współczynnik obciążenia demograficznego jest to liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Współczynnik feminizacji to liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn.

Płodność kobiet to liczba urodzeń żywych na 1 tys. kobiet w wieku 15-49 lat.

Współczynnik dzietności ogólny oznacza liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15-49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie.

Mediana wieku (wiek środkowy) ludności jest parametrem wyznaczającym granicę wieku, którą połowa ludności już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Współczynnik skolaryzacji netto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Wynik podaje się w ujęciu procentowym.

AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA

Informacje o aktywności zawodowej opracowano na podstawie wyników – prowadzonego metodą ciągłą – reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), dotyczącego ludności w wieku 15 lat i więcej, które ze względu na wielkość próby badawczej są uogólniane i prezentowane tylko do poziomu województw.

Aktywni zawodowo to osoby pracujące oraz bezrobotne.

Pracujący to osoby, które w badanym tygodniu wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód, albo pomagały (bez wynagrodzenia) w pracy w rodzinnym gospodarstwie rolnym lub innej rodzinnej działalności gospodarczej.

Bezrobotni to osoby, które nie pracowały i nie miały pracy, ale jej poszukiwały i były gotowe ją podjąć w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym. Do bezrobotnych zalicza się także osoby, które oczekiwały na rozpoczęcie pracy w okresie 3 miesięcy i były gotowe ją podjąć.

Bierni zawodowo to pozostałe osoby, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne.

Współczynnik aktywności zawodowej oznacza udział aktywnych zawodowo danej kategorii w liczbie ludności danej kategorii. W niniejszej publikacji ten współczynnik jak i wskaźnik zatrudnienia prezentuje się dla ludności w wieku produkcyjnym, ze względu na bardzo małą liczbę aktywnej zawodowo młodzieży w wieku 15-17 lat, oraz relatywnie niewielki odsetek pracujących w wieku poprodukcyjnym.

Wskaźnik zatrudnienia obliczono jako udział pracujących w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

RYNEK PRACY

Pracujący w gospodarce narodowej to osoby wykonujące pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Do pracujących zalicza się: osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, pracodawców i pracujących na własny rachunek wraz z pomagającymi członkami ich rodzin, osoby wykonujące pracę nakładczą, agentów oraz członków spółdzielni produkcji rolniczej.

Dane o pracujących w gospodarce narodowej są opracowywane według stanu w dniu 31 XII, na podstawie:

- corocznego pełnego badania zatrudnienia w podmiotach dużych i średnich sektora przedsiębiorstw i jednostkach „sfery budżetowej”;
- uogólnionych wyników corocznego reprezentacyjnego badania podmiotów małych sektora przedsiębiorstw,
- oraz szacunków pracujących w rolnictwie indywidualnym przyjmując za bazę wyniki Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 r.

Dane o pracujących prezentuje się według faktycznego miejsca pracy.

Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych to osoby pracujące wyłącznie lub głównie w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą niezależnie od powierzchni użytków rolnych oraz przeznaczenia produkcji rolniczej (tj. razem z produkującymi wyłącznie lub głównie na własne potrzeby).

Bezrobotni zarejestrowani to osoby niezatrudnione i nie wykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli są to osoby niepełnosprawne – zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczące się w szkole z wyjątkiem szkół dla dorosłych lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowane we właściwym dla miejsca zamieszkania powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli między innymi:

- ukończyły 18 lat,
- nie osiągnęły ustawowego wieku emerytalnego,
- nie nabyły prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, nie pobierają świadczeń rehabilitacyjnych, przedemerytalnych lub zasiłków z ubezpieczenia społecznego,
- nie podjęły pozarolniczej działalności lub nie podlegają – na podstawie odrębnych przepisów - obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,

Wszystkie dane o bezrobotnych zarejestrowanych dotyczą stanu w dniu 31 XII każdego roku.

Długotrwale bezrobotni zarejestrowani - osoby bezrobotne pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.

Stopa bezrobocia rejestrowanego stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez pracowników jednostek budżetowych, prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

2. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA

PRODUKT KRAJOWY BRUTTO (PKB) – obrazuje końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Obliczanie wartości rocznego PKB polega na oszacowaniu trzech równych co do wartości kategorii makroekonomicznych określających PKB poprzez:

- rozmiary działalności produkcyjnej; PKB równa się sumie wartości dodanej wszystkich sektorów instytucjonalnych lub wszystkich sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) krajowych jednostek produkcyjnych powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów,
- końcowy rezultat działalności produkcyjnej; PKB obliczany jest jako suma popytu krajowego, tj. spożycia i akumulacji oraz salda wymiany produktów z zagranicą,
- sumę rozchodów na rachunku tworzenia dochodów gospodarki ogółem (koszty związane z zatrudnieniem, podatki związane z produkcją i importem pomniejszone o dotacje, nadwyżka operacyjna brutto oraz dochód mieszany gospodarki ogółem).

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ

Dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej opracowano na podstawie Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej. Przez podmioty gospodarki narodowej rozumie się jednostki prawne, tj. osoby prawne, jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą – w rejestrze REGON jest to osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności

gospodarczej (Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447, z późniejszymi zmianami) i inna osoba fizyczna prowadząca działalność na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku oraz osoba fizyczna prowadząca indywidualne gospodarstwo rolne.

Sektor własnościowy – pojęcie stosowane w metodologii rejestru REGON pozwalające grupować podmioty gospodarki narodowej z punktu widzenia prawa własności. Wyróżnia się:

- **sektor publiczny** – mienie zaliczanych do niego podmiotów w całości lub w przeważającej części należy do Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych, jednostek samorządu terytorialnego lub samorządowych osób prawnych,
- **sektor prywatny** – mienie zaliczanych do niego podmiotów w całości lub w przeważającej części należy do prywatnych właścicieli – krajowych osób fizycznych, pozostałych krajowych jednostek prawnych lub osób zagranicznych.

Spółka handlowa – spółka, której utworzenie, organizację, funkcjonowanie, rozwiązywanie, łączenie, podział, przekształcenie reguluje Kodeks spółek handlowych. Spółki handlowe dzielą się na osobowe (jawne, partnerskie, komandytowe, komandytowo-akcyjne) i kapitałowe (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością). Mają one obowiązek uzyskania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego.

Spółka cywilna – stosunek zobowiązaniowy łączący strony (wspólników), przez który wspólnicy zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego przez działanie w sposób oznaczony, w szczególności przez wniesienie wkładów. Wkłady wspólników mogą przybrać różne formy, ale muszą mieć wartość majątkową. Spółka ta jest jednostką organizacyjną niebędącą osobą prawną, której ustawa nie przyznała zdolności prawnej, a zatem nie jest podmiotem prawa. Przedsiębiorcami w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej są wspólnicy spółki cywilnej. Spółka cywilna podlega wpisowi do rejestru REGON.

Podmioty według liczby pracujących:

- do 9 osób,
- od 10 do 49 osób,
- powyżej 49 osób.

PRZEDSIĘBIORSTWA NIEFINANSOWE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ

Dane prezentowane w publikacji nie obejmują jednostek prowadzących działalność zaklasyfikowaną według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 do sekcji A (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa) oraz O (Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne).

Zbiorcza informacja o wszystkich przedsiębiorstwach prowadzących działalność w 2014 r. została opracowana na podstawie wyników pozyskanych za rok 2014 z pełnych badań przedsiębiorstw o liczbie pracujących 10 i więcej osób realizowanych na sprawozdaniach:

SP – Roczna ankieta przedsiębiorstw,

F-02 – Statystyczne sprawozdanie finansowe,

oraz reprezentacyjnego badania mikroprzedsiębiorstw (poniżej 10 pracujących) prowadzonego na sprawozdaniu:

SP-3 – Sprawozdanie o działalności gospodarczej przedsiębiorstw.

Badania te były zrealizowane przez Główny Urząd Statystyczny na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2013 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2014 (Dz. U. z 2013 r., poz. 1159 z późniejszymi zmianami).

Dane prezentowane są według siedziby przedsiębiorstwa.

Przedsiębiorstwa według liczby pracujących:

- **przedsiębiorstwa małe** – w których liczba pracujących wynosi do 49 osób (z wyodrębnieniem tzw. mikro-przedsiębiorstw, w których pracuje do 9 osób),
- **przedsiębiorstwa średnie** – w których liczba pracujących wynosi od 50 do 249 osób,
- **przedsiębiorstwa duże** – w których liczba pracujących wynosi 250 i więcej osób.

Przychody ogółem obejmują:

- **przychody netto ze sprzedaży** w kraju i na eksport wytworzonych przez jednostkę produktów (wyrobów gotowych, półfabrykatów oraz usług), a także opakowań, wyposażenia i usług obcych, jeżeli są one fakturowane odbiorcom łącznie z produktami;
- **przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów** tj. nabytych w celu odsprzedaży w stanie nieprzetworzonym rzeczowych aktywów obrotowych oraz produktów wytworzonych przez jednostkę, jeśli sprzedawane są one w sieci własnych sklepów obok towarów obcej produkcji. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport obejmują wewnątrzwspólnotową dostawę do krajów członkowskich UE oraz eksport do krajów poza unijnych;
- **pozostałe przychody operacyjne**, tj. przychody związane pośrednio z działalnością operacyjną jednostki, a w szczególności: zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych (środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych, inwestycji w nieruchomości i prawa), otrzymane nieodpłatnie – w tym w drodze darowizny – aktywa (środki pieniężne), odszkodowania, rozwiązane rezerwy, korekty odpisów aktualizujących wartość aktywów niefinansowych, przychody z działalności socjalnej, przychody z najmu lub dzierżawy środków trwałych albo inwestycji w nieruchomości i prawa;
- **przychody finansowe**, tj. kwoty należne z tytułu dywidend i udziałów w zysku, odsetki od udzielanych pożyczek, odsetki od lokat terminowych, odsetki za zwłokę, zysk ze zbycia inwestycji (sprzedaży), zmniejszenia odpisów aktualizacyjnych wartości inwestycji wobec całkowitego lub częściowego ustania przyczyn powodujących trwałą utratę ich wartości, nadwyżkę dodatnich różnic kursowych nad ujemnymi;
- **zyski nadzwyczajne**, tj. zyski powstające na skutek zdarzeń trudnych do przewidzenia, poza działalnością operacyjną jednostki i niezwiązane z ogólnym ryzykiem jej prowadzenia.

Koszty ogółem obejmują:

- **koszt własny sprzedanych produktów, towarów i materiałów** związany z podstawową działalnością operacyjną, do którego zaliczono wartość sprzedanych towarów i materiałów oraz koszty ogółem (koszty działalności operacyjnej) pomniejszone o koszt wytworzenia świadczeń na własne potrzeby jednostki i skorygowane o zmianę stanu produktów;

- **pozostałe koszty operacyjne**, tj. koszty związane pośrednio z działalnością operacyjną jednostki, a w szczególności: stratę ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych i środków trwałych w budowie, amortyzację oddanych w dzierżawę lub najem środków trwałych i środków trwałych w budowie, nieplanowane odpisy amortyzacyjne (odpisy z tytułu trwałej utraty wartości), poniesione kary, grzywny, odszkodowania, odpisane w części lub całość wierzytelności w związku z postępowaniem upadłościowym, układowym i naprawczym, utworzone rezerwy na pewne lub o dużym stopniu prawdopodobieństwa przyszłe zobowiązanie (straty z transakcji gospodarczych w toku), odpisy aktualizujące wartość aktywów niefinansowych, koszty utrzymania obiektów działalności socjalnej, darowizny lub nieodpłatnie przekazane aktywa trwałe;
- **koszty finansowe**, tj. m.in. odsetki od zaciągniętych kredytów i pożyczek, odsetki i dyskonto od wyemitowanych przez jednostkę obligacji, odsetki za zwłokę, stratę ze zbycia inwestycji, odpisy z tytułu aktualizacji wartości inwestycji, nadwyżkę ujemnych różnic kursowych nad dodatnimi;
- **straty nadzwyczajne**, tj. straty powstające na skutek zdarzeń trudnych do przewidzenia, poza działalnością operacyjną jednostki i niezwiązane z ogólnym ryzykiem jej prowadzenia.

Wynik finansowy brutto (zysk lub strata) to nadwyżka przychodów ogółem nad kosztami ogółem lub odwrotnie.

Nakłady inwestycyjne są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji.

Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

Nakłady na środki trwałe są to nakłady na:

- budynki i budowle (obejmują budynki i lokale oraz obiekty inżynierii lądowej i wodnej), w tym m.in. roboty budowlano-montażowe, dokumentacje projektowo-kosztorysowe;
- maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (łącznie z przyrządami, ruchomościami i wyposażeniem);
- środki transportu;
- inne, tj.: melioracje szczegółowe, koszty ponoszone przy nabyciu gruntów i używanych środków trwałych, zasadzenia wieloletnie oraz odsetki od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji.

Pozostałe nakłady są to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

3. ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW

DOCHODY LUDNOŚCI

Informacje o dochodzie rozporządzalnym, jego strukturze według źródeł uzyskania oraz wydatkach, spożyciu i wyposażeniu gospodarstw w przedmioty trwałego użytkowania zostały opracowane na podstawie uogólnionych na poziom województw wyników reprezentacyjnego Badania Budżetów Gospodarstw Domowych.

Dochód rozporządzalny obejmuje bieżące dochody pieniężne i niepieniężne (w tym wartość spożycia naturalnego, tj. wartość towarów i usług konsumpcyjnych pobranych na potrzeby gospodarstwa domowego z działalności gospodarczej na własny rachunek – rolniczej i pozarolniczej oraz wartość towarów i usług otrzymanych bezpłatnie), bez zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz podatków płaconych przez osoby pracujące na własny rachunek, jak również bez składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne przeznaczone są na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Obejmują wydatki na towary i usługi zakupione za gotówkę, również przy użyciu karty płatniczej lub kredytowej i na kredyt, wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego. Towary konsumpcyjne obejmują dobra nietrwałego użytkowania (np. żywność, napoje, artykuły farmaceutyczne), półtrwałego użytkowania (np. odzież, książki, zabawki) i trwałego użytkowania (np. samochody, pralki, lodówki, telewizory).

WYNAGRODZENIA

Dane o przeciętnym wynagrodzeniu opracowano na podstawie corocznego badania wynagrodzeń w gospodarce narodowej.

Źródłem informacji o poziomie emerytur i rent są dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Kasy Rolniczych Ubezpieczeń Społecznych. Przeciętne wynagrodzenie, emeryturę i rentę podaje się w ujęciu brutto, tj. łącznie z zaliczkami na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych oraz ze składkami na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto – stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie; po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą.

Przychody roczne z tytułu wynagrodzeń – obejmują należności ze stosunku: pracy, służbowego, spółdzielczego i z pracy nakładczej, a także zasiłki pieniężne z ubezpieczenia społecznego wypłacone przez zakład pracy.

Grupy decylowe tworzy się poprzez podział obserwacji uporządkowanych rosnąco na 10 równych części. W opracowaniu pierwszą (I) grupę decylową stanowi 10% osób o najniższych przychodach, a grupę dziesiątą (X) – 10% osób o najwyższych przychodach.

Grupy kwintylowe tworzy się poprzez podział obserwacji uporządkowanych rosnąco na 5 równych części. Pierwszą (I) grupę kwintylową stanowi 20% osób o najniższych przychodach, a grupę piątą (V) – 20% osób o najwyższych przychodach.

Wskaźnik zróżnicowania kwintylowego – stosunek sumy przychodów uzyskanych przez 20% osób o najwyższym poziomie przychodów (najwyższy kwintyl) do sumy przychodów uzyskanych przez 20% osób o najniższym poziomie przychodów (najniższy kwintyl).

Współczynnik Giniego to miara nierówności rozkładu dochodów; przybiera wartość pomiędzy „0” a „1” (lub jeśli przemnożymy przez 100 – pomiędzy „0” a „100”). Współczynnik ten osiąga wartość „0”

(rozkład jednorodny), gdy wszystkie osoby mają ten sam dochód, natomiast wartość „1”, gdy wszystkie osoby poza jedną mają dochód zerowy. Im wyższa jest wartość wskaźnika, tym większy jest stopień koncentracji dochodów i większe jest ich zróżnicowanie.

ŚWIADCZENIA SPOŁECZNE obejmują:

- świadczenia z ubezpieczeń społecznych t.j. świadczenia otrzymane przez osoby ubezpieczone oraz ich rodziny, wynikające z faktu ubezpieczenia się w funduszu ubezpieczeń społecznych i należą do nich między innymi opisane w tym opracowaniu emerytury i renty,
- pozostałe świadczenia społeczne obejmują między innymi opisane w tym opracowaniu świadczenia finansowane z budżetu państwa bądź gmin oraz ze specjalnych funduszy. Są to przede wszystkim zasiłki rodzinne, dodatki do zasiłków rodzinnych, świadczenie pielęgnacyjne, zasiłki pielęgnacyjne, świadczenia pieniężne i niepieniężne udzielone na podstawie ustawy o pomocy społecznej oraz zasiłki dla bezrobotnych i dodatki mieszkaniowe.

Pełny opis świadczeń społecznych znajduje się w publikacji GUS „Budżety gospodarstw domowych w 2015 r.” W-wa 2016 r.)

ŚWIADCZENIA RODZINNE

Beneficjenci świadczeń rodzinnych – inaczej świadczeniobiorcy - to rodziny pobierające świadczenia na dzieci pozostające na utrzymaniu oraz osoby pełnoletnie uprawnione do świadczeń na siebie.

Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do tego zasiłku przysługuje: rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie uczącej się na samą siebie. Zasiłek przysługuje na dziecko w wieku poniżej 18 lat a jeżeli kontynuuje naukę, to nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę i legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności. Obok posiadania dziecka na utrzymaniu, głównym kryterium uprawniającym do zasiłku rodzinnego jest przeciętny miesięczny dochód, w przeliczeniu na osobę w rodzinie. Kryterium dochodowe dotyczy dochodu netto, tj. po odliczeniu podatku dochodowego i składek na ubezpieczenie społeczne oraz na ubezpieczenie zdrowotne wynosiło w 2011 r. 504 zł na osobę lub 583 zł na osobę, jeśli w rodzinie wychowuje się dziecko niepełnosprawne, w 2012r. i 2013 r. odpowiednio 539 zł i 623 zł, następnie do 31 października 2015 – 574zł i 664 zł i od 1 listopada 2015 r. – 674 zł i 764 zł.

Dodatki do zasiłku rodzinnego przysługują z następujących tytułów:

- urodzenia dziecka – świadczenie jednorazowe,
- opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego,
- samotnego wychowywania dziecka,
- wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej,
- kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego,
- rozpoczęcia roku szkolnego,
- podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania.

Świadczenie opiekuńcze – zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje niepełnosprawnemu dziecku, osobie niepełnosprawnej w stopniu znacznym (w niektórych przypadkach w stopniu umiarkowanym) w wieku powyżej 16 lat, oraz osobie która ukończyła 75 lat. Zasiłek ten przysługuje niezależnie od dochodu rodziny i osoby, dlatego przyznawany jest nie na okres zasiłkowy, lecz na okres ważności orzeczenia o niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności. Do zasiłku pielęgnacyjnego nie mają prawa osoby, które nabyły uprawnienie do dodatku pielęgnacyjnego wypłacanego przy emeryturze lub rencie z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Świadczenie opiekuńcze – świadczenie pielęgnacyjne przyznawane jest rodzicom dziecka, opiekunowi faktycznemu dziecka i innym osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia w celu sprawowania opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym wymagającym stałej lub długotrwałej opieki i pomocy lub w osobą dorosłą, której zgodnie ze zmianami wprowadzonymi od 1 stycznia 2013 r. niepełnosprawność powstała nie później niż do 18 roku życia lub w trakcie nauki, jednak nie później niż do ukończenia 25 roku życia. Świadczenie to przysługuje niezależnie od dochodu.

Świadczenie opiekuńcze – specjalny zasiłek opiekuńczy został wprowadzony od 1 stycznia 2013 roku i przysługuje osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, jeżeli rezygnują z zatrudnienia lub zgodnie ze zmianami wprowadzonymi 1 stycznia 2015 r. również gdy nie podejmują zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania opieki nad osobą niepełnosprawną ze wskazaniem konieczności stałej i długotrwałej opieki. Prawo do tego świadczenia uzależnione jest od kryterium dochodowego, które jest takie samo jak kryterium przy zasiłku rodzinnych dla rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym. Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje osobom, które nie spełniają warunków otrzymywania świadczenia pielęgnacyjnego, w tym m. in. z powodu daty powstania niepełnosprawności osoby wymagającej opieki.

Zapomogi związane z urodzeniem się dziecka – jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka tzw. „becikowe” uzależniona od kryterium dochodowego, które wynosi miesięcznie 1922 zł netto na osobę w rodzinie i finansowana ze środków budżetu państwa, a także jednorazowa zapomoga uchwalana i wypłacana przez gminę ze środków własnych gminy. W przypadku tego świadczenia gmina sama decyduje, czy będzie dodatkowo realizować tego rodzaju świadczenie, ustala kryteria nabycia prawa do świadczenia oraz jego wysokość.

Dziecko niepełnosprawne, to osoba w wieku poniżej 16 roku życia, które posiada orzeczenie o niepełnosprawności określone w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Osoba niepełnosprawna to osoba w wieku 16 lat i więcej, która posiadała odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osoba, która takiego orzeczenie nie posiadała, lecz odczuwała ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa).

POMOC SPOŁECZNA

Dane o świadczeniach pomocy społecznej opracowano na podstawie sprawozdań MPiPS-03 oraz Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej, którego gestorem jest Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Beneficjenci pomocy społecznej – zbiorowość wszystkich członków gospodarstw domowych, a także osoby bezdomne, które w roku badania skorzystały przynajmniej raz z jakiegokolwiek pomocy świadczonej przez ośrodki pomocy społecznej przyznanej decyzją administracyjną poprzedzoną wywiadem środowiskowym. W myśl ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (jednolity tekst Dz. U. z 2016 r. poz. 930), podstawowym warunkiem przyznania pomocy jest zaistnienie jednego z powodów określonych w art. 7, a ponadto - dla świadczeń pieniężnych - wysokość dochodu nie przekraczająca kryterium dochodowego.

Osoba bezdomna w ustawie o pomocy społecznej (art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 - tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz.930) oznacza osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania. Ze zbiorowości osób bezdomnych korzystających z pomocy społecznej wyłączone wszystkie osoby, które straciły mieszkanie z powodu zdarzenia losowego, klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Dochód w ustawie o pomocy społecznej (art. 8 ustawy z dnia 12 marca 2014 - tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz.930) oznacza sumę miesięcznych dochodów netto (po odliczeniu zaliczek na podatek dochodowy, podatków od dochodów z własności oraz składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne), z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku lub w przypadku utraty dochodu z miesiąca, w którym wniosek został złożony, bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Do dochodu nie wlicza się jednorazowego pieniężnego świadczenia socjalnego oraz wartości świadczeń w naturze. Dochód pomniejsza się o kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób. Dochód rodziny stanowi sumę miesięcznych dochodów osób w rodzinie. Dochód na osobę w rodzinie oznacza dochód rodziny podzielony przez liczbę osób w rodzinie. Definicja rodziny według ustawy o pomocy społecznej odpowiada definicji gospodarstwa domowego według GUS.

Dochód na osobę w rodzinie – zgodnie z art. 6 pkt 3 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz.930) to dochód rodziny podzielony przez liczbę osób w rodzinie.

Kryterium dochodowe to kwota uprawniająca według przepisów ustawy o pomocy społecznej do świadczeń pieniężnych. Wysokość tych kwot wynosiła:

- od 1 października 2012 do 30 września 2015 r. - dla osoby samotnie gospodarującej – 542 zł, a dla osoby w rodzinie – 456 zł na osobę (w 2012 r. kwoty stanowiące kryteria dochodowe podwyższono po 6-letniej przerwie);
- od 1 października 2015 r. - dla osoby samotnie gospodarującej – 634 zł, a dla osoby w rodzinie – 514 zł

Zasiłek stały – wypłacany jest z tytułu całkowitej niezdolności do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności.

Zasiłek okresowy – przysługuje ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego.

Zasiłek celowy – przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnych potrzeb bytowych, pokrycia części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne, zakupu żywności, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, wykonywania drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, pokrycia kosztów pogrzebu.

UBÓSTWO

Podstawą publikowanych przez GUS danych dotyczących zasięgu ubóstwa ekonomicznego w Polsce stanowią wyniki badań budżetów gospodarstw domowych. Szerszy opis metodologiczny wymienionych rodzajów ubóstwa oraz granic ubóstwa dla wybranych typów gospodarstw w latach 2011-2014 zawiera publikacja „Ubóstwo w Polsce w latach 2013-2014”.

Do oceny skali ubóstwa wykorzystuje się miernik zwany zasięgiem ubóstwa lub stopą ubóstwa. Oblicza się go jako iloraz liczby jednostek (gospodarstw domowych lub osób) ubogich do liczby jednostek w całej populacji. Podawany w procentach mówi on, jaki jest odsetek ubogich w danej populacji.¹

Zasięg ubóstwa relatywnego - odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymywanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy niż granica ubóstwa relatywnego przyjęta na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ustalonych na poziomie wszystkich gospodarstw domowych z uwzględnieniem tzw. oryginalnej skali ekwiwalentności OECD.

Zasięg ubóstwa skrajnego - odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymywanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy niż granica ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji) wyznaczająca poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego następuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. Za punkt wyjścia do ustalania granic ubóstwa skrajnego bierze się poziom minimum egzystencji obliczony przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych dla 1-osobowego gospodarstwa pracowniczego, a następnie mnoży się tę wartość przez liczbę osób w gospodarstwie domowym wg oryginalnej skali ekwiwalentności OECD.

Oryginalna skala ekwiwalentności OECD - Skala stosowana przy obliczaniu wydatków w gospodarstwach domowych oraz ustalaniu granic ubóstwa (relatywnego oraz skrajnego), w celu wyeliminowania wpływu, jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich skład społeczno-demograficzny. Według tej skali wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku 14 lat i więcej; 0,7 - każdej następnej osobie w wieku 14 lat i więcej; 0,5 - każdemu dziecku w wieku poniżej 14 lat.

¹Definicja pojęć - <http://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3214,pojcie.html#>

Zasięg ubóstwa ustawowego - odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymywanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy niż tzw. ustawowa granica ubóstwa, tj. kwota która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej.

Ustawowa granica ubóstwa – kwota dochodu miesięcznego na osobę, która zgodnie z obowiązującą ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.

Ubóstwo relatywne a ubóstwo względne² W najbardziej ogólnym ujęciu, ubóstwo może być pojmowane w sposób absolutny lub relatywny (względny). W podejściu absolutnym ubogie są te gospodarstwa domowe i osoby, które nie mają możliwości zaspokojenia potrzeb uznanych w danych warunkach za podstawowe, niezależnie od tego, na jakim poziomie żyją lepiej usytuowane warstwy społeczeństwa. W podejściu relatywnym ubóstwo rozważane jest natomiast jako forma nierówności, nadmiernego dystansu pomiędzy poziomem życia poszczególnych grup ludności: ubogie są te osoby i rodziny, których poziom życia jest znacznie niższy niż pozostałych członków danego społeczeństwa. Konsekwencje wyboru pomiędzy podejściem absolutnym a relatywnym są bardzo ważne. W podejściu absolutnym zmiany norm dotyczących zaspokojenia potrzeb podstawowych następują raczej powoli i wzrost dochodów ubogich gospodarstw domowych może spowodować prawie całkowitą likwidację ubóstwa. W podejściu względnym, ubóstwo nie może natomiast zostać w praktyce całkowicie wyeliminowane, a spadek odsetka osób ubogich następuje w wyniku zmniejszenia nierównomierności rozkładu dochodów.

Ubóstwo beneficjentów pomocy społecznej lub zamiennie ubóstwo ustawowe rejestrowane – w opracowaniu oznacza osoby, które korzystały z pomocy społecznej i były:

- członkami gospodarstw domowych z dochodami na osobę nie przekraczającymi kryterium przyznania świadczenia z pomocy społecznej
- osobami bezdomnymi z dochodami poniżej kryterium dochodowego³.

Wymienione osoby określono jako ubodzy beneficjenci pomocy społecznej.

Dane o osobach żyjących w ubóstwie ustawowym rejestrowanym opracowano na podstawie Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej, którego gestorem jest Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Zasięg ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej (ustawowego rejestrowanego) – to udział osób ubogich (w gospodarstwach domowych i osób bezdomnych) korzystających z pomocy społecznej, inaczej udział beneficjentów pomocy społecznej, dysponujących dochodem poniżej przyjętej granicy przyznania świadczeń pieniężnych pomocy społecznej do ogółu ludności. W opracowaniu zamiennie używa się pojęcia zasięg ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej.

Osoby trwale korzystające z pomocy społecznej - osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej, z dochodami niższymi w roku badania i przynajmniej w ciągu dwóch z trzech poprzednich lat od przyjętego dla danego roku kryterium dochodowego. Dla członków wieloosobowych

² Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014, Warszawa 2015

³ Patrz uwagi metodyczne str. 41.

gospodarstw domowych uwzględniano dochód na jedną osobę w gospodarstwie domowym, a dla osób samotnie gospodarujących i bezdomnych ich dochody własne.

Głębokość ubóstwa ustawowego rejestrowanego informuje o tym, o ile przeciętne dochody ubogich gospodarstw domowych i osób bezdomnych są niższe od przyjętej granicy ubóstwa (kryterium dochodowe przyznania świadczeń z pomocy społecznej)⁴. Głębokość ubóstwa jest mniejsza, jeżeli średni dochód ubogich zbliża się do granicy ubóstwa.

Różnice metodyczne pomiędzy pojęciami ubóstwo ustawowe i ubóstwo ustawowe rejestrowane.

Danych na temat ubóstwa ustawowego nie należy utożsamiać z liczbą osób korzystających z pomocy społecznej jak również z liczbą ubogich beneficjentów pomocy społecznej. Mierniki ubóstwa ustawowego rejestrowanego wyliczono na podstawie Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej (badanie pełne), a mierniki ubóstwa ustawowego na podstawie reprezentacyjnego badania budżetów gospodarstw domowych. Podstawowe różnice metodyczne:

- w reprezentacyjnym badaniu budżetów gospodarstw domowych dane pochodzą z zapisów respondentów w prowadzonych książeczkach budżetowych (aspekt subiektywny),
- decyzja o przyznaniu lub odmowie przyznania pomocy wymaga uprzednio przeprowadzenia przez pracownika socjalnego rodzinnego wywiadu środowiskowego. Sytuacja osobista, rodzinna, dochodowa, majątkowa osoby lub rodziny ustalana jest na podstawie dokumentów (aspekt obiektywny),
- w reprezentacyjnym badaniu budżetów gospodarstw domowych, gospodarstwo domowe (a tym samym wszystkie osoby wchodzące w jego skład) zostają uznane za ubogie jeżeli poziom wydatków (łącznie z wartością artykułów otrzymanych nieodpłatnie oraz pobranych z indywidualnego gospodarstwa rolnego, działki bądź z prowadzonej działalności na własny rachunek) jest niższy od wartości przyjętej za granicę ubóstwa. Przy czym granica ubóstwa ustawowego to kryterium dochodowe przyznania świadczenia z pomocy społecznej⁵,
- gospodarstwo domowe i osoby korzystające z pomocy społecznej zostają uznane za ubogie jeżeli dochód na 1 osobę w gospodarstwie domowym nie przekracza kryterium przyznania świadczenia z pomocy społecznej⁶,
- w reprezentacyjnym badaniu budżetów gospodarstw domowych uwzględniono członków gospodarstw domowych, a sfera ubóstwa ustawowego rejestrowanego obejmuje członków gospodarstw domowych i osoby bezdomne,
- wystąpienie o pomoc społeczną jest dla wielu, wymagających pomocy, sprawą trudną. Ustawa o pomocy społecznej gwarantuje przyjmowanie zgłoszeń od sąsiadów, dalszych krewnych, czy samych pracowników pomocy społecznej. Pomimo tych zapisów system pomocy społecznej może nie obejmować wszystkich osób z dochodami poniżej granicy ubóstwa ustawowego.

⁴ Patrz uwagi metodyczne str. 39

⁵ j.w.

⁶ j.w.

WARUNKI MIESZKANIOWE

Informacje o zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Nie obejmują lokali zbiorowego zakwaterowania (internatów, domów studenckich, hoteli pracowniczych, domów pomocy społecznej, domów małego dziecka, klasztorów i in.) z wyjątkiem znajdujących się tam mieszkań i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i in.).

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Przez pomieszczenie pomocnicze należy rozumieć: przedpokój, hol, łazienkę, ustęp, garderobę, spiżarnię, schowek i inne pomieszczenia znajdujące się w obrębie mieszkania, służące mieszkalnym i gospodarczym potrzebom mieszkańców.

Izba jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami sięgającymi od podłogi do sufitu, z bezpośrednim oświetleniem dziennym i o powierzchni nie mniejszej niż 4 m². Za izbę uważa się zarówno pokoje jak i kuchnie spełniające powyższe kryteria.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to suma powierzchni wszystkich pomieszczeń znajdujących się w obrębie mieszkania, a w szczególności: pokoi, kuchni (z oknem i bez okna), łazienek, alkow, spiżarni, przedpokoi, holi, łazienek, ubikacji, obudowanej werandy lub ganku oraz innych pomieszczeń służących mieszkalnym lub gospodarczym potrzebom mieszkańców lokalu, bez względu na ich przeznaczenie i sposób użytkowania.

Rodzaj podmiotu będącego właścicielem (współwłaścicielem) budynku

W publikacji mieszkania sklasyfikowano według następujących form własności:

- *gminy (komunalne)* – mieszkania stanowiące własność gminy lub powiatu (lokalnej wspólnoty samorządowej), będące własnością gminy, ale znajdujące się w budynkach stanowiących nieruchomości wspólne, tj. mieszkania, które służą zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych ogółu mieszkańców gminy, a także mieszkania przekazane gminie, ale pozostające w dyspozycji jednostek użyteczności publicznej, takich jak: zakłady opieki zdrowotnej, ośrodki pomocy społecznej, jednostki systemu oświaty, nauki, instytucje kultury, służące głównie zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych pracowników tych jednostek;
- *spółdzielni mieszkaniowych* – mieszkania własnościowe (zajmowane na podstawie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego) lub lokatorskie (zajmowane na podstawie stosunku najmu), znajdujące się w budynkach stanowiących własność lub współwłasność spółdzielni mieszkaniowych, z wyjątkiem tych mieszkań, dla których na mocy ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz. U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1116, z późn. zm.) zostało ustanowione prawo odrębnej własności na rzecz jednej lub kilku osób fizycznych;

- *Skarbu Państwa* – mieszkania pozostające w zasobie Agencji Nieruchomości Rolnych (dawniej Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa), Wojskowej Agencji Mieszkaniowej, w zarządzie jednostek podległych ministrom: Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Administracji, Sprawiedliwości, w zarządzie organów władzy państwowej, administracji państwowej, kontroli państwowej itp.;
- *zakładów pracy* – mieszkania, które są własnością przedsiębiorstw państwowych, w tym Lasów Państwowych oraz państwowych jednostek organizacyjnych np. instytutów badawczych, państwowych wyższych uczelni (bez uczelni katolickich), instytucji artystycznych, Spółdzielni Kółek Rolniczych; przedsiębiorstw komunalnych, z wyjątkiem przedsiębiorstw gospodarki mieszkaniowej; przedsiębiorstw prywatnych i innych prywatnych jednostek organizacyjnych;
- *towarzystw budownictwa społecznego (TBS)* – mieszkania społeczno-czynszowe znajdujące się w budynkach będących własnością podmiotu prawnego, który w swojej nazwie ma wyrazy „towarzystwo budownictwa społecznego” lub skrót „TBS”, bez względu na fakt partycypowania w kosztach budowy budynku innego podmiotu (gminy, spółdzielni mieszkaniowej, zakładu pracy) w zamian za uzyskanie mieszkań (na zasadzie najmu) dla wskazanych przez te podmioty osób trzecich;
- *osób fizycznych w budynkach objętych wspólnotami mieszkaniowymi* – pojęcie wspólnota mieszkaniowa odnosi się do budynku (lub kilku budynków) wielomieszkaniowego, w którym część lub wszystkie lokale stanowią wyodrębnione własności osób fizycznych, potwierdzone wpisem do księgi wieczystej. Wspólnotę mieszkaniową tworzy ogół właścicieli lokali (mieszkalnych i użytkowych).
- *innych podmiotów* – mieszkania stanowiące własność instytucji budujących dla zysku – przeznaczone na sprzedaż (ale jeszcze nie sprzedane osobom fizycznym) lub na wynajem, np. developerów; mieszkania stanowiące własność stowarzyszeń, fundacji, partii politycznych, związków zawodowych, samorządów zawodowych i gospodarczych; Kościoła katolickiego i innych kościołów, związków wyznaniowych, uczelni katolickich i instytutów kościelnych, itp.

Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno – techniczne obejmuje mieszkania, w których występuje co najmniej jedno z urządzeń sanitarno – technicznych: wodociąg, ustęp splukiwany, łazienka, centralne ogrzewanie lub gaz z sieci.

Uwagi metodyczne o zasobach mieszkaniowych obejmujących między innymi informacje o: efektach rzeczowych przeprowadzonych remontów (tj. remontów instalacji/elementów budowlanych już istniejących, jak i doprowadzeniu nowych instalacji, w celu podwyższenia standardu mieszkania), liczbie mieszkań sprzedanych, zaległościach w opłatach za mieszkanie, podjętych działaniach eksmisyjnych z lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych wypłaconych przez gminy zawarte są w publikacji GUS „GOSPODARKA MIESZKANIOWA W 2015 R.”.

Informacje o **długości sieci wodociągowej i gazowej** dotyczą sieci rozdzielczej bez przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów.

Dane o **długości sieci kanalizacyjnej** dotyczą przewodów ulicznych łącznie z kolektorami tj. przewodami odbierającymi ścieki z sieci ulicznej; nie uwzględniają natomiast kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych.

Dane dotyczące **ludności korzystającej z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej od 2014 r.**, ze względu na zmianę metody szacowania, nie są w pełni porównywalne z danymi prezentowanymi w poprzednich edycjach publikacji.

4. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH

OCHRONA ZDROWIA

Porady udzielane przez lekarzy obejmują porady ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, udzielane przez lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej (łącznie z poradami lekarzy dentyków) oraz lekarzy specjalistów, łącznie z poradami realizowanymi w ramach badań profilaktycznych (bez porad udzielonych w szpitalnych izbach przyjęć) od 2012 r. łącznie z poradami udzielonymi w przychodniach resortu Ministerstwa Obrony Narodowej i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Podstawowym źródłem prezentowanych informacji są wyniki badań statystycznych prowadzonych zgodnie z Programem Badań Statystycznych Statystyki Publicznej zarówno przez GUS jak i w ramach statystyki resortowej (Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Sprawiedliwości).

Liczba łóżek w szpitalach ogólnych obejmuje łóżka umieszczone na stałe w salach chorych z pełnym wyposażeniem, zajęte przez pacjentów lub przygotowane na ich przyjęcie. Dane o łóżkach w szpitalach ogólnych podano łącznie z miejscami (łóżka i inkubatory) dla noworodków.

Dane o aptekach ogólnodostępnych nie obejmują aptek w stacjonarnych zakładach opieki zdrowotnej (np. w szpitalach, w sanatoriach).

Miejsce w żłobku – miejsce stałe, niezależnie od rodzaju sprzętu (łóżko, leżak), w pełni przygotowane na przyjęcie dziecka.

EDUKACJA

Placówki wychowania przedszkolnego są to placówki opiekuńczo-wychowawcze przeznaczone dla dzieci w wieku od 3 lat do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole. Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono:

- przedszkola,
- oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych,
- zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2008 r. (Dz. U. Nr 7, poz. 38).

Szkoła to jednostka organizacyjna powołana – na podstawie aktu założycielskiego lub wpisu do ewidencji – przez organ administracji rządowej, jednostkę samorządu terytorialnego, osobę prawną lub osobę fizyczną na podstawie przepisów o systemie oświaty. Szkoła prowadzi kształcenie określonego rodzaju i na określonym poziomie, posiada statut nadany przez organ lub osobę prowadzącą szkołę, określający m.in. jej nazwę, typ, organ prowadzący oraz organizację wewnętrzną.

Wśród **szkół** objętych systemem oświaty funkcjonują:

- 6-letnie szkoły podstawowe oraz 3-letnie gimnazja, w których nauka jest obowiązkowa,
- szkoły ponadgimnazjalne, tj. 2-3 letnie zasadnicze szkoły zawodowe, 3-letnie licea ogólnokształcące i 3-letnie licea profilowane, 4-letnie technika oraz szkoły dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (tj. 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące i 3-letnie technika uzupełniające) i 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy; do szkół ponadgimnazjalnych zalicza się również szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz szkoły policealne.

KULTURA

Biblioteka jest to jednostka posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i zbiorów specjalnych. Zbiór ten zawiera przynajmniej 300 jednostek inwentarzowych i jest udostępniany czytelnikom w sposób kontrolowany.

Liczba bibliotek (filii) wykazana jest według stanu na 31 XII i dotyczy bibliotek publicznych. Dane dotyczące wykorzystania (księgozbiór, wypożyczenia, czytelnicy, itp.) wykazywane są dla jednostek, które działały w roku sprawozdawczym.

Filie biblioteczne są to placówki podporządkowane organizacyjnie bibliotece macierzystej, obsługujące część terenu objętego działalnością tej biblioteki oraz posiadające stały księgozbiór (często podwójnie rejestrowany – w księdze inwentarzowej biblioteki macierzystej i w księdze inwentarzowej filii).

Punkty biblioteczne są to (prowadzone najczęściej społecznie) placówki, których księgozbiory są wypożyczane na czas nieokreślony z jednostki macierzystej (biblioteki lub filii) i pozostające w ewidencji tej jednostki. Punkty biblioteczne działają w miejscowościach, w których nie ma innych placówek bibliotecznych.

Placówki biblioteczne to biblioteki, filie i punkty biblioteczne.

W liczbie **teatrów i instytucji muzycznych** (teatry, filharmonie, orkiestry, chóry, zespoły pieśni i tańca) uwzględniono jednostki wyodrębnione pod względem prawnym, organizacyjnym i ekonomiczno-finansowym, prowadzące jednorodną działalność sceniczną, niezależnie od liczby posiadanych scen.

Kino jest to miejsce i zespół urządzeń technicznych służących do publicznego wyświetlania filmu.

Kino stałe – prowadzące działalność w jednym obiekcie przystosowanym na stałe do publicznego wyświetlania filmów z określoną częstotliwością.

Multipleks – kino stałe posiadające 8 lub więcej sal.

Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

TURYSTYKA

Do **turystycznych obiektów noclegowych** zaliczono hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe, domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych, pola biwakowe, kempingi, obiekty do wypoczynku sobotnio-niedzielnego i świątecznego, zakłady uzdrowiskowe i inne. Począwszy od 2012 r. dane obejmują wszystkie turystyczne obiekty noclegowe posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych. Również od danych za 2012 r. do turystycznych obiektów noclegowych ogółem doliczono kwatery agroturystyczne i pokoje gościnne (kwatery prywatne).

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (wyrażony w procentach) obliczono dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione.

BUDŻETY JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Podstawę prawną gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2011-2015 stanowiła ustawa o finansach publicznych z dnia 27 sierpnia 2009 r. (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 885 z późniejszymi zmianami) oraz ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego z dnia 13 listopada 2003 r. (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 513 z późniejszymi zmianami).

Dane o dochodach i wydatkach budżetowych według rodzajów i działów opracowano zgodnie ze szczegółową klasyfikacją obowiązującą na mocy rozporządzeń Ministra Finansów z lat 2011-2015.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ścieki przemysłowe to ścieki nie będące ściekami bytowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi, powstałe w związku z prowadzoną przez zakład działalnością gospodarczą, a także będące ich mieszaniną ze ściekami innego podmiotu odprowadzane urządzeniami kanalizacyjnymi tego zakładu.

Ścieki komunalne to ścieki bytowe lub mieszanina ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi, odprowadzane urządzeniami służącymi do realizacji zadań własnych gminy w zakresie kanalizacji i oczyszczania ścieków komunalnych.

Oczyszczalnie ścieków komunalnych obejmują wszystkie oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej. Nie są objęte badaniami statystycznymi oczyszczalnie przydomowe (przysagrodowe) lub oczyszczające ścieki wyłącznie dowożone.

Dane o ludności miast i wsi korzystającej z oczyszczalni ścieków podano w oparciu o szacunek liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej.

Dane o **emisji z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza** pochodzą z corocznej sprawozdawczości GUS i dotyczą zanieczyszczeń wprowadzonych w sposób zorganizowany (tzn. z wszelkiego rodzaju urządzeń technologicznych i ogrzewczych za pośrednictwem emitorów – kominów, wyrzutni wentylacyjnych) oraz w sposób niezorganizowany (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.).

Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza obejmują wszystkie jednostki organizacyjne ustalone w 1986 r. przez ówczesnego Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze. Ustalona w ten sposób zbiorowość zakładów utrzymywana jest corocznie, co m.in. zapewnia zachowanie ciągłości i porównywalności wyników badania. Należy podkreślić, że wyniki tego badania nie charakteryzują całkowitej emisji zanieczyszczeń powietrza, lecz dotyczą sektora energetyczno-przemysłowego decydującego o skali i strukturze emisji (60-70%).

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii, określonych w załączniku Nr 1 do ustawy o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r. (tekst jednolity: Dz. U. 2007, Nr 39, poz. 251), których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do ich pozbycia się jest zobowiązany.

Odpady komunalne są to odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych, pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ

Ogólne dane o długości dróg publicznych obejmują dane o drogach o nawierzchni twardej i gruntowej w granicach administracyjnych miast i poza granicami administracyjnymi miast. Do dróg o nawierzchni twardej zalicza się drogi o nawierzchni twardej ulepszonej (z kostki kamiennej, klinkieru, betonu, z płyt kamiennieo-betonowych, bitumu) oraz o nawierzchni nieulepszonej (tłuczniowej i brukowej).

Placówki pocztowe obejmują placówki pocztowe, agencje pośrednictwa, oddziały i kioski (obsługiwane przez pracowników operatora publicznego).

W myśl ustawy „Prawo pocztowe”, która weszła w życie 1 stycznia 2013 r. nastąpiła liberalizacja rynku pocztowego, a tym samym Poczta Polska S.A. przestała być operatorem publicznym (został zniesiony monopol Poczty Polskiej S.A. na przesyłki do 50 gramów), przez najbliższe 3 lata pełnić będzie funkcję tzw. operatora wyznaczonego, tj. operatora z przywilejem dostarczania np. przesyłek urzędowych/ rent i emerytur.

Telefoniczne łącza główne obejmują standardowe łącza główne oraz łącza w dostęпах ISDN, tj. telefoniczną sieć cyfrową z integracją usług umożliwiającą wykorzystanie tej samej sieci dla transmisji głosu, obrazu, faksów, danych.

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Informacje o przestępstwach stwierdzonych i wskaźnikach wykrywalności sprawców przestępstw opracowano na podstawie policyjnych systemów informacyjnych.

Przestępstwo stwierdzone jest to zdarzenie, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw jest to stosunek liczby przestępstw wykrytych w danym roku (łącznie z wykrytymi po podjęciu z umorzenia) do liczby przestępstw stwierdzonych w danym roku, powiększonej o liczbę przestępstw stwierdzonych w podjętych postępowaniach, a umorzonych w latach poprzednich z powodu niewykrycia sprawców.

Spójność społeczna

Frekwencja w wyborach – stosunek liczby oddanych głosów (ważnych kart do głosowania) do ogólnej liczby osób uprawnionych do głosowania w wyborach, wyrażony w procentach.

5. METODY STATYSTYCZNE

Metoda taksonomiczna

Analiza poziomu życia wymaga posługiwania się dużą ilością cech, które pozwalają na uporządkowanie obiektów ze względu na każdą z nich z osobna. Oceny globalnej można dokonać stosując wielowymiarową analizę porównawczą poprzez uporządkowanie obiektów przy równoczesnym uwzględnieniu wielu różnorodnych cech oraz poprzez tworzenie grup obiektów podobnych do siebie. W tym opracowaniu obiektami są jednostki terytorialne: województwa, powiaty, gminy. Metodę zastosowano oddzielnie dla każdego rodzaju jednostki terytorialnej. Natomiast jako cechy przyjęto wskaźniki (hybrydowe, strukturalne, udziału) umożliwiające porównanie obiektów.

Kolejne etapy badania:

1. Ustalenie dziedzin tematycznych i dobór cech statystycznych.
Wybór cech, które stanowią dobrą reprezentację analizowanego zjawiska. Podstawowym kryterium jest ich merytoryczna ważność oraz dostępność danych statystycznych. Cechy te często grupowane są tematycznie w obszary badawcze zwane też dziedzinami.

2. Ustalenie zbioru cech diagnostycznych poprzez eliminację zmiennych:

- o małej zmienności,
- wysoko ze sobą skorelowanych.

Wykaz cech diagnostycznych w podziale na dziedziny tematyczne umieszczono dla powiatów w Załączniku 1, dla gmin w Załączniku 2.

3. Podział zmiennych na stymulanty i destymulanty.
 - stymulanty – to zmienne, których wyższe wartości świadczą o wyższym poziomie badanego zjawiska w obiekcie np. wskaźnik zatrudnienia,
 - destymulanty – to zmienne, których niższe wartości (np. stopa bezrobocia) wskazują na wyższy poziom badanego zjawiska w obiekcie (w tym przypadku zasoby ludzkie).

4. Normalizacja zmiennych.

Normalizacja ma na celu doprowadzenie do porównywalności zmiennych (o różnych jednostkach pomiarowych i innych przedziałach zmienności) w taki sposób, aby między innymi zachować współzależność między zmiennymi dla badanych obiektów. Zmienne znormalizowane są liczbami niemianowanymi. W niniejszym opracowaniu wykorzystano procedurę normalizacji przez unitaryzację wg wzorów:

- dla stymulant

$$z_{ij}^k = \frac{x_{ij}^k}{\max_i \{x_{ij}^k\}}, \max_i \{x_{ij}^k\} \neq 0$$

- dla destymulant

$$z_{ij}^k = \frac{\min\{x_{ij}^k\}}{x_{ij}^k}, \quad x_{ij}^k \neq 0$$

gdzie: x_{ij}^k – to wartość j-tej zmiennej w i-tym obiekcie w k-tej dziedzinie

z_{ij}^k – to znormalizowana wartość j-tej zmiennej w i-tym obiekcie w k-tej dziedzinie

5. Obliczenie dla obiektów cząstkowych syntetycznych mierników w poszczególnych dziedzinach.
Dla każdej z przyjętych do badania dziedzin tematycznych, dla każdej jednostki terytorialnej w poszczególnych latach dokonano agregacji zmiennej syntetycznej. Polegało to na zastąpieniu wartości wielu normalizowanych zmiennych diagnostycznych, charakteryzujących dany obiekt, określoną wartością agregatową, w tym wypadku przyjęto miarę syntetyczną opartą na średniej arytmetycznej.
6. Wyznaczenie globalnego taksonomicznego miernika dla poszczególnych obiektów.
Oprócz cząstkowych mierników dla każdej dziedziny w analogiczny sposób wyznaczono miernik globalny dla każdej jednostki, jako średnia arytmetyczna mierników każdej z dziedzin.
7. Podział jednostek terytorialnych na grupy.
Na podstawie taksonomicznych mierników rozwoju dokonano podziału jednostek terytorialnych (województw, powiatów, gmin) na 4 grupy obejmujące obiekty o wartościach zmiennej syntetycznej z następujących przedziałów:

- Grupa I: $m_i \geq \bar{m} + s_m$
- Grupa II: $\bar{m} + s_m > m_i \geq \bar{m}$
- Grupa III: $\bar{m} > m_i \geq \bar{m} - s_m$
- Grupa IV: $m_i < \bar{m} - s_m$

gdzie: m_i – miernik syntetyczny dla i-tego obiektu

\bar{m} – średnia arytmetyczna mierników syntetycznych obiektów

s_m – odchylenie standardowe mierników syntetycznych obiektów

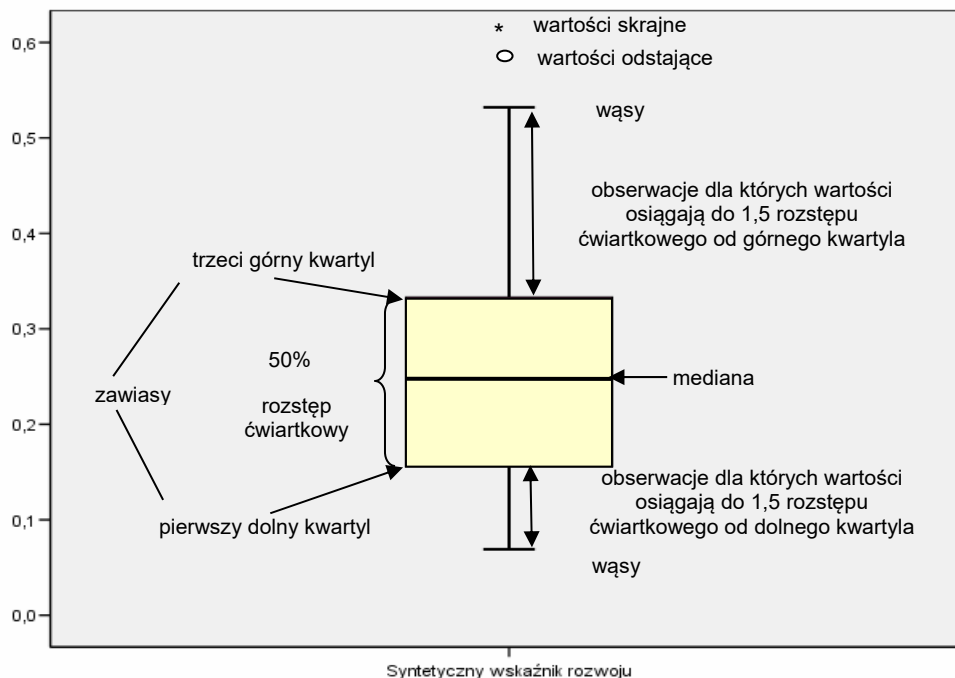
Ustalenie mierników pozwoliło na sprowadzenie stopnia zróżnicowania warunków i poziomu życia mieszkańców poszczególnych jednostek terytorialnych do jednego wymiaru stanowiącego syntezę wszystkich cech wyjściowych. Uzyskanie jednorodnych i rozłącznych grup najbardziej podobnych do siebie obiektów ułatwiło analizę merytoryczną.

Mediana – czyli wartość środkowa to wartość cechy w szeregu uporządkowanym, powyżej i poniżej której znajduje się jednakowa liczba obserwacji.

Współczynnik zmienności odchylenia standardowego – względna miara dyspersji zmiennej będąca ilorazem odchylenia standardowego oraz średniej arytmetycznej tej zmiennej wyrażona w procentach. Służy do badania stopnia zróżnicowania badanej cechy w zbiorowości statystycznej.

Wskazuje w jakim stopniu jednostki zbiorowości statystycznej koncentrują się wokół wartości centralnej badanej cechy.

Wykres skrzynkowy

Wyjaśnienie pojęć prezentowanych na wykresie:

- pierwszym dolnym kwartyłem nazywamy tę wartość zmiennej, poniżej której leży 25% obserwacji w uporządkowanym szeregu,
- trzecim górnym kwartyłem nazywamy tę wartość zmiennej, poniżej której leży 75% obserwacji,
- pomiędzy pierwszym i trzecim kwartyłem (pomiędzy zawiasami skrzynki) leży 50% środkowych obserwacji,
- rozstęp ćwiartkowy – rozrzut środkowych 50% obserwacji – liczony jako różnica pomiędzy trzecim górnym kwartyłem i pierwszym dolnym kwartyłem,
- wąsy reprezentują rozstęp wartości tych obserwacji, które mieszczą się w zakresie 1,5 rozstępu ćwiartkowego od zawiasu; obserwacje, które mają wartości poza tym zakresem traktowane są jako obserwacje odstające,
- wartości odstające dla obserwacji leżących w zakresie 1,5 do 3 razy rozstępu ćwiartkowego od zawiasów oznaczono kółkami,
- wartości skrajne dla obserwacji leżących poza granicą trzech rozstępów ćwiartkowych od zawiasów oznaczono „*”.

WPROWADZENIE

W publikacji poziom życia rozumiany jest jako stopień zaspokojenia materialnych i pozamaterialnych potrzeb ludności. Podstawowe potrzeby ludności to wyżywienie, mieszkanie, odzież, obuwie, ochrona zdrowia, wykształcenie, rekreacja⁷. Głównym czynnikiem determinującym poziom życia ludności jest dobrobyt ekonomiczny (dochody ludności, ich poziom oraz źródła), a także dostępność usług społecznych. Dobrobyt ekonomiczny mieszkańców jest zależny od rozwoju gospodarczego oraz potencjału ludzkiego. W publikacji określenia: poziom życia, warunki życia, sytuacja bytowa stosuje się zamiennie.

Część opisowa publikacji dzieli się na trzy rozdziały, a każdy z nich przedstawia warunki życia ludności w latach 2011-2015 kolejno województwa małopolskiego, powiatów i gmin. W pierwszym rozdziale publikacji porównano poziom życia mieszkańców województwa małopolskiego z przeciętnymi wartościami w kraju i z innymi województwami. W następnych dwóch przedstawiono lokalne zróżnicowania poziomu życia ludności według powiatów i gmin.

Część opisowa poprzedzona jest uwagami metodycznymi oraz podstawowymi tendencjami zmian w województwie małopolskim w latach 2011-2015.

Warunki życia mieszkańców województwa małopolskiego, poszczególnych powiatów i gmin scharakteryzowano za pomocą wybranych wskaźników pogrupowanych w dziedziny tematyczne: Zasoby ludzkie, Aktywność gospodarcza, Zamożność mieszkańców oraz Dostępność usług społecznych. W części opracowania dotyczącej województwa małopolskiego dokonano szczegółowej analizy warunków życia, co wynika z szerokiego zakresu dostępnych danych. Zakres danych dostępnych na poziomie powiatów i gmin jest bardziej ograniczony, dlatego analiza jest mniej szczegółowa.

W celu kompleksowej oceny sytuacji społeczno-gospodarczej jednostek terytorialnych zastosowano metodę taksonomiczną⁸, która pozwala na integrację różnych danych. Dla powiatów i gmin został obliczony miernik globalny określający warunki życia ludności. Pozwoliło to na utworzenie czterech grup powiatów i czterech grup gmin o podobnym poziomie życia mieszkańców, określenie kierunków zmian na przestrzeni lat 2011-2015.

Układ tematyczny i forma prezentacji danych nie zmieniły się w stosunku do wydania za lata 2009-2013. Obecna edycja publikacji podobnie jak poprzednia zawiera analizę ubóstwa ekonomicznego w przekroju województwa i analizę ubóstwa ustawowego osób korzystających z pomocy społecznej w przekroju powiatów i gmin. Uwzględniając rozwój społeczno-gospodarczy gmin oraz poziom zubożenia społeczności lokalnych wyodrębniono w województwie małopolskim gminy zaliczone do obszarów problemowych wymagających wsparcia zewnętrznego. Dla obszarów problemowych zidentyfikowano cechy społeczno-ekonomiczne gospodarstw domowych i osób wchodzących w ich skład.

⁷ A. Zeliaś „Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym”.

⁸ Patrz uwagi metodyczne str. 51.

Dynamikę i kierunki zmian warunków życia ludności przedstawiono dla lat 2011-2015. Jednak celem uchwycenia tendencji niektórych zjawisk dla wybranych, podstawowych cech tam gdzie było to możliwe retrospekcja obejmuje lata wcześniejsze. W przypadku braku dostępności danych za 2015 r. w analizie uwzględniono dane z lat poprzednich.

W obecnej edycji opracowania w porównaniu do poprzedniej zrezygnowano z prezentacji danych ze spisów powszechnych. W publikacji obok danych z badań statystycznych prezentowane są również dane ze źródeł administracyjnych. Dane dotyczące podatników osiągających przychód z tytułu wynagrodzenia ze stosunku pracy pozyskano z Ministerstwa Finansów. Gestorem danych dotyczących korzystających z pomocy społecznej w tym osób ubogich oraz beneficjentów świadczeń rodzinnych jest Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Sposób transformacji zbiorów Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w oraz ich jakość szerzej opisano w uwagach metodycznych publikacji „Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych”. Tam gdzie było to celowe jedno zagadnienie opisano na podstawie różnych źródeł: badań statystycznych lub administracyjnych źródeł danych. Dzięki temu możliwa była analiza zjawisk w różnych ujęciach, przedstawienie dodatkowych informacji, które nie są dostępne w badaniach statystycznych oraz poszerzenie zakresu danych dostępnych na poziomie gmin.

W części tabelarycznej zawarto podstawowe wskaźniki dla lat 2011-2015 dla województwa małopolskiego ogółem i w podziale na miasto i wieś oraz w układzie podregionów i powiatów. Tablice dla każdej z czterech dziedzin tematycznych (Zasoby ludzkie, Aktywność gospodarcza, Zamożność mieszkańców i Dostępność usług społecznych) stanowią osobny skoroszyt, a w kolejnych arkuszach zamieszczono wskaźniki. Wskaźniki natężenia i struktury pozwalają na porównanie podregionów, powiatów między sobą i do średnich wojewódzkich oraz na śledzenie kierunków zmian w kolejnych latach w wymienionych jednostkach terytorialnych.

W osobnym skoroszycie, w kolejnych arkuszach zamieszczono wybrane wskaźniki w gminach województwa małopolskiego w latach 2011-2015. Przy wskaźnikach ustalono lokaty gmin i powiatów dla każdego roku oddzielnie.

W tablicach zamieszczono podstawowe wskaźniki warunków życia niekoniecznie te, które uwzględniono jako cechy diagnostyczne w metodzie taksonomicznej. Wskaźniki uzupełniają charakterystykę zagadnień pozwalając wyciągać wnioski lub prowadzić pogłębione analizy oraz mogą stanowić podstawę dalszych opracowań.

1. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM NA TLE KRAJU I INNYCH WOJEWÓDZTW W LATACH 2011-2015

1.1. Podstawowe tendencje zmian

Poziom życia ludności uzależniony jest od struktur demograficznych, wykształcenia, stanu zdrowia mieszkańców oraz sytuacji na rynku pracy. W zakresie zasobów ludzkich w województwie małopolskim w latach 2011-2015 obserwowano:

- wzrost liczby mieszkańców (o blisko 0,8% w porównaniu do 2011 r.) spowodowany w głównej mierze przyrostem naturalnym, a także saldem migracji stałej i czasowej (województwo małopolskie było trzecim po województwach: mazowieckim i pomorskim, w którym odnotowano największy przyrost liczby ludności, a średnioroczne tempo zmian od 2011 r. wynosiło 0,2%),
- spadek udziału liczby mieszkańców miast przy równoczesnym wzroście udziału liczby mieszkańców wsi (liczba ludności na wsi na koniec 2015 r. była o 2,0% większa w porównaniu do 2011 r.) spowodowany głównie nasilającym się odpływem ludności z miast do miejscowości podmiejskich, a także przyrostem naturalnym ponad 8-krotnie wyższym na wsi niż w miastach,
- przewagę liczebną kobiet, w szczególności w populacji powyżej 70 roku życia (w końcu omawianego okresu na 100 mężczyzn w tej grupie wieku przypadało średnio 171 kobiet),
- dodatnie, ale z roku na rok malejące wartości przyrostu naturalnego spowodowane spadkiem liczby urodzeń przy jednoczesnym wzroście liczby zgonów (w 2015 r. w porównaniu do 2011 r. przyrost naturalny był prawie 2-krotnie niższy),
- malejącą tendencję współczynnika dzietności, który nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń (pomimo spadku współczynnika w 2015 r. w stosunku do 2011 r. o 0,01, jego wartość 1,32 i tak lokowała województwo małopolskie na czwartej pozycji po województwach: pomorskim, mazowieckim i wielkopolskim),
- podwyższenie mediany wieku kobiet rodzących dziecko (2015 r. – 30 lat, 2011 r. – 29 lat),
- spadek liczby zawieranych małżeństw o ponad 5% w porównaniu do 2011 r.,
- malejąca liczby rozwodów (o ponad 3%) w porównaniu do 2011 r.,
- dodatnie saldo migracji międzywojewódzkich (w końcu omawianego okresu, spośród pięciu województw w Polsce, województwo małopolskie zajmowało drugą pozycję po województwie mazowieckim),
- powolną tendencją spadkową salda migracji zagranicznych w latach 2011-2014⁹, które w dwóch ostatnich latach omawianego okresu było ujemne, a w 2014 r. wynosiło minus 625 osób,
- proces starzenia się populacji (mediana wieku w 2015 r. wynosiła blisko 39 lat, i była wyższa w porównaniu z 2011 r. o 2 lata),
- niekorzystne zmiany struktur ludności według ekonomicznych grup wieku, pomimo których województwo małopolskie, podobnie jak w latach poprzednich zakwalifikowano do młodych

⁹ Analizę sytuacji dotyczącej migracji zagranicznych dokonano na podstawie danych w latach 2011-2014. Według informacji GUS przyczyną rezygnacji z prezentowania danych za 2015 r. jest niedostateczna ich jakość (brak kompletności).

demograficznie (w porównaniu do 2011 r. zmniejszenie udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym o 0,7 p. proc., wzrost udziału liczby osób w wieku poprodukcyjnym o 1,7 p. proc. przy równoczesnym niewielkim zmniejszeniu udziału osób w wieku produkcyjnym),

- najwyższy w kraju, stabilny współczynnik skolaryzacji (92,3%) jako miara powszechności kształcenia,
- wydłużanie się przeciętnego trwania życia; mieszkańcy województwa żyją dłużej niż ludność większości województw, w 2015 r. przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 75,1 lat, kobiet 82,4 lat, a duża różnica pomiędzy długością trwania życia u mężczyzn i kobiet jest następstwem nadumieralności mężczyzn,
- najczęstszą przyczyną zgonów były choroby krążenia 50,1% zgonów, a drugą nowotwory (27,4%),
- duży spadek liczby osób pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy przypadających na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym, wartość wskaźnika podobnie jak w kraju wynosiła 41 osób,
- w latach 2011-2014 wzrost udziału aktywnych zawodowo w populacji w wieku produkcyjnym z minimalnym obniżeniem w 2015 r. (na co miał wpływ tylko spadek liczby bezrobotnych), w skali kraju przez cały okres obserwowano wyższe niż w województwie tempo wzrostu aktywności zawodowej,
- od 2012 r. znaczący wzrost (o 3,3 p. proc.) wskaźnika zatrudnienia w województwie i w kraju,
- znacznie większy niż w skali kraju wzrost liczby pracujących w gospodarce narodowej poza rolnictwem indywidualnym (spadek liczby pracujących w przemyśle i budownictwie przy dalszym wzroście w usługach),
- początkowy wzrost, a następnie wyraźny spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych (2015 r. w porównaniu z 2011 r. spadek o 17,6%) z równoczesnym nasileniem problemów bezrobocia „strukturalnego” - znacznym wzrostem udziału długotrwale bezrobotnych oraz dalszym znaczącym wzrostem udziału osób bezrobotnych w wieku 55+,
- utrzymującą się wśród bezrobotnych przewagę kobiet (z tendencją wzrostową w ostatnich latach), oraz przewagę mieszkańców wsi (z tendencją spadkową w ostatnich latach),
- utrzymującą się przez cały okres niższą stopę bezrobocia rejestrowanego w porównaniu do średniej krajowej, chociaż nadal pogarszała się relacja średniej wojewódzkiej do krajowej.

Jakość zasobów ludzkich, w tym wiek, wykształcenie, stan zdrowia, ma wpływ na poziom aktywności gospodarczej, która warunkuje dobrobyt społeczeństwa. W zakresie aktywności gospodarczej w województwie małopolskim obserwowano:

- niższą niż średnia krajowa wartość Produktu Krajowego Brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca (39,8 tys. zł wobec 44,7 tys. zł w skali kraju); województwo małopolskie znajdowało się jednak w grupie pięciu województw z największym udziałem w generowaniu PKB, po województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i dolnośląskim,
- wyższe tempo wzrostu PKB w porównaniu z danymi dla kraju ogółem,
- spadek tempa wzrostu PKB w latach 2012, 2013 i wzrost jego dynamiki w 2014 r.,
- wzrost liczby podmiotów, który pozwolił na ulokowanie województwa na siódmym miejscu

w zakresie wskaźnika podmiotów przypadających na 10 tys. ludności (1 079 podmiotów w 2015 r.),

- wzrost udziału spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów do 9,9%; spółki handlowe lokowały swoje siedziby głównie w miastach na prawach powiatu,
- nieznaczną zmianę struktury gospodarki – spadek udziału rolnictwa (1,1% w 2015 r.) na korzyść wzrostu udziału przemysłu i budownictwa (24,0% w 2015 r.) oraz pozostałej działalności (74,9% w 2015 r.),
- wzrost liczby przedsiębiorstw niefinansowych prowadzących działalność gospodarczą, który pozwolił na ulokowanie województwa na 6 miejscu w zakresie wskaźnika przedsiębiorstw niefinansowych przypadających na 1 tys. mieszkańców (50 podmiotów w 2014 r.),
- niższą od uzyskanej dla Polski ogółem wartość przychodów w przeliczeniu na 1 przedsiębiorstwo niefinansowe (1,8 mln zł w 2014 r.),
- nieznacznie niższy, w porównaniu do krajowego, wynik finansowy przypadający na 1 podmiot niefinansowy (134,3 tys. zł w 2014 r.),
- znaczący udział wojewódzkich nakładów inwestycyjnych w nakładach ogólnopolskich, który lokował województwo na 5 miejscu w kraju.

Konsekwencją dysproporcji społeczno-gospodarczych jest zróżnicowanie zamożności mieszkańców, poziomu dochodów, poziomu i struktury wydatków, warunków mieszkaniowych. Miarą poziomu życia jest także wyposażenie w dobra trwałe użytkowania. W 2015 r. w porównaniu do 2011 r. poziom życia mieszkańców województwa małopolskiego był wyższy, co wyrażało się poprzez:

- wzrost dochodu rozporządzalnego w przeliczeniu na 1 osobę nominalnie o 12,9%, a realnie o 9,0%, z dominującą rolą dochodów z pracy najemnej, z których pochodziła ponad połowa dochodu rozporządzalnego; udział dochodów ze świadczeń społecznych wynosił 29,8%; dochody z pracy na własny rachunek stanowiły 9,7% ogólnych dochodów, a z gospodarstwa rolnego 2,1%,
- wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenie brutto o około 17,0% do wartości 3 667 zł (3 908 zł w kraju),
- wzrost przeciętnego miesięcznego świadczenia emerytalnego nierolniczego o ponad 18% do wartości 2041 zł,
- wzrost przeciętnego miesięcznego świadczenia emerytalnego rolniczego o 18,0% do wartości 1191 zł,
- spadek wydatków w gospodarstwach domowych do poziomu z 2011 r. W 2015 r. w przeliczeniu na 1 osobę wynosiły 986 zł (w kraju 1091 zł); zmiana struktury wydatków świadczących o lepszej sytuacji dochodowej ludności (w 2015 r. w stosunku do 2011 r. niższy był udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem),
- mniejsze przeciętne miesięczne spożycie na 1 osobę większości podstawowych artykułów żywnościowych, zmniejszeniu uległo spożycie pieczywa, mleka, cukru i warzyw, co mogło być wynikiem zmiany modelu żywienia i częstszego korzystania z gotowych półproduktów i produktów oraz usług lokali gastronomicznych, o czym świadczy wzrost udziału wydatków na restauracje i hotele,

- poprawę wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkownika; prawie pełne wyposażenie w dobra trwałego użytkownika zapewniającego podstawowy standard życia (odbiornik telewizyjny, pralka automatyczna, chłodziarka lub zamrażarka); zmywarkę do naczyń posiadało co czwarte gospodarstwo domowe, kuchenkę mikrofalową blisko 60%, komputer osobisty ponad 3/4 gospodarstw, telefon komórkowy blisko 93% gospodarstw,
- niższy niż średni w kraju udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w formie pieniężnej lub niepieniężnej w ogólnej liczbie mieszkańców (w 2015 r. 6,1% wobec 7,1% w kraju),
- korzystniejszy niż przeciętny w Polsce zasięg ubóstwa w latach 2011-2014, niezależnie od przyjętej granicy ubóstwa; wzrost zasięgu ubóstwa ekonomicznego (skrajnego, relatywnego, ustawowego) zmienił relacje i każdy rodzaj zasięgu ubóstwa był wyższy niż przeciętnie w kraju,
- systematyczną poprawę warunków mieszkaniowych w województwie małopolskim; przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie i 1 izbę malała przy równoczesnym wzroście powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na 1 osobę (na terenach wiejskich powierzchnia użytkowa na 1 mieszkańca była wyższa niż w miastach, a z kolei wskaźnik zaludnienia mieszkań był korzystniejszy w mieście),
- relatywnie wysoki standard mieszkań, w 2015 r. statystyczne mieszkanie miało 78,0 m² i posiadało średnio 3,92 izby, co lokowało województwo małopolskie na czwartym i szóstym miejscu w kraju,
- kształtowanie się na poziomie zbliżonym do średnich krajowych wskaźników wyposażenia mieszkań w wodociąg, w ustęp i łazienkę oraz w centralne ogrzewanie, a także wysoką trzecią pozycję w kraju pod względem wyposażenia mieszkań w gaz z sieci,
- wysoką liczbę mieszkań oddanych do użytkowania (trzecie miejsce w kraju).

Priorytetowym zadaniem jednostek samorządowych w województwie jest zapewnienie poprawy warunków życia swoim mieszkańcom wraz z równoczesnym zrównoważonym rozwojem. Wyższy poziom życia mieszkańców, to wyższy poziom oferowanych usług między innymi w zakresie transportu, oświaty, pomocy społecznej, gospodarki komunalnej i kultury. Możliwość realizacji tego zadania w dużej mierze zależy od ich sytuacji finansowej, dostępność usług społecznych w województwie małopolskim przedstawiała się następująco:

- liczba udzielonych porad w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadająca na 1 mieszkańca województwa, podobnie jak w kraju wynosiła 8,2,
- dobrze rozwinięte leczenie uzdrowskowe lokowało województwo małopolskie na drugim miejscu w kraju, po województwie dolnośląskim,
- liczba miejsc w żłobkach na 1 tys. dzieci w wieku 0-2 lat wynosiła blisko 62 przy średniej dla Polski – 66 miejsc, co sytuowało województwo na dziesiątym miejscu w kraju,
- dostępność edukacji przedszkolnej wyrażona miejscami w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat przekraczała średnią w kraju (w województwie - 642 miejsca, w kraju - 623 miejsca); liczba placówek przedszkolnych dla dzieci niepełnosprawnych zwiększyła się i w 2015 r. funkcjonowało 15 przedszkoli specjalnych, które dysponowały 330 miejscami,

- w szkołach podstawowych i gimnazjach istniały korzystniejsze warunki lokalowe do nauki, na 1 placówkę w województwie przypadało mniej uczniów niż przeciętnie w kraju, a liczebność oddziałów oscylowała wokół średniej krajowej,
- mniej korzystne warunki niż średnie w kraju istniały w zakresie szkół ponadgimnazjalnych, na 1 szkołę przypadało znacznie więcej uczniów, liczebność oddziałów przekraczała przeciętną,
- podobnie jak w Polsce malała liczba bibliotek publicznych, przy równoczesnym wzroście liczby ludności na 1 placówkę, systematycznie malała liczba wypożyczeń na 1 czytelnika, w wyniku czego województwo znalazło się pod tym względem na przedostatnim miejscu w kraju,
- liczba teatrów i instytucji muzycznych sytuowała województwo na trzeciej pozycji w Polsce,
- liczba kin stałych utrzymywała się na zbliżonym poziomie od kilku lat, rosła natomiast liczba odbywających się w nich seansów filmowych,
- liczba muzeów jak również liczba zwiedzających lokowały województwo małopolskie na drugim miejscu w kraju, po województwie mazowieckim,
- wzrosła liczba turystycznych obiektów noclegowych i miejsc noclegowych, co sytuowało województwo odpowiednio na drugim i trzecim miejscu w kraju,
- słabsza dynamika dochodów ogółem małopolskich jednostek samorządowych w relacji do 2011 r. sytuowała województwo na 11 miejscu w kraju, a kwota przypadająca na 1 mieszkańca (4 826 zł), umieściła województwo na 14 miejscu. Korzystniejsze tendencje odnotowano w zakresie dochodów własnych, ich dynamika do 2011 r. lokowała województwo na 10 pozycji, a wielkość w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2 376 zł) usytuowała województwo na dziewiątym miejscu,
- zmienne tendencje odnotowano w zakresie udziału środków z funduszy unijnych w dochodach ogółem, systematycznie malejącą od 2011 r. do 2013 r. (od 10,7% do 7,2% w 2013 r.) oraz rosnącą od 2014 r. (8,3% w 2014 r. i 8,4% w 2015 r.), co może wynikać z wcześniejszej realizacji tych środków, przyznanych w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2007-2013 a także z uruchomienia puli środków w ramach nowej Perspektywy Finansowej 2014-2020,
- wydatki ogółem jednostek samorządowych w województwie małopolskim rosły wolniej niż dochody ogółem (dziewiąta pozycja w kraju), w 2015 r. na 1 mieszkańca przypadało 4 836 zł, co sytuowało województwo na 13 pozycji. Słabsze było tempo wydatków inwestycyjnych, stanowiących podstawę rozwoju regionu. Na inwestycje przeznaczono łącznie 3 115 mln zł, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało kwotę 924 zł i 13 miejsce w kraju (w 2011 r. kwota 1 097 zł per capita sytuowała województwo na ósmym miejscu),
- główne kierunki wydatków samorządów pozostają niezmiennie od wielu lat, w 2015 r. również dominowały wydatki zrealizowane w działach: transport i łączność, oświata i wychowanie oraz pomoc społeczna,
- niezmiennie województwo zajmowało drugie miejsce w kraju pod względem zagęszczenia dróg o nawierzchni twardej i czwarte pod względem gęstości linii kolejowych normalnotorowych.

1.2. ZASOBY LUDZKIE

W województwie małopolskim w ostatnich latach obserwuje się dwa niekorzystne zjawiska demograficzne:

- malejące tempo wzrostu liczby ludności,
- starzenie się ludności.

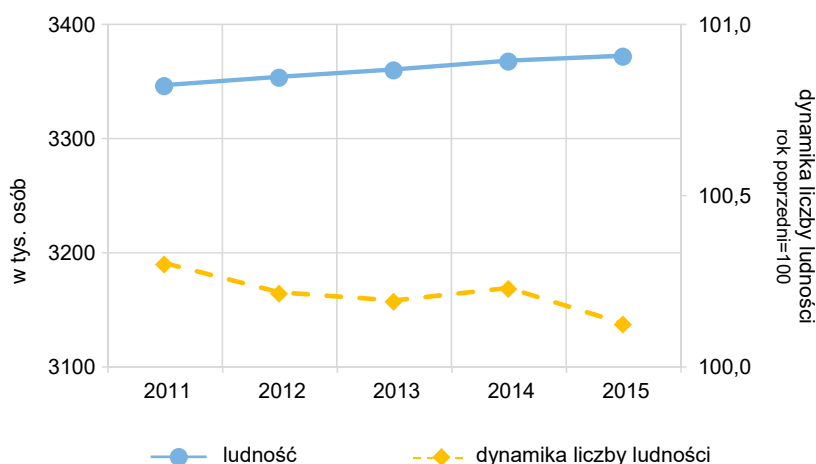
1.2.1. Stan ludności i jego zmienność

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w latach 2011-2015 w województwie małopolskim z roku na rok odnotowano systematyczny wzrost liczby ludności. W końcu 2015 r. województwo liczyło 3 372,6 tys. mieszkańców. W porównaniu do 2011 r. stopa przyrostu rzeczywistego wyniosła blisko 0,8%, a średnioroczne tempo zmian liczby ludności - 0,2%.

Województwo małopolskie było trzecim po województwach: mazowieckim i pomorskim, w których w 2015 r. w porównaniu do 2011 r. odnotowano największy przyrost rzeczywisty liczby ludności. Od lat, udział mieszkańców województwa małopolskiego w ogólnej liczbie ludności kraju nie zmieniał się i wynosił blisko 9%.

Wykres 1. Ludność i dynamika liczby ludności

Stan w dniu 31 XII

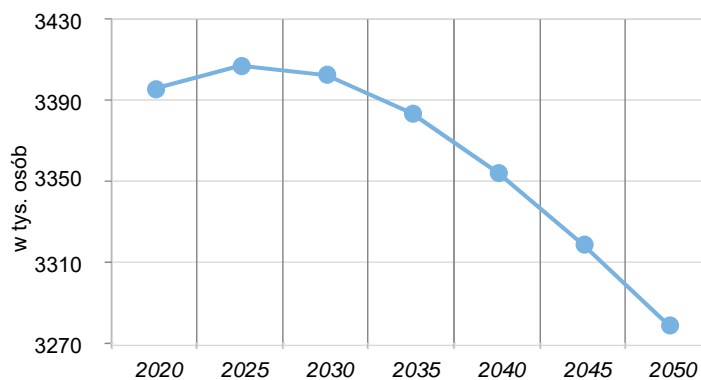
W ostatnich latach tempo wzrostu populacji minimalnie słabło. Tym samym zaczynają się potwierdzać założenia prognozy ludności GUS do 2050 r.¹⁰, która przewiduje, że w najbliższych latach (do 2025 r.) może nastąpić dalszy wzrost liczby ludności, przy czym tempo tego przyrostu będzie coraz wolniejsze. Prognozuje się, że po 2025 r. w województwie małopolskim ludności będzie ubywać.

Podobnie jak w kraju, w województwie małopolskim obserwowano stopniowy spadek udziału liczby mieszkańców miast przy równoczesnym wzroście udziału liczby mieszkańców wsi. Liczba ludności na wsi na koniec 2015 r. wynosiła 1 737,7 tys. osób, tj. o blisko 2% więcej w porównaniu do 2011 r. (w skali kraju wzrost o 0,8%). Na koniec omawianego okresu mieszkańcy wsi stanowili ponad 51% ludności województwa (w kraju blisko 40%). Zwiększenie udziału liczby ludności wiejskiej na niekorzyść miast w dużej mierze było spowodowane rozwojem obszarów podmiejskich (skupionych głównie wokół trzech miast na prawach powiatu: Krakowa, Nowego Sącza i Tarnowa).

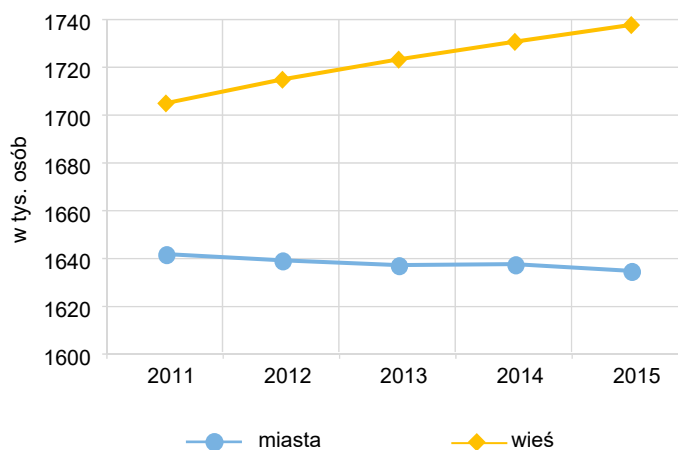
¹⁰ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-ludnosc-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-1,5.html>

Wykres 2. Prognoza ludności

Stan w dniu 31 XII

Wykres 3. Ludność miast i wsi

Stan w dniu 31 XII

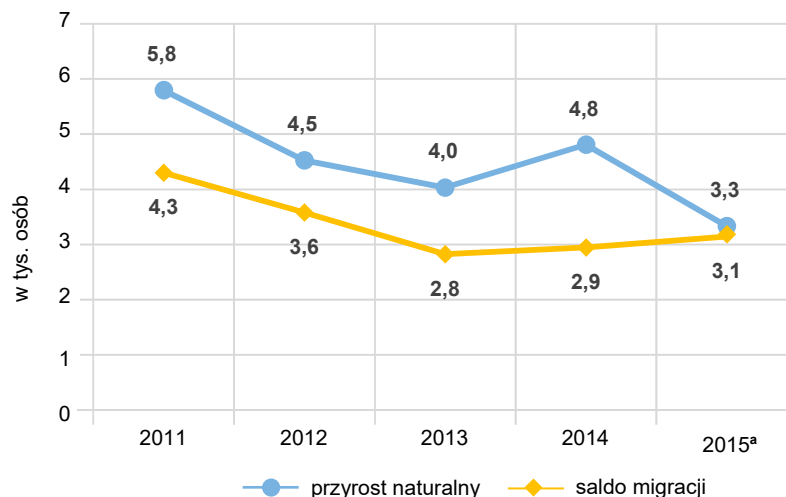
Przyrost rzeczywisty ludności jest wypadkową trzech czynników – przyrostu naturalnego, salda migracji stałej i różnicy w saldzie migracji czasowej.

Dwa pierwsze czynniki stanowią podstawę typologii demograficznej jednostek przestrzennych według J. W. Webba¹¹. Obserwacja zależności między przyrostem naturalnym i saldem migracji stałej pozwoliła na ocenę występowania w danym województwie określonego typu przyrostu lub ubytku rzeczywistego ludności.

Zgodnie z klasyfikacją Webba w odniesieniu do lat 2011-2015 województwo małopolskie znalazło się w grupie województw aktywnych demograficznie. Podobnie jak w województwach: pomorskim i wielkopolskim wzrost liczby ludności był konsekwencją dodatniego przyrostu naturalnego przewyższającego dodatni przyrost migracyjny (typ B).

¹¹ Patrz uwagi metodyczne str. 31.

Wykres 4. Przyrost naturalny i saldo migracji stałej

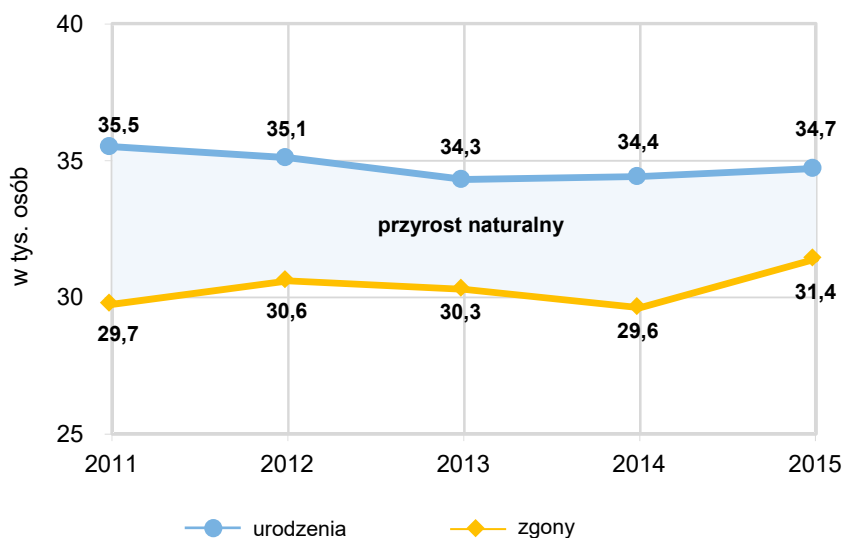

a Dane zgodne z tablicą bilansową uwzględniającą migracje zagraniczne za 2014 r.

Ruch naturalny ludności

Pierwszym czynnikiem wpływającym na wzrost liczby ludności w województwie był dodatni przyrost naturalny wynikający z nadwyżki liczby urodzeń w porównaniu do liczby zgonów¹². Największy przyrost naturalny odnotowano w 2011 r. (o 5,8 tys. więcej urodzeń niż zgonów). Jednak z roku na rok wartość dodatnia przyrostu naturalnego malała (z wyjątkiem 2014 r.) wraz z obniżaniem się liczby urodzeń i wzrostem liczby zgonów. W 2015 r. w porównaniu do 2011 r. przyrost naturalny był dodatni, lecz o ponad 1,5 razy niższy.

Wykres 5. Ruch naturalny ludności

W końcu analizowanego okresu współczynnik natężenia, czyli przyrost naturalny w przeliczeniu na 1 tys. ludności, w województwie wynosił 1,0‰ wobec 1,7‰ w 2011 r. (w kraju minus 0,7‰ w 2015 r. wobec 0,3‰ w 2011 r.).

¹² Patrz: Rozdział 1.2.4. Stan zdrowia.

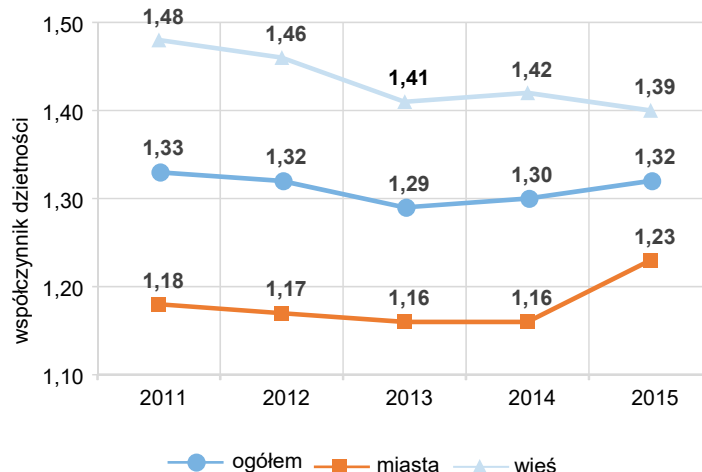
W latach 2011-2015, spośród siedmiu województw, w których odnotowano dodatni przyrost naturalny, województwo małopolskie znalazło się na drugim miejscu po województwie wielkopolskim.

Zgodnie z założeniami prognozy ruchu naturalnego, od 2025 r. w województwie małopolskim liczba zgonów przewyższy liczbę urodzeń, w związku z czym przyrost naturalny będzie osiągał wartości ujemne.

Niska liczba urodzeń od wielu lat nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń. Informuje o tym współczynnik dzietności. Dla stabilnego rozwoju demograficznego wielkość współczynnika powinna kształtować się na poziomie 2,10 do 2,15, co oznacza, że na statystyczną kobietę w wieku 15-49 lat przypada średnio dwoje dzieci w ciągu całego okresu rozrodczego.

W latach 2011-2015 współczynnik dzietności utrzymywał się na podobnym poziomie, lecz nie osiągnął wartości optymalnej. W województwie małopolskim w 2015 r. współczynnik dzietności wyniósł 1,32 (Polska – 1,29).

Wykres 6. Współczynnik dzietności

Wartość współczynnika dzietności lokuje województwo małopolskie na czwartej pozycji, po województwach: pomorskim, mazowieckim i wielkopolskim.

Poziom dzietności powiązany jest z wartością współczynników płodności. Współczynnik płodności wyrażający liczbę urodzeń żywych na 1 tys. kobiet w wieku 15-49 lat w końcu analizowanego okresu wynosił 41,7%. W województwie małopolskim w latach 2011-2013 obserwowano spadek współczynnika płodności, natomiast w ciągu ostatnich dwóch lat sytuacja uległa zmianie i nastąpił jego wzrost.

W latach 2011-2015 w dalszym ciągu obserwowano przemiany demograficzne polegające na przesunięciu najwyższej płodności kobiet z grupy wieku 20-24 lata do grupy 25-29 lat, a także znaczący wzrost płodności w grupie wieku 30-34 lata. W 2015 r. najwyższą płodność wykazywały kobiety w przedziałach wiekowych: 25-29 lat (90 urodzeń) oraz 30-34 lat (80 urodzeń). W grupie 20-24 lat odnotowano – 43 urodzenia żywe na 1 tys. kobiet.

W konsekwencji nastąpiło podwyższenie mediany wieku kobiet rodzących dziecko, która w 2015 r. wyniosła 30 lat wobec 29 lat w 2011 r.

W ostatnich latach, niekorzystnym czynnikiem wpływającym na płodność i dzietność była tendencja spadkowa liczby kobiet w wieku rozrodczym (15-49 lat). W województwie małopolskim liczba kobiet w tej grupie wiekowej obniżyła się o 1,4% do 2011 r. (w kraju spadek o 2,8%).

Dzietność kobiet w znacznym stopniu uwarunkowana jest liczbą zawieranych związków małżeńskich. W końcu analizowanego okresu - ponad 86% to urodzenia w związkach małżeńskich (w kraju ponad 75%). Podejmowanie decyzji prorodzinnych uzależnione jest także w dużym stopniu od sytuacji społeczno-ekonomicznej.

W 2015 r. związek małżeński zawarło 17,5 tys. par, tj. o ponad 5% mniej niż 2011 r. (Polska – mniej o ponad 8%). Tendencja spadkowa utrzymywała się do 2013 r., lecz w ostatnich dwóch latach obserwowano korzystne zjawisko wzrostu liczby małżeństw (2015 r. w stosunku do 2013 - wzrost o ponad 5%). W ostatnim roku liczba zawartych małżeństw na 1 tys. ludności wynosiła 5,2‰ (kraj 4,9‰) i lokowała województwo małopolskie na pierwszym miejscu w kraju.

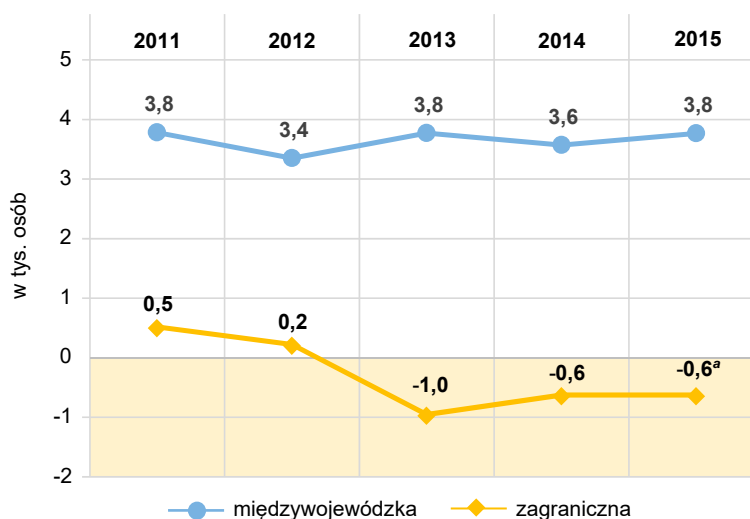
Korzystnym zjawiskiem jest także malejąca liczba rozwodów. W 2015 r. w województwie małopolskim odnotowano 4,8 tys. rozwodów, w porównaniu do 2011 r. ich liczba zmniejszyła się o ponad 3% (w kraju – wzrost o 4,2%). Pomimo zaobserwowanego spadku, w ostatnich dwóch latach sytuacja stała się niekorzystna ponieważ liczba rozwodów wzrosła (2015 r. wobec 2014 r. - wzrost o 8,5%).

Migracje międzywojewódzkie i zagraniczne na pobyt stały

Drugim czynnikiem, który miał wpływ na wzrost liczby ludności w województwie małopolskim w latach 2011-2015 były migracje międzywojewódzkie, a w mniejszym stopniu migracje zagraniczne. Liczba mieszkańców z innych województw, którzy podjęli decyzję o osiedleniu się na stałe w województwie małopolskim przewyższyła liczbę mieszkańców opuszczających województwo.

W latach 2011-2015 saldo migracji międzywojewódzkich kształtowało się na podobnym poziomie - 3,8 tys. osób. Wyjątkiem był rok 2012 i rok 2014, w których saldo było niższe i wynosiło odpowiednio 3,4 tys. osób i 3,6 tys. osób.

Wykres 7. Saldo migracji międzywojewódzkich i zagranicznych

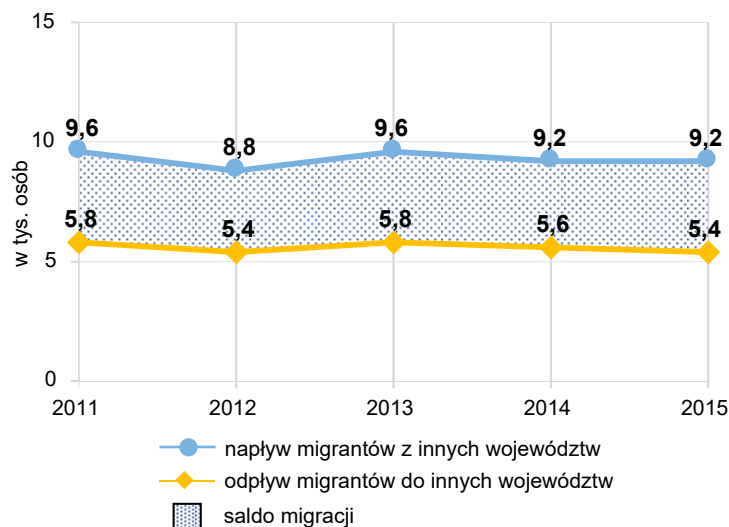

a Dane zgodne z tablicą bilansową uwzględniającą migracje zagraniczne za 2014 r.

W latach 2011-2015 z województwa małopolskiego do innych województw wymeldowało się 28,0 tys. osób (w tym blisko 21 tys. osób w wieku produkcyjnym), natomiast z innych województw osiedliło się na stałe 46,3 tys. osób (w tym blisko 36 tys. w wieku produkcyjnym).

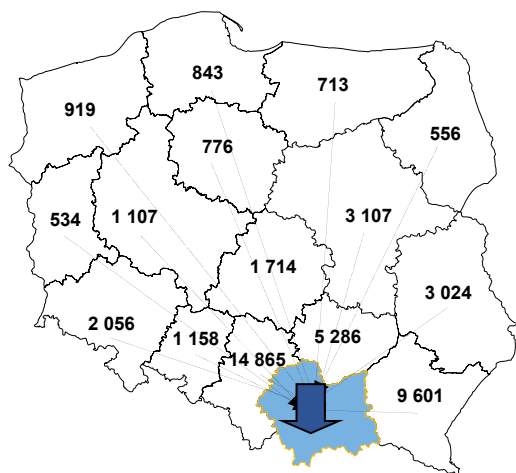
W analizowanych latach w województwie małopolskim na stałe najczęściej osiedlały się osoby z województw: śląskiego (blisko 15 tys. osób) oraz podkarpackiego (ponad 9 tys. osób). Ludność województwa małopolskiego najczęściej na stałe miejsce zamieszkania wybierała województwa: śląskie i mazowieckie.

Wykres 8. Migracje międzywojewódzkie na pobyt stały

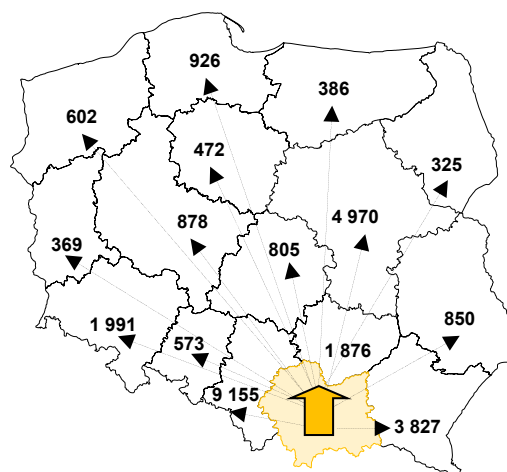

Migracje międzywojewódzkie w latach 2011-2015

Mapa 1. Napływ migrantów na pobyt stały z innych województw do woj. małopolskiego (w osobach)

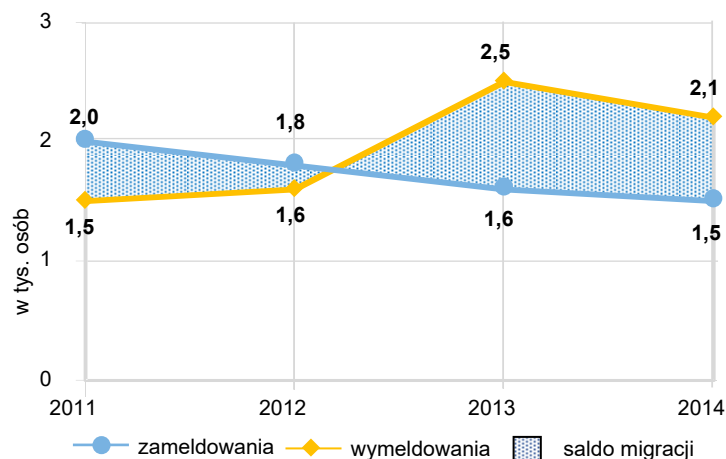

Mapa 2. Odpływ migrantów na pobyt stały do innych województw z woj. małopolskiego (w osobach)

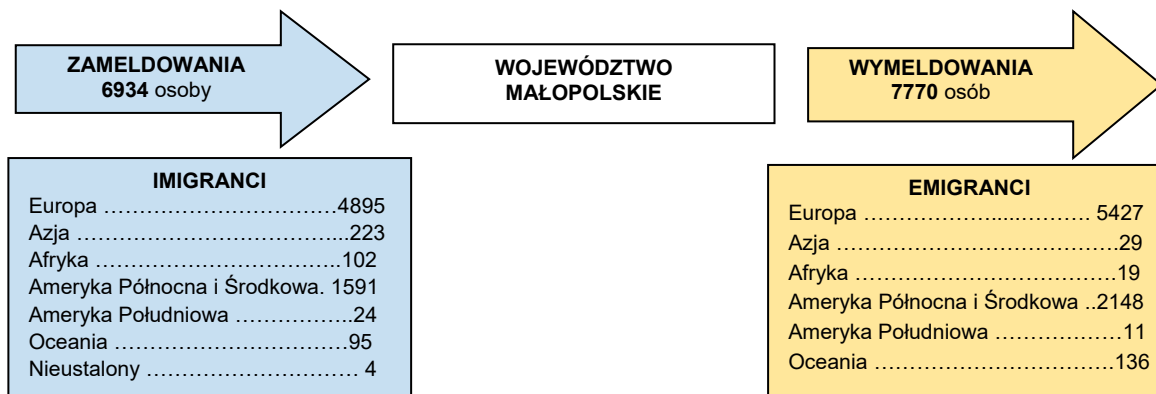
Na natężenie i kierunki migracji zagranicznych¹³ w dużej mierze miał wpływ swobodny przepływ ludności spowodowany członkostwem Polski w Unii Europejskiej. W ciągu czterech lat¹⁴, z województwa małopolskiego na pobyt stały za granicę wyjechało 7,8 tys. osób, a osiedliło się 6,9 tys. imigrantów. Łączne saldo migracji stałej było ujemne i wynosiło minus 836 migrantów. Saldo migracji zagranicznych przyjęło wartości dodatnie w 2011 i 2012 r. z tendencją spadkową, natomiast w 2013 r. i 2014 r. odpływ emigrantów przewyższył napływ imigrantów, saldo migracji zagranicznej było ujemne i wynosiło odpowiednio: minus 951 osób i minus 625.

Wykres 9. Zameldowania i wymeldowania za granicę

W latach 2011-2014 najczęściej mieszkańców województwa małopolskiego wyjechało do krajów europejskich (5,4 tys. osób) stanowiąc blisko 70% ogółu emigrantów, na drugim miejscu były kraje Ameryki Północnej i Środkowej (2,1 tys. osób, stanowiąc ponad 27%).

Schemat 1. Migracje zagraniczne według kontynentów w latach 2011-2014

W latach 2011-2015, spośród pięciu województw, w których odnotowano dodatnie ogólne saldo migracji stałej, województwo małopolskie znalazło się na drugim miejscu po województwie mazowieckim. Współczynnik natężenia migracji stałej na 1 tys. ludności wynosił 5,0‰ (w kraju - minus 1,6‰).

¹³Zaprezentowane w opracowaniu dane dotyczące migracji zagranicznych na pobyt stały opracowane zostały na podstawie bilansów stanu i struktury ludności, z wykorzystaniem zbiorów ewidencji ludności w gminach. Nie obejmują znacznej liczby migrantów, którzy nie dokonali formalności związanych z zameldowaniem lub wymeldowaniem. Według metodologii ONZ, osoby te określane są jako migranci czasowi (niezależnie od faktu przebywania w innym kraju od wielu lat) i szacowanie skali tego typu migracji w województwie jest możliwe w ramach powszechnych spisów ludności.

¹⁴ Analizę sytuacji dotyczącej migracji zagranicznych dokonano na podstawie danych w latach 2011-2014. Według informacji GUS przyczyną rezygnacji z prezentowania danych za 2015 r. jest niedostateczna ich jakość (brak kompletności).

1.2.2. Starzenie się ludności i tempo tego procesu

Podobnie jak we wszystkich województwach w Polsce, również w województwie małopolskim z roku na rok obserwuje się powolny proces starzenia się mieszkańców oraz zmiany struktur ludności według ekonomicznych grup wieku. Dynamiczna zmiana struktur wieku ludności to konsekwencja przesuwania się wyżów i niżów demograficznych w poszczególnych grupach wiekowych ludności oraz zwiększona emigracja mieszkańców za granicę – szczególnie po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Na tempo starzenia się ludności mają wpływ następujące czynniki:

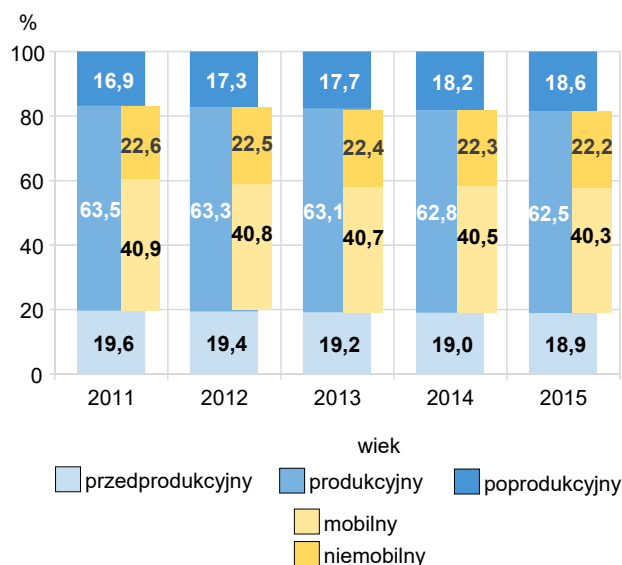
- niska dzietność kobiet skutkująca z roku na rok mniejszą liczbą urodzeń,
- wzrost liczby osób starszych w związku z wydłużaniem się życia.

Na koniec 2015 r. mediana wieku mieszkańców województwa małopolskiego wynosiła blisko 39 lat (2011 r. - 37 lat), co oznacza, że połowa populacji nie osiągnęła tego wieku, a druga połowa go przekroczyła. Statystyczny mieszkaniec województwa małopolskiego był o 1 rok i 2 miesiące młodszy od mieszkańca w kraju. Przeciętnie mieszkańcy miast województwa byli starsi o 3,5 roku od mieszkańców wsi. Średni wiek mieszkańców miast wynosił 40 lat.

Proces starzenia się ludności ma odzwierciedlenie w dynamicznej zmianie struktur ekonomicznych grup wieku ludności, spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i dalszego wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W relacji do 2011 r. udział ludności w wieku przedprodukcyjnym zmniejszył się o 0,7 p. proc. W końcu 2015 r. ludność tej grupy liczyła 638,6 tys., co stanowiło 18,9% ogółu populacji.

W badanym okresie liczba osób stanowiących zasoby pracy z roku na rok obniżała się i w 2015 r. wynosiła 2106,1 tys. osób (62,5% ogółu ludności), co jest konsekwencją procesu przesuwania do grupy wieku poprodukcyjnego licznych roczników osób urodzonych w okresie wyżu demograficznego pierwszej połowy lat 50-tych ubiegłego wieku.

Wykres 10. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku

W najbliższych latach przewiduje się nadal zmniejszenie liczby ludności w wieku produkcyjnym. Rozpocznie się proces starzenia zasobów siły roboczej, który w kolejnych latach będzie przyspieszać

gdyż nastąpi wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym, potęgowany ubytkiem liczby ludności w wieku produkcyjnym mobilnym.

W ostatnich latach obserwowany jest także dalszy wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej). W relacji do 2011 r. udział ludności w wieku poprodukcyjnym zwiększył się o 1,7 p. proc. W końcu 2015 r. ludność tej grupy liczyła 628,0 tys. osób, co stanowiło 18,6% ogółu populacji.

Pomimo starzenia się społeczeństwa w kraju i powolnego postępującego tego procesu w województwie małopolskim - typologia trójkąta Osanna¹⁵, uwzględniająca strukturę grup wieku pozwoliła na zakwalifikowanie województwa małopolskiego w 2015 r. do grupy młodych demograficznie, obok województwa pomorskiego. Województwo zaliczono do typu młodości demograficznej (typ II) ponieważ udział dzieci i młodzieży w wieku poniżej 18 lat był większy od przeciętnego w kraju o 0,9 p. proc. i wynosił 18,9%, udział ludności 18-64 lat był mniejszy o 0,4 p. proc. i wynosił 65,8% a udział ludności w wieku 65 lat i więcej był mniejszy o 0,5 p. proc. od średniego w kraju i wynosił 15,3%.

Relacje między poszczególnymi grupami wieku ekonomicznego ludności uwidacznia współczynnik obciążenia demograficznego. W 2015 r., podobnie jak w kraju, w województwie małopolskim przypadało 60 osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2011 r. – 57 osób). Prognozuje się, że w 2020 r. będzie przypadać 65 osób.

Kontynuacja dotychczasowych trendów procesów demograficznych, szczególnie niekorzystne zmiany liczby urodzeń mające negatywny wpływ na przyszłą dzietność, utrzymująca się wysoka skala emigracji czasowej młodych Polaków za granicę, wydłużanie się trwania życia będą powodować zmniejszanie się podaży siły roboczej na rynku pracy oraz wzrost liczby i odsetka ludzi w starszym wieku.

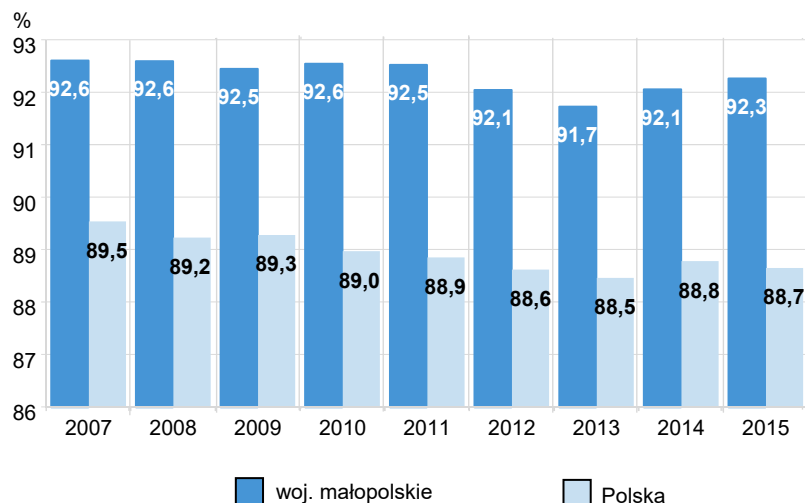
1.2.3. Aspiracje edukacyjne młodzieży

Poziom wykształcenia jest jedną z najbardziej istotnych cech wpływających na sytuację zawodową. Miarą powszechności kształcenia społeczeństwa jest współczynnik skolaryzacji. W ujęciu netto na poziomie ponadgimnazjalnym określa on relację uczniów szkół ponadgimnazjalnych w wieku 16-18 lat do liczby osób w tym wieku. Prezentowany wskaźnik nie obejmuje szkół specjalnych oraz funkcjonujących od 2004 r. szkół uzupełniających dla młodzieży.

W 2015 r. współczynnik skolaryzacji dla województwa małopolskiego wynosił 92,3% i był wyższy o 4,1 p. proc. od wskaźnika dla kraju. Tak wysoka wartość wskaźnika ulokowała województwo małopolskie na pierwszym miejscu w kraju. Również relatywnie wysoki wskaźnik skolaryzacji - 92,0 odnotowano w województwie świętokrzyskim. Najniższy wskaźnik skolaryzacji wystąpił w województwach: warmińsko-mazurskim (82,9%) i zachodniopomorskim (80,5%). W 2011 r. wartość współczynnika skolaryzacji w województwie małopolskim wynosiła 92,5%.

¹⁵ Patrz uwagi metodyczne str. 31.

Wykres 11. Współczynnik skolaryzacji netto

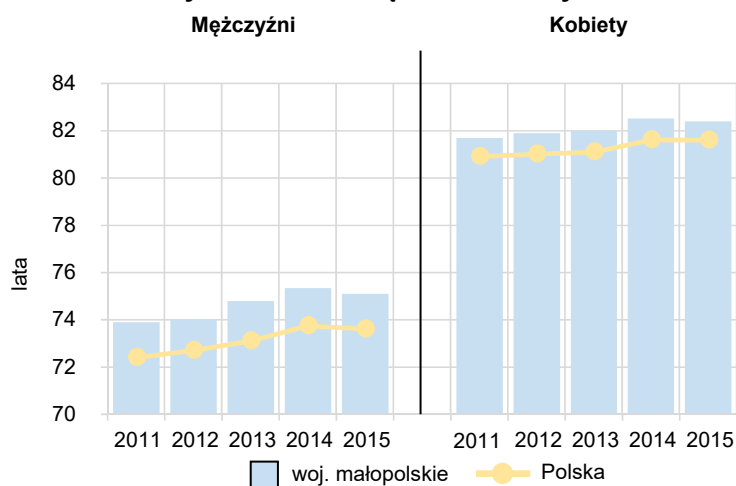

1.2.4. Stan zdrowia ludności

Stan zdrowia ludności pozostaje w ścisłym związku z wiekiem. W województwie małopolskim obserwuje się wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, w tym wyraźnie przybywa osób w starszych rocznikach co jest następstwem wydłużania życia.

W latach 2011-2015 r. mieszkańcy województwa małopolskiego, podobnie jak mieszkający w województwie podkarpackim statystycznie żyli dłużej niż ludność w większości województw. W 2015 r. przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 75,1 lat, przy wskaźniku krajowym wynoszącym 3,6 lata, a kobiet 82,4 lata wobec średniej krajowej 81,6 lat.

Wykres 12. Przeciętne trwanie życia

Stosunkowo duża różnica pomiędzy długością trwania życia mężczyzn i kobiet, jest skutkiem występującej zarówno w województwie jak i w Polsce wysokiej nadumieralności mężczyzn. W porównaniu do 2011 r. przeciętne trwanie życia w województwie małopolskim mężczyzn wydłużyło się o 1,2 roku a kobiet o 0,6 roku.

Przeciętna długość życia mieszkających w miastach i na wsi kształtowała się odmiennie w przypadku mężczyzn. Mężczyźni mieszkający w miastach żyli przeciętnie dłużej niż mieszkający na wsi, a przewaga ta w omawianym okresie wahała się od 0,4 do 1,0 roku. Pomiędzy mieszkankami miast i wsi nie występowały duże różnice w przeciętnej długości życia.

W województwie małopolskim w 2015 r. ogólny współczynnik umieralności mierzony liczbą zgonów na 1 tys. ludności wynosił 9 osób (w kraju – 10 osób). Na terenach miejskich współczynnik umieralności (10 osób) był wyższy niż na terenach wiejskich (9 osób).

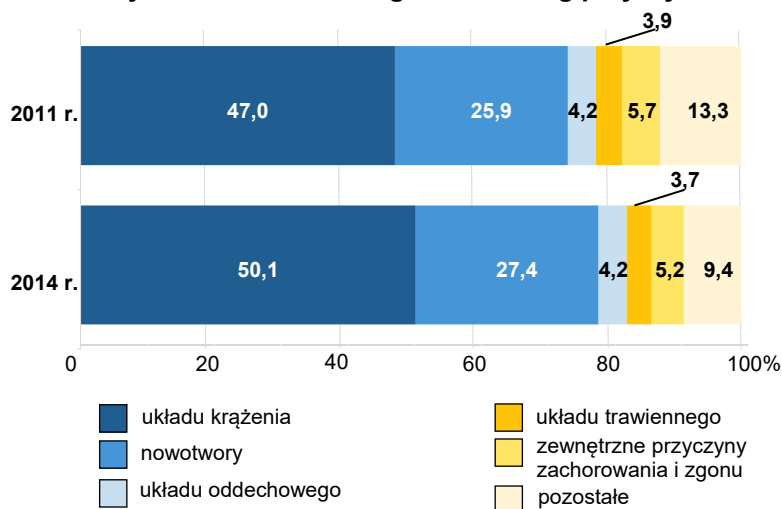
W populacji osób między 15 a 59 rokiem życia odnotowano spadek wskaźnika liczby zgonów na 10 tys. ludności z 15,8‰ w 2011 r. do poziomu 13,5‰ w 2015 r. Wskaźnik ten był najniższym w kraju (17,0‰), również stosunkowo niski wskaźnik odnotowano w województwach: podkarpackim (14,1‰) i pomorskim (15,4‰). Najwyższy wskaźnik umieralności w tej grupie ludności odnotowano w województwie łódzkim (21,5‰).

W ciągu ostatnich lat ukształtowała się pozytywna tendencja w zakresie zgonów niemowląt. Na każdy tysiąc żywo urodzonych dzieci w 2015 r. przypadały 3 zgony niemowląt (w 2011 r. 4 zgony).

Niekorzystny wpływ na kondycję zdrowotną społeczeństwa ma utrzymująca się stosunkowo wysoka zapadalność na choroby układu krążenia i nowotwory.

Największe zagrożenie dla życia człowieka i w konsekwencji najczęstszą przyczyną zgonów były choroby układu krążenia. W województwie małopolskim w 2014 r. choroby układu krążenia były przyczyną 50,1% zgonów (w Polsce – 45,1%)¹⁶ i odsetek ten w porównaniu do 2011 r. wzrósł o ponad 3 p. proc. Współczynnik natężenia zgonów liczony liczbą zgonów z tego powodu na 10 tys. ludności wzrósł z 41,8‰ w 2011 r. do 44,1‰ w 2014 r.

Wykres 13. Struktura zgonów według przyczyn

Drugą znaczącą grupą przyczyn zgonów były nowotwory - udział tych chorób w strukturze zgonów według przyczyn wzrósł i w 2014 r. wyniósł 27,4% (w 2011 r. – 25,9%). Wskaźnik umieralności z powodu nowotworów na 10 tys. ludności w województwie w 2014 r. wynosił 24,1 (w 2011 r. – 23,1).

Istotny wpływ na stan zdrowia ludności, mają warunki w jakich wykonywana jest praca. Wskaźnikiem, który obrazuje natężenie zagrożenia jest liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia w przeliczeniu na 1 tys. zatrudnionych w zbiorowości objętej badaniem. Od 2010 r. wskaźnik ten w województwie małopolskim utrzymuje tendencję spadkową i w 2015 r. wynosił 66 osób. Był niższy od wskaźnika dla kraju wynoszącego 86 osób. Dla porównania, w 2011 r.

¹⁶ Ostatnio dostępne dane z kart zgonu za 2014 r.

w województwie małopolskim omawiany wskaźnik wynosił 79 osób, przy wskaźniku dla kraju wynoszącym 97 osób.

Czynnikiem wpływającym również na stan zdrowia ludności są wypadki przy pracy. W 2015 r. na każdy 1 tys. osób pracujących przypadło 5 osób poszkodowanych (w 2011 r. 6 osób). Obok województwa mazowieckiego była to najniższa wartość omawianego wskaźnika.

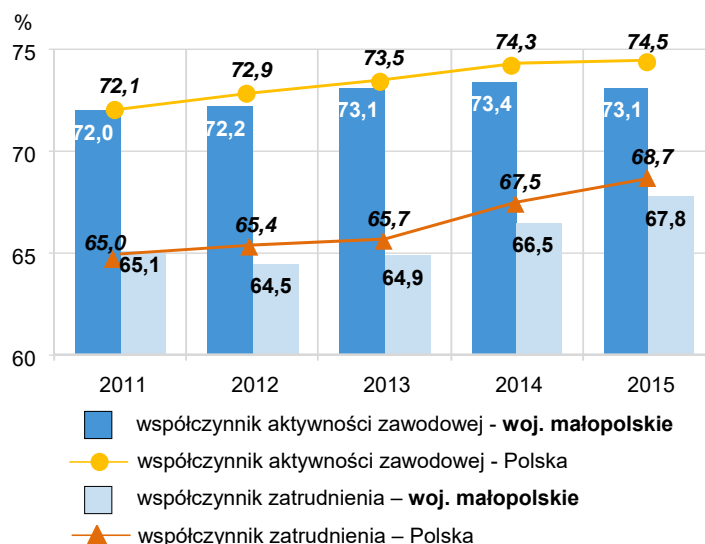
1.2.5. Rynek pracy

Aktywność zawodowa ludności¹⁷

Podstawę oceny zmian w zakresie aktywności ludności na rynku pracy stanowią wyniki reprezentacyjnego badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL). W tym badaniu, pytanie o status na rynku pracy (pracujący, bezrobotny, czy bierny zawodowo?), jest kierowane do osób w wieku 15-75 lat. Z powodu relatywnie niewielkiego – wśród aktywnych zawodowo – udziału osób w wieku 15-17 lat oraz osób w wieku poprodukcyjnym, ocenę zjawiska i skalę zmian analizuje się w zbiorowości osób w wieku produkcyjnym.

W okresie prezentowanych w niniejszej publikacji lat 2011-2015 aktywność zawodowa ludności województwa małopolskiego wzrastała do 2014 r., natomiast w ostatnim analizowanym 2015 r. uległa niewielkiemu zmniejszeniu. W latach 2011-2014 średnioroczny współczynnik aktywności zawodowej¹⁸ populacji w wieku produkcyjnym wzrósł o 1,4 p. proc. i w 2014 r. wynosił 73,4%, natomiast w 2015 r. obniżył się w porównaniu z 2014 r. o 0,3 p. proc. W skali kraju poziom omawianego wskaźnika wykazywał tendencję wzrostową w całym analizowanym okresie; w 2015 r. wynosił 74,5% i w porównaniu z 2011 r. wzrósł o 2,4 p. proc.

Wykres 14. Współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku produkcyjnym^a

a Dane średnioroczne.

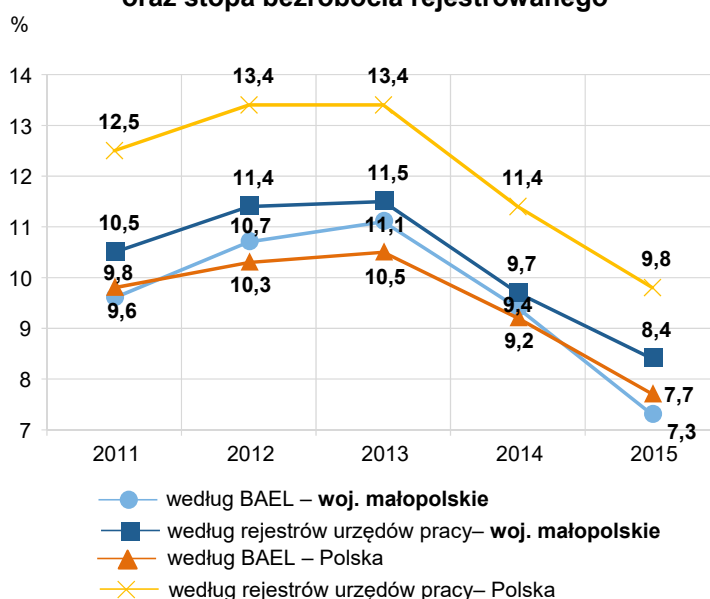
¹⁷ Patrz uwagi metodyczne str. 33.

¹⁸ j.w.

Wzrost aktywności zawodowej w województwie małopolskim początkowo, tj. w 2012 r. był efektem znaczącego wzrostu stopy bezrobocia (wykres 15), przy spadku wskaźnika zatrudnienia¹⁹. W 2013 r. (w porównaniu z 2012 r.) stopa bezrobocia była minimalnie wyższa, niemniej w ciągu roku wzrósł wskaźnik zatrudnienia. W latach 2014 i 2015 obserwowano wyraźny wzrost wskaźnika zatrudnienia przy także mocnym obniżeniu się stopy bezrobocia.

W tym miejscu należy przypomnieć, że stopa bezrobocia w populacji w wieku produkcyjnym, obliczana na podstawie wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), prowadzonego we wszystkich krajach UE według zaleceń EUROSTATU jest znacznie niższa od stopy bezrobocia rejestrowanego liczonego na podstawie ewidencji urzędów pracy (np. w 2015 r. w województwie małopolskim – niższa o 1,1 p. proc.).

Wykres 15. Stopa bezrobocia wśród osób w wieku produkcyjnym według BAEL^a oraz stopa bezrobocia rejestrowanego^b

a Średnia z IV kwartału b Stan w końcu grudnia.

Różnica wynika z przyjętej w BAEL definicji osoby bezrobotnej, tj. nie wykonującej przez co najmniej godzinę w tygodniu poprzedzającym badanie jakiegokolwiek pracy – w żadnej formie (umowa o pracę, umowa cywilno-prawna, niekiedy umowa ustna w przypadku pracy dorywczej lub nierejestrowanej, albo pomoc w rodzinnej działalności gospodarczej) – przynoszącej zarobek lub dochód, oraz nie mogącej podjąć takiej pracy w kolejnych dwóch tygodniach. W przypadku rejestracji w urzędzie pracy istotna jest (poza wieloma innymi kryteriami) gotowość podjęcia pracy najemnej w pełnym wymiarze czasu pracy, oraz konieczność przyjęcia oferty, która spełnia minimalne kryteria tak w zakresie warunków pracy jak i wynagrodzenia (choć nie spełnia oczekiwań osoby poszukującej pracy).

Liczba pracujących w wieku produkcyjnym w IV kwartale 2015 r. szacowana według metodologii BAEL wyniosła w województwie 1 257 tys. osób i w porównaniu z 2011 r. zmniejszyła się o 2,3%, natomiast spadek liczby bezrobotnych w wieku produkcyjnym w tym samym okresie był wysoki i wyniósł 39,9% (od 153 tys. w 2011 r. do 92 tys. w 2015 r.) W skali kraju w analizowanym okresie wystąpił wzrost

¹⁹ Patrz uwagi metodyczne str. 33.

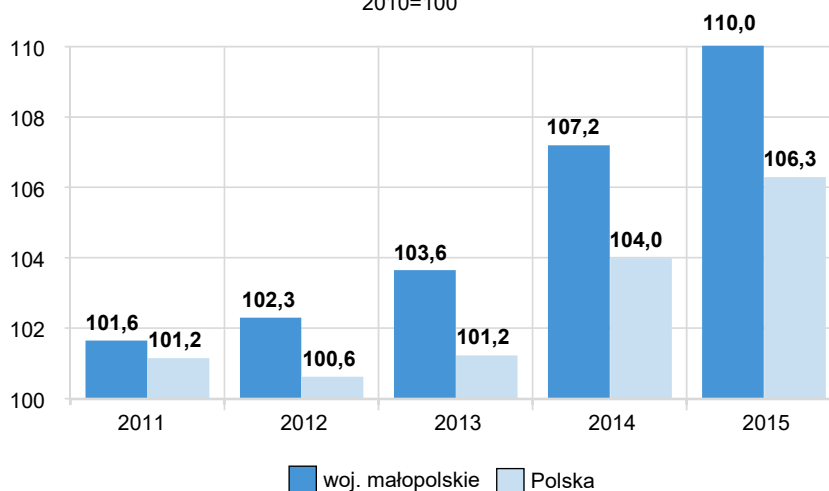
liczby pracujących o 7,6%, a liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 41,3%. Warto dodać, że zarówno w województwie jak i w kraju zmniejszyła się w omawianym okresie liczba osób w wieku produkcyjnym biernych zawodowo, odpowiednio o 10,6% oraz o 14,5%.

Pracujący w gospodarce narodowej²⁰

Przedstawione wyżej wyniki badania aktywności ekonomicznej ludności obejmują wszystkich pracujących, w tym pracowników najemnych pracujących na podstawie umów – zleceń, oraz osoby pracujące w tzw. „szarej strefie”. Liczba pracujących opisywana w niniejszym punkcie jest ustalana na podstawie danych ze sprawozdań sporządzanych przez zobowiązane podmioty w badaniach pełnych i reprezentacyjnych (po uogólnieniu wyników), uzupełnianych szacunkami GUS w zakresie m.in. pracujących w rolnictwie indywidualnym i w organizacjach społecznych.

W 2011 r. w gospodarce narodowej ogółem²¹ w województwie małopolskim pracowało 1 240,8 tys. osób i w kolejnych latach obserwowano stopniowy wzrost liczby pracujących do 1 321,9 tys. osób w 2015 r., tj. o 6,5% więcej niż w 2011 r. W analizowanej zbiorowości minimalnie zmieniała się liczba pracujących w rolnictwie indywidualnym i w całym okresie 2011-2015 utrzymywała się w przedziale 268,3 tys. – 269,4 tys. osób, zatem większe zmiany w liczbie pracujących miały miejsce w podmiotach poza rolnictwem indywidualnym (wykres 16). Udział pracujących w rolnictwie indywidualnym w populacji pracujących ogółem wynosił w 2011 r. w województwie małopolskim 21,6%, a w kraju – 16,3%. W ostatnim roku analizowanego okresu te udziały zmniejszyły się odpowiednio do 20,4% oraz 15,6%.

Wykres 16. Dynamika liczby pracujących poza rolnictwem indywidualnym
2010=100

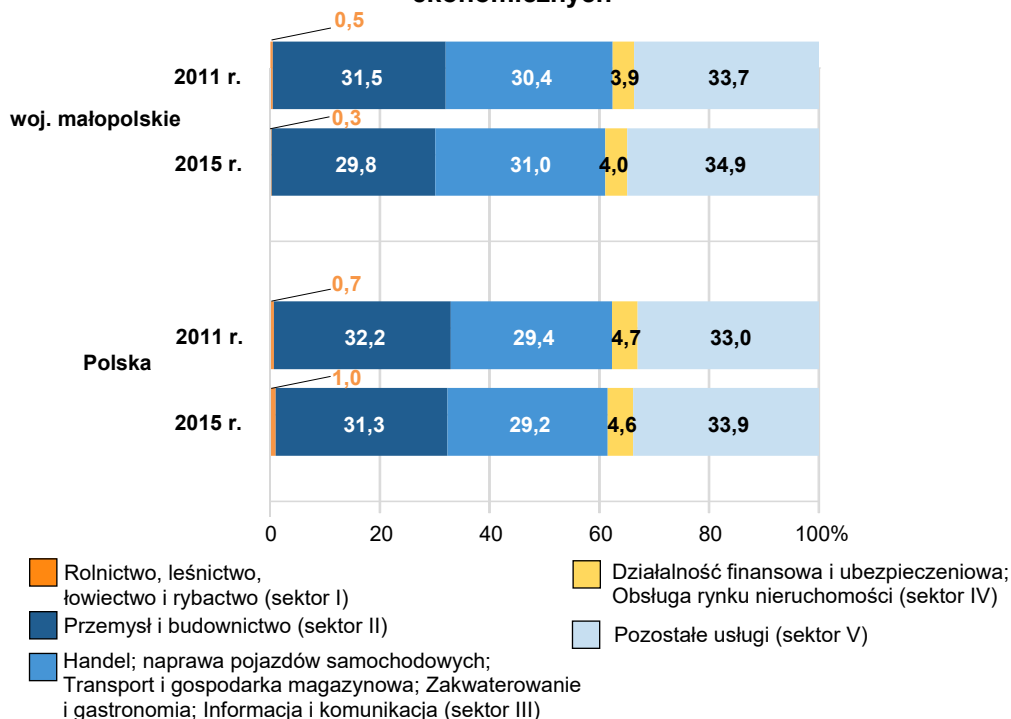
Według stanu w końcu 2015 r. liczba pracujących poza rolnictwem indywidualnym wynosiła 1 052,5 tys. osób i w porównaniu z 2011 r. wzrosła o 8,2%, natomiast dynamika liczby pracujących (przy stałej podstawie z 2010 r. wyniosła 110,0). W poprzednim opracowaniu podobnie liczona dynamika omawianej zbiorowości w 2013 r. (przy stałej podstawie z 2008 r.) wynosiła 105,9, co wskazuje na wyraźne przyspieszenie wzrostu liczby pracujących w województwie w ostatnim pięcioleciu. Warto także zaznaczyć, że w analizowanym okresie 2011-2015 liczba pracujących w województwie wzrastała w szybszym tempie niż w skali kraju.

²⁰ Patrz uwagi metodyczne str. 33.

²¹ Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

W strukturze pracujących poza rolnictwem indywidualnym, według sektorów ekonomicznych w 2015 r. w porównaniu do 2011 r. umocnił się udział pracujących w podmiotach sektora III, sektora IV i sektora V, a zmniejszył się udział pracujących w podmiotach sektora II. Minimalny udział pracujących w 2015 r. w podmiotach zgrupowanych w sektorze I także się zmniejszył w porównaniu z 2011 r. W skali kraju w analizowanej strukturze w 2015 r. w stosunku do 2011 r. nastąpił wzrost udziału sektora V, oraz wzrost udziału sektora I. Pozostałe sektory zanotowały spadek udziału w strukturze pracujących poza rolnictwem indywidualnym.

Wykres 17. Struktura pracujących poza rolnictwem indywidualnym według sektorów ekonomicznych

W omawianej zbiorowości w 2015 r. relatywnie najwięcej osób, 34,9% pracowało w podmiotach V sektora obejmującego pozostałe usługi, w tym usługi społeczne – edukację, ochronę zdrowia oraz administrację i obowiązkowe zabezpieczenia społeczne. Udział pracujących w podmiotach sektorów II i III był zbliżony i w 2015 r. wynosił odpowiednio 29,8% oraz 31,0%. Stosunkowo niewielki wynoszący 4,0% udział w omawianej zbiorowości mieli pracujący w podmiotach IV sektora, grupującego firmy działające w obszarze finansów, ubezpieczeń i obsługi rynku nieruchomości. Podobnie jak w województwie, kształtowała się analizowana struktura pracujących w 2015 r. w skali kraju.

Bezrobotni zarejestrowani

Zbiorowość bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy województwa małopolskiego w końcu pierwszego roku analizowanego okresu 2011-2015 wynosiła 145,1 tys. osób i wzrastała w dwóch kolejnych latach do stanu 164,4 tys. w końcu 2013 r. W ostatnich latach obserwowano wyraźny spadek liczby bezrobotnych do 139,0 tys. w końcu 2014 r. oraz do 119,6 tys. osób w końcu 2015 r. Podobna tendencja wystąpiła w kraju i we wszystkich województwach. W porównywanych latach 2015 do 2011 liczba zarejestrowanych bezrobotnych w województwie małopolskim zmniejszyła się o 17,6%.

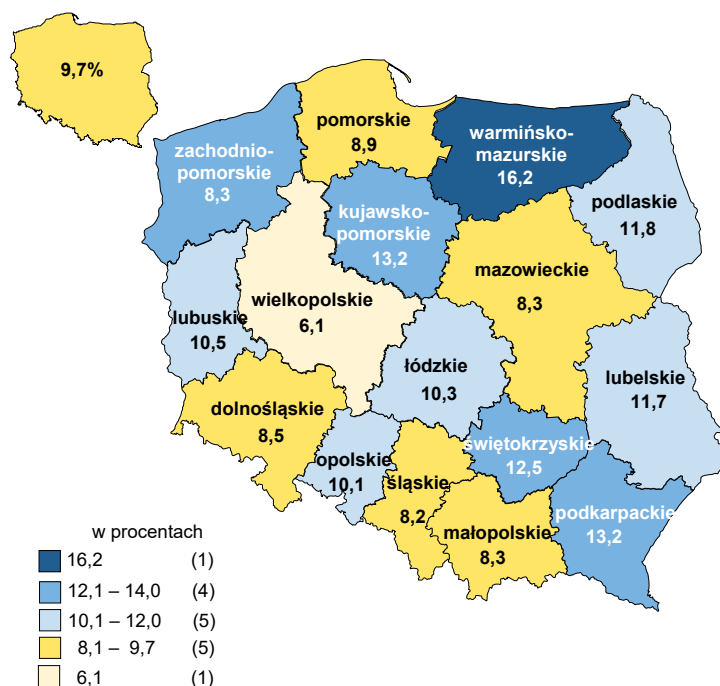
Początkowy wzrost, a następnie spadek liczby bezrobotnych w województwie małopolskim obrazuje stopa bezrobocia rejestrowanego w omawianych latach 2011-2015, która od najwyższego poziomu – 11,5% w końcu 2013 r. do 8,4% w 2015 r. obniżyła się o 3,1 p. proc. (wykres 18). Warto dodać, że jeszcze większy spadek w latach 2013-2015 (o 3,8 p. proc.) obserwowano w poziomie stopy bezrobocia w województwie małopolskim liczonej według metodologii BAEL (wyjaśnienie różnicy pod wykresem 15). W tym samym okresie stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce obniżyła się o 3,6 p. proc., a liczona według metodologii BAEL obniżyła się o 2,8 p. proc.

Pod względem wysokości stopy bezrobocia rejestrowanego województwo małopolskie przez cały okres plasowało się znacznie poniżej średniej krajowej, chociaż w ostatnich latach ta różnica się zmniejsza (w województwie stopa bezrobocia spada wolniej niż w skali kraju) i w końcu 2015 r. wynosiła 1,4 p. proc. wobec 2,0 p. proc. w 2011 r.

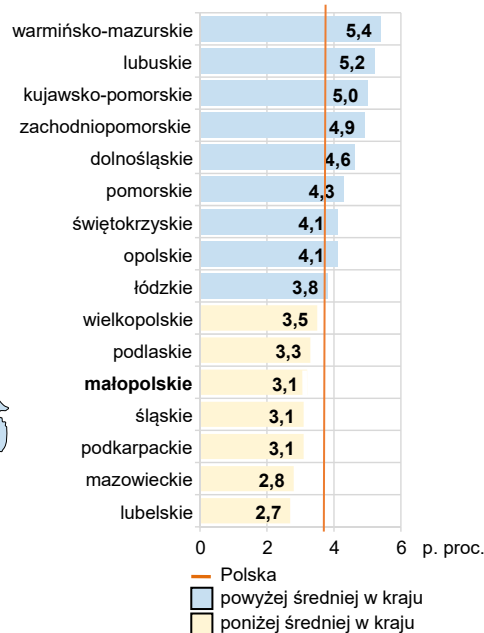
Na tle innych województw małopolskie – miało w końcu 2011 r. i w końcu 2013 r. wysoką 4 lokatę, a w 2015 r. zajmowało wraz z województwem mazowieckim trzecie miejsce.

Mapa 3. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2015 r.

Stan w końcu grudnia

Wykres 18. Spadek stopy bezrobocia^a w 2015 r. w stosunku do 2013 r.

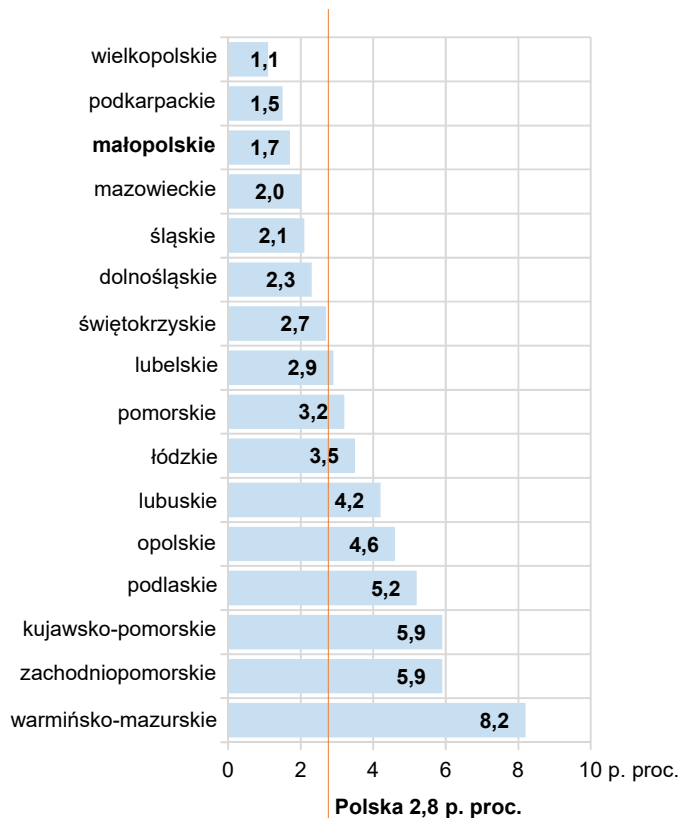

a Od 2010 do 2013 r. we wszystkich województwach wystąpił wzrost (prezentowany w poprzedniej edycji tej publikacji).

Najniższa stopa bezrobocia rejestrowanego w całym okresie 2011-2015 utrzymywała się w województwie wielkopolskim i w 2015 r. wynosiła 6,1%; a najwyższa – niezmiennie w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie w 2015 r. wynosiła 16,2%. Warto zwrócić uwagę, że województwo warmińsko-mazurskie w okresie 2013-2015 zanotowało największy spadek stopy bezrobocia rejestrowanego o 5,4 p. proc. (w województwie małopolskim spadek o 3,2 p. proc.), natomiast najmniejszy – o 2,7 p. proc., spadek wartości tego wskaźnika wystąpił w województwie lubelskim.

Interesująco przedstawia się porównanie stopy bezrobocia rejestrowanego w końcu 2015 r. z poziomem stopy bezrobocia w IV kwartale 2015 r. szacowanej z badania aktywności ekonomicznej ludności BAEL (wyjaśnienie różnicy w liczeniu - pod wykresem 15).

Wykres 19. Różnica między stopą bezrobocia rejestrowanego w urzędach pracy w końcu 2015 r. oraz stopą bezrobocia szacowaną w IV kwartale 2015 r. w BAEL^a

a Województwa uporządkowano od najniższej do najwyższej wartości różnicy.

W województwach z relatywnie niską stopą bezrobocia rejestrowanego (na mapie 3 - wartości poniżej średniej krajowej) także różnica w odniesieniu do stopy bezrobocia wg BAEL²² jest stosunkowo niewielka. Natomiast w województwach: warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim i kujawsko-pomorskim, gdzie stopa bezrobocia rejestrowanego była najwyższa i wynosiła powyżej 13% (w tym w warmińsko-mazurskim powyżej 16%), różnica do znacznie niższej, szacowanej według BAEL stopy bezrobocia w tych województwach była relatywnie wysoka, najwyższa sięgająca 8,2 p. proc. w województwie warmińsko-mazurskim. Taka sytuacja może być efektem większej niż w innych województwach oferty (i korzystania z niej) pracy tymczasowej, krótkookresowej, (ale także pracy nierejestrowanej) bez minimum stabilizacji w zakresie warunków pracy i źródła utrzymania. Na tym tle wskaźniki dla województwa małopolskiego kształtowały się bardziej korzystnie niż średnio w kraju.

Innym (poza stopą bezrobocia) wyznacznikiem do oceny sytuacji na lokalnych rynkach pracy, jest wskaźnik bezrobocia rozumiany jako odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku

²² UWAGA. Ze względu na uogólnienia wyników badania reprezentacyjnego obliczany jest wskaźnik precyzji, który w IV kwartale 2015 r. wynosił dla Polski 2,5%, a w województwach wahał się od 7,1% w lubelskim do 12,3% w zachodniopomorskim.

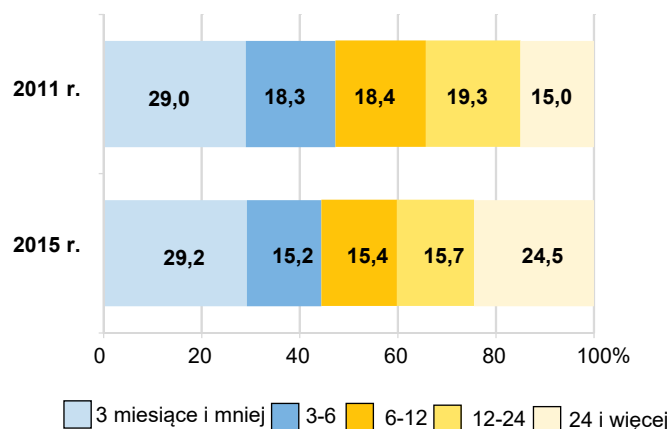
produkcyjnym w danej jednostce terytorialnej. W związku z opisanym wyżej spadkiem liczby bezrobotnych, także ten wskaźnik w końcu 2015 r. był niższy w województwie w porównaniu z 2011 r. o 1,1 p. proc. i wynosił 5,7%, a w skali kraju był niższy o 2,5 p. proc. i wynosił 6,5%.

W populacji bezrobotnych zarówno w województwie jak i w kraju przeważają kobiety. W analizowanych latach 2011 – 2015 ich udział początkowo obniżał się w województwie od 54,3% w 2011 r. do 51,4% w 2013 r., a w ostatnich latach wzrastał i w końcu 2015 r. wynosił 53,7%. Podobnie kształtowała się sytuacja w tym zakresie w skali kraju. W łącznej liczbie bezrobotnych w województwie w końcu 2015 r. osoby niepełnosprawne stanowiły 6,1% i ich udział wzrastał przez cały analizowany okres. Podobny udział, także z jego tendencją wzrostową mieli niepełnosprawni wśród ogółu bezrobotnych w skali kraju.

Wśród bezrobotnych w województwie większość stanowią mieszkańcy wsi, chociaż w ostatnich latach ich udział się zmniejsza. W latach 2011-2013 udział mieszkańców wsi w populacji bezrobotnych kształtował się na poziomie około 55%, natomiast w dwóch ostatnich latach obniżał się i w końcu 2015 r. wynosił 53,3%. W skali kraju bezrobotni mieszkańcy wsi stanowili w analizowanym okresie około 44% ogółu bezrobotnych i ich udział nieznacznie wzrasta od 2013 r.

Mimo spadku liczby bezrobotnych ogółem, nasilił się w porównaniu z 2011 r. problem bezrobocia długotrwałego tak w województwie jak i w kraju. W województwie 48,1 tys. osób, czyli 40,2% ogółu bezrobotnych w końcu 2015 r. pozostawało bez pracy dłużej niż 12 miesięcy, w tym 24,5%, to osoby pozostające bez pracy ponad 2 lata.

Wykres 20. Struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy

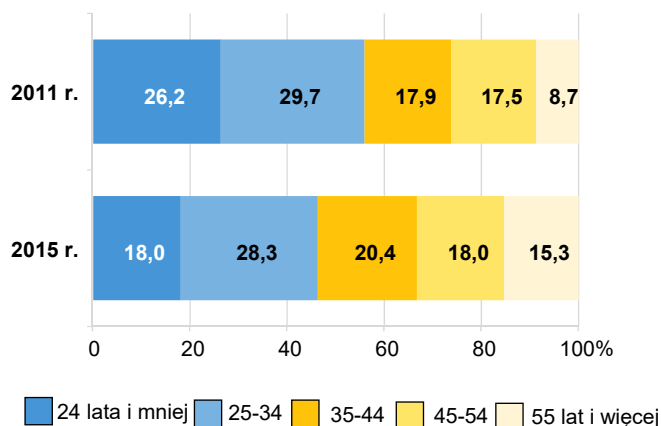

W porównaniu z 2011 r. udział osób pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy zwiększył się o prawie 6 p. proc., w tym pozostających bez pracy ponad 2 lata – zwiększył się o blisko 10 p. proc. W skali kraju sytuacja w tym zakresie kształtowała się bardzo podobnie z różnicą we wskaźnikach w granicach 1 p. proc. lub 1 pkt. Aktywizacja zawodowa osób tak długo pozostających bez pracy jest poważnym problemem szczególnie, gdy dotyczy osób w wieku 55-64 lata, a osoby z tego przedziału wiekowego stanowiły w województwie 52,5% ogółu pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy.

W strukturze zarejestrowanych bezrobotnych według grup wieku w 2015 r. nastąpiły pewne zmiany w porównaniu z 2011 r. Znacząco, o 6,2 p. proc. zmniejszył się udział „najmłodszych”

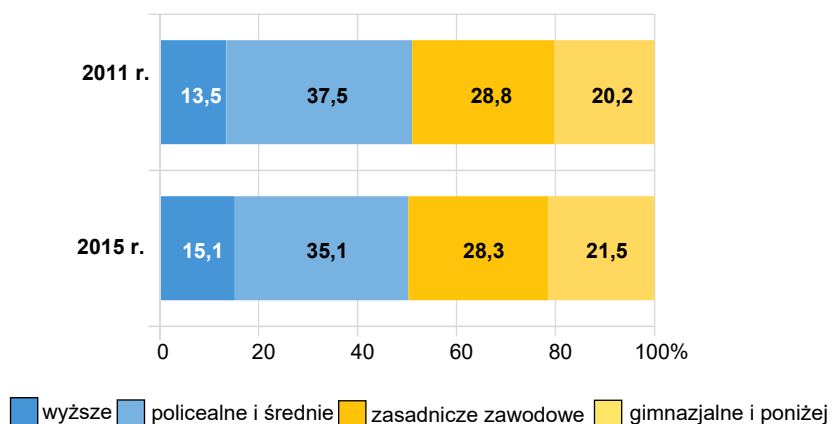
bezrobotnych, czyli osób w wieku 18-24 lata, ale w podobnym stopniu (o 6,6 p. proc.) wzrósł udział „najstarszych” bezrobotnych czyli osób w wieku 55 lat i więcej.

Wykres 21. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według grup wieku

W porównaniu z 2011 r. zbiorowość bezrobotnych w wieku 55+ zwiększyła się w województwie małopolskim o 5,6 tys. osób, tj. o 44,2% i w końcu 2015 r. liczyła 18,3 tys. We wszystkich innych grupach wieku zanotowano w tym okresie spadek liczby bezrobotnych – największy o 16,5 tys., czyli o 43,4%, w grupie bezrobotnych 18-24-latków.

Wykres 22. Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia

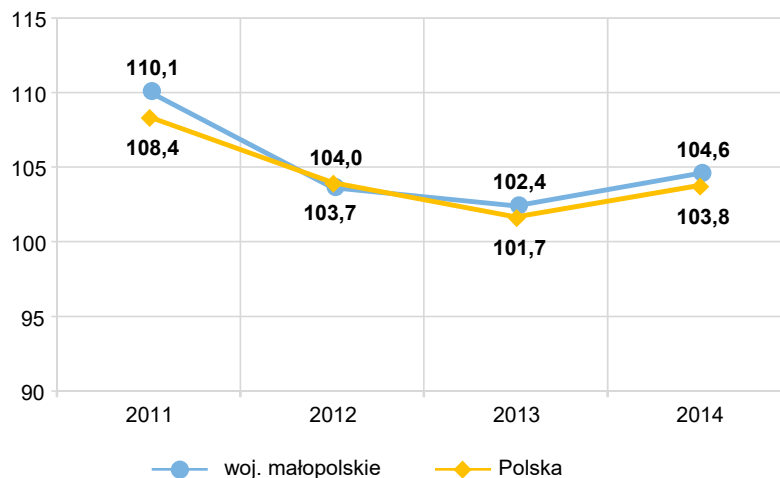

W powszechnej opinii socjologów najlepszą formą przeciwdziałania bezrobociu (a w szerszym kontekście przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu) jest edukacja. Wielu bezrobotnych i wielu rodziców młodych osób bezrobotnych nadal nie dostrzega tego związku.

W 2015 r. wśród bezrobotnych 21,5% posiadało wykształcenie nie wyższe niż gimnazjalne i w porównaniu z 2011 r. udział tych osób zwiększył się o 1,3 p. proc., chociaż to w dużym stopniu jest efektem napływu starszych bezrobotnych z relatywnie niższym poziomem wykształcenia. Wśród ogółu bezrobotnych w końcu 2015 r. najmniejszy udział miały osoby z wyższym wykształceniem – 15,1%, ale także w tej grupie od wielu lat utrzymuje się tendencja wzrostowa, co jest następstwem stopniowego wzrostu poziomu wykształcenia ogółu społeczeństwa.

Wykres 24. Dynamika Produktu Krajowego Brutto

rok poprzedni=100

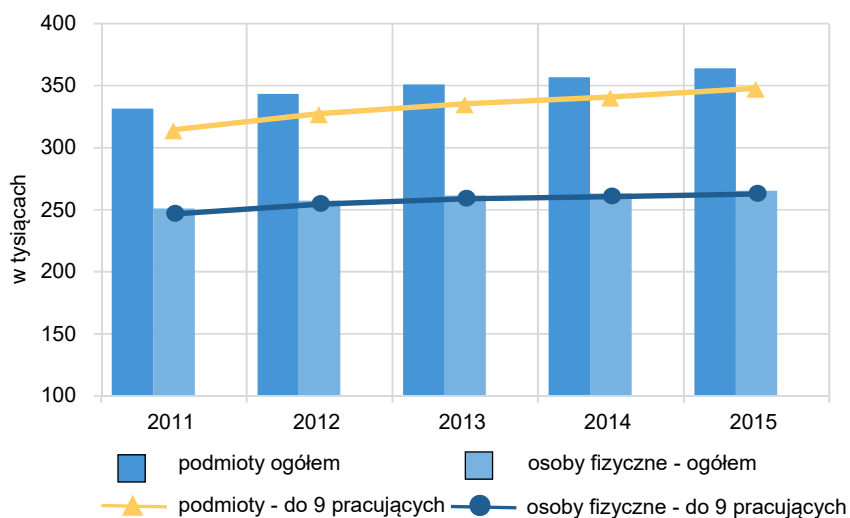
1.3.2. Podmioty gospodarki narodowej

Dalsze analizy aktywności gospodarczej ze względu na dostępność danych i ich porównywalność we wszystkich przekrojach terytorialnych oparto na liczebności i strukturze podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON. Na przestrzeni lat 2011-2015 liczba podmiotów w województwie małopolskim systematycznie wzrastała i na koniec grudnia 2015 r. osiągnęła poziom 363,9 tys.

Liczba podmiotów przypadających na 10 tys. ludności w województwie małopolskim w 2015 r. wynosiła 1079, co lokowało województwo na siódmym miejscu w kraju.

Wykres 25. Podmioty gospodarki narodowej

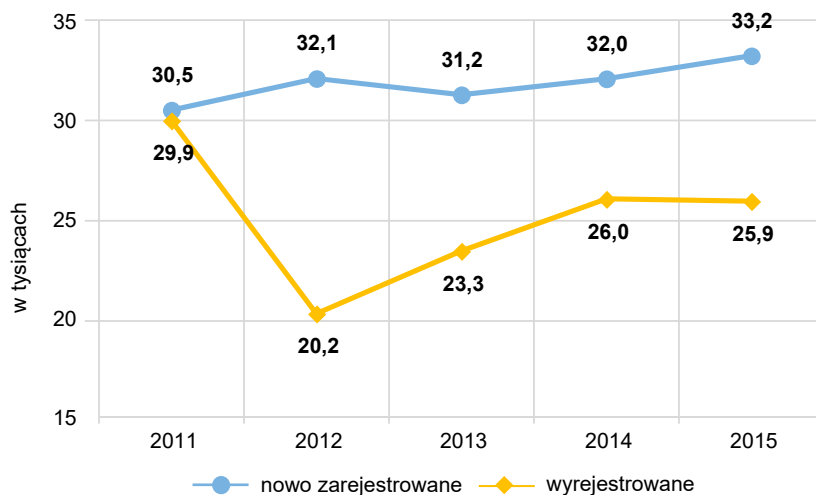
Stan w dniu 31 XII

W latach 2011-2015 utrzymywała się przewaga liczby podmiotów nowo zarejestrowanych w stosunku do liczby podmiotów wyrejestrowanych. Najwyraźniej przewaga ta zaznaczyła się w 2012 r., w którym zarówno w województwie małopolskim jak i w Polsce znacznie więcej podmiotów

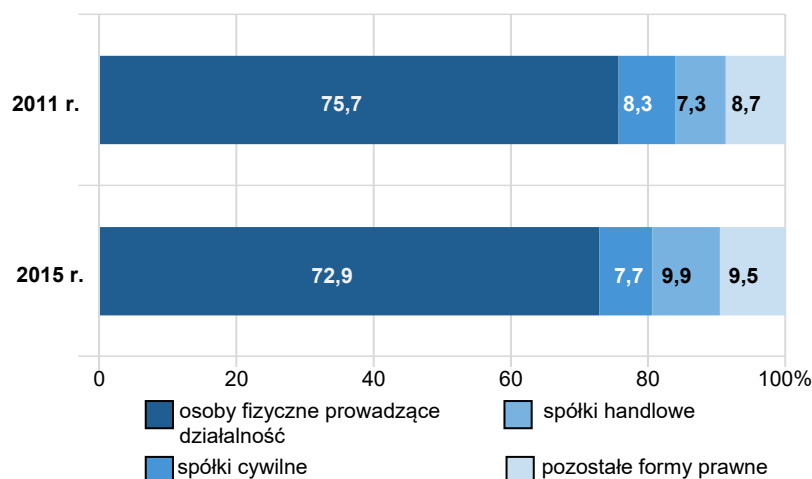
rozpoczęło działalność gospodarczą, niż ją wyrejestrowało (przewaga liczby podmiotów nowo zarejestrowanych nad wykreślonymi wynosiła odpowiednio 58,7% oraz 42,0%). W 2015 r. w województwie małopolskim przewaga liczby podmiotów rozpoczynających działalność w stosunku do liczby podmiotów wyrejestrowanych była wyższa niż w kraju, tj. 28,3% (Polska - 23,1%).

Wykres 26. Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane i wyrejestrowane

W 2015 r. w województwie małopolskim zdecydowaną większość, bo 97,0% wszystkich podmiotów stanowił sektor prywatny (w kraju - 96,3%). Wśród podmiotów sektora prywatnego większość – ponad 3/4 (265,4 tys. w 2015 r.) stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W latach 2011-2015 obserwowano wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Wykres 27. Podmioty gospodarki narodowej według form prawnych
Stan w dniu 31 XII

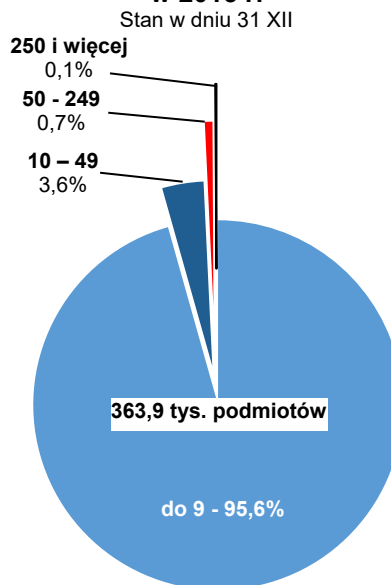

W omawianym okresie nastąpił wzrost udziału spółek handlowych z 7,3% w 2011 r. do 9,9% w 2015 r. Liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego na koniec omawianego okresu stanowiła 1,4% ogółu podmiotów.

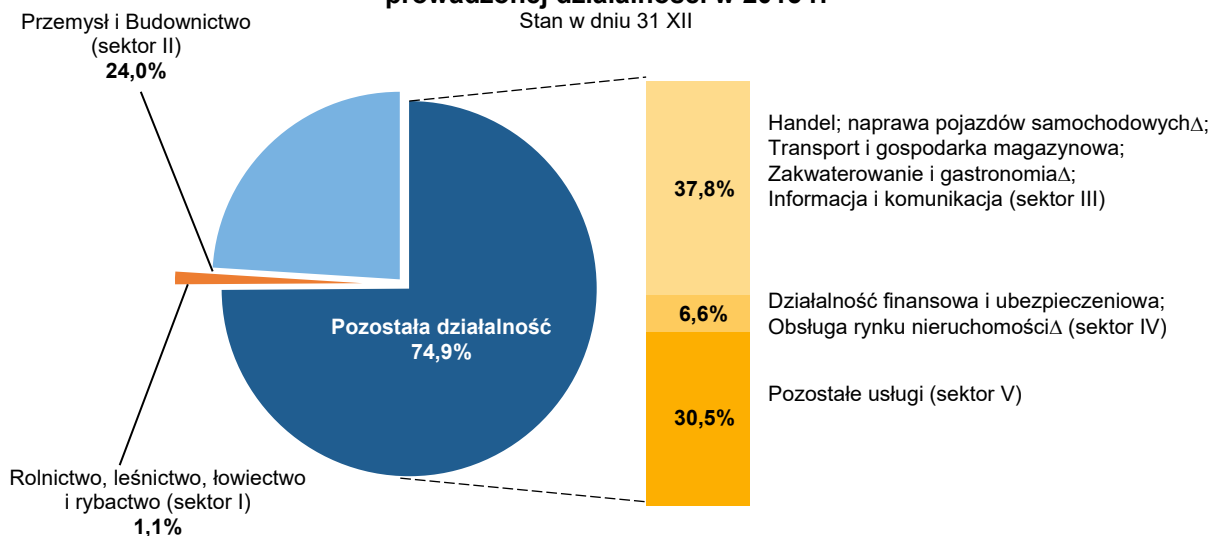
Największy udział w liczbie podmiotów ogółem - 95,6% stanowiły podmioty o liczbie pracujących do 9 osób, a odsetek podmiotów z liczbą pracujących powyżej 50 osób był niewielki i wynosił 0,8%. Podstawowe sektory gospodarki to rolnictwo, przemysł z budownictwem oraz pozostała działalność obejmująca w zdecydowanej większości usługi. W województwie małopolskim w 2015 r. struktura podmiotów według sektorów ekonomicznych kształtowała się podobnie jak w kraju, a w omawianym okresie 2011-2015 uległa nieznacznym zmianom.

Do każdego rodzaju prowadzonej działalności przyporządkowane są sektory ekonomiczne stanowiące uszczegółowienie działalności. W 2015 r. udział podmiotów prowadzących działalność rolniczą (sektor I) stanowił 1,1% ogółu podmiotów (w 2011 r. - 2,1%). Udział podmiotów prowadzących działalność przemysłową i budowlaną (sektor II) wynosił 24,0% ogółu podmiotów i był bardzo zbliżony do roku 2011. Pozostała działalność skupiała 74,9%, podczas gdy w 2011 r. - 74,1% ogółu podmiotów.

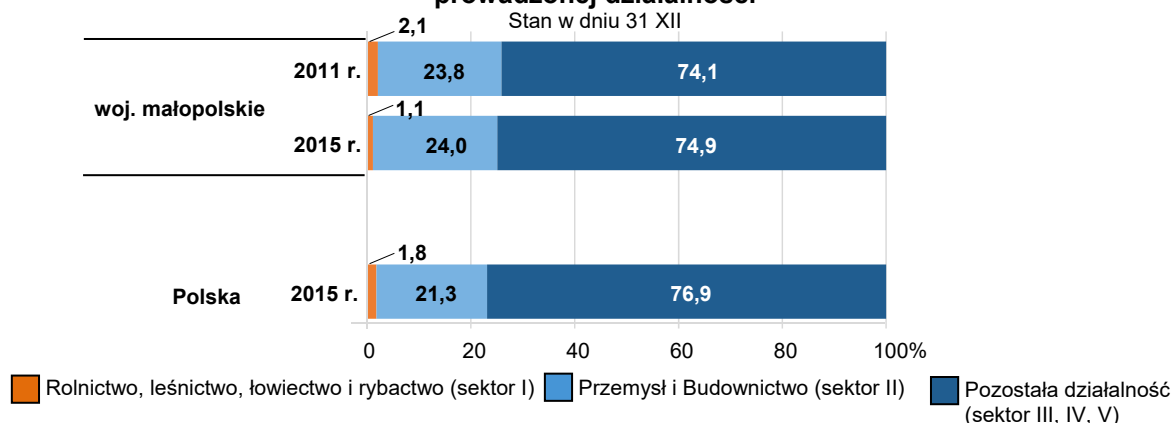
Wykres 28. Podmioty gospodarki narodowej według liczby pracujących w 2015 r.

Wykres 29. Struktura podmiotów gospodarki narodowej według sektorów prowadzonej działalności w 2015 r.

Wykres 30. Struktura podmiotów gospodarki narodowej według rodzaju prowadzonej działalności

W pozostałej działalności gospodarczej:

- dominowała działalność zaliczana do sektora III „Handel; naprawa pojazdów samochodowych²⁵”; „Transport i gospodarka magazynowa”; „Zakwaterowanie i gastronomia²⁵”; „Informacja i komunikacja” która stanowiła 37,8% ogółu podmiotów,
- znaczna liczba podmiotów skupiona była w sekcjach zaliczanych do pozostałych usług (sektor V), które stanowiły 30,5% ogółu podmiotów i zawierały między innymi sekcje: „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”,
- udział podmiotów zaliczanych do IV sektora prowadzących działalność finansową i ubezpieczeniową łącznie z obsługą nieruchomości wynosił 6,6% ogółu podmiotów.

W 2015 r. podobnie jak w latach ubiegłych przedsiębiorcy decydując się na otworzenie nowej firmy najczęściej wybierali jako dominującą działalność „Handel; naprawa pojazdów samochodowych²⁵” - 6,6 tys. (19,9% ogółu nowych podmiotów), budownictwo - 6,5 tys. (19,5%), działalność profesjonalną, naukową i techniczną - 3,7 tys. (11,0%) oraz przetwórstwo przemysłowe - 2,5 tys. (7,6%).

1.3.3. Przedsiębiorstwa niefinansowe prowadzące działalność gospodarczą²⁶

Rejestr REGON obejmuje wszystkie podmioty gospodarki narodowej, dostarcza informacji o przestrzennym zróżnicowaniu podmiotów oraz pozwala analizować ich strukturę według klas wielkości, rodzaju prowadzonej działalności oraz form prawnych na różnych szczeblach przekrojów terytorialnych.

Danych o efektach działalności przedsiębiorstw niefinansowych prowadzących działalność gospodarczą, które mają bezpośredni wpływ na rozwój gospodarczy dostarczają pełne badania podmiotów o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz reprezentacyjne badanie mikroprzedsiębiorstw (do 9 pracujących). Opis wyników tych badań pozwala na poszerzenie wniosków wyprowadzonych na podstawie danych z rejestru REGON.

Blisko połowa (46,6%) podmiotów zarejestrowanych w 2014 r. w województwie małopolskim to przedsiębiorstwa niefinansowe²⁷ prowadzące działalność gospodarczą. Było ich 169,6 tys., co stanowiło 9,2% wszystkich tego typu przedsiębiorstw działających w Polsce. W porównaniu do 2013 r. liczba przedsiębiorstw wzrosła o 5,8 tys. (o 3,5%), natomiast w stosunku do 2011 r. o 4,5 tys. (o 2,7%).

Podobnie jak w latach poprzednich w 2014 r. w ogólnej liczbie przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą dominowały podmioty małe stanowiące 99,1%, przy czym w zdecydowanej większości były to mikroprzedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób (95,6%). Udział jednostek średnich i dużych stanowił odpowiednio 0,8% i 0,1% wszystkich przedsiębiorstw.

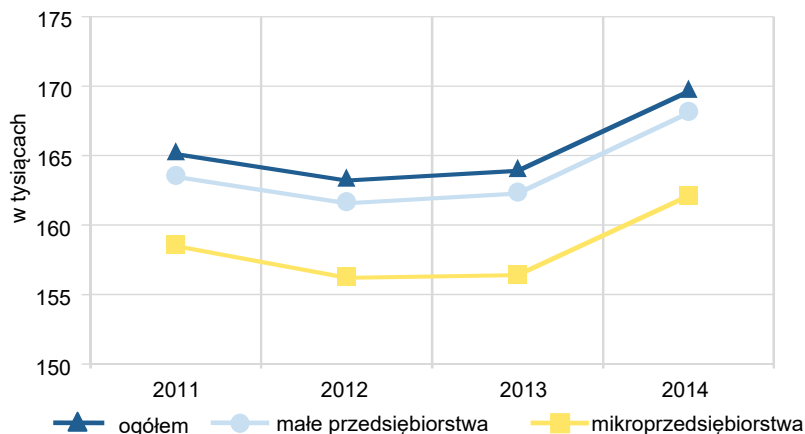
²⁵ Patrz uwagi ogólne str.29.

²⁶ Opracowano na podstawie publikacji Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie „Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2014 r.”

²⁷ Prezentowane dane nie obejmują jednostek zaklasyfikowanych według PKD 2007 do sekcji A (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa), O (Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne).

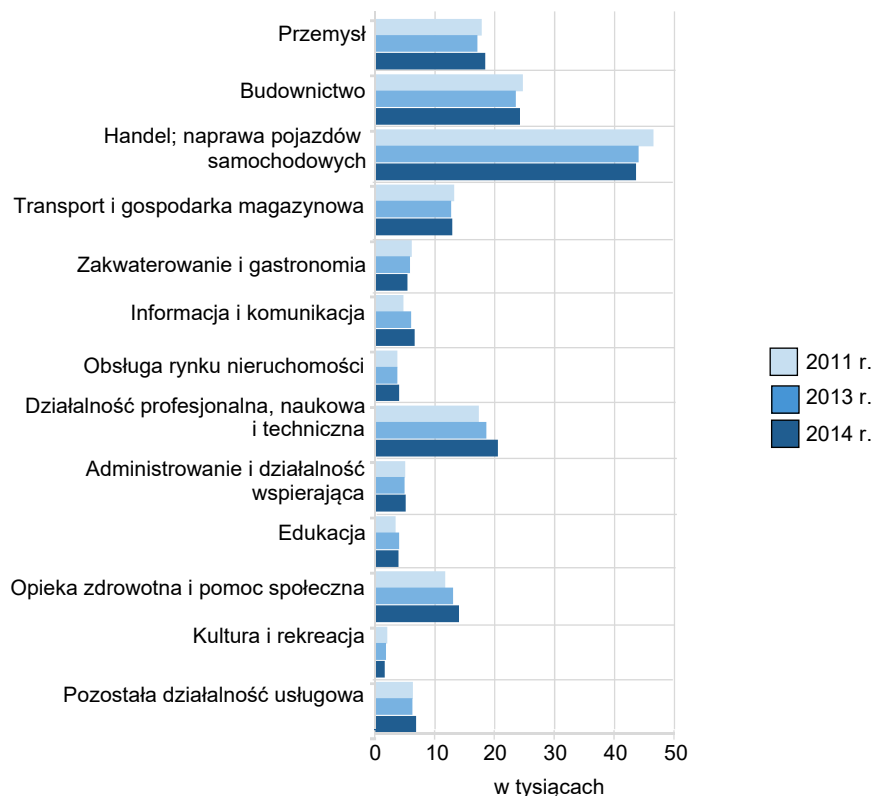
W 2014 r. w porównaniu do 2011 r. odnotowano wzrost liczby podmiotów małych (o 2,8%) i dużych (o 4,5%), natomiast liczba podmiotów średnich zmalała (o 3,9%). W stosunku do roku poprzedniego zaobserwowano podobną tendencję.

Wykres 31. Przedsiębiorstwa według klas wielkości

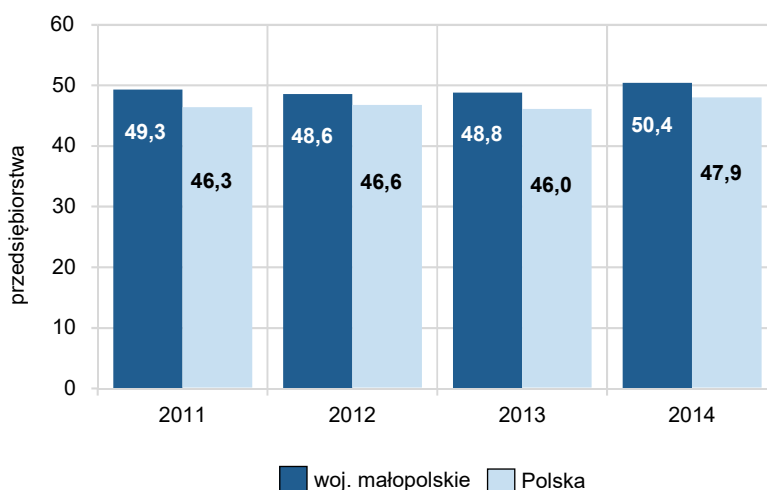
Najliczniejszą grupę stanowiły przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie handlu i napraw pojazdów samochodowych - 25,8%, budownictwa - 14,4%, działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej - 12,2%, przemysłu - 11,0%. W każdej z tych dziedzin działalności dominowały przedsiębiorstwa małe.

Wykres 32. Przedsiębiorstwa według przeważającego rodzaju działalności

W porównaniu z 2011 r. w omawianym okresie odnotowano spadek liczby jednostek w sekcjach związanych m.in. z kulturą i rekreacją (o 18,0%), zakwaterowaniem i gastronomią (o 11,0%), handlem i naprawą pojazdów samochodowych (o 6,3%). Największy wzrost liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą zaobserwowano w działalności związanej z informacją i komunikacją (o 40,3%) oraz opieką zdrowotną i pomocą społeczną (o 19,4%). Znaczący przyrost liczby przedsiębiorstw odnotowano również w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (o 18,4%) i edukacji (o 13,6%).

Wykres 33. Przedsiębiorstwa na 1 tys. mieszkańców

W stosunku do roku poprzedniego zmiany liczby jednostek w poszczególnych rodzajach działalności kształtowały się podobnie. Nastąpił dalszy wzrost w działalności związanej m.in. z informacją i komunikacją (o 10,4%), działalnością profesjonalną, naukową i techniczną (o 10,2%), pozostałą działalnością usługową (o 8,8%), przemysłem (o 7,9%). Zmniejszenie liczby podmiotów odnotowano m.in. w kulturze i rekreacji (o 7,0%), zakwaterowaniu i gastronomii (o 6,5%).

W województwie małopolskim w 2014 r. w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców działalność gospodarczą prowadziło 50,4 przedsiębiorstw - ogółem w Polsce 47,9 przedsiębiorstw. Wyższą od uzyskanej w Małopolsce wartość omawianego wskaźnika odnotowano w województwach: mazowieckim (60,5), wielkopolskim (54,3), zachodniopomorskim (53,5), pomorskim (51,6) i dolnośląskim (50,4). Najmniejsza liczba przedsiębiorstw w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców występowała w województwie podkarpackim (35,1) i lubelskim (35,9).

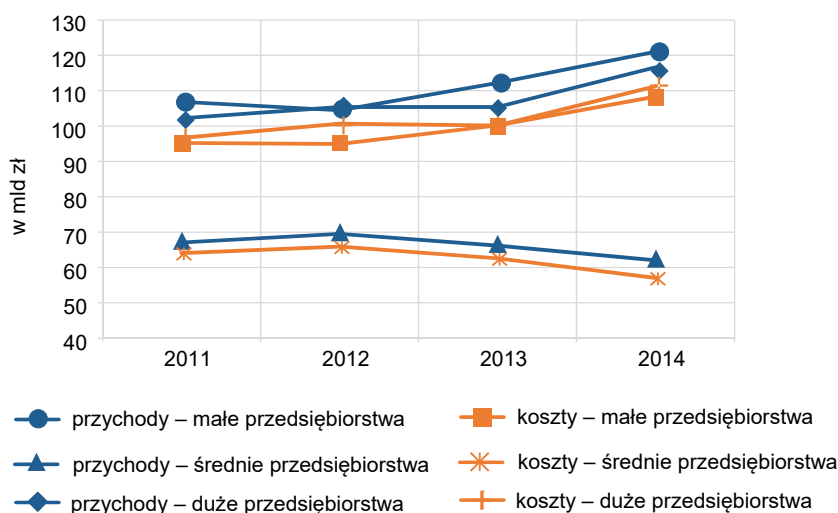
Przychody

W latach 2011-2014 obserwowano systematyczny wzrost przychodów ogółem przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą w województwie małopolskim. W 2014 r. ich wartość osiągnęła poziom 299,7 mld zł tj. wyższą o 5,6% w porównaniu z rokiem poprzednim i o 8,6% w porównaniu z 2011 r. Ponad 40% przychodów wszystkich przedsiębiorstw niefinansowych stanowiły przychody przedsiębiorstw małych (w tym ponad połowę stanowiły przychody mikroprzedsiębiorstw) i 39% przychody przedsiębiorstw dużych.

Zdecydowaną większość przychodów zrealizowano w przedsiębiorstwach handlu i napraw pojazdów samochodowych (43,2%) oraz przemysłowych (33,1%). Znaczącą część stanowiły również przychody przedsiębiorstw prowadzących działalność budowlaną (7,4%) oraz profesjonalną, naukową i techniczną (4,0%).

Wartość przychodów w przeliczeniu na 1 przedsiębiorstwo ogółem w województwie wyniosła 1,8 mln zł i była niższa od uzyskanej dla Polski ogółem, która wyniosła 2,1 mln zł. Dla porównania najwyższe przychody na 1 podmiot osiągnięto w przedsiębiorstwach działających na terenie województwa mazowieckiego (3,7 mln zł), natomiast najniższe w województwie zachodniopomorskim (1,1 mln zł). Zróżnicowanie przychodów na 1 podmiot odnotowano również w przedsiębiorstwach według klas wielkości. Najwyższe, zarówno w skali województwa jak i kraju uzyskiwano w przedsiębiorstwach dużych, natomiast najniższe w małych. W województwie małopolskim w żadnej grupie przedsiębiorstw (wg klas wielkości) nie odnotowano wyższych przychodów na 1 przedsiębiorstwo w porównaniu do odpowiedniego wskaźnika dla Polski.

Wykres 34. Przychody i koszty przedsiębiorstw niefinansowych

Koszty

Przy rosnących przychodach, w latach 2011-2014 równocześnie systematycznie rosły koszty przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą. W 2014 r. osiągnęły one wartość 276,9 mld zł, co oznacza wzrost o 5,2% do roku poprzedniego i o 8,1% do 2011 r.

Koszty przedsiębiorstw dużych stanowiły 40,2%, małych – 39,2% kosztów wszystkich przedsiębiorstw niefinansowych, przy czym ponad połowę (55,2%) kosztów poniesionych przez małe przedsiębiorstwa zrealizowały mikroprzedsiębiorstwa.

Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności, najwyższy udział w kosztach miały przedsiębiorstwa handlu i napraw pojazdów samochodowych (45,3%) oraz przemysłowe (32,7%). Pozostała część kosztów przypadła głównie na przedsiębiorstwa budowlane (7,1%) oraz transportowe (3,8%).

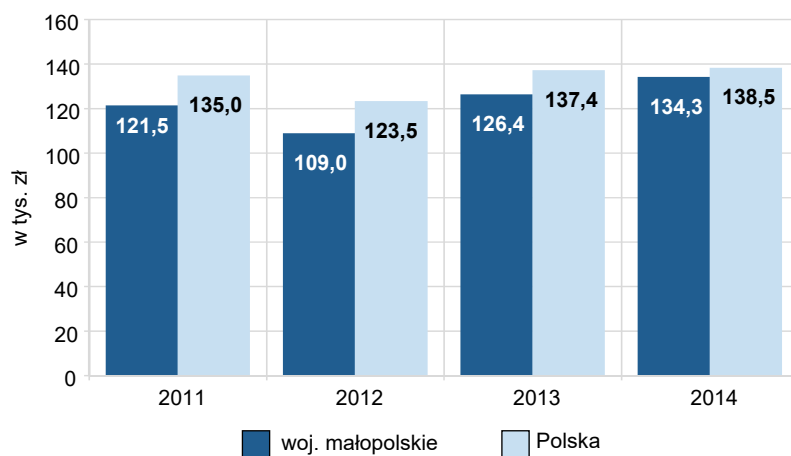
W województwie małopolskim przeciętne koszty w przeliczeniu na 1 podmiot kształtowały się na poziomie 1,6 mln zł i były niższe w porównaniu do uzyskanych dla Polski, które wyniosły 2,0 mln zł. Najwyższe koszty na 1 podmiot, podobnie jak w przypadku przychodów, poniosły przedsiębiorstwa mające siedzibę na terenie województwa mazowieckiego (3,5 mln zł), natomiast najniższe zachodniopomorskiego (1,0 mln zł).

Zróżnicowanie kosztów na 1 podmiot odnotowano również w przedsiębiorstwach według klas wielkości. Koszty ponoszone na 1 przedsiębiorstwo rosły znacząco wraz ze wzrostem wielkości jednostki. W województwie małopolskim koszty na 1 przedsiębiorstwo na poziomie wskaźnika ogólnopolskiego osiągnięto tylko w klasie mikroprzedsiębiorstw, w pozostałych grupach były one niższe.

Wyniki finansowe przedsiębiorstw

Wynik finansowy (nadwyżka przychodów ogółem na kosztami ogółem) uzyskany w 2014 r. przez przedsiębiorstwa mające siedzibę na terenie województwa małopolskiego kształtował się na poziomie 22,8 mld zł, a jego udział w wyniku finansowym ogółu przedsiębiorstw w Polsce stanowił 8,9%. Najwyższy udział w wyniku finansowym, podobnie jak w poprzednich latach, utrzymały podmioty mające siedzibę w województwie mazowieckim (25,5%), natomiast najniższy w województwie opolskim (1,6%).

Wykres 35. Wynik finansowy na 1 podmiot

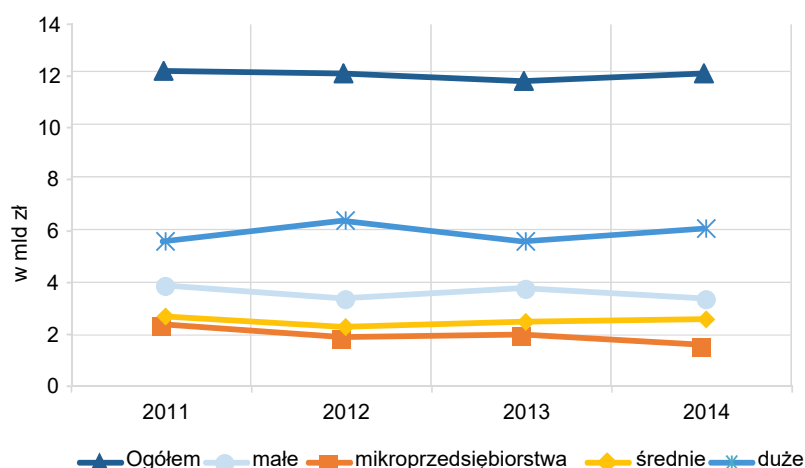
W 2014 r. wynik finansowy w przeliczeniu na 1 podmiot w województwie wyniósł 134,3 tys. zł i był wyższy w porównaniu z poprzednimi latami. Dla Polski ogółem osiągnął wartość 138,5 tys. zł, przy czym najwyższy poziom odnotowano w województwie mazowieckim (201,3 tys. zł), natomiast najniższy w województwie zachodniopomorskim (90,7 tys. zł).

Nakłady inwestycyjne

Wartość nakładów inwestycyjnych poniesionych w 2014 r. przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą w województwie małopolskim wyniosła 12,1 mld zł, w tym na nowe obiekty majątkowe oraz ulepszenie istniejących przeznaczono 10,9 mld zł, tj. 89,8% łącznej wartości nakładów. W porównaniu do poprzedniego roku odnotowano wzrost nakładów o 2,5% w województwie i o 13,0% w kraju. Nakłady poniesione przez przedsiębiorstwa mające siedzibę na terenie województwa małopolskiego stanowiły 6,6% nakładów inwestycyjnych w Polsce, co lokowało województwo na 5 miejscu w kraju, po województwach: mazowieckim (33,3%), śląskim (10,8%), wielkopolskim (9,7%), dolnośląskim (7,4%). Najniższy udział w nakładach ogólnopolskich odnotowano w województwie lubuskim (1,2%).

W 2014 r. w województwie małopolskim w porównaniu do roku poprzedniego jedynie w grupie małych przedsiębiorstw poniesiono niższe nakłady inwestycyjne (o 11,0%). W dużych i średnich przedsiębiorstwach odnotowano wzrost nakładów odpowiednio o 10,0% i o 6,0%.

Wykres 36. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw według klas wielkości

Nakłady inwestycyjne poniesione przez najmniej liczną zbiorowość podmiotów dużych stanowiły połowę (50,5%) nakładów poniesionych ogółem w województwie. Podmioty małe zrealizowały 27,7%, a średnie 21,8% ogólnej kwoty nakładów.

Analizując poniesione nakłady pod kątem dziedziny działalności stwierdzono, że ponad połowę (57,4%) nakładów poniesiono w przedsiębiorstwach prowadzących działalność w zakresie przemysłu, 15,2% w jednostkach handlu i napraw pojazdów samochodowych, 6,0% transportu i 4,8% budownictwa.

1.4. ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW

1.4.1. Dochody ludności

Dochody ludności

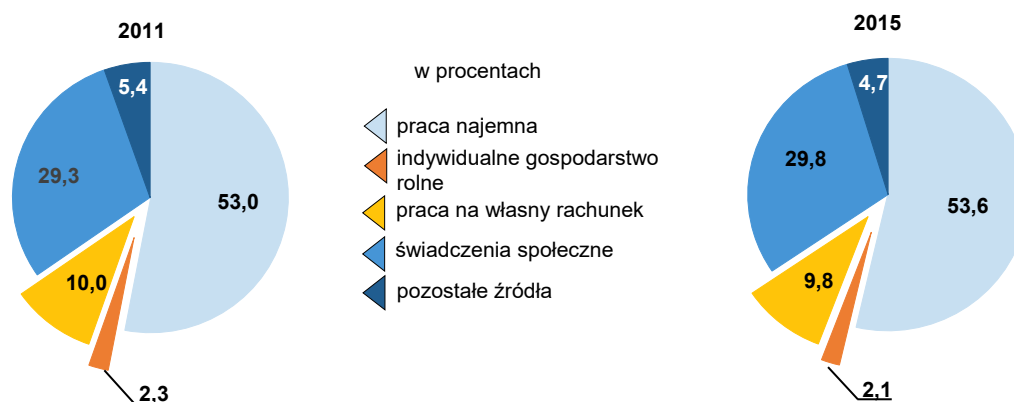
Dochody ludności są podstawowym czynnikiem kształtującym konsumpcję i często stanowią miarę poziomu życia ludności. Obejmują one łączne przychody pieniężne oraz te otrzymywane przez gospodarstwa domowe w naturze. Pochodzą m.in. z pracy osobiście wykonywanej, świadczeń społecznych (z ubezpieczeń społecznych w tym emerytur, rent i z pozostałych świadczeń społecznych w tym świadczeń rodzinnych), innych źródeł np. z własności lub najmu. Rozpatrywane po opodatkowaniu i zapłaceniu obowiązkowych składek ubezpieczeniowych nazywane są dochodami rozporządzalnymi. Jest to ta część dochodu gospodarstwa domowego, którą może ono przeznaczyć na cele konsumpcyjne lub przyrost oszczędności.

Podstawowym źródłem danych w zakresie tego tematu są wyniki reprezentacyjnego Badania Budżetów Gospodarstw Domowych.

W 2015 r. w porównaniu z 2011 r. sytuacja materialna gospodarstw domowych poprawiła się. Gospodarstwa domowe osiągały wyższe dochody. W 2015 r. przeciętne gospodarstwo domowe w województwie małopolskim rozporządzało miesięcznym dochodem wynoszącym 1 305 zł na osobę, a dochód ten w stosunku do roku 2011 wzrósł nominalnie o 12,9%, a realnie o 9,0%. Był to dochód niższy od przeciętnego w kraju o 81 zł tj. o 5,8%. Dla porównania, najwyższy dochód rozporządzalny na 1 osobę, zdecydowanie wyższy niż w pozostałych województwach, odnotowano w województwie mazowieckim (1 756 zł), a w najtrudniejszej sytuacji pozostawała ludność w województwie podkarpackim (1 082 zł).

W dochodzie rozporządzalnym gospodarstw domowych dominującą rolę odgrywały dochody z pracy najemnej, czyli wynagrodzenia i pochodne. W 2015 r. w województwie małopolskim z tego źródła pochodziło 53,6% dochodu rozporządzalnego, a od 2011 r. udział dochodów z pracy najemnej wzrósł o 0,6 p. proc.

Wykres 37. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych i źródła jego uzyskania

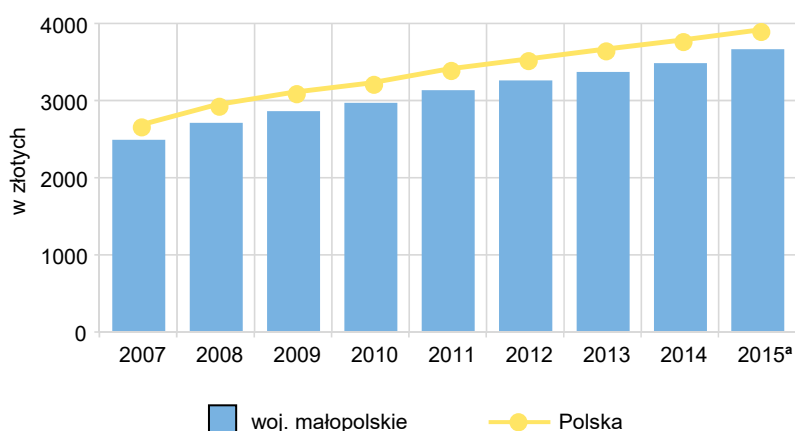

Drugą pozycję w strukturze dochodów zajmowały świadczenia społeczne, które obejmowały świadczenia z ubezpieczeń społecznych w tym emerytury i renty oraz pozostałe świadczenia społeczne w tym świadczenia rodzinne, świadczenia pomocy społecznej, zasiłki dla bezrobotnych i dodatki mieszkaniowe²⁸. Udział tego źródła był nadal wysoki i w 2015 r. wynosił 29,8% dochodu rozporządzalnego, a w stosunku do 2011 r. wzrósł o 0,5 p. proc. Dochody z pracy na własny rachunek poza rolnictwem w 2015 r. stanowiły 9,8% ogólnych dochodów, z gospodarstwa rolnego 2,1%.

1.4.2. Wynagrodzenia^a

Dane o przeciętnym wynagrodzeniu opracowano na podstawie corocznego badania wynagrodzeń w gospodarce narodowej Z-06 i SP-3. Wynagrodzenia, czyli dochody z pracy najemnej, są głównym źródłem utrzymania ludności. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w województwie małopolskim w 2015 r. wynosiło 3 667 zł i było niższe o ponad 6% w stosunku do płacy w kraju wynoszącej 3 908 zł. Dla porównania, najwyższy poziom średnia płaca osiągnęła w województwach: mazowieckim (4 802 zł) i śląskim (3 970 zł), natomiast najniższy – 3 324 zł w województwie warmińsko-mazurskim i około 3 370 zł w województwach: kujawsko-pomorskim, podkarpackim, świętokrzyskim i lubuskim. W porównaniu do 2011 r. przeciętna płaca w województwie wzrosła o 17,0%, w kraju był to wzrost o blisko 15%.

Wykres 38. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie

^a Dane szacunkowe.

1.4.3. Przychody roczne z tytułu wynagrodzeń

Przedstawione wcześniej wynagrodzenia opisano na podstawie badań prowadzonych w zakładach pracy, według miejsca pracy. Nie oddają one w pełni wynagrodzeń faktycznie otrzymywanych przez ludność na danym terenie. Skalę zróżnicowania wynagrodzeń według miejsca zamieszkania można ocenić na podstawie mediany²⁹ przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń. Informacji w tym zakresie dostarczają zagregowane dane pochodzące z systemu administracyjnego Ministerstwa Finansów o podatku dochodowym od osób fizycznych.

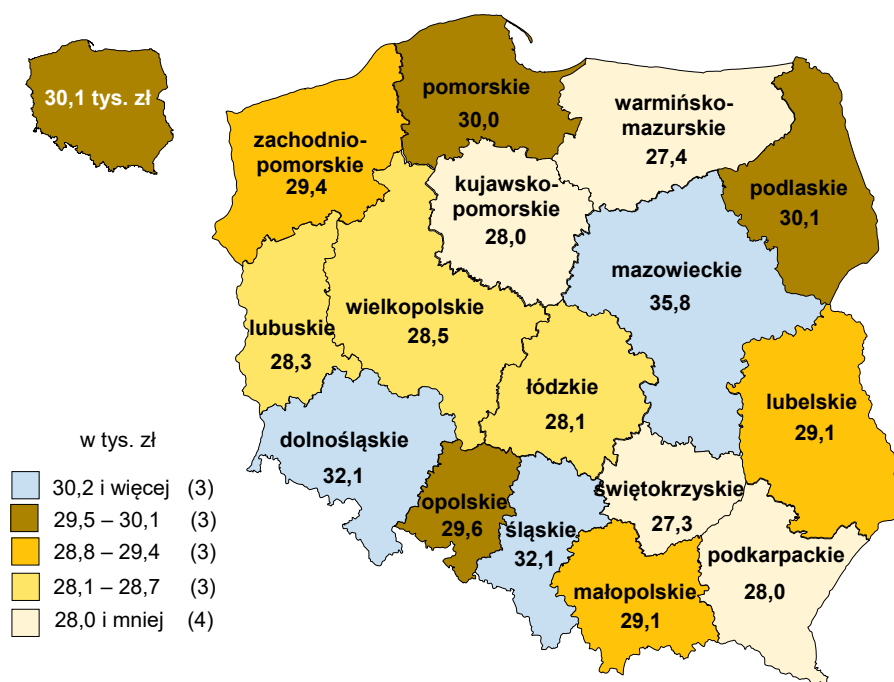
Mediana przychodów rocznych uzyskanych z tytułu wynagrodzeń w 2014 r. w województwie małopolskim wynosiła 29,1 tys. zł, co stanowiło 96,5% mediany krajowej (30,1 tys. zł). Dla porównania

²⁸ Patrz uwagi metodyczne str. 38.

²⁹ Patrz uwagi metodyczne str. 52.

najwyższa wartość wskaźnika w województwie mazowieckim przekroczyła o 18,8% wartość mediany krajowej, natomiast najniższą wartość wskaźnika - o blisko 10% niższą od mediany krajowej odnotowano w województwach: warmińsko-mazurskim i świętokrzyskim. W porównaniu do 2011 r. wartość środkowa przychodów rocznych uzyskanych z tytułu wynagrodzeń była wyższa o 11,3%. Warto wspomnieć, że przychód roczny z minimalnego wynagrodzenia brutto w 2014 r. wynosił 20,2 tys. zł.

Mapa 5. Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w 2014 r.

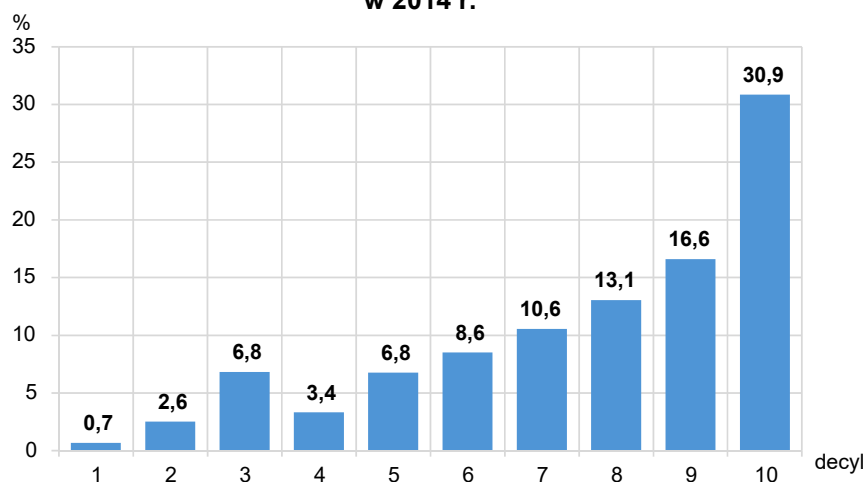
Współczynnik zróżnicowania kwintylowego³⁰ obrazuje miarę rozwarstwienia przychodów z tytułu wynagrodzeń.

W 2014 r. przeciętny roczny przychód z tytułu wynagrodzeń 20% osób o najwyższych dochodach (V grupa kwintylowa) wyniósł 73,2 tys. zł na osobę i był ponad 13-krotnie wyższy od analogicznego dochodu 20% osób uzyskujących najniższe przychody – 5,6 tys. zł (I grupa kwintylowa).

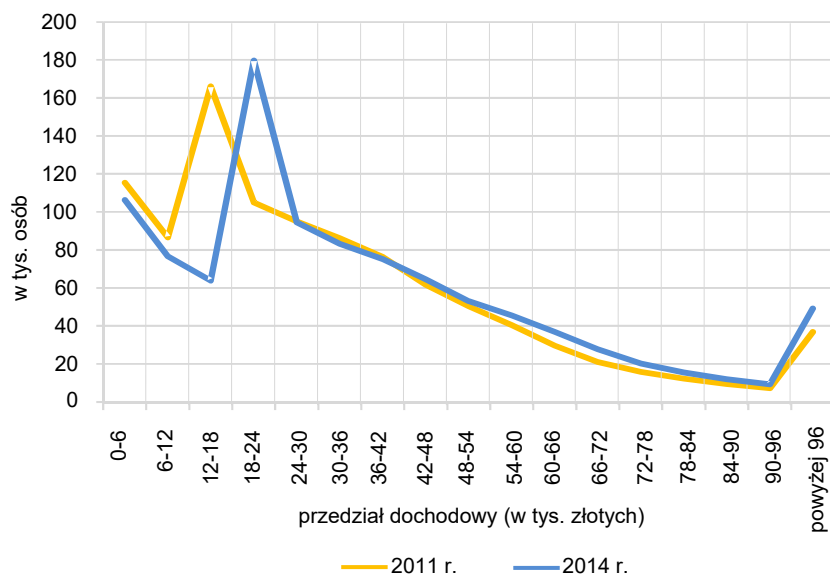
Wskaźnik zróżnicowania kwintylowego liczony jako suma dochodów piątej grupy kwintylowej (o najwyższych przychodach) do sumy przychodów pierwszej grupy kwintylowej (o najniższych przychodach) w 2014 r. w województwie małopolskim wyniósł 14,6.

W 2014 r. rozwarstwienie dochodów w województwie małopolskim było wyższe niż w 2011 r., w którym wskaźnik zróżnicowania kwintylowego ukształtował się na poziomie 15,0 a także wyższe niż przeciętny wskaźnik w kraju (14,3).

³⁰ Patrz uwagi metodyczne str. 38.

Wykres 39. Rozkład rocznego przychodu z tytułu wynagrodzeń według grup decylowych w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Wykres 40. Liczba osób według przedziałów rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Rozkład rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń był prawostronnie asymetryczny. Dominowali podatnicy (179,7 tys. osób) z przychodami w przedziale 18-24 tys. zł. Najwyższe przychody z tytułu wynagrodzeń powyżej 96 tys. zł uzyskało 49,1 tys. podatników.

Przeciętny roczny przychód z tytułu wynagrodzeń w pierwszym decylnym wyniósł 2,4 tys. zł, natomiast w dziesiątym 94,9 tys. zł. W 2014 r. porównaniu z 2011 r. udział grup decylowych o najwyższych i najniższych dochodach nie uległ zmianie. Udział pierwszego decyla w rocznych przychodach z tytułu wynagrodzeń zarówno w 2014 r. jak również w 2011 r. wynosił 0,7%, natomiast udział dziesiątego decyla w 2011 r. wyniósł 31,0%, a w 2014 r. - 30,9%.

Zróżnicowanie rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń mierzone współczynnikiem Giniego w 2014 r. zmalało w stosunku do lat poprzednich a jego wartość wynosiła 0,44 (w 2011 r. - 0,45).

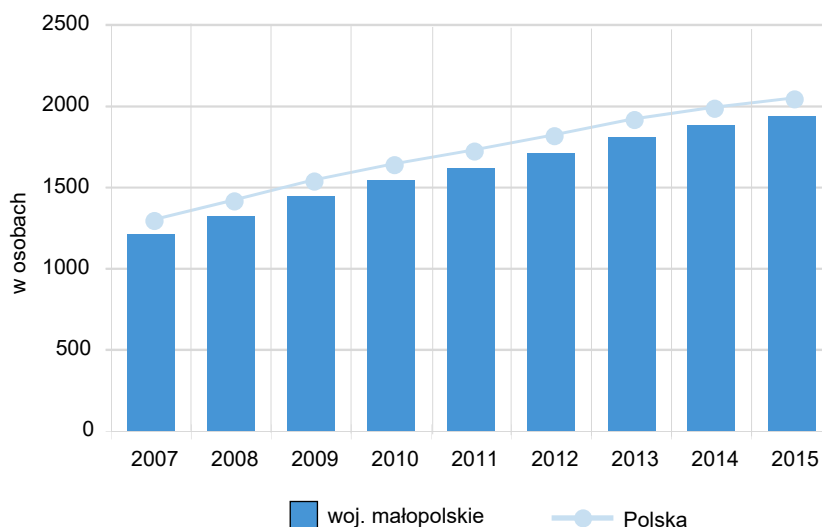
1.4.4. Świadczenia społeczne³¹

Świadczenia społeczne obejmują świadczenia z ubezpieczeń społecznych w tym emerytury i renty oraz pozostałe świadczenia społeczne w tym świadczenia rodzinne, świadczenia pomocy społecznej, zasiłki dla bezrobotnych i dodatki mieszkaniowe. W dochodzie rozporządzalnym gospodarstw domowych dominującą rolę odgrywały dochody z pracy najemnej, czyli wynagrodzenia i pochodne, a drugą pozycję w strukturze dochodów gospodarstw domowych stanowiły świadczenia społeczne.

Świadczenia emerytalno-rentowe

Emerytury i renty to podstawowe niezarobkowe źródła utrzymania. Przeciętne miesięczne świadczenie emerytalno-rentowe nierolnicze w województwie małopolskim w 2015 r. wynosiło 1 939 zł, w tym emerytura 2 041 zł. Zarówno świadczenie ogółem, jak i emerytura pracownicza były niższe od średnich krajowych o około 6%. Faktyczna różnica średnich wojewódzkich do odpowiednich świadczeń krajowych jest jednak niższa na korzyść wojewódzkich, gdyż przeciętne krajowe są podawane łącznie ze świadczeniami służb mundurowych, a w podziale na województwa nie są one uwzględniane. W województwie małopolskim w omawianym okresie przeciętna emerytura i renta wypłacana z KRUS wynosiła 1 140 zł, w tym emerytura 1 191 zł. Świadczenia te były niższe od przeciętnych w kraju odpowiednio o 3,3% i o 1,6%.

Wykres 41. Świadczenia emerytalno-rentowe

W porównaniu z 2011 r. przeciętne miesięczne świadczenie emerytalno - rentowe nierolnicze wzrosło o 19,5%, w tym przeciętna emerytura pracownicza o 18,3%. Przeciętne świadczenia emerytalno - rentowe rolnicze wzrosło o 19,4%, w tym emerytura rolnicza – o 18,0%.

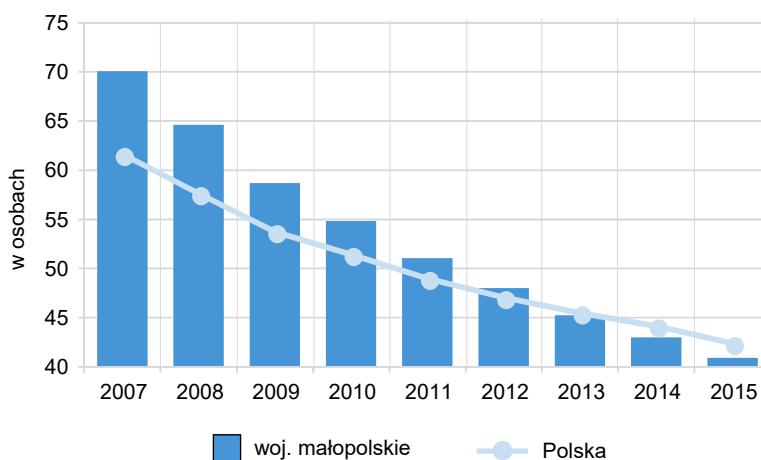
W 2015 r. w województwie małopolskim świadczenia emerytalno - rentowe pobierało przeciętnie 718,8 tys. osób (744,5 tys. osób w 2011 r.), w tym emerytami ZUS było 424,6 tys. osób (w 2011 r. – 421,4 tys. osób), a emerytami KRUS było 69,9 tys. osób (w 2011 r. – 79,0 tys. osób).

W omawianym okresie obserwuje się duży spadek osób pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy (spoza KRUS) przypadających na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym, chociaż

³¹ Patrz uwagi metodyczne – str. 39.

tempo spadku w ostatnich dwóch latach znacznie zmalało. Wskaźnik ten w 2015 r. w województwie małopolskim wynosił 41 osób, w kraju - 42 osoby (w 2011 r. – 51 osób).

Wykres 42. Przeciętna liczba rencistów (spoza KRUS) przypadająca na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym

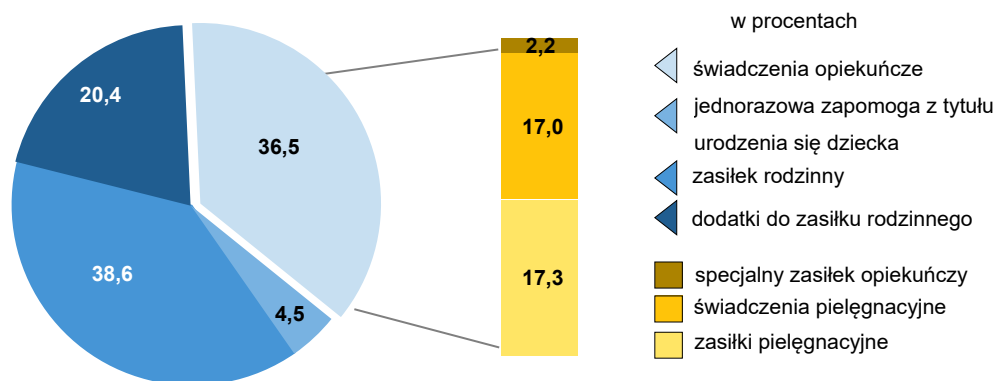

Świadczenia rodzinne

Świadczenia rodzinne są niezarobkowym źródłem utrzymania, których główną funkcją jest łagodzenie nierówności dochodowych rodzin z dziećmi oraz gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi.

W 2015 r. w Małopolsce średnio miesięcznie około 151,9 tys. beneficjentów świadczeń rodzinnych³² korzystało z różnego rodzaju świadczeń (zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, świadczenia opiekuńcze, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka) przewidzianych w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych³³. Przeciętna wysokość świadczenia rodzinnego w przeliczeniu na rodzinę pobierającą te świadczenia wynosiła 354,5 zł.

Wykres 43. Struktura wartości wypłacanych świadczeń rodzinnych w 2015 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS.

³² Patrz uwagi metodyczne str. 39.

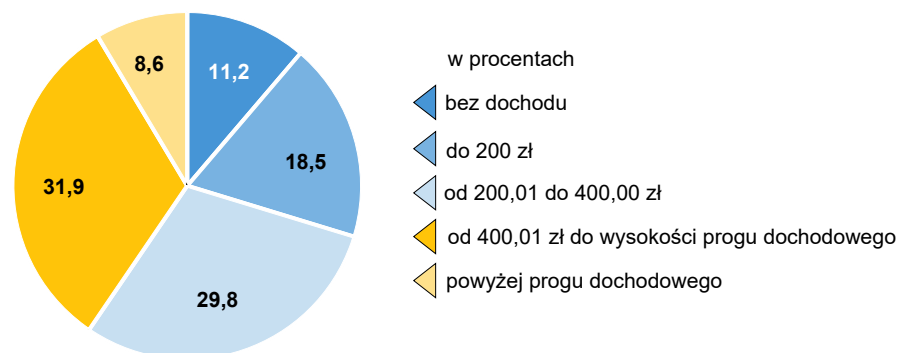
³³ Dz. U. z 2015 r. poz.114, z późniejszymi zmianami.

Beneficjenci świadczeń rodzinnych w ciągu 2015 r. w województwie małopolskim otrzymali 4,5 mln świadczeń na łączną kwotę 646,3 mln zł. Ogólna wartość wypłaconych świadczeń w 2015 r. była niższa o 13,8% od wypłaconej w roku 2011, przy czym liczba świadczeń wypłaconych w tym okresie zmniejszyła się o 31,5%.

Wśród wydatków na świadczenia rodzinne wyraźnie dominują dwie grupy: pierwsza to wydatki na zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, czyli pomoc skierowana do rodzin z dziećmi – 381,2 mln zł (59,0% ogółu wydatków), a druga – 236,1 mln zł - to wydatki na świadczenia opiekuńcze, pomoc skierowana dla osób niepełnosprawnych (36,5% ogółu wydatków).

Sytuację ekonomiczną rodzin – beneficjentów świadczeń rodzinnych uzależnionych od dochodu obrazuje struktura rodzin według dochodu w przeliczeniu na 1 osobę. Po zmianach w ustawie o świadczeniach rodzinnych od 1 stycznia 2013 r. beneficjentami świadczeń rodzinnych uzależnionych od dochodu są nie tylko rodziny pobierające zasiłek rodzinny jak to miało miejsce dotychczas, ale także rodziny pobierające specjalny zasiłek opiekuńczy oraz jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka. Przy ustaleniu prawa do wszystkich wymienionych świadczeń obowiązuje kryterium dochodowe. Ponad 11 tys. rodzin, co stanowi 11,2% ogółu rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych uzależnionych od dochodu, nie osiągało żadnych dochodów.

Wykres 44. Struktura rodzin beneficjentów świadczeń rodzinnych według przeciętnego miesięcznego dochodu na osobę w 2015 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS oraz GUS.

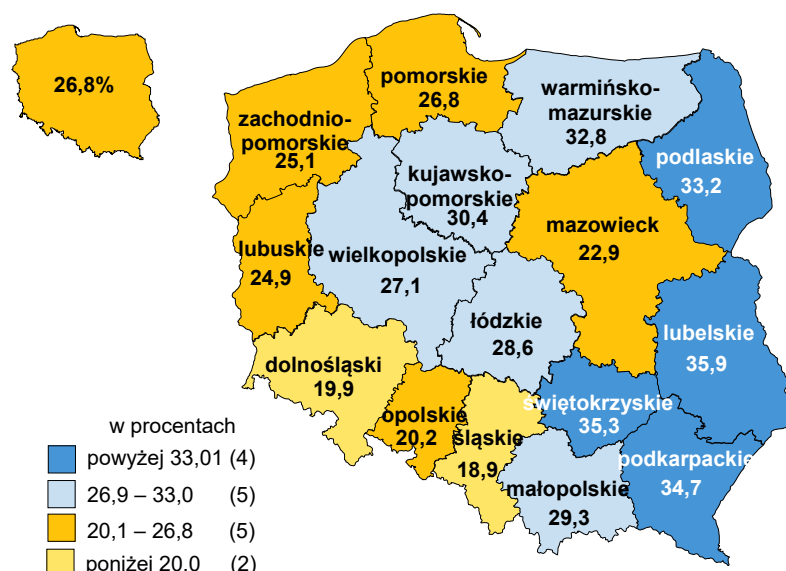
Wśród rodzin korzystających z świadczeń rodzinnych uzależnionych od dochodu blisko 19 tys. rodzin (18,5%) osiągało przeciętny dochód na osobę w rodzinie nie większy niż 200 zł. Największą grupę – około 31,9% - tworzyły rodziny, w których dochód zamykał się w granicach od 400 zł do wysokości progu dochodowego³⁴. Mediana przeciętnego miesięcznego dochodu na osobę w rodzinach korzystających ze świadczeń rodzinnych uzależnionych od dochodu w 2015 r. kształtowała się na poziomie 315 zł na osobę.

Wśród świadczeń rodzinnych dominującą pozycję stanowiły zasiłki rodzinne wraz z dodatkami. W 2015 r. wypłacono w województwie małopolskim 2,5 mln zasiłków rodzinnych (o blisko 10% mniej niż w roku 2011), na kwotę 249,6 mln zł, co stanowiło 38,6% ogólnej kwoty świadczeń rodzinnych. W 2015 r. średnio miesięcznie zasiłek rodzinny pobierało w województwie małopolskim 99,9 tys. rodzin, było to o 32,0% mniej niż w 2011 r. Większość rodzin pobierało zasiłek rodzinny na

³⁴ Patrz uwagi metodyczne str. 39.

jedno lub dwoje dzieci – około 73,6 tys. rodzin, co stanowiło około 73,6% wszystkich rodzin pobierających świadczenia rodzinne. W 2015 r. z zasiłku rodzinnego korzystało przeciętnie miesięcznie 204,9 tys. dzieci. Największy udział korzystających z zasiłku rodzinnego miały dzieci w wieku 6-12 lat, stanowiąc 35,2% wszystkich dzieci, na które wypłacano zasiłek rodzinny. Dzieci do lat 6 stanowiły 30,1% w populacji dzieci uprawnionych do pobierania zasiłku. Dzieci w wieku 0-17 lat, na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny w 2015 r. w województwie małopolskim stanowiły 29,3% populacji dzieci w tym wieku, co oznacza, że prawie co 3 dziecko w tym wieku korzystało z tego świadczenia. Dla porównania w kraju wskaźnik wynosił 26,8%. W województwach: lubelskim, świętokrzyskim, podkarpackim i podlaskim zbiorowość dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłki rodzinne przekroczyła 33% populacji dzieci w wieku 0-17 lat, natomiast województwo śląskie i dolnośląskie odznaczały się najniższym odsetkiem – poniżej 20%. W porównaniu z 2011 r. udział dzieci w wieku 0-17 w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w województwie małopolskim zmniejszył się o 8,4 p. proc.

Mapa 6. Udział dzieci w wieku od 0-17 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2015 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPIPS oraz GUS. W 2015 r. w województwie małopolskim osoby pobierające zasiłki rodzinne korzystały z dodatków do tych zasiłków na łączną kwotę 131,5 mln zł., co stanowiło 20,4% ogólnej kwoty świadczeń rodzinnych. Średnio miesięcznie wypłacono 97,6 tys. tych świadczeń, najwięcej wypłacono dodatków z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej (średnio miesięcznie 37,3 tys.) i z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania (średnio miesięcznie 24,3 tys.).

W porównaniu z rokiem 2011 liczba wypłaconych dodatków do zasiłków rodzinnych zmniejszyła się o ponad 40%.

W 2015 r. w województwie małopolskim wypłacono przeciętnie miesięcznie 70,9 tys. świadczeń opiekuńczych (zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne i wprowadzony od 1 stycznia 2013 r. specjalny zasiłek opiekuńczy), czyli o 13,3% więcej niż w 2011 r., na kwotę 236,1 mln zł. Wśród świadczeń opiekuńczych największy udział miały zasiłki pielęgnacyjne, których

wypłacono przeciętnie miesięcznie 60,8 tys., czyli o 5,7% mniej niż w 2011 r., z czego 75,6% dla osób niepełnosprawnych w wieku powyżej 16 roku życia, 21,7% dla niepełnosprawnych dzieci i 2,7% dla osób, które ukończyły 75 lat. Udział dzieci z zasiłkiem pielęgnacyjnym (niepełnosprawnych) w populacji dzieci ogółem wynosił w województwie małopolskim 2,3% i była to najniższa wartość tego wskaźnika w porównaniu z innymi województwami, przy wskaźniku dla Polski - 3,4%. W 2015 r. świadczenia pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy pobierało przeciętnie miesięcznie 10,0 tys. osób.

Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka wypłacana z budżetu państwa w województwie małopolskim w 2015 r. skierowana została do rodziców 26,2 tys. dzieci, co stanowiło 75,5% ogółu urodzonych dzieci.

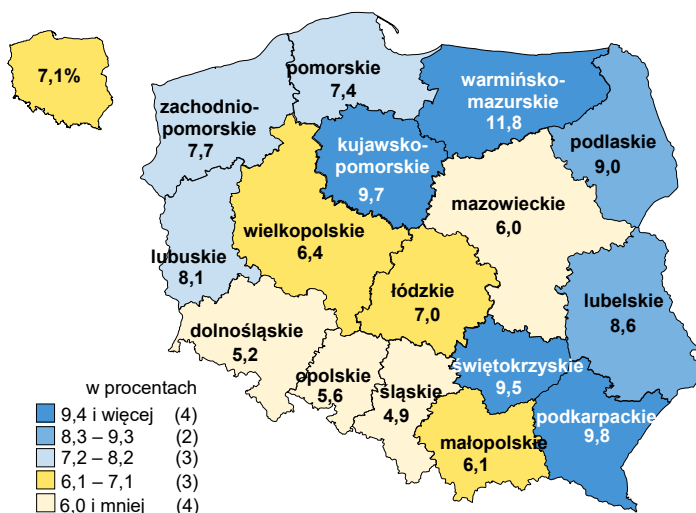
W 2015 r. wypłacono dodatkowo około 3 tys. zapomóg z tytułu urodzenia dziecka ze środków własnych gminy na łączną kwotę 7,5 mln zł.

Świadczenia z pomocy społecznej³⁵

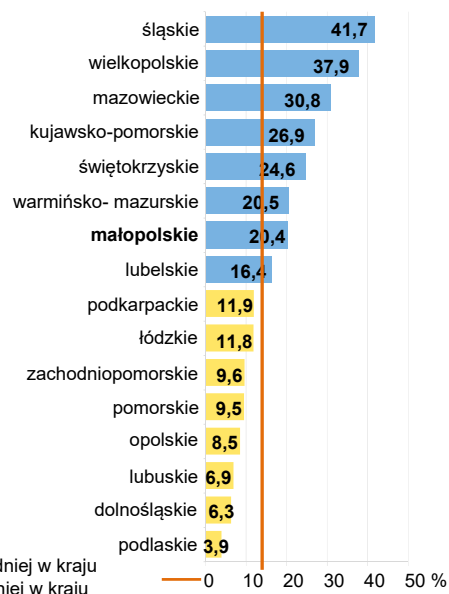
Podstawowym źródłem utrzymania dla niektórych mieszkańców województwa małopolskiego są świadczenia z pomocy społecznej pieniężne i niepieniężne.

W województwie małopolskim z różnych form pomocy społecznej w 2015 r. skorzystało 205,9 tys. osób w gospodarstwach domowych oraz osób bezdomnych, które stanowiły 6,1% ogółu mieszkańców województwa (w kraju 7,1%). W 2011 r. z pomocy społecznej skorzystało 220,5 tys. osób, czyli 6,6% ogółu mieszkańców województwa (w kraju 8,1%). Dla porównania najwyższy wskaźnik udziału beneficjentów pomocy społecznej odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim – 11,9%, natomiast najniższe natężenie beneficjentów pomocy społecznej wystąpiło w województwie śląskim – 4,9%.

Mapa 7. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w 2015 r.

Wykres 45. Udział dzieci i młodzieży w wieku poniżej 18 roku życia korzystających z pomocy społecznej do liczby ludności w tym wieku

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS oraz GUS.

³⁵ Źródło: Zbiór Centralny Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej.

Beneficjenci pomocy społecznej mogą otrzymywać pomoc pieniężną w formie zasiłków stałych lub okresowych, a także zasiłków celowych. Z pomocy w formie zasiłków stałych lub okresowych w omawianym okresie w województwie małopolskim skorzystało 72,6³⁶ tys. osób, (podobnie jak w 2011 r.), natomiast z zasiłków celowych skorzystało 131,9 tys. osób. W 2015 r. średnia kwota zasiłku stałego wynosiła 453 zł, a zasiłku okresowego 310 zł.

Znaczna część pomocy skierowanej do ludności jest udzielana w formach niepieniężnych, są to m.in. posiłki, usługi opiekuńcze i inne rodzaje pomocy rzeczowej. W województwie małopolskim z pomocy udzielonej w formie posiłku korzystały głównie dzieci i młodzież szkolna. Liczba dzieci i młodzieży, która skorzystała z pomocy społecznej w 2015 r. wynosiła 78,0 tys. osób, stanowiąc 20,4% ogółu ludności w tym wieku. Z pomocy w formie usług opiekuńczych w województwie korzystały głównie osoby starsze, ich udział w ogólnej liczbie mieszkańców powyżej 65 roku życia wynosił 1,3% (w kraju 1,6%).

Zasiłki dla bezrobotnych

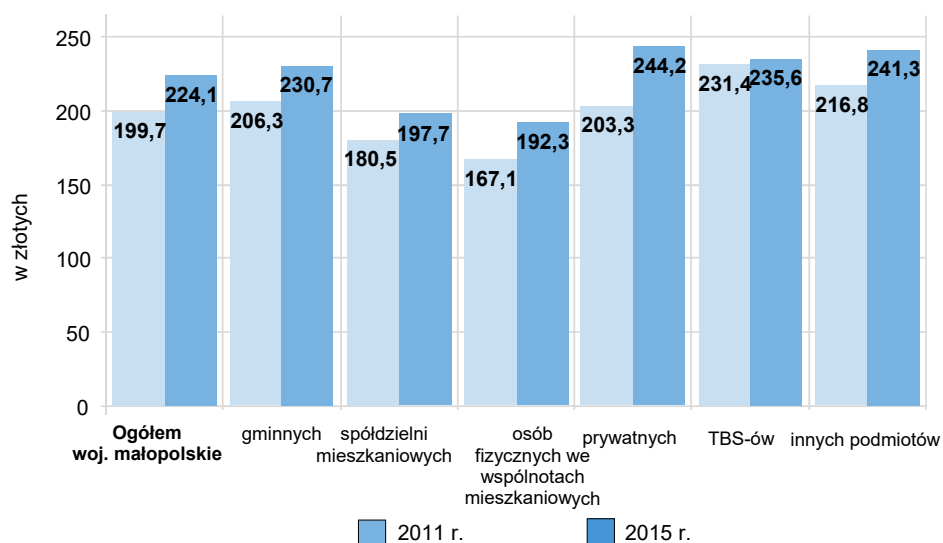
W końcu 2015 r. w województwie małopolskim prawo do zasiłku dla bezrobotnych posiadało 15,4 tys. osób, co stanowiło 12,9% zarejestrowanych bezrobotnych i ten udział utrzymuje się na zbliżonym poziomie od 2013 r., a w latach 2011-2012 był wyższy i wynosił 15,8%. W skali kraju odsetek uprawnionych do zasiłku dla bezrobotnych w całym analizowanym okresie był o 1,0 p. proc. wyższy niż w województwie.

Dla wielu mieszkańców naszego województwa zasiłek dla bezrobotnych stanowił główne źródło utrzymania - w 2014 r. wynosił przeciętnie 741 zł³⁷, wobec 657 zł w 2011 r.

Dodatki mieszkaniowe³⁸

Dodatek mieszkaniowy jest jedną z form pomocy socjalnej realizowanej przez gminę. Jest świadczeniem pieniężnym wypłacanym uprawnionym użytkownikom lokali, którzy nie są w stanie pokryć kosztów finansowych związanych z utrzymaniem mieszkania.

Wykres 46. Przeciętna wysokość dodatków mieszkaniowych według form własności

³⁶ Dane do poprzedniej edycji opracowania są nieporównywalne, w liczbie beneficjentów ujęto wszystkie osoby w gospodarstwach domowych oraz osoby bezdomne.

³⁷ Wysokość przeciętnego zasiłku dla bezrobotnych podano za 2014 r. ze względu na brak danych za 2015 r.

³⁸ Patrz uwagi metodyczne str. 46.

W 2015 r. na terenie województwa małopolskiego wypłacono 216,6 tys. dodatków mieszkaniowych (w 2011 r. - 216,5 tys.). Łączna kwota wypłat wyniosła 48,5 mln. zł, (o 12,3% więcej w porównaniu z 2011 r.), z czego 96,8% wypłacono użytkownikom lokali zamieszkałym w miastach.

Przeciętna wysokość wypłaconego dodatku w 2015 r. na jedno mieszkanie w województwie małopolskim wyniosła 224,1 zł (w miastach - 225,4 zł na wsi - 190,8 zł), przy czym najwyższa kwota została wypłacona użytkownikom lokali będących w zasobie prywatnym – 244,2 zł, najniższa osobom fizycznym we wspólnotach mieszkaniowych - 192,3 zł.

1.4.5. Ubóstwo ekonomiczne i zasięg ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej

Warunki życia ludności można określić ustalając poziom ubóstwa. Ubóstwo wskazuje także na nierówności i sprzeczności występujące w społeczeństwie. Skalę ubóstwa w województwie małopolskim określono w oparciu o zasięg ubóstwa ekonomicznego - skrajnego, ustawowego i relatywnego³⁹ oraz w oparciu o zasięg ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej.

W województwie małopolskim poziom ubóstwa ekonomicznego w latach 2011-2014 niezależnie od przyjętej granicy ubóstwa kształtował się korzystniej niż przeciętnie w kraju, a w 2015 r., każdy rodzaj zasięgu ubóstwa był wyższy niż przeciętnie w kraju. Odsetek osób ubogich korzystających z pomocy społecznej każdego roku omawianego okresu, również w 2015 r. był korzystniejszy niż przeciętnie w kraju.

W latach 2011-2015 w województwie małopolskim obserwowano wzrost zasięgu ubóstwa ekonomicznego (skrajnego, relatywnego, ustawowego), a średnioroczne tempo zmian było wyższe niż w kraju⁴⁰. Natomiast w omawianym okresie zarówno w województwie małopolskim jak również w kraju nie odnotowano istotnych zmian odsetka osób ubogich korzystających z pomocy społecznej.

Ubóstwo ekonomiczne

Podstawę ustalenia zasięgu ubóstwa ekonomicznego stanowią wydatki ludności. W województwie małopolskim w 2015 r. zasięg ubóstwa skrajnego, z granicą poniżej poziomu minimum egzystencji wynosił 8,4% (w kraju 6,5%). W omawianym okresie (w latach 2011-2015) zasięg ubóstwa skrajnego wzrósł o 3,6 p. proc. Największy wzrost obserwowano w 2015 r. (o 1,8 p. proc.), a niewielki spadek wartości wskaźnika (o 0,2 p. proc.) jedynie w 2013 r.

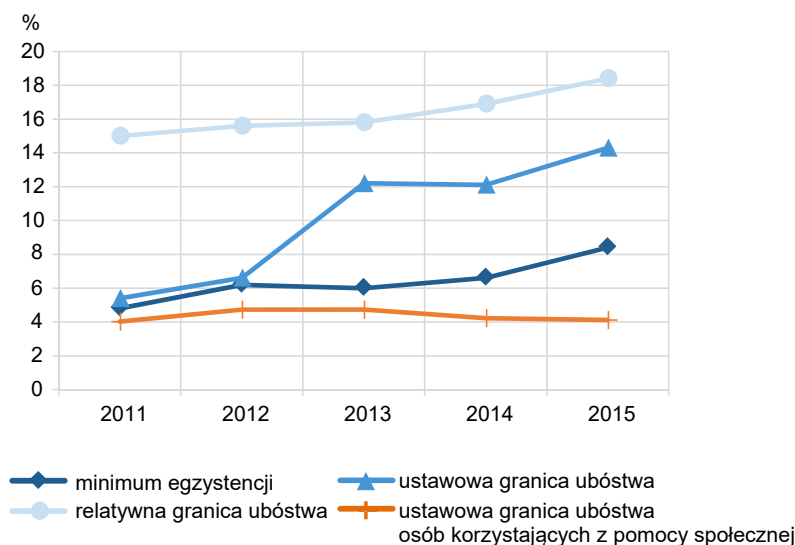
Zasięg ubóstwa relatywnego z granicą na poziomie 50% średnich wydatków w 2015 r. w województwie małopolskim wynosił 18,4% (w kraju 15,5%). W całym analizowanym okresie w województwie małopolskim odmiennie niż w kraju obserwowano wzrost wskaźnika. W 2015 r. w porównaniu z rokiem 2011 wskaźnik wzrósł o 3,4 p. proc. Wzrost odsetka osób żyjących w sferze ubóstwa relatywnego oznacza, że zwiększył się dystans poziomu życia poszczególnych grup ludności. Poziom życia ubogich osób jest znacznie niższy niż osób pozostałych. Wzrost zasięgu ubóstwa relatywnego oznacza wzrost nierównomierności rozkładu dochodów⁴¹.

³⁹ Patrz uwagi metodyczne str. 42-44.

⁴⁰ W omawianym okresie w województwie małopolskim i w kraju w kolejnych latach występował zarówno wzrost jak również spadek wartości wskaźników.

⁴¹ Patrz uwagi metodyczne str. 43.

Wykres 47. Zasięg ubóstwa osób według różnych granic

Źródło: Bank Danych Lokalnych i Krajowy System Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS.

W 2015 r. poniżej ustawowej granicy ubóstwa stanowiącej kryterium przyznania pomocy społecznej, w województwie małopolskim pozostawało 14,3% osób (w kraju 12,2%). W 2015 r. w porównaniu z rokiem 2011 odnotowano wzrost zasięgu ubóstwa ustawowego (o 8,9 p. proc). Tak znaczny wzrost zasięgu ubóstwa ustawowego wynika jednak głównie z waloryzacji w październiku 2012 r. i w październiku 2015 r. (po sześciu latach) wartości progów dochodowych uprawniających do ubiegania się o świadczenia pieniężne z pomocy społecznej, a nie ze zmiany sytuacji bytowej gospodarstw⁴².

Podane mierniki zasięgu ubóstwa oznaczają, że w 2015 r. w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granicy ubóstwa skrajnego żyło około 283 tys. osób natomiast w gospodarstwach poniżej granicy ubóstwa relatywnego (tzn. w takich, w których wydatki wynosiły mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw) około 621 tys. Poniżej ustawowej granicy ubóstwa żyło około 482 tys. osób.

Zasięg ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej

Skalę ubóstwa można także ustalić na podstawie administracyjnych źródeł danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej, którego gestorem jest Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej⁴³. Omawiana skala ubóstwa dotyczy osób w gospodarstwach domowych i osób bezdomnych korzystających z pomocy społecznej z dochodami na osobę poniżej kryterium przyznania pomocy (granica ubóstwa ustawowego). To ubóstwo określono pojęciem ubóstwa ustawowego rejestrowanego lub zamiennie zasięgiem ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej⁴⁴. O tym, czy osoby korzystające z pomocy społecznej znalazły się w sferze ubóstwa rejestrowanego decydował w tym przypadku poziom dochodów uzyskanych z różnych źródeł⁴⁵.

⁴² Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014, Warszawa 2015.

⁴³ Różnica między zasięgiem ubóstwa ustawowego, a zasięgiem ubóstwa ustawowego rejestrowanego wynika z odmiennych zasad metodycznych str. 44.

⁴⁴ Patrz uwagi metodyczne str. 43.

⁴⁵ Patrz uwagi metodyczne str. 41. W szerszym zakresie dochód osób korzystających z pomocy społecznej opisano w publikacji „Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych w 2014 r.” Kraków 2015.

W 2015 r. w województwie małopolskim wśród 205,9 tys. osób korzystających z pomocy społecznej blisko 67% (137,7 tys. osób) stanowili beneficjenci ubodzy. Odsetek ubogich osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców wynosił 4,1% (w kraju 5,0%).

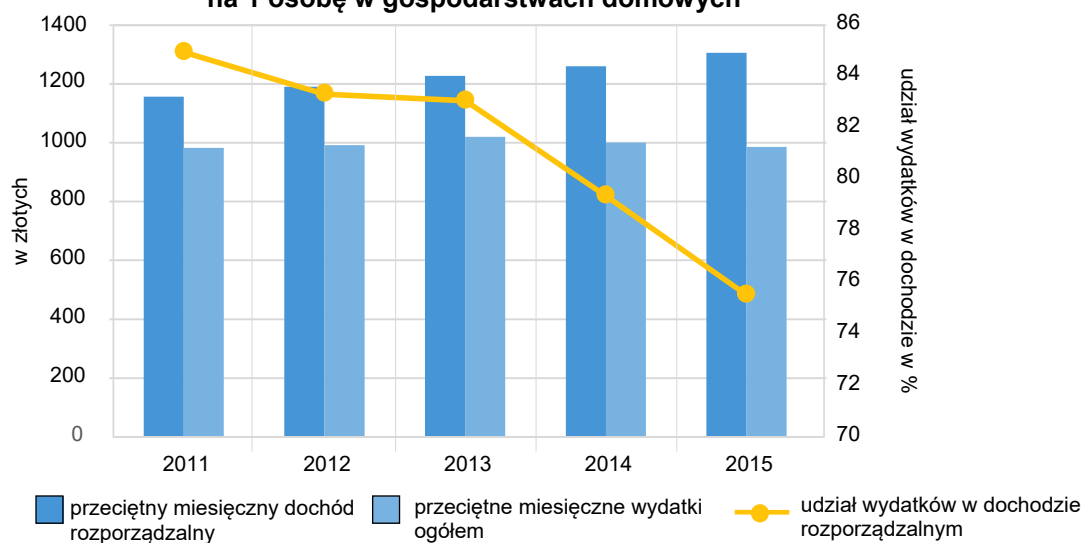
W 2012 r. obserwowano wzrost zasięgu ubóstwa rejestrowanego, co wynikało ze zmiany w październiku 2012 r. granicy ubóstwa ustawowego, czyli kryterium dochodowego przyznawania pomocy społecznej. W 2015 r. pomimo zmiany w październiku kryterium dochodowego odnotowano niewielki spadek wskaźnika (o 0,1 p. proc.).

W 2015 r. w województwie małopolskim wśród ubogich beneficjentów trwale korzystało z pomocy społecznej⁴⁶ ponad 86 tys. osób, co stanowiło ponad 62% wszystkich ubogich beneficjentów. Odsetek osób trwale korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców wynosił 2,6% (w kraju 3,2%).

1.4.6. Struktura wydatków, spożycie, wyposażenie gospodarstw domowych

W latach 2011-2015 systematycznie wzrastała nadwyżka dochodów nad wydatkami. W 2015 r. w województwie małopolskim przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw domowych w przeliczeniu na osobę wynosiły 986 zł (średnia krajowa 1 091 zł). Dla porównania rozpiętość wydatków gospodarstw domowych w przeliczeniu na osobę w pozostałych województwach kształtowała się od najwyższej w województwie mazowieckim – 1 371 zł do najniższej w województwie świętokrzyskim – 903 zł.

Wykres 48. Udział przeciętnych miesięcznych wydatków w dochodzie rozporządzalnym na 1 osobę w gospodarstwach domowych

Przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw domowych stanowiły 75,5% dochodu rozporządzalnego, w 2011 r. udział ten był wyższy i wynosił 84,9%. W 2015 r. gospodarstwa województwa małopolskiego ponad 96% wszystkich wydatków przeznaczyły na cele konsumpcyjne (w 2011 r. blisko 97%). W ogólnych wydatkach dominującą pozycję zajmowały wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe. Na te towary gospodarstwa województwa małopolskiego przeznaczyły 25,4%, a przeciętny Polak 24,0%. Drugą co do wielkości pozycją wydatków były opłaty za użytkowanie mieszkania i nośniki

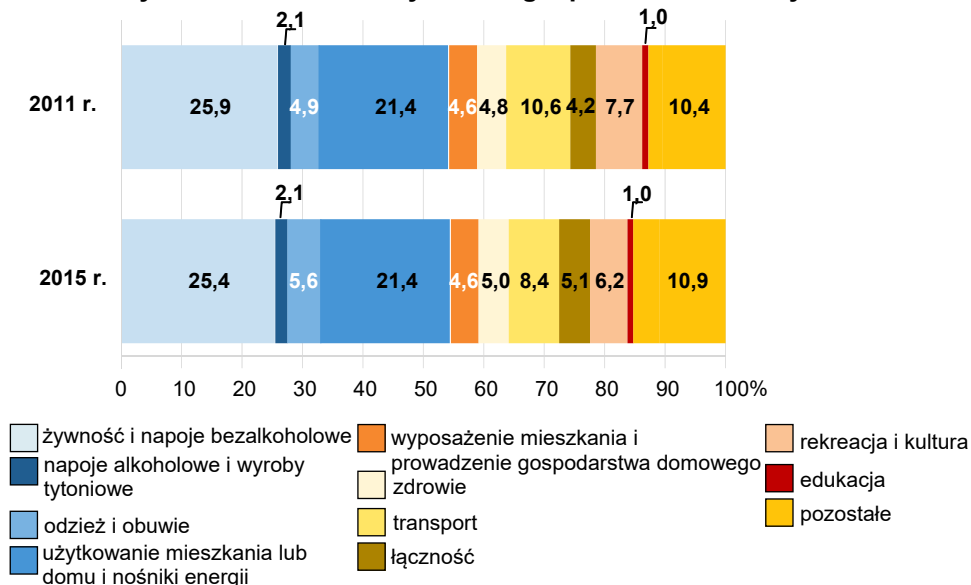
⁴⁶ Patrz uwagi metodyczne str. 43.

energii, które stanowiły w 2015 r. w gospodarstwach województwa małopolskiego 21,4% wydatków ogółem (w kraju 20,1%).

Znaczącą pozycją w budżecie rodzin były także wydatki na transport – 8,4% (w kraju 8,8%) oraz rekreację i kulturę – 6,2% (w kraju 6,7%). Z pozostałych wydatków 5,7% stanowiły wydatki na odzież i obuwie, a wydatki na zdrowie (zakup leków, usługi lekarskie i medyczne) – 4,5%. Najmniej, bo tylko 1% przeznaczyły gospodarstwa domowe na edukację.

W porównaniu z 2011 r. struktura wydatków w województwie małopolskim uległa zmianom. Wzrosły o 2 p. proc. wydatki na restauracje i hotele, na łączność o 0,9 p. proc., wzrosły wydatki na zakup odzieży obuwia o 0,8 p. proc. i na zdrowie o 0,2 p. proc. Zmniejszyły się natomiast wydatki związane z transportem o 2,3 p. proc., z rekreacją i kulturą o 1,5 p. proc. oraz wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe o 0,5 p. proc.

Wykres 49. Struktura wydatków gospodarstw domowych

Spożycie

Jednym ze wskaźników charakteryzujących warunki życia gospodarstw domowych jest stopień zaspokajania podstawowych potrzeb, szczególnie w zakresie odżywiania. W 2015 r. przeciętne miesięczne spożycie podstawowych artykułów żywnościowych na 1 osobę w województwie małopolskim kształtowało się na poziomie: 3,8 kg pieczywa, 4,9 kg mięsa, 1,6 kg wędlin, 3,9 l mleka świeżego, 0,9 kg sera, 12 jajek, 1,4 kg cukru, 3,5 kg owoców oraz 8,5 kg warzyw, 3,7 kg ziemniaków. W ostatnich latach systematycznie spada przeciętne miesięczne spożycie na osobę większości podstawowych artykułów żywnościowych. Zmiany w spożyciu żywności w województwie małopolskim w ostatnich latach można uznać za typowe dla całej Polski.

W latach 2011-2015 w największym stopniu spadło spożycie pieczywa, mleka, cukru i warzyw. Zwiększył się udział spożycia owoców.

Szczególnie znaczący był spadek w omawianym okresie spożycia pieczywa, na co mogła mieć wpływ zmiana modelu żywienia i częstsze korzystanie z gotowych półproduktów i produktów oraz usług lokali gastronomicznych, o czym świadczy wzrost udziału w ogólnych wydatkach wydatków na restauracje i hotele.

Wyposażenie gospodarstw domowych

Wyposażenie gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania jest również istotnym miernikiem charakteryzującym poziom życia ludności. Świadczy ono o zasobności gospodarstw domowych, a także kształtuje subiektywną ocenę gospodarstwa domowego o swojej sytuacji materialnej. W 2015 r. podobnie jak w latach poprzednich obserwowano poprawę wyposażenia gospodarstw w dobra trwałego użytkowania. Wyposażenie gospodarstw domowych województwa małopolskiego w dobra trwałego użytkowania, zapewniające elementarny standard życia (odbiornik telewizyjny, automat pralniczy, chłodziarka lub zamrażarka) jest prawie pełne. Znacznie mniejsze zaspokojenie występowało w zakresie wyposażenia w przedmioty bardziej luksusowe. W 2015 r. zmywarkę do naczyń posiadało co czwarte gospodarstwo domowe (w kraju podobnie), a kuchenkę mikrofalową blisko 60% gospodarstw w województwie małopolskim podobnie jak w kraju.

Komputer osobisty z dostępem do internetu posiadało ponad 3/4 gospodarstw domowych w województwie, w kraju około 2,5 p. proc. mniej. Telefon komórkowy w omawianym okresie posiadało 93,3% gospodarstw w województwie i 95,2% w kraju, smartfon odpowiednio 40,1% i 45,4% gospodarstw, a urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej 54,4% (w kraju 66,5%). W samochód osobowy w 2015 r. wyposażone było 62,2% gospodarstw w województwie i 62,8% w kraju.

W roku 2015 utrzymała się tendencja wzrostu odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako raczej dobrą albo bardzo dobrą (30,0% gospodarstw domowych wobec 27,4% w 2014 r.) oraz obniżania się odsetka gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą (12,7% wobec 15,7% w 2014 r.).

1.4.7. Zasoby mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe województwa małopolskiego według stanu na koniec 2015 r. wynosiły 1145,9 tys. mieszkań, w których znajdowało się 4 489,1 tys. izb o łącznej powierzchni użytkowej 89 361,7 tys. m². W porównaniu z 2011 r. przybyło 57,7 tys. mieszkań, co oznacza wzrost o 5,3%. Łączna powierzchnia użytkowa wzrosła o 5 988,4 tys. m² (o 7,2%), a liczba izb o 245,0 tys. (o 5,8%). Równocześnie wzrosła liczba ludności o 25,8 tys., tj. o 0,8%.

Zasoby mieszkaniowe województwa stanowiły 8,1% zasobów kraju i lokowały województwo na czwartym miejscu w Polsce po województwach: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim (w latach 2011-2014 również czwarta lokata w kraju). W skali kraju w porównaniu z 2011 r. największy wzrost mieszkań odnotowano w województwie pomorskim (wzrost o 5,7%), najmniejszy natomiast przyrost mieszkań odnotowano w województwie opolskim (o 1,9%) i śląskim (o 2,1%).

Na koniec 2015 r. w miastach województwa małopolskiego znajdowało się 670,9 tys. mieszkań, tj. 58,5% ogółu zasobów mieszkaniowych województwa (w kraju 67,4%), a na wsi 475,0 tys., tj. 41,5% (w kraju 32,6%), przy czym ludność w miastach stanowiła 48,5% ogółu ludności w województwie (w kraju 60,3%), a na wsi 51,5% (w kraju 39,7%).

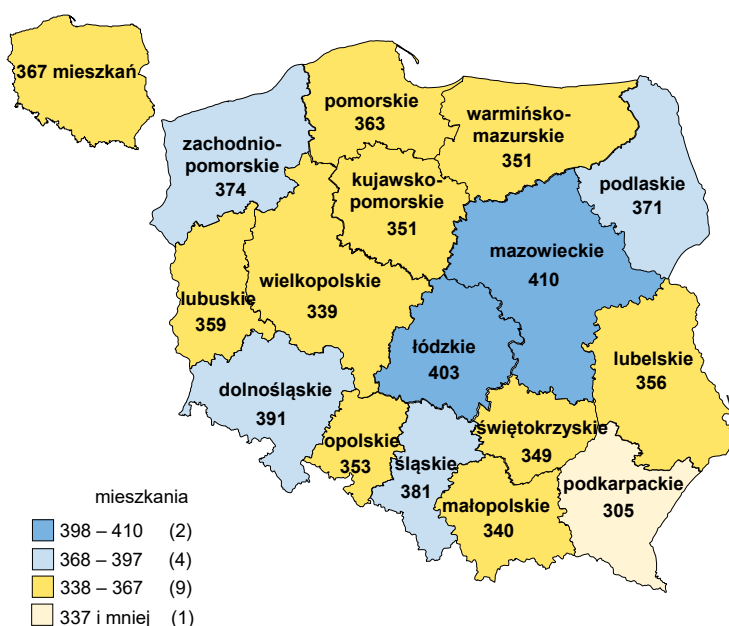
W badanym okresie zarówno w miastach jak i na wsi systematycznie zwiększała się liczba mieszkań, izb w tych mieszkaniach oraz ich powierzchnia użytkowa. Przyrost mieszkań był m.in.

efektem inwestycji w budownictwie, rozbudowy i przebudowy budynków istniejących jak również zmiany charakteru przeznaczenia powierzchni mieszkalnych.

W porównaniu z rokiem 2011 w miastach liczba mieszkań wzrosła o 35,6 tys. mieszkań, tj. o 5,6% (liczba ludności zmalała o 0,4%), natomiast na wsi stan zasobów zwiększył się o 22,2 tys., co oznacza wzrost o 4,9% (liczba ludności wzrosła o 1,9%).

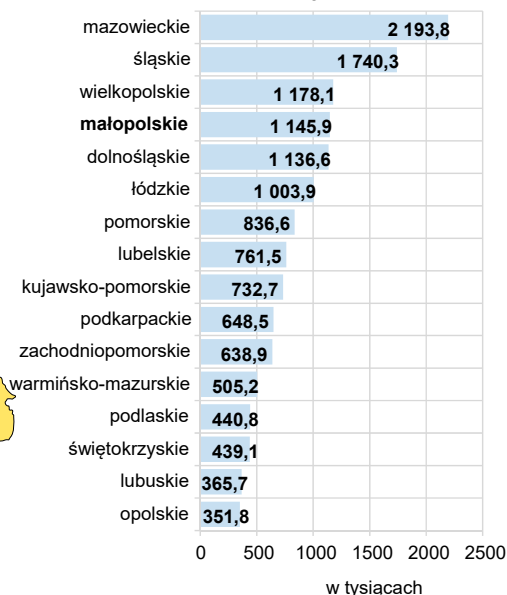
Stopecień nasycenia mieszkaniami, wyrażany liczbą mieszkań na 1 tys. ludności jest jednym z mierników ogólnego standardu mieszkaniowego. W 2015 r. wskaźnik ten dla województwa małopolskiego wyniósł 340 (w 2011 r. – 325) i był niższy od wskaźnika dla kraju o 27, przy czym najwięcej mieszkań na 1 tysiąc ludności odnotowano w województwie mazowieckim (410), a najmniej w województwie podkarpackim (305).

Mapa 8. Liczba mieszkań na 1 tys. ludności w 2015 r.

Wykres 50. Zasoby mieszkaniowe w 2015 r.

Stan w dniu 31 XII

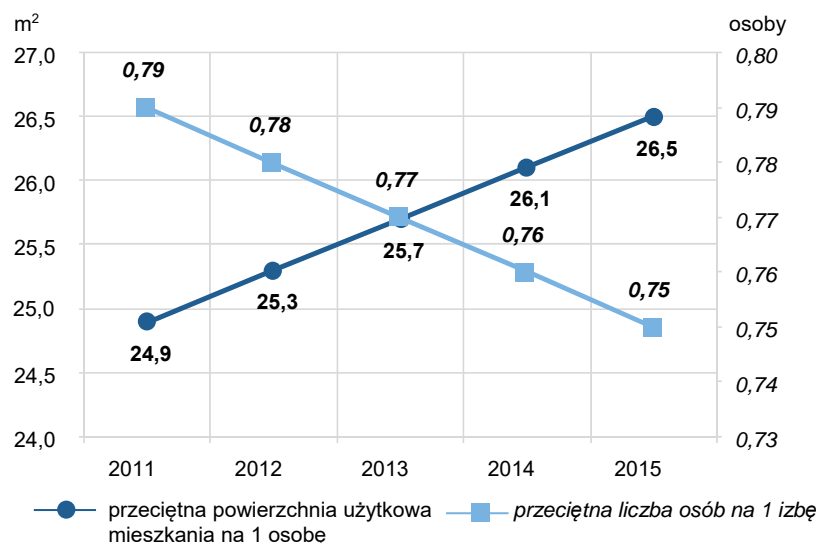
Warunki mieszkaniowe

W latach 2011-2015 warunki mieszkaniowe w województwie małopolskim ulegały systematycznej poprawie, co znajdowało odzwierciedlenie w wartościach wskaźników ilustrujących przeciętną liczbę osób przypadająca na mieszkanie i izbę oraz powierzchnię użytkową mieszkania.

W badanym okresie w województwie małopolskim zmniejszyła się liczba osób przypadająca na mieszkanie i na koniec 2015 r. wynosiła 2,94 osób (w 2011 r. – 3,08 osób). Zmalała również liczba osób przypadająca na izbę i w końcu 2015 r. wyniosła 0,75 osoby (w 2011 r. - 0,79 osoby). Dla porównania w kraju na 1 mieszkanie w 2015 r. przypadało 2,72 osób, na izbę 0,71 osoby. Wśród województw obydwa wskaźniki lokowały województwo małopolskie odpowiednio: na 14 i 12 miejscu w kraju.

Wykres 51. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę i przeciętna liczba osób na 1 izbę

Stan w dniu 31 XII

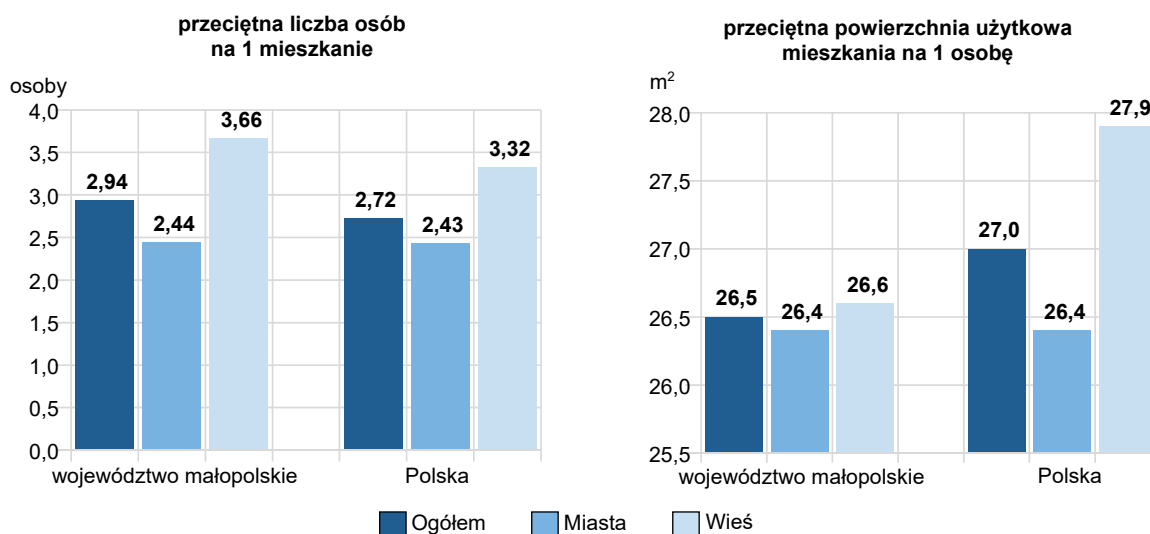

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę w porównaniu z 2011 r. wzrosła o 1,6 m² i na koniec 2015 r. wyniosła 26,5 m² (w kraju - 27,0 m²). Wskaźnik informujący o przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania, jaki zajmował statystyczny mieszkaniec ułożył województwo małopolskie na dziewiątej pozycji w Polsce.

Biorąc pod uwagę liczbę osób przypadającą na 1 mieszkanie i 1 izbę zaludnienie mieszkań było wyższe na wsiach niż w miastach. W miastach przeciętnie na 1 mieszkanie w końcu 2015 r. przypadało 2,44 osoby, na wsi 3,66 osób, a na 1 izbę w miastach przypadało średnio 0,70 osoby, a na wsi 0,81 osoby.

Wykres 52. Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie oraz przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w 2015 r.

Stan w dniu 31 XII

Przeliczając natomiast powierzchnię użytkową na 1 mieszkańca, sytuacja wyglądała korzystniej na terenie wsi. Statystyczny mieszkaniec miasta miał w 2015 r. do dyspozycji 26,4 m² powierzchni użytkowej mieszkania (o 1,7 m² więcej niż w 2011 r.), natomiast mieszkaniec wsi 26,6 m² (o 1,5 m² więcej niż w 2011 r.).

Podobne tendencje występowały w Polsce. Na 1 mieszkanie w miastach przypadało średnio 2,43 osoby, a na 1 izbę 0,68 osoby, na wsi odpowiednio 3,32 osoby i 0,77 osoby. Natomiast powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę na wsi była o 1,5 m² większa niż w mieście i wynosiła 27,9 m².

Standard mieszkań

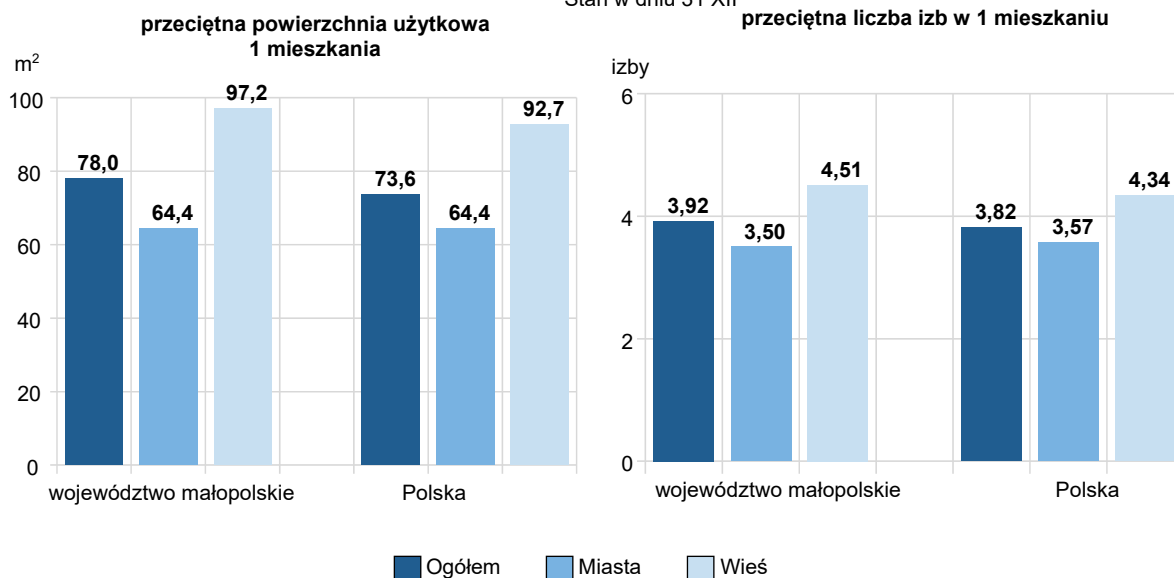
W badanym okresie standard mieszkań mierzony wielkością mieszkania i liczbą izb oraz wyposażeniem w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne uległ niewielkiej poprawie i jednocześnie był wyższy niż standard mieszkań w kraju.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w województwie małopolskim w 2015 r. wynosiła 78,0 m² i zwiększyła się o 1,4 m² w porównaniu z 2011 r. Przeciętna liczba izb przypadająca na 1 mieszkanie wynosiła 3,92 (w 2011 r. – 3,90 izby). W porównaniu do przeciętnego mieszkania w kraju, mieszkanie w województwie małopolskim było większe o 4,4 m² i posiadało o 0,10 izby więcej.

Wysokie wskaźniki lokowały województwo małopolskie na czwartym miejscu w Polsce pod względem wielkości mieszkania i na szóstym pod względem liczby izb.

**Wykres 53. Przepiętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oraz
przepiętna liczba izb w 1 mieszkaniu w 2015 r.**

Stan w dniu 31 XII

Porównując powierzchnię użytkową i liczbę izb, wyższy standard posiadały mieszkania wiejskie. W końcu 2015 r. średnia wielkość mieszkania na wsi wynosiła 97,2 m² powierzchni użytkowej i wzrosła o 2,6 m² w porównaniu do roku 2011. Mieszkanie na wsi było większe od mieszkania w mieście o 32,8 m² i posiadało średnio 4,51 izby, tj. o 1,01 izby więcej jak w mieście.

Statystyczne mieszkanie w województwie małopolskim zlokalizowane na terenach wiejskich było o 4,5 m² większe od przeciętnego mieszkania z terenu wiejskiego w Polsce (posiadało o 0,17 izby więcej), a mieszkanie położone na terenach miejskich miało taką samą powierzchnię jak analogiczne mieszkanie w kraju (posiadało o 0,07 izby mniej).

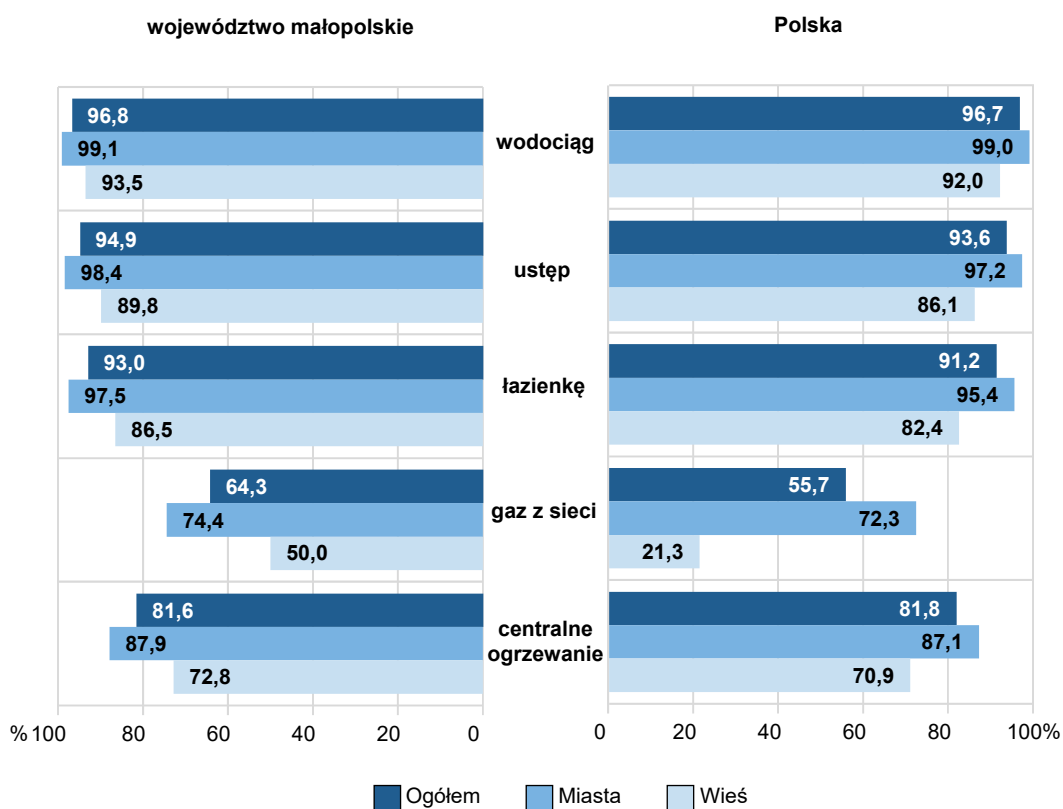
Wyposażenie mieszkań w województwie małopolskim w podstawowe instalacje ulegały z każdym rokiem systematycznej choć niewielkiej zmianie. W 2015 r., podobnie jak w poprzednich latach, mieszkania te były lepiej wyposażone w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne niż mieszkania w kraju zarówno w miastach, jak i na terenach wiejskich.

W badanym okresie w wodociąg wyposażonych było ponad 96% mieszkań (podobnie jak w kraju), w ustęp około 95%, w łazienkę 93% (w kraju odpowiednio ponad 93% i 91%), w gaz sieciowy ponad 64% (w kraju ponad 55%) i w centralne ogrzewanie ponad 81% (podobnie jak w kraju). Pod względem wyposażenia w gaz sieciowy województwo małopolskie zajmowało trzecią pozycję w kraju. Ponadto usytuowało się pod względem wyposażenia mieszkań: w łazienkę na siódmym miejscu, w ustęp oraz w centralne ogrzewanie na ósmym i w wodociąg na dziesiątym miejscu.

Pod względem wyposażenia w podstawowe instalacje, mieszkania w miastach posiadały wyższy standard niż mieszkania na wsi. W miastach w wodociąg wyposażonych było 99,1% mieszkań (na wsi 93,5%), w ustęp 98,4% (na wsi 89,8%), w łazienkę 97,5% (na wsi 86,5%). Największe dysproporcje można zauważyć w wyposażeniu mieszkań w gaz sieciowy i centralne ogrzewanie. W miastach 74,4% mieszkań posiadało gaz z sieci, na wsi 50,0%, natomiast w centralne ogrzewanie wyposażonych było 87,9% mieszkań na terenie miast i 72,8% na wsi.

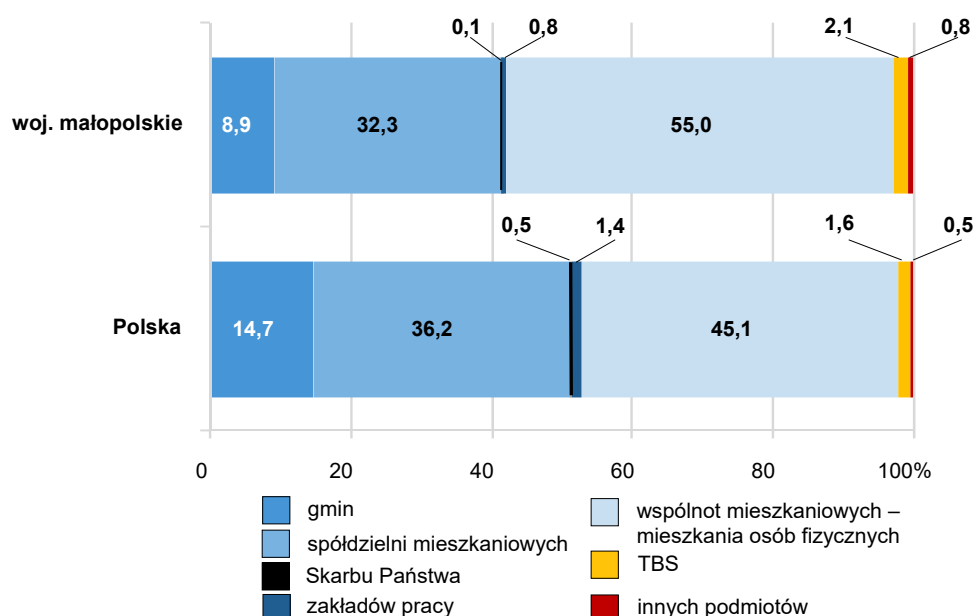
Wykres 54. Mieszkania wyposażone w instalacje sanitarno-techniczne w % ogółu mieszkań w 2015 r.

Stan w dniu 31 XII

Dane prezentowane według form własności dotyczą mieszkań będących własnością: gmin (mieszkania komunalne), spółdzielni mieszkaniowych, Skarbu Państwa, zakładów pracy, towarzystw budownictwa społecznego (TBS), osób fizycznych w budynkach wspólnot mieszkaniowych oraz innych podmiotów. Spośród mieszkań objętych badaniami w 2015 r. w województwie małopolskim - 55,0% stanowiły mieszkania będące własnością osób fizycznych w budynkach wspólnotowych (w kraju - 45,1%), mieszkania spółdzielni mieszkaniowych - 32,3% (w kraju - 36,2%), mieszkania komunalne - 8,9% (w kraju - 14,7%), TBS-ów - 2,1% (w kraju - 1,6%), innych podmiotów - 0,8% (w kraju - 0,5%), zakładowe – 0,8% (w kraju - 1,4%) i Skarbu Państwa - 0,1% (w kraju - 0,5%). Mieszkania stanowiące własność zakładów pracy charakteryzowały się najwyższą przeciętną powierzchnią użytkową, tj. 57,6 m², natomiast mieszkania gminne były najmniejsze (42,5 m²).

Wykres 55. Struktura mieszkań według form własności w 2015 r.
Stan w dniu 31 XII

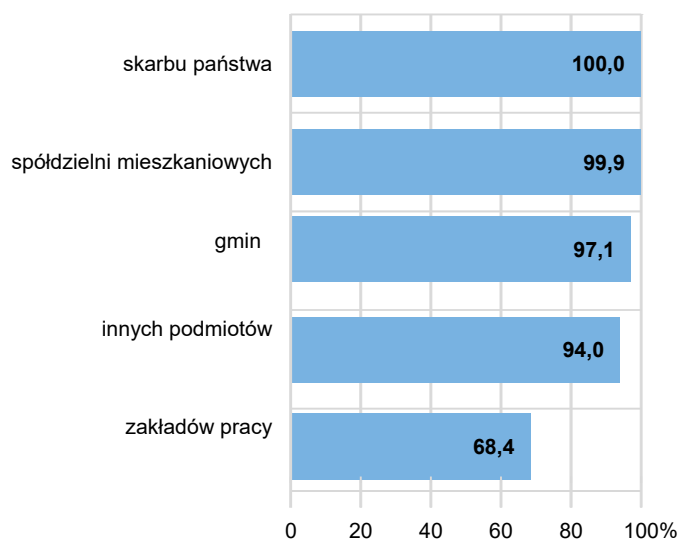

Sprzedż zasobów mieszkaniowych⁴⁷

W latach 2014-2015 kontynuowany był proces nabywania przez osoby fizyczne mieszkań znajdujących się w domach wielomieszkaniowych oraz mieszkań w budynkach, które zostały sprzedane w całości. W analizowanym okresie osobom fizycznym sprzedano 16,2 tys. mieszkań. Z ogólnej liczby mieszkań sprzedanych 95,5% stanowiły mieszkania znajdujące się w domach wielomieszkaniowych. W analizowanym okresie inne podmioty sprzedały 8299 mieszkań (w tym 7797 w domach wielomieszkaniowych), co stanowiło 51,3% ogółu sprzedanych mieszkań, spółdzielnie mieszkaniowe 4979 mieszkań (w tym 4972 w domach wielomieszkaniowych), co stanowiło 30,8% ogółu sprzedanych mieszkań, gminy 2444 mieszkań (w tym 2372 w domach wielomieszkaniowych), co stanowiło 15,1% ogółu sprzedanych mieszkań. Najmniejszy udział w ogólnej liczbie sprzedanych mieszkań stanowiły mieszkania zakładów pracy (2,8%) oraz znajdujące się w domach wielomieszkaniowych mieszkania Skarbu Państwa (0,1%).

⁴⁷ Patrz uwagi metodyczne str. 46.

Wykres 56. Udział mieszkań sprzedanych osobom fizycznym w domach wielomieszkaniowych w ogólnej liczbie sprzedanych mieszkań według form własności w latach 2014-2015

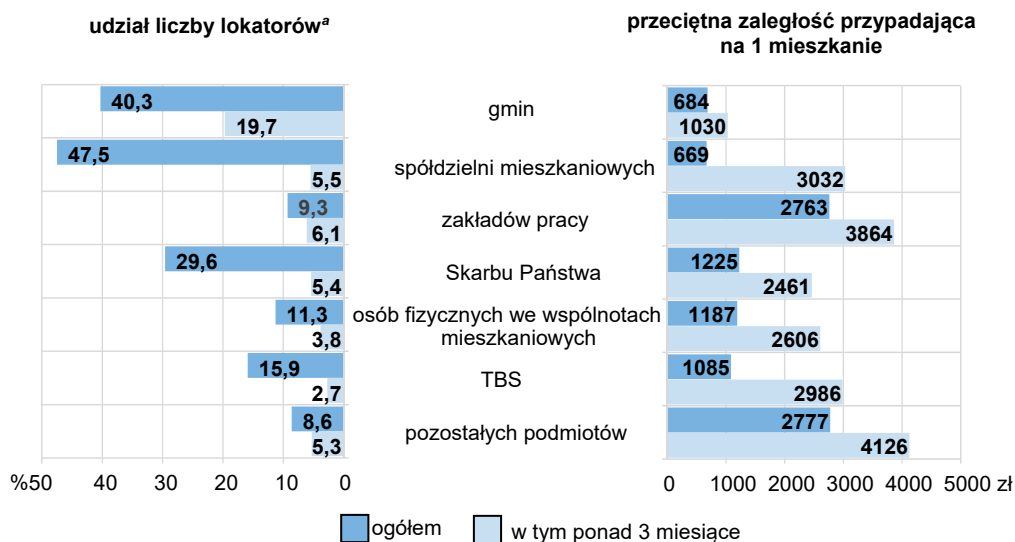

Zaległości w opłatach za mieszkanie⁴⁸

Na koniec 2015 r. na terenie województwa małopolskiego było 95,4 tys. mieszkań, których lokatorzy zalegali z opłatami na łączną kwotę 77,6 mln zł.

Najwięcej zadłużonych mieszkań, zanotowano w zasobach spółdzielni mieszkaniowych - 57,1 tys. na kwotę 38,2 mln zł, a najmniej w zasobach skarbu państwa - 0,1 tys. na kwotę 0,2 mln zł.

Wykres 57. Udział liczby lokatorów zalegających z opłatami za mieszkanie w stosunku do ogółu lokatorów^a oraz przeciętna zaległość przypadająca na 1 mieszkanie według form własności w 2015 r.

^a W poszczególnych formach własności.

Z ogólnej liczby lokatorów zalegających z opłatami za mieszkania 21,4 tys. zalegało dłużej niż 3 miesiące (kwota zaległości wynosiła 48,8 mln zł).

⁴⁸ Patrz uwagi metodyczne str. 46.

W 2015 r. najwyższa przeciętna wysokość zaległości przypadająca na jedno zadłużone mieszkanie była w zasobach innych podmiotów i wyniosła 2 777 zł, natomiast najniższa w zasobach spółdzielni mieszkaniowych - 669 zł.

Udział lokatorów zalegających z opłatami do ogółu lokatorów w poszczególnych zasobach kształtował się na najwyższym poziomie w zasobach spółdzielni mieszkaniowych i wyniósł 47,5% (przy czym 5,5% to zaległości przekraczające ponad 3 miesiące) oraz zasobach gmin – 40,3% (zaległości przekraczające 3 miesiące stanowiły 19,7%).

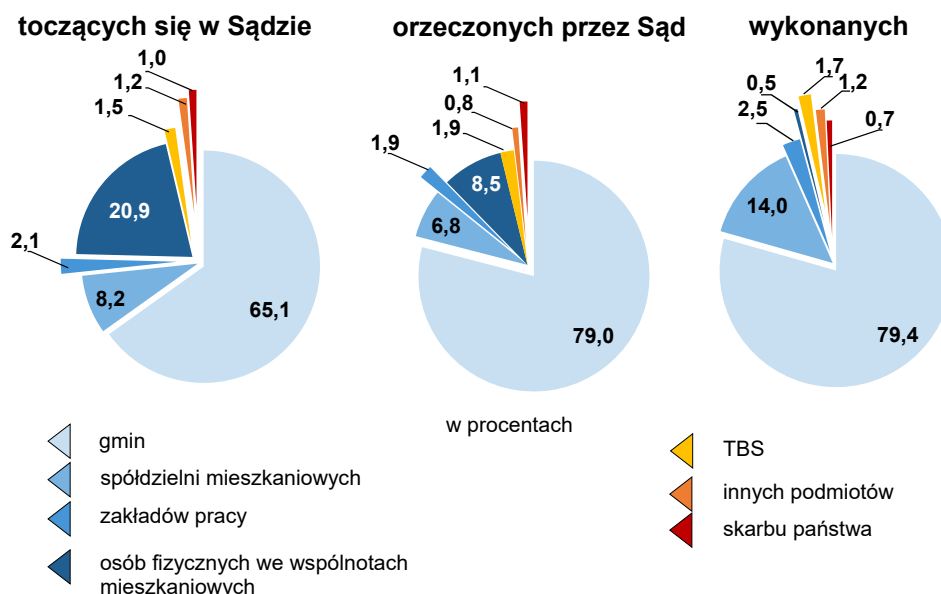
Działania egzekucyjne⁴⁹

Na 866 postępowań egzekucyjnych toczących się w sądzie w 2015 r., 65,1% dotyczyło lokatorów zajmujących mieszkania gminne, 20,9% osób fizycznych w budynkach wspólnotowych oraz 8,2% lokatorów zajmujących mieszkania spółdzielcze. Ponad 90% postępowań egzekucyjnych zostało wszczętych z powodu zaległości w opłatach za mieszkanie.

Z ogólnej liczby 634 egzekucji z lokali mieszkalnych orzeczonych przez sąd, 79,0% to orzeczone egzekucje z mieszkań komunalnych, 8,5% z mieszkań osób fizycznych w budynkach wspólnotowych, a 6,8% z mieszkań spółdzielczych.

W 2015 r. wykonano egzekucje z 408 lokali mieszkalnych z czego najwięcej – 79,4% dotyczyło zasobów gminnych oraz 14,0% zasobów spółdzielczych, najmniej zaś zasobów osób fizycznych we wspólnotach mieszkaniowych – 0,5%. Z powodu zaległości w opłatach za mieszkanie wykonano 396 egzekucji, co stanowiło 97,1% ogólnej liczby wykonanych egzekucji z lokali mieszkalnych.

Wykres 58. Struktura postępowań egzekucyjnych według form własności w 2015 r.

Remonty i modernizacja zasobów mieszkaniowych⁵⁰

W 2015 r. przeprowadzono 51 remontów kapitalnych przez podmioty zarządzające zasobami mieszkaniowymi (w 2011 r. - 35). Wśród mieszkań których ten remont bezpośrednio dotyczył, największy udział stanowiły mieszkania w zasobach gminnych (92,2%).

⁴⁹ Patrz uwagi metodyczne str. 46.

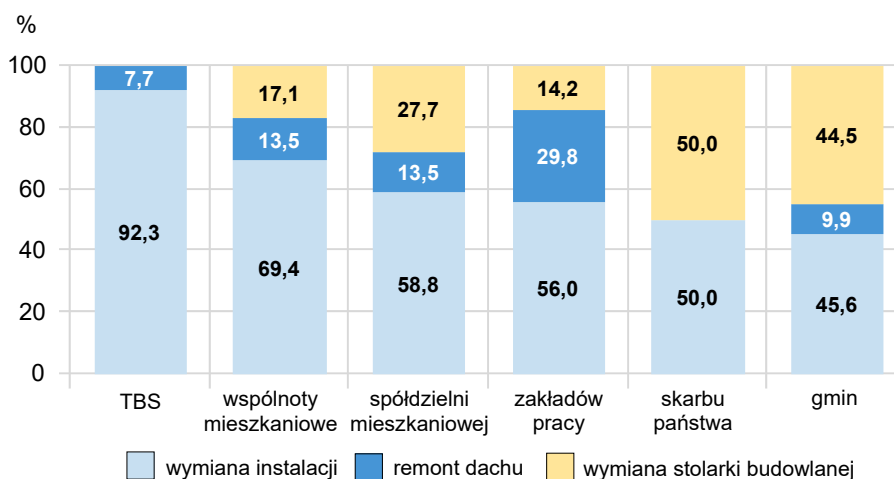
⁵⁰ j.w.

Sukcesywnie prowadzone były również roboty remontowe przywracające budynkom pierwotną wartość techniczną i użytkową. Wymianę wszystkich bądź niektórych instalacji przeprowadzono w 17,1 tys. mieszkań (co stanowiło 63,0% ogółu mieszkań w budynkach wyremontowanych), wymianę stolarki budowlanej w 6,4 tys. mieszkań (co stanowiło 23,6%), a remont dachu w 3,6 tys. mieszkań (co stanowiło 13,4%).

W porównaniu z 2011 r. spadła liczba robót budowlanych polegająca na wymianie stolarki budowlanej (o 68,3%) i remoncie dachu (o 50,5%). Wzrosła natomiast (o 14,8%) liczba robót remontowych związanych z wymianą wszystkich lub niektórych instalacji. Najwięcej robót remontowych nie stanowiących remontu kapitalnego przeprowadzono w budynkach wspólnotowych. W 8,9 tys. mieszkań wymieniono wszystkie bądź niektóre instalacje, w 2,2 tys. mieszkań wymieniono stolarkę budowlaną, a w 1,7 tys. mieszkań przeprowadzono remont dachu.

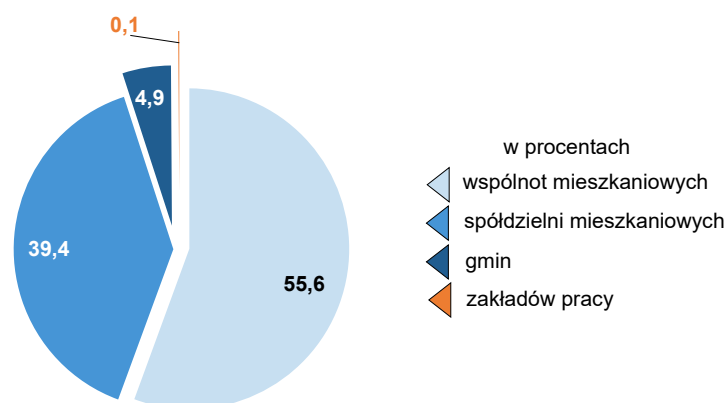
W 2015 r. - 6,6 tys. mieszkań (w 2011 r. - 2,6 tys.) zostało poddanych remontom związanym z podwyższeniem ich standardu poprzez doprowadzenie do budynków i mieszkań w nich zlokalizowanych wcześniej nie istniejących instalacji techniczno-sanitarnych (wodociąg, kanalizacja, centralne ogrzewanie, ciepła woda, gaz sieciowy). W ramach prac modernizacyjnych doprowadzono sieć wodociągową do 21 mieszkań, sieć kanalizacyjną do 228 mieszkań, gaz z sieci do 348 mieszkań. W 1 173 mieszkaniach zainstalowano centralne ogrzewanie, a do 5 940 doprowadzono ciepłą wodę. W 2015 r. w ramach modernizacji został podwyższony standard 19,9 tys. mieszkań poprzez ocieplenie ścian budynków.

Wykres 59. Struktura wykonanych robót remontowych nie stanowiących remontu kapitalnego w mieszkaniach według form własności w 2015 r.

Wśród wszystkich mieszkań poddanych w 2015 r. remontom związanym z podwyższeniem ich standardu najwyższy udział stanowiły mieszkania w budynkach objętych wspólnotami mieszkaniowymi – 55,6% i stanowiące własność spółdzielni mieszkaniowych - 39,4%. Najmniej stanowiły mieszkania pozostające w zasobach zakładów pracy - 0,1%.

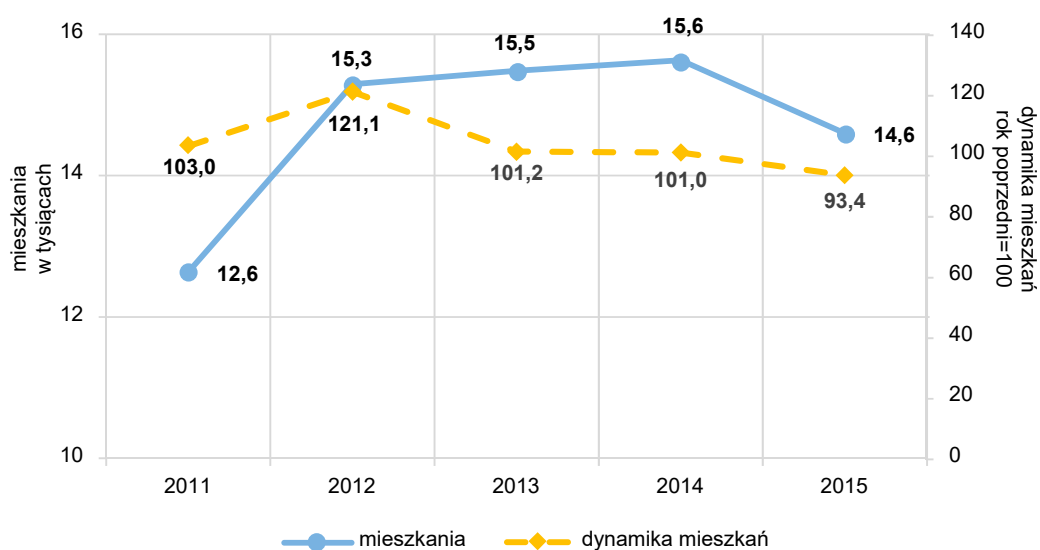
Wykres 60. Struktura mieszkań poddanych remontom związanym z podwyższeniem standardu według form własności w 2015 r.

1.4.8. Mieszkania oddane do użytkowania

W latach 2011-2015 na terenie województwa małopolskiego najczęściej mieszkań oddano do użytkowania w 2014 r. - 15,6 tys., a najmniej w 2011 r. - 12,6 tys. Natomiast w 2015 r. w porównaniu do roku ubiegłego odnotowano pogorszenie sytuacji w budownictwie mieszkaniowym (spadek o 6,6%).

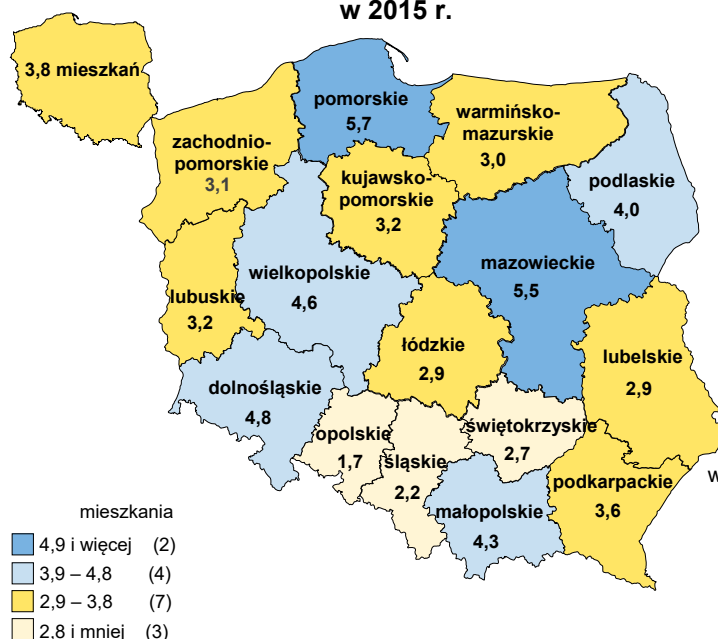
Wykres 61. Mieszkania oddane do użytkowania oraz dynamika mieszkań oddanych do użytkowania

W 2015 r. na terenie województwa małopolskiego oddano do użytkowania 14,6 tys. mieszkań, co stanowiło 9,9% mieszkań przekazanych na terenie kraju i lokowało województwo na trzeciej pozycji w Polsce (w 2011 r. - 9,6% ogółu oddanych mieszkań i również trzecie miejsce w kraju).

Miernikiem natężenia budownictwa mieszkaniowego jest liczba oddanych do użytkowania mieszkań na 1 tys. ludności. Wskaźnik ten w 2015 r. w województwie małopolskim wyniósł 4,3 (w 2011 r. - 3,8), przy średniej wojewódzkiej dla kraju 3,8 (w 2011 r. - 3,4). Najwyższy poziom wskaźnika odnotowano w województwie pomorskim - 5,7, a najniższy w województwie opolskim - 1,7.

Mapa 9. Mieszkania oddane do użytkowania na 1 tys. ludności w 2015 r.

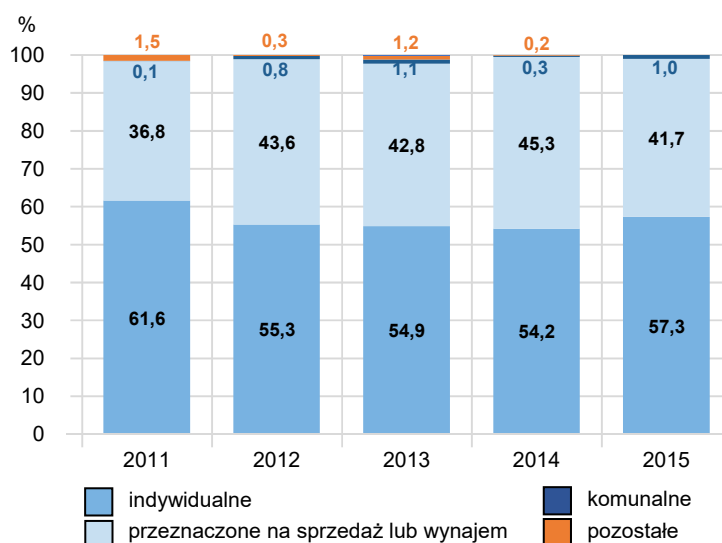
Wykres 62. Mieszkania oddane do użytkowania w 2015 r.

W badanym okresie większość mieszkań zrealizowano w ramach budownictwa indywidualnego oraz przeznaczonego na sprzedaż lub wynajem. Ich udział w ogólnej liczbie mieszkań oddanych do użytkowania w województwie małopolskim w 2015 r. wynosił odpowiednio: 57,3% i 41,7% (w 2011 r. - 61,6% i 36,8%). Obydwie te formy budownictwa dominowały również w strukturze mieszkań oddanych do użytkowania na terenie kraju.

Dla porównania w 2015 r. najwięcej mieszkań oddano w województwie mazowieckim (29,2 tys.), a najmniej w województwie opolskim (1,7 tys.).

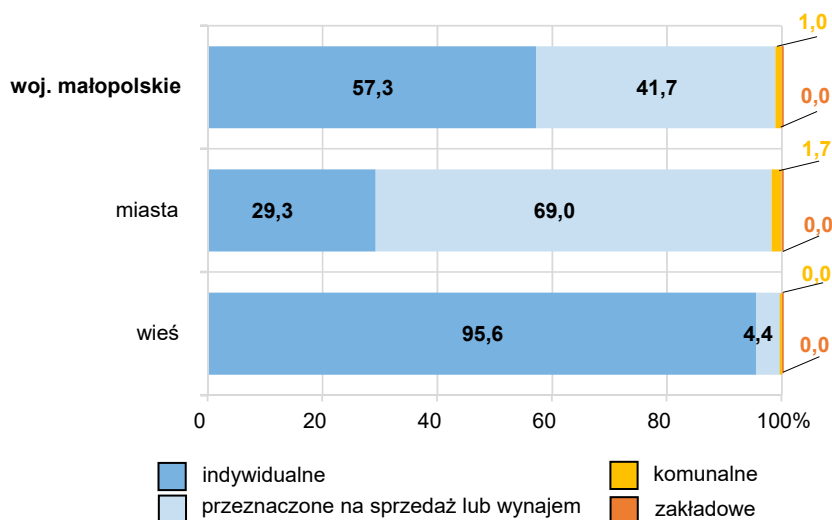
Wykres 63. Mieszkania oddane do użytkowania według form własności

W latach 2011-2015 w miastach przybyło więcej mieszkań niż na wsi. W 2015 r. stanowiły one 57,7% ogółu mieszkań oddanych w województwie.

W porównaniu z 2014 r. liczba mieszkań oddanych do użytkowania spadła o 6,6%, w tym w miastach obniżyła się o 13,3%, natomiast na wsi wzrosła o 4,3%. W kraju natomiast odnotowano wzrost mieszkań przekazanych do eksploatacji w miastach o 1,1% a na terenach wiejskich o 6,6%.

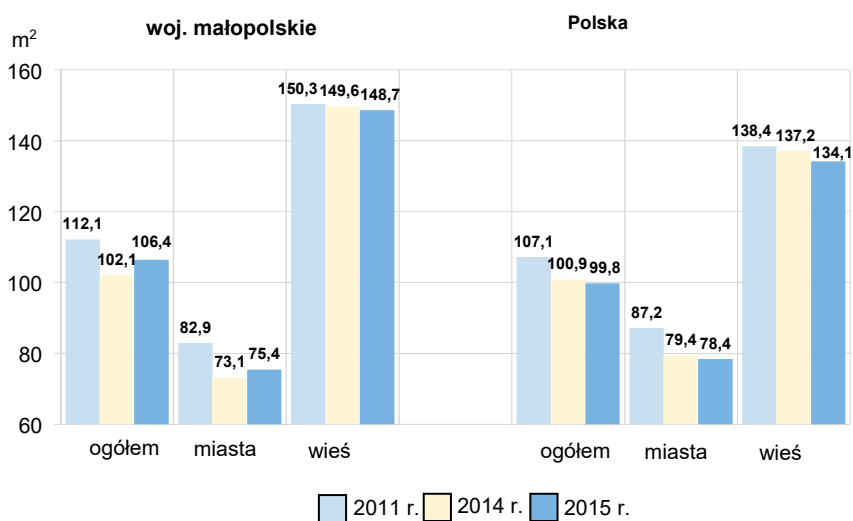
Wykres 64. Struktura mieszkań oddanych do użytkowania według form budownictwa w 2015 r.

Podobnie jak w kraju, tak i w miastach województwa małopolskiego w badanym okresie najczęściej przekazano mieszkań przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem (w 2015 r. – 69,0% wszystkich oddanych lokali w miastach, w kraju – 61,6%) oraz indywidualnych (w 2015 r. – 29,2% ogółu, w kraju – 32,8%). Na terenach wiejskich zdecydowaną większość wszystkich oddanych do użytku mieszkań na wsi, stanowiły lokale będące własnością osób fizycznych (w 2015 r. – 95,6 %, w kraju – 88,0%).

Przeciętna powierzchnia użytkowa nowo wybudowanych mieszkań w województwie małopolskim w 2015 r. wynosiła 106,4 m², przy średniej wielkości w kraju - 99,8 m².

Wykres 65. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania

Pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkań województwo zajmowało szóste miejsce w Polsce. Największe mieszkania, o przeciętnej powierzchni 144,0 m², wybudowane były w 2015 r. przez inwestorów indywidualnych, a najmniejsze lokale o powierzchni 34,2 m² przekazało do użytkowania budownictwo komunalne. Dla porównania, największe mieszkania w 2015 r. oddano do użytkowania w województwie opolskim (o przeciętnej powierzchni 130,8 m²), a najmniejszą powierzchnię miały mieszkania w województwie pomorskim (86,3 m²).

Mieszkania wybudowane na terenie wsi województwa małopolskiego były znacznie większe od lokali wybudowanych na terenie miast. Średni metraż 1 mieszkania oddanego do użytku na wsi wynosił 148,7 m² (w kraju - 134,1 m²) i był o 73,3 m² większy od przeciętnego mieszkania wybudowanego w mieście (w kraju większy o 55,7 m²).

W porównaniu z 2011 r. nastąpił spadek przeciętnej wielkości oddanych mieszkań o 5,7 m² (wobec 2014 r. wzrost o 4,3 m²). Średnia powierzchnia mieszkań oddanych do użytkowania w miastach wzrosła o 2,3 m², natomiast na terenach wiejskich spadła o 0,9 m².

W 2015 r. wydano pozwolenia na budowę 17,3 tys. mieszkań tj. o 27,9% więcej w porównaniu do liczby pozwoleń wydanych w 2014 r. (wobec 2011 r. mniej o 11,4%), z czego 49,6% w budownictwie indywidualnym (tj. o 11,6% więcej w porównaniu z 2014 r., a wobec 2011 r. mniej o 12,8%). Liczba mieszkań na budowę których wydano pozwolenia w województwie małopolskim stanowiła 9,2% ogólnej liczby pozwoleń w kraju (czwarta lokata w Polsce). W 2015 r. na terenie województwa inwestorzy rozpoczęli realizację 19,3 tys. mieszkań (o 2,0% mniej niż w 2011 r.), w tym 8,6 tys. w ramach budownictwa indywidualnego (o 17,4% mniej niż w 2011 r.). Mieszkania te stanowiły 11,5% ogólnej liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto w kraju i lokowały województwo na trzecim miejscu w Polsce.

1.4.9. Infrastruktura komunalna⁵¹

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej w województwie małopolskim na koniec 2015 r. wynosiła 19,8 tys. km i wzrosła w porównaniu z 2011 r. o 2,1 tys. km, tj. o 11,8% (stanowiła 6,6% sieci krajowej, wobec 6,4% w 2011 r.). W badanym okresie o 8,6% wzrosła również liczba czynnych połączeń wodociągowych prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zakwaterowania i na koniec 2015 r. wynosiła 458,8 tys. szt.

W 2015 r. na 100 km² powierzchni województwa małopolskiego przypadało 130,3 km sieci wodociągowej (w kraju 95,3 km), przy czym zagęszczenie sieci wodociągowej na terenach wiejskich było znacznie mniejsze niż w miastach i wynosiło 111,8 km (w miastach - 282,1 km). Wskaźnik ten lokował województwo na drugim miejscu w Polsce.

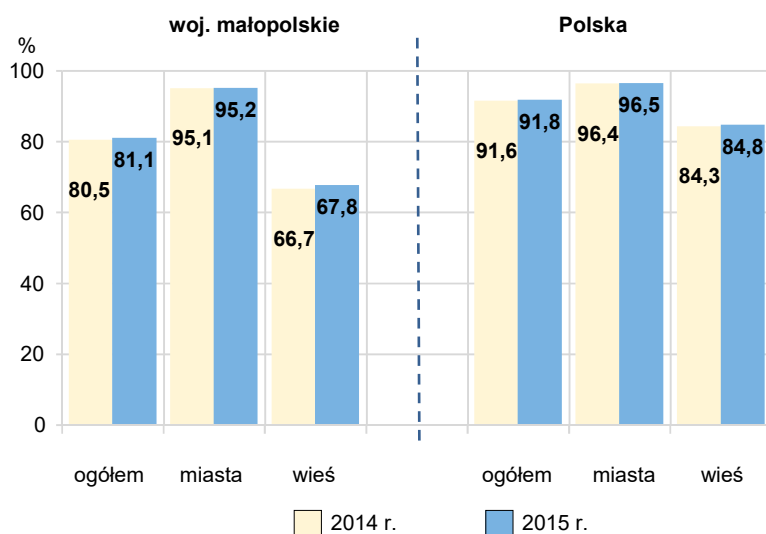
Największe zagęszczenie sieci wodociągowej, tj. 170,7 km przypadało na 100 km² powierzchni województwa śląskiego, a najmniejsze 48,5 km na 100 km² powierzchni województwa zachodniopomorskiego.

W 2015 r. w województwie małopolskim 81,1% ogółu ludności korzystało z wodociągów (w kraju 91,8%). Wskaźnik ten w miastach wynosił 95,2% (w kraju - 96,5%), a na terenach wiejskich 67,8% (w kraju - 84,8%). W porównaniu do 2014 r. dostępność do sieci wodociągowej

⁵¹ Patrz uwagi metodyczne str. 46.

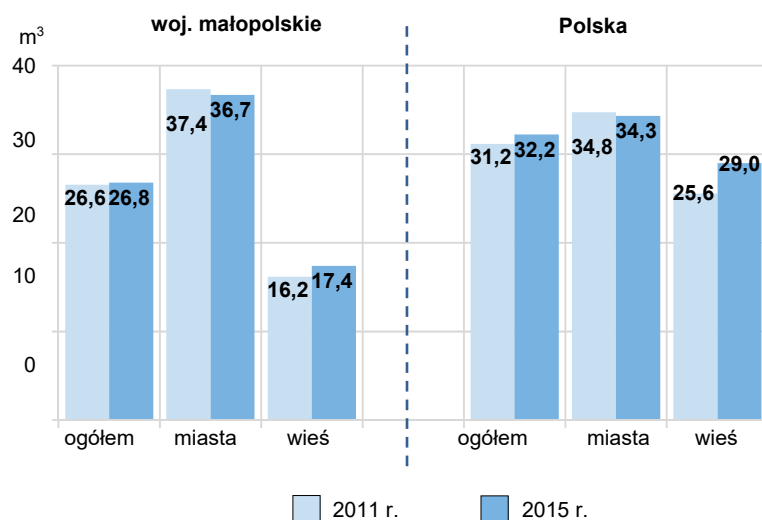
w województwie małopolskim wzrosła o 0,6 p. proc., jednak w skali Polski był to jeden z najniższych wskaźników wśród województw.

Wykres 66. Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności

Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w 2015 r. wyniosło 90,3 hm³ i było większe o 1,6% w porównaniu z 2011 r. W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa małopolskiego zużycie wody wyniosło 26,8 m³, przy czym w miastach 36,7 m³ a na terenach wiejskich 17,4 m³. W kraju jeden mieszkaniec w gospodarstwie domowym zużył średnio o 5,4 m³ wody z wodociągów więcej od mieszkańca województwa małopolskiego, natomiast w miastach wykorzystał o 2,4 m³ wody mniej, a zamieszkujący na terenach wiejskich o 11,6 m³ więcej. Dla porównania mieszkaniec województwa mazowieckiego zużył najwięcej wody - 37,9 m³, najmniej - 23,2 m³ mieszkaniec województwa podkarpackiego.

Wykres 67. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca

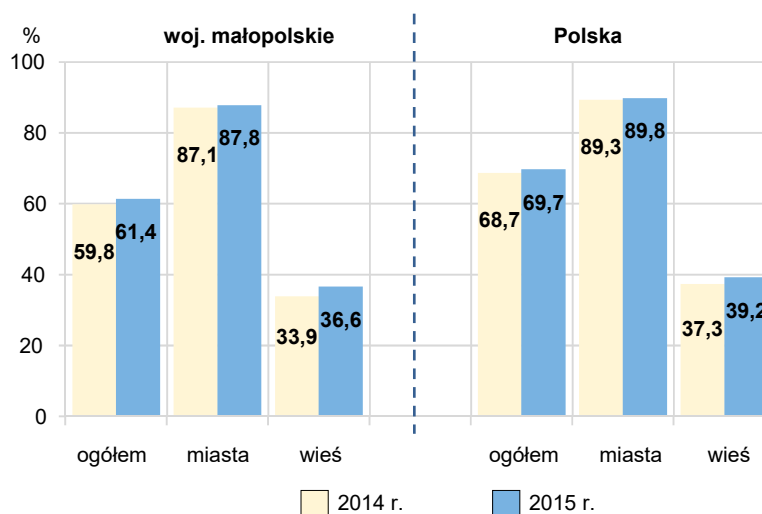
W 2015 r. długość czynnej sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim wynosiła 15,1 tys. km i wzrosła w porównaniu do 2011 r. o 4,4 tys. km, tj. o 41,3% (stanowiła 10,1% sieci krajowej, wobec 9,0% w 2011 r.). Równocześnie o 26,7% wzrosła w badanym okresie liczba połączeń

prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania i na koniec 2015 r. wyniosła 289,3 tys. szt.

Na 100 km² powierzchni województwa w 2015 r. przypadało 99,1 km sieci kanalizacyjnej (w kraju - 47,9 km). Był to jeden z wyższych wskaźników wśród województw lokujący województwo małopolskie na drugiej pozycji w kraju. Zagęszczenie sieci kanalizacyjnej w 2015 r. na wsi było znacznie mniejsze niż w miastach i wynosiło 73,4 km na 100 km² terenów wiejskich województwa (w miastach - 309,3 km na 100 km²).

Użytkownikami sieci kanalizacyjnej było 61,4% mieszkańców województwa małopolskiego (w kraju - 69,7%). W miastach odsetek ludności korzystającej z systemu odprowadzania ścieków był znacznie większy niż na terenach wiejskich i wynosił 87,8%, na wsi - 36,6% (w kraju odpowiednio 89,8% i 39,2%). W porównaniu z 2014 r. dostępność do sieci kanalizacyjnej wzrosła o 1,6 p. proc., przy czym w mieście o 0,7 p. proc., a na wsi o 2,7 p. proc. Podobnie jak i w przypadku sieci wodociągowej był to jeden z najniższych wskaźników w skali kraju. W 2015 r. analogicznie jak w poprzednich latach, największy odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej odnotowano w województwie pomorskim (82,7% ogółu ludności), a najmniejszy (52,1%) w województwie lubelskim.

Wykres 68. Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności

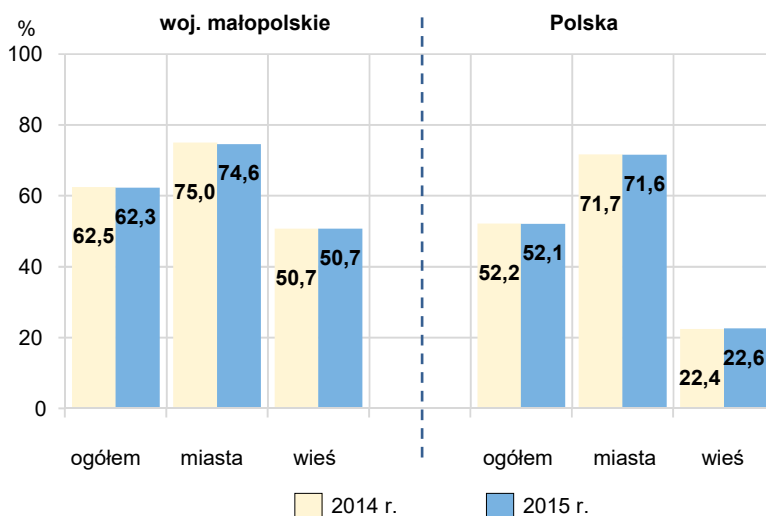

W 2015 r. długość sieci gazowej rozdzielczej w województwie małopolskim wynosiła 21,7 tys. km i stanowiła 17,4% sieci krajowej (w 2011 r. – 18,0%). Województwo charakteryzowało się największą gęstością sieci gazowej w kraju. Na 100 km² przypadało 143,1 km sieci gazowej rozdzielczej (w kraju - 39,9 km), przy czym na terenie miast wskaźnik ten wynosił 326,7 km (w kraju 259,7 km), a na terenach wiejskich 120,6 km (w kraju - 23,4 km).

W 2015 r. z sieci gazowej korzystało 62,3% mieszkańców, co przy średniej krajowej 52,1% lokowało województwo małopolskie na drugim miejscu w Polsce. Ze względu na większe zagęszczenie sieci gazowej w miastach, z gazu sieciowego korzystało 74,6% ludności miejskiej (w kraju - 71,6%) i 50,7% ludności zamieszkującej tereny wiejskie (w kraju - 22,6%). W 2015 r. największą dostępność do sieci

gazowej odnotowano w województwie podkarpackim (72,3%), a najmniejszą (28,1%) w województwie podlaskim.

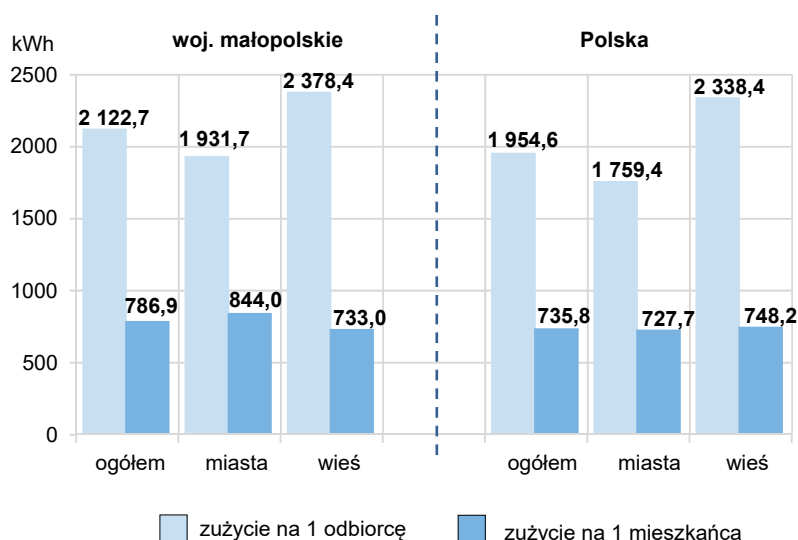
Wykres 69. Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności

Zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych w 2015 r. wynosiło 391,0 hm³ i było mniejsze o 0,4% w porównaniu z 2011 r. W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa małopolskiego zużycie wynosiło 116,0 m³ (w kraju 97,0 m³), a w przeliczeniu na 1 odbiorcę 548,1 m³ (w kraju - 505,7 m³). Największe zużycie w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w województwie mazowieckim (140,1 m³), najniższe w województwie podlaskim (35,4 m³).

W 2015 r. w województwie małopolskim odnotowano 1 249,5 tys. odbiorców energii elektrycznej na niskim napięciu, co oznacza wzrost o 3,5% w porównaniu z 2011 r. Zużycie energii elektrycznej w województwie małopolskim stanowiło 9,4% zużycia krajowego. Wskaźnik zużycia energii elektrycznej na 1 odbiorcę w województwie wynosił w 2015 r. – 2 122,7 kWh (w kraju - 1 954,6 kWh), natomiast w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa małopolskiego 786,9 kWh (w kraju - 735,8 kWh). Mieszkańcy miast zużywali średnio w ciągu roku więcej energii niż mieszkańcy na wsi (w miastach - 844,0 kWh, na wsi - 733,0 kWh).

Wykres 70. Zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę i na 1 mieszkańca w 2015 r.

1.5. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH

1.5.1. Ochrona zdrowia

Jednym z wielu czynników decydujących o warunkach życia ludności jest poziom zaspokojenia potrzeb w zakresie ochrony zdrowia, w tym m.in. dostępność placówek opieki zdrowotnej oraz aptek. Na koniec 2015 r. w województwie małopolskim działało 1 817 przychodni, co stanowiło 8,9% ogółu placówek w kraju. Na każde 10 tys. ludności począwszy od 2011 r. przypada niezmiennie 5 przychodni.

W 2015 r. lekarze ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w województwie małopolskim udzielili 27,6 mln porad. Liczba porad przypadająca na 1 mieszkańca województwa (podobnie jak przeciętnie w kraju) wynosiła 8,2. Dla porównania, najwięcej porad w przeliczeniu na 1 mieszkańca udzielono w województwach: lubelskim (8,9) łódzkim (8,8), mazowieckim i śląskim (po 8,7), a najmniej w województwie opolskim (7,3).

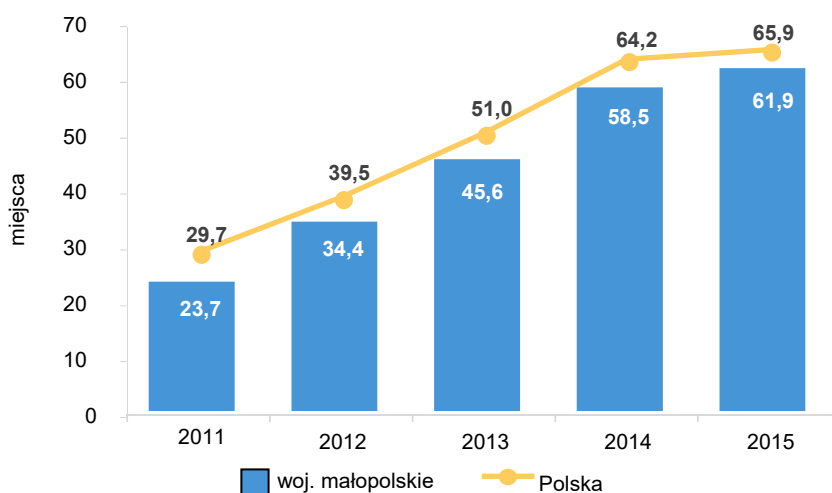
W województwie małopolskim stosunkowo dobrze rozwinięte jest leczenie uzdrowiskowe. Pod względem liczby szpitali uzdrowiskowych i sanatoriów uzdrowiskowych województwo zajmowało w 2015 r. drugie miejsce w kraju, po województwie dolnośląskim. W województwie małopolskim działało 44 szpitali uzdrowiskowych i sanatoriów uzdrowiskowych (17,6% wszystkich działających w kraju). Na koniec 2015 r. miały one do dyspozycji 5,7 tys. łóżek (13,0% wszystkich łóżek w kraju). W Polsce działało 250 takich placówek i na koniec roku posiadały 43,9 tys. łóżek. W porównaniu do 2011 r. liczba szpitali uzdrowiskowych i sanatoriów uzdrowiskowych w Polsce wzrosła o 5, natomiast w województwie małopolskim o trzy placówki.

Dzięki rosnącej systematycznie liczbie aptek (1 140 w 2015 r.), mieszkańcy województwa nie mają większych trudności z zakupem leków. W 2015 r. w województwie małopolskim na 1 aptekę przypadało 2 958 osób (w kraju 3 017 osób), co lokowało województwo na piątym miejscu w kraju. Najkorzystniejszy wskaźnik odnotowano w województwie lubelskim (2 613 osób), a najmniej korzystny w warmińsko-mazurskim (3 503 osób).

Uzupełnieniem sieci aptek były punkty apteczne, tj. ogólnodostępne punkty sprzedaży leków gotowych o ściśle określonym asortymencie. Zgodnie z zamiarem ustawodawcy, w większości działały one na terenach wiejskich (w Małopolsce 99,3%), gdzie dostęp do aptek jest ograniczony. W województwie małopolskim w 2015 r. funkcjonowało 139 punktów aptecznych, natomiast w Polsce łącznie działało 1 299 punktów aptecznych, w tym 1 283 (98,9%) na wsi.

Na przestrzeni ostatnich lat znacznej poprawie uległa sytuacja w zakresie opieki nad dziećmi w wieku 0-2 lat. W 2015 r. w województwie małopolskim działało 171 żłobków (9,1% działających żłobków w Polsce) i 39 klubów dziecięcych (10,1 % klubów dziecięcych w kraju). W porównaniu do 2011 r. przybyło 110 żłobków. W województwie małopolskim liczba miejsc w żłobkach na 1 tys. dzieci w wieku 0-2 lat wynosiła 61,9 miejsc i chociaż odnotowano wzrost w porównaniu z 2011 r., to wskaźnik nadal kształtował się poniżej średniej dla Polski (65,9 miejsc). Sytuowało to województwo małopolskie na dziesiątym miejscu w kraju. Dla porównania najwyższą liczbę miejsc w żłobkach na 1 tys. dzieci odnotowano w województwach dolnośląskim (109,7 miejsc) i opolskim (106,2 miejsc), a najniższą w województwie świętokrzyskim (38,6 miejsc).

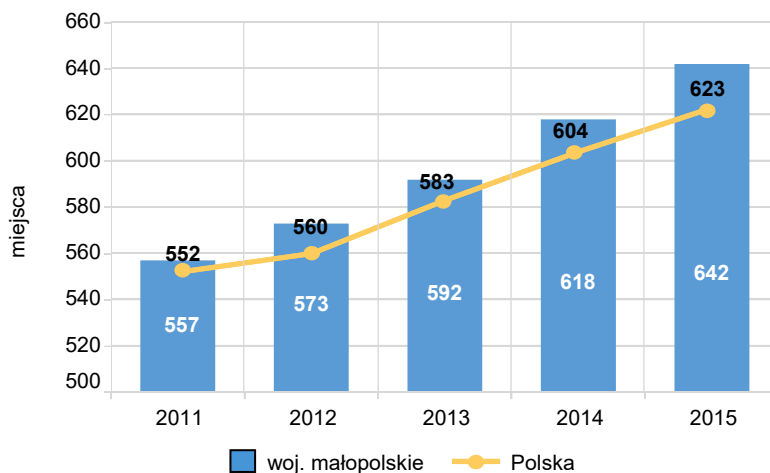
Wykres 71. Miejsca w żłobkach na 1 tys. dzieci w wieku 0-2 lat

1.5.2. Edukacja

Zgodnie z nowelizacją ustawy o systemie oświaty⁵² i obniżeniem wieku szkolnego do lat sześciu (rok szkolny 2015/2016 był pierwszym, kiedy obowiązek szkolny objął cały rocznik dzieci 6-letnich) przedszkola przeznaczone miały być dla dzieci w wieku 3-5 lat, podobnie jak zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.

Wykres 72. Miejsca w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat

W 2015 r. w województwie małopolskim działały łącznie 2 160 placówki wychowania przedszkolnego (bez specjalnych), z tego: 1 201 przedszkoli, 863 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, 95 punktów przedszkolnych oraz 1 zespół przedszkolny. Łącznie do placówek tych uczęszczało 110,7 tys. dzieci. Na 1 placówkę przedszkolną w województwie w 2015 r. przypadało średnio 51 dzieci (w kraju 54 dzieci). Wskaźnik ten systematycznie rośnie, dla porównania w 2011 r. na 1 placówkę przypadało 52 dzieci (w kraju 58 dzieci).

Na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat w województwie małopolskim w 2015 r. przypadały 642 miejsca w przedszkolach, podczas gdy w 2011 r. było to 552 miejsca (w kraju odpowiednio 623 i 557 miejsca).

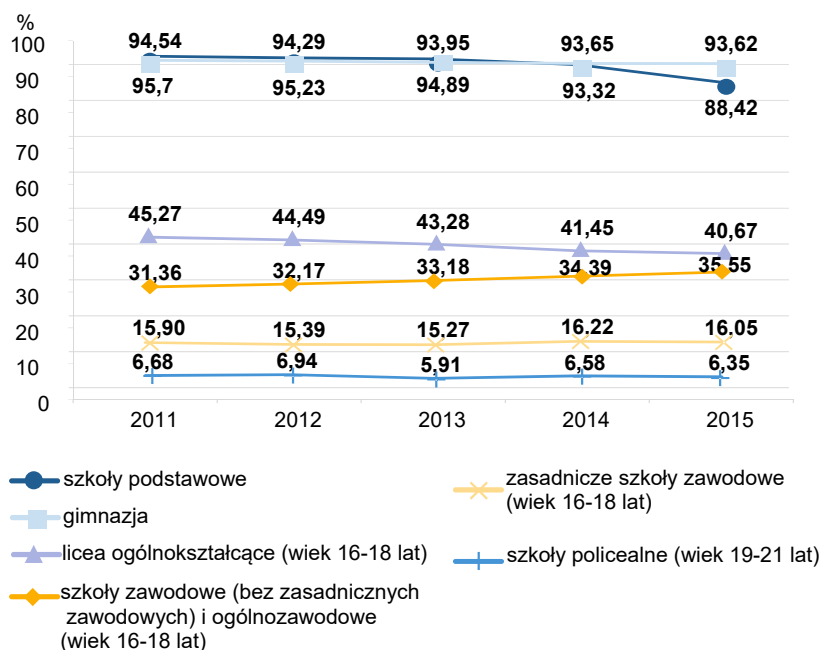
⁵² Ustawa a dnia 27 stycznia 2012 r. zmieniająca ustawę o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw Dz. U. z 2012 r. poz. 176

Do 2014 r. przybywało przedszkoli dla dzieci niepełnosprawnych. Rok 2015 był pierwszym rokiem, kiedy ubyło jedno przedszkole tego typu. W 2015 r. w województwie funkcjonowało 15 przedszkoli specjalnych, które dysponowały 330 miejscami. W stosunku do 2011 r. odnotowano wzrost o 4 placówki (o 36,4%) i o 100 miejsc (o 43,5%). Jedno przedszkole zlokalizowane było na wsi. W kraju liczba przedszkoli specjalnych wzrosła ze 118 w 2011 r. do 207 w 2015 r., przy czym 20 placówek (9,7%) zlokalizowanych było na wsi.

W roku szkolnym 2015/2016 nauczaniem w zakresie szkoły podstawowej objętych było w województwie 219,1 tys. uczniów w 1 408 szkołach dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych). Zdecydowanie więcej szkół podstawowych (76,6%) zlokalizowanych było na wsi, a uczyło się w nich 54,0% ogółu uczniów.

Przeciętnie na szkołę podstawową w województwie małopolskim w roku szkolnym 2015/2016 przypadało 156 uczniów (w kraju 192 uczniów), przy czym w miastach było to średnio 305 uczniów a na wsi 110 uczniów. Oddział szkolny w szkole podstawowej liczył przeciętnie 18 uczniów. W szkołach zlokalizowanych na wsi odnotowano korzystniejszą sytuację w stosunku do szkół miejskich – 16 uczniów na 1 oddział na wsi i 21 uczniów w mieście.

Wykres 73. Współczynnik skolaryzacji netto

Współczynnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych w 2015 r. wynosił blisko 88,5%.

W województwie małopolskim w roku szkolnym 2015/2016 naukę w 711 gimnazjach dla młodzieży (bez specjalnych) kontynuowało 98,9 tys. uczniów. Na wsi zlokalizowanych było 65,6% szkół gimnazjalnych, a uczyło się w nich 50,6% uczniów. W stosunku do roku 2011/2012 liczba szkół w województwie zwiększyła się o 17 (o 2,5%) natomiast liczba uczniów zmalała o 9,8 tys. (o 9,0%). Średnio na 1 oddział przypadało 22 uczniów.

Na 1 gimnazjum w województwie przypadało średnio 140 uczniów (w kraju 182), przy czym w miastach na szkołę przypadało średnio 199 uczniów, na wsi 107 uczniów. Dla Polski ogółem było to odpowiednio 211 i 107 uczniów.

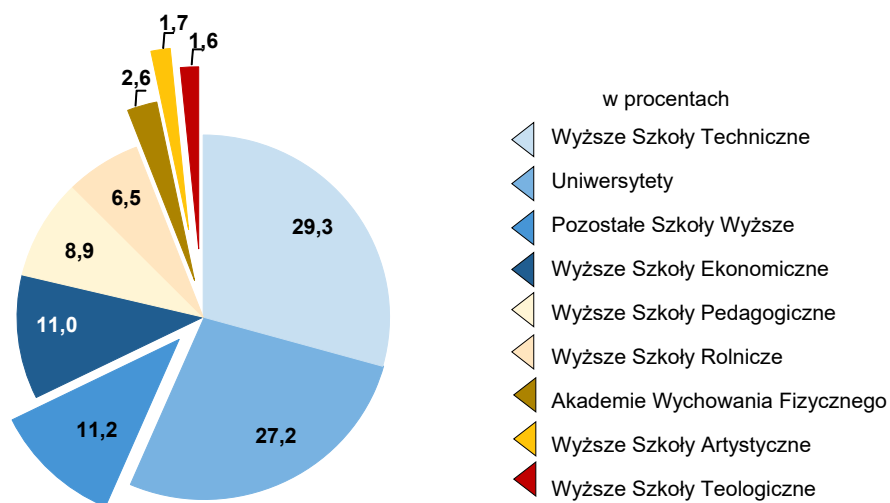
Współczynnik skolaryzacji netto dla gimnazjów wynosił 93,6%.

W roku szkolnym 2015/2016 w województwie małopolskim 118,4 tys. uczniów kontynuowało naukę w 487 szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży (bez specjalnych), tj. w liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych, technikach, technikach uzupełniających, zasadniczych szkołach zawodowych, szkołach artystycznych dających uprawnienia zawodowe oraz szkołach policealnych. Jedynie 61 szkół (12,5%) znajdowało się na terenach wiejskich. Uczęszczało do nich 7,1 tys. uczniów, co stanowi 6,0 % omawianej populacji.

Na 1 szkołę ponadgimnazjalną w województwie w roku szkolnym 2015/2016 przypadało przeciętnie 243 uczniów (w kraju 206 uczniów), a na 1 oddział, tak jak i w kraju, 24 uczniów.

Współczynnik skolaryzacji netto w 2015 r. dla poszczególnych typów szkół wynosił: dla liceów – 40,7, dla szkół zawodowych bez zasadniczych – ponad 35,5%, dla szkół zawodowych – około 16%, a dla szkół policealnych – 6,4%.

Wykres 74. Struktura liczby studentów szkół wyższych według typów szkół w roku akademickim 2015/2016

W województwie małopolskim w roku akademickim 2015/2016 działał 31 szkół wyższych. W skali kraju było ich 415. Naukę na uczelniach podjęło 176,7 tys. studentów, co stanowiło 12,6% wszystkich studentów w kraju.

1.5.3. Kultura

Biblioteki

Od wielu lat, zarówno w województwie jak i w kraju obserwuje się spadek liczby bibliotek publicznych. Na koniec 2015 r. w województwie małopolskim działało 725 bibliotek (łącznie z filiami) i w porównaniu do 2011 r. było ich mniej o 22 (o 2,9%). Podobną tendencję zaobserwowano w kraju, gdzie liczba bibliotek zmniejszyła się również o 2,9%.

W 2015 r. w województwie na 1 placówkę biblioteczną przypadało 4,4 tys. mieszkańców, co przy wartości 4,1 tys. dla Polski nadal lokowało województwo na 12 miejscu w kraju.

Księgozbiór placówek bibliotecznych w województwie liczył 11,0 mln woluminów, co stanowiło 8,5% zasobów krajowych. W 2015 r. wskaźnik określający księgozbiór bibliotek w przeliczeniu na

1 tys. ludności wynosił 3 271 (w kraju 3 380) i lokował województwo na niekorzystnym 12 miejscu w Polsce przed województwami: dolnośląskim, warmińsko-mazurskim, lubelskim i pomorskim.

Wskaźnik wypożyczeń na 1 czytelnika w 2015 r. wynosił 15,0 woluminów, wobec 16,2 woluminów w 2011 r. Pod względem wypożyczeń na 1 czytelnika województwo małopolskie zajmowało w 2015 r. przedostatnie, 15 miejsce w Polsce, przy średniej krajowej wynoszącej 18,0 woluminów. Niższy wskaźnik odnotowano tylko w województwie pomorskim (14,7 woluminów).

Obecnie biblioteki to nie tylko wypożyczanie książek, ale także udostępnianie publikacji w bibliotekach cyfrowych oraz pomoc w wyszukiwaniu informacji poprzez bezpłatny dostęp do Internetu. W 2015 r. spośród wszystkich bibliotek publicznych w województwie 97,4% wyposażonych było w komputery. Łącznie użytkowano 4,4 tys. komputerów, w tym 2,5 tys. dostępnych dla czytelników - w zdecydowanej większości były to komputery podłączone do Internetu (98,7%).

Systematycznie ulega poprawie dostępność bibliotek dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. W województwie w 2015 r. funkcjonowało 239 obiektów (33,0%) z udogodnieniami wejścia do budynku i 117 obiektów (16,1%) z udogodnieniami wewnątrz budynku, podczas gdy w 2011 r. było to odpowiednio 191 i 85 obiektów (25,6% i 14,4%).

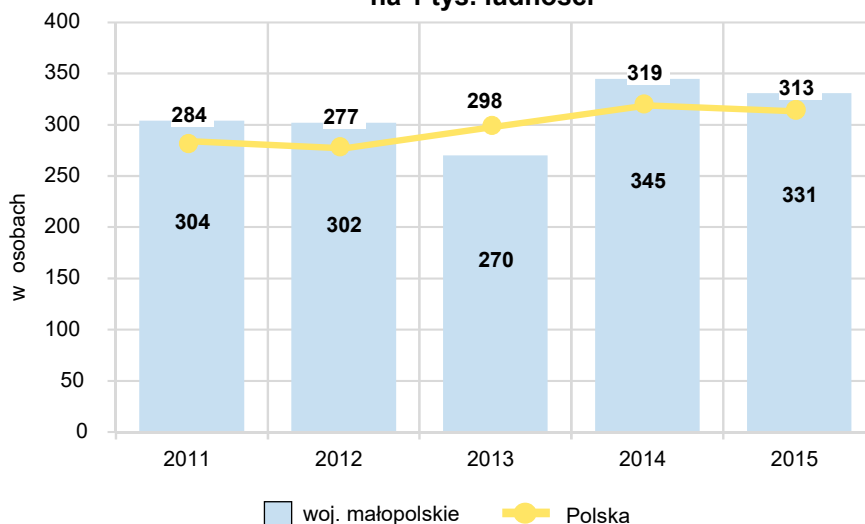
Teatry

Według stanu na koniec 2015 r. w województwie małopolskim działalność sceniczną prowadziło 18 teatrów i instytucji muzycznych, czyli 10,2% instytucji tego typu działających w Polsce. W porównaniu do roku poprzedniego liczba omawianych instytucji zwiększyła się o 1 placówkę (o 5,9%), natomiast w stosunku do 2011 r. o 3 placówki (o 20,0%). W skali kraju odnotowano wzrost liczby placówek odpowiednio o 6 (o 3,5%) i o 4 (o 2,3%).

Pod względem ilości teatrów i instytucji muzycznych województwo zajmowało trzecie miejsce w kraju, po województwie mazowieckim (34 obiekty) i śląskim (20 obiektów).

W omawianym roku w województwie małopolskim w teatrach i instytucjach muzycznych znajdowało się 7,7 tys. miejsc na widowni w stałej sali, co oznacza wzrost w stosunku do poprzedniego roku o 12,9%, a w stosunku do 2011 r. o 26,7%. Pod względem liczby ludności na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych województwo małopolskie ze wskaźnikiem 439 zajmowało ósmą lokatę w kraju, przy średniej dla Polski wynoszącej 434 osób.

Wykres 75. Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1 tys. ludności

W województwie w 2015 r. teatry i instytucje muzyczne zorganizowały 5,6 tys. przedstawień i koncertów, które obejrzało łącznie 1,1 mln widzów i słuchaczy. W stałej sali widowiskowej odbyło się 4,0 tys. przedstawień i koncertów, a uczestniczyło w nich 814,8 tys. widzów i słuchaczy.

Podobnie jak w Polsce, w województwie również poprawie uległa dostępność do teatrów i instytucji muzycznych dla osób niepełnosprawnych. Działalność w obiektach przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich w 2015 r. prowadziło 12 obiektów z udogodnieniami wejścia do budynku i 11 obiektów z udogodnieniami wewnątrz budynku (w 2011 r. odpowiednio 11 i 9 obiektów). Wśród działających w województwie obiektów scenicznych 2 (11,1%) wyposażone były w urządzenia do audiodeskrypcji (w Polsce 30 obiektów tj. 16,9%).

Kina

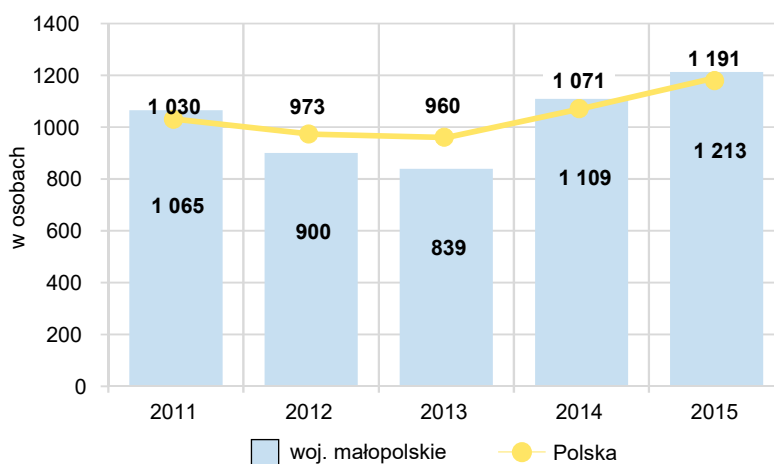
W województwie małopolskim w 2015 r. działało 45 kin stałych, a ich liczba zmalała w porównaniu do poprzedniego roku o 2 (o 4,3%), a do 2011 r. o 1 obiekt (o 2,2%). W skali kraju liczba kin od 2011 r. zmniejszyła się o 0,9% (z 448 do 444).

Kina stałe w województwie dysponowały 24,4 tys. miejsc na widowni i było to o 2,6% więcej w porównaniu do 2011 r. Przeciętnie na jedno miejsce w kinach stałych w 2015 r. przypadało 138 osób wobec 141 osób w 2011 r. Dla Polski ogółem wskaźnik ten wyniósł odpowiednio 142 i 155 osób.

W kinach województwa małopolskiego w ciągu roku odbyło się 182,5 tys. seansów filmowych, czyli o 13,4 % więcej jak w 2011 r. (w kraju wzrost o 14,3%). Wzrosła również (o 14,9%) liczba widzów z 3,6 mln w 2011 r. do 4,1 mln w 2015 r. W kraju odnotowano w tym czasie wzrost liczby widzów o 15,3%.

Większość kin w województwie przystosowano dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, przy czym 80,0% obiektów posiadało udogodnienia wejścia do budynku i 64,4% udogodnienia wewnątrz budynku (w 2011 r. odpowiednio 78,3% i 54,3% obiektów).

Wykres 76. Widzowie w kinach na 1 tys. ludności

Od lat niezmienna pozostaje w województwie liczba kin wielosalowych (multipleksów). W 2015 r. było ich nadal 5 i dysponowały 62 salami projekcyjnymi oraz 12,8 tys. miejsc na widowni. W kinach tych wyświetlono 106,6 tys. seansów, tj. o 6,1% mniej jak w 2011 r. i o 3,2% mniej w porównaniu do 2014 r. Liczba widzów w multipleksach w 2015 r. wyniosła 2,5 mln i wzrosła zarówno w odniesieniu do 2011 r. jak i do 2014 r. (odpowiednio o 9,1% i o 11,0%).

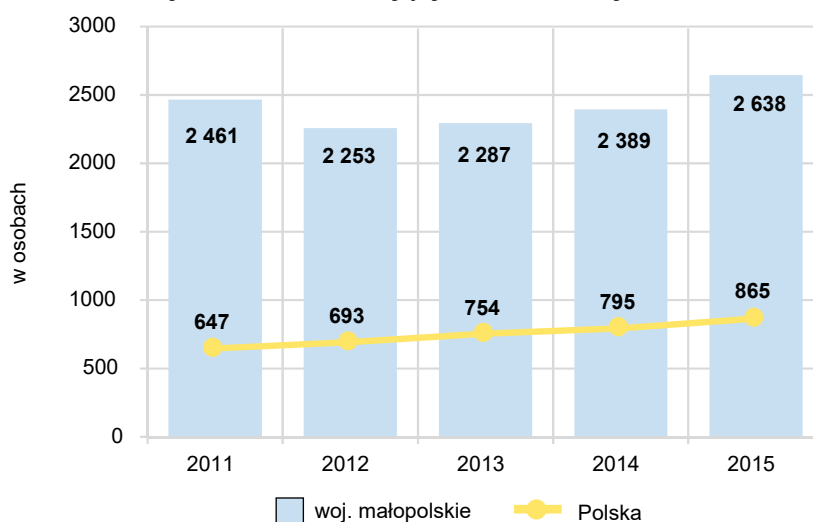
Muzea

W 2015 r. w województwie małopolskim działało 134 muzea łącznie z oddziałami muzealnymi. Liczba muzeów wzrosła o 18 placówek tj. o 15,5% w stosunku do poprzedniego roku i o 22 (o 19,6%) w stosunku do 2011 r. Pod względem liczby muzeów województwo zajmowało w 2015 r. drugie miejsce w kraju, po województwie mazowieckim. Muzea województwa małopolskiego stanowiły 14,5% wszystkich muzeów w Polsce.

Łączna liczba muzealiów według stanu na koniec 2015 r. wynosiła 4,6 mln eksponatów i było to więcej o 3,5% w porównaniu do roku 2011. W ciągu roku muzea zorganizowały w kraju 339 wystaw stałych i 582 wystaw czasowych, na których prezentowane były posiadane zbiory muzealne.

W 2015 r. w województwie małopolskim muzea i wystawy muzealne odwiedziło 8,9 mln osób, tj. o 10,6% więcej w stosunku do roku poprzedniego i o 8,1% więcej w stosunku do roku 2011. Taka liczba zwiedzających muzea usytuowała województwo na drugim miejscu w kraju, po województwie mazowieckim (9,5 mln zwiedzających).

Wykres 77. Zwiedzający muzea na 1 tys. ludności

Poprawie uległa dostępność muzeów dla osób niepełnosprawnych, co jest zgodne z ogólnie występującą tendencją w Polsce. W 2015 r. w województwie 65 (48,5%) obiektów muzealnych posiadało udogodnienia wejścia do budynku i 47 (35,1%) wewnątrz budynku. Dla porównania w 2011r. było to odpowiednio 41 i 32 obiektów (36,6% i 28,6%).

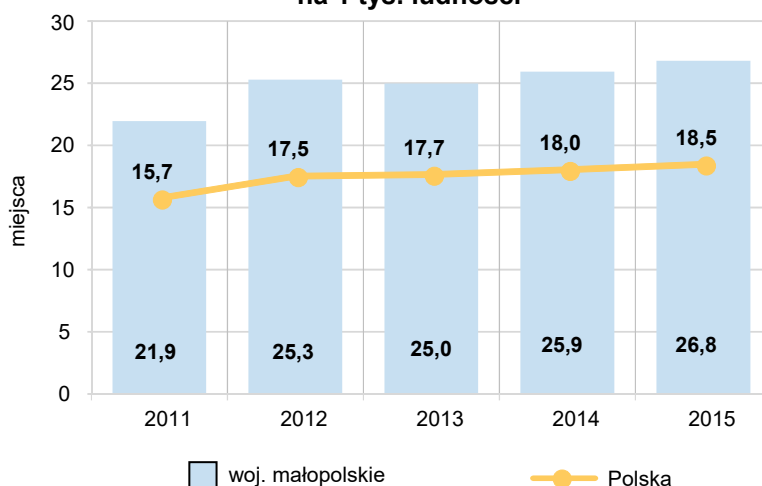
W ogólnej liczbie muzeów 15 obiektów tj. 11,2% wykorzystywało audiodeskrypcje.

1.5.4. Turystyka

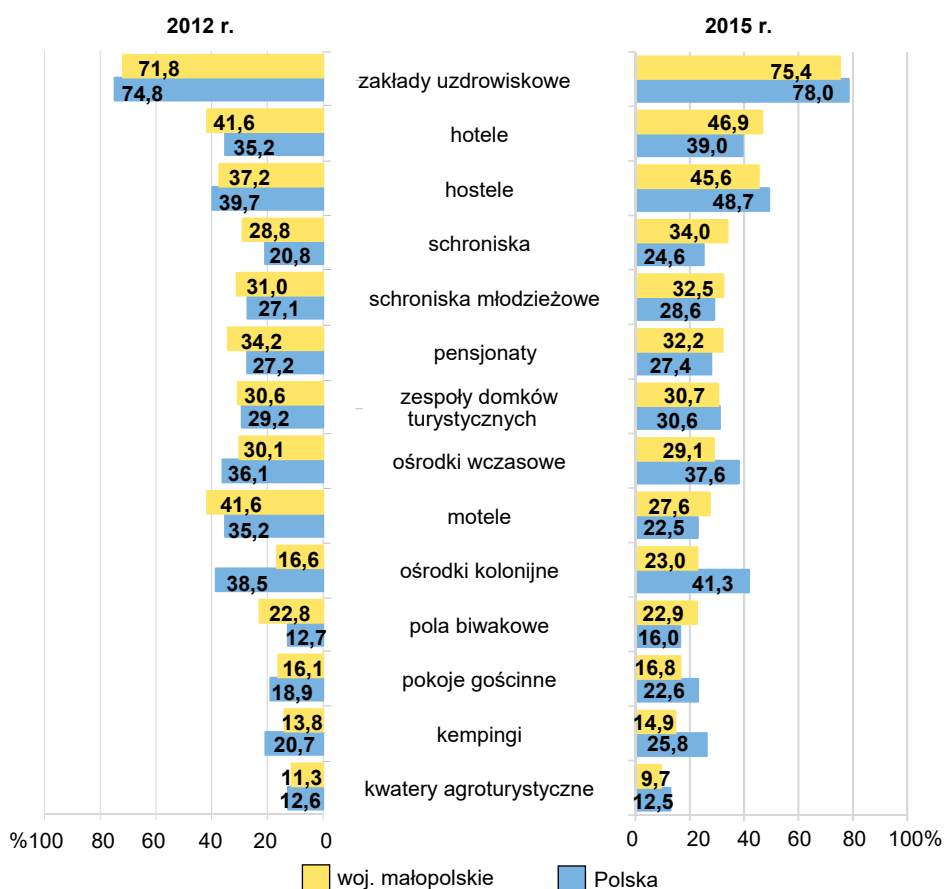
Województwo małopolskie znajduje się w czołówce najatrakcyjniejszych turystycznie regionów Polski. Poza walorami przyrodniczymi, kulturowymi i bogactwem zabytkowych obiektów niewątpliwym atutem jest również rozbudowana infrastruktura noclegowa. Według stanu w dniu 31 lipca 2015 r. w województwie zarejestrowanych było 1 448 turystycznych obiektów noclegowych, co stanowiło 14,4% wszystkich obiektów w Polsce i sytuowało województwo na drugim miejscu w kraju, po województwie pomorskim. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba turystycznych obiektów noclegowych w województwie małopolskim wzrosła o 2,1%, natomiast w kraju w tym czasie nastąpił wzrost o 1,4%.

W istniejących w 2015 r. obiektach znajdowało się 90,3 tys. miejsc noclegowych, co stanowiło 12,7% wszystkich miejsc noclegowych w Polsce i niezmiennie lokowało województwo na trzecim miejscu w kraju po województwie zachodniopomorskim i pomorskim. Pod względem liczby miejsc noclegowych na 1 tys. ludności województwo w 2015 r., podobnie jak w poprzednich latach, zajmowało czwarte miejsce w kraju po województwach: zachodniopomorskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim.

Wykres 78. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 1 tys. ludności

Wykres 79. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych⁵³ według wybranych rodzajów obiektów

⁵³ Patrz uwagi metodyczne str. 49.

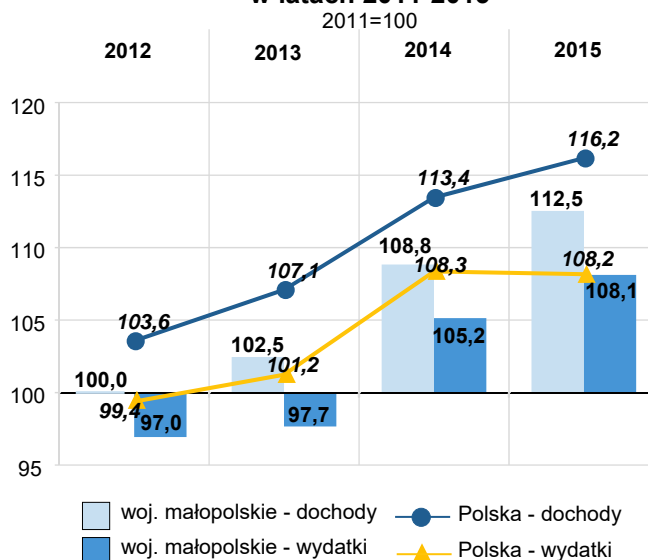
W 2015 r. z turystycznych obiektów noclegowych skorzystało w województwie 4,1 mln turystów, podczas gdy ogółem w kraju 26,9 mln osób. Oznacza to wzrost w porównaniu z 2014 r. o 8,7% w województwie i o 7,4% w kraju. Korzystający z noclegów turyści zagraniczni stanowili 29,9% wszystkich turystów (w kraju 21,1%).

W ciągu całego 2015 r. w województwie udzielono 10,9 mln noclegów, tj. 15,4% wszystkich noclegów udzielonych w kraju, co lokowało województwo na drugim miejscu po województwie zachodniopomorskim (12,3 mln noclegów, tj. 17,3% udzielonych w kraju). Stopień wykorzystania miejsc noclegowych we wszystkich turystycznych obiektach noclegowych w 2015 r. w województwie małopolskim wynosił 37,9% (w kraju 36,7%).

1.5.5. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego

Stopień zaspokojenia zbiorowych potrzeb mieszkańców województwa w latach 2011-2015 determinowała sytuacja finansowa jednostek samorządowych. Tempo wzrostu dochodów przyjmowało zmienne wartości, jednak przez cały omawiany okres było wolniejsze od przeciętnego w kraju. W 2015 r. w budżetach małopolskich jednostek samorządowych wszystkich kategorii zgromadzono dochody ogółem w wysokości 16 268 mln zł, czyli o 12,5% wyższe w odniesieniu do roku 2011. Dynamika dochodów usytuowała województwo dopiero na 11 pozycji w kraju, podczas gdy w 2011 r. zajmowało 10 miejsce. Spadek pozycji województwa odnotowano również w przypadku dochodów przypadających na 1 mieszkańca. Kwota 4 826 zł w 2015 r. umieściła województwo na 14 miejscu w kraju, a dystans do kwoty przeciętnej w kraju (5 175 zł) wynosił 349 zł (w 2011 r. kwota 4 327 zł sytuowała na ósmym miejscu i była o 120 zł niższa od średniej krajowej).

Wykres 80. Dynamika dochodów i wydatków jednostek samorządu terytorialnego w latach 2011-2015

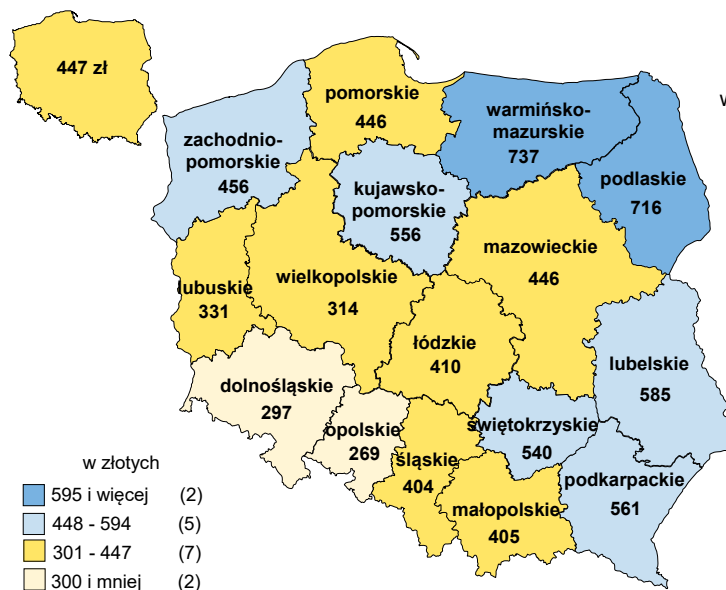

Podobnie wyglądała sytuacja w zakresie dochodów własnych. Łączna ich kwota wynosiła 8 009 mln zł i była o 22,8% wyższa od kwoty z roku 2011. Dynamika niższa od średniej w kraju (123,7) usytuowała województwo na 10 miejscu. Spowodowało to również zmianę pozycji pod względem dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Kwota 2 376 zł nadal była niższa od przeciętnej w kraju (2 690 zł) i pozycja województwa obniżyła się z ósmej w 2011 r. na dziewiątą. W 2015 r. na relatywnie wysokim poziomie (czwarte miejsce w kraju) pozostał udział podatków PIT

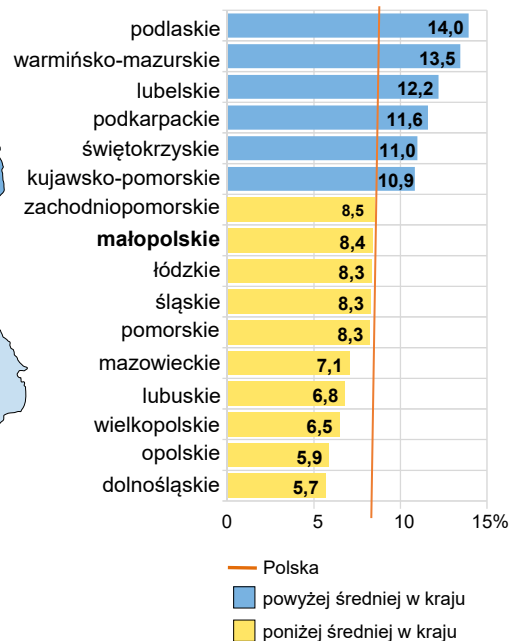
i CIT w dochodach własnych jednostek samorządowych województwa (44,7%) i podobnie jak w latach poprzednich przewyższał przeciętny w kraju o 1 p. proc. Wyższy wskaźnik zarówno w 2015 r. jak i w 2011 i 2014 r. wystąpił jedynie w trzech województwach: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. Struktura dochodów ogółem według źródeł ich pochodzenia (dochody własne, dotacje i subwencje) pozwala na ocenę, w jakiej części zależą od wzrostu aktywności lokalnych jednostek gospodarczych, a w jakiej od transferów zewnętrznych w postaci dotacji i subwencji. Na przestrzeni całego omawianego okresu dochody własne małopolskich jednostek samorządowych nie przekroczyły połowy dochodów ogółem (oscylowały w granicach 45,1% - 49,2%) i nadal pozostały poniżej średniego wskaźnika w kraju. W 2015 r. udział dochodów własnych w dochodach ogółem wynosił 49,2% (w kraju 52,0%), co sytuowało jednostki samorządowe województwa na 10 pozycji w kraju (spadek o 2 pozycje w relacji do 2011 r.). Czołowe lokaty w tym zakresie zajęły te same, co cztery lata wcześniej silne gospodarczo województwa: mazowieckie (62,8%), dolnośląskie (60,1%) i śląskie (57,2%).

W pierwszych trzech latach omawianego okresu w budżetach jednostek samorządowych stopniowo zmniejszała się rola środków pochodzących z funduszy unijnych, z uwagi na wyczerpującą się pulę środków pochodzących z Prognozy Finansowej 2007-2013. W 2011 r. stanowiły one 10,7% dochodów ogółem, natomiast w kolejnych 8,5% i 7,2%. W 2014 r. jednostki mogły już sięgnąć po środki z Perspektywy Finansowej 2014-2020, dlatego ich udział w dochodach zwiększył się już do 8,3%.

Mapa 10. Środki unijne w dochodach ogółem jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca w 2015 r.

Wykres 81. Środki unijne w dochodach ogółem w 2015 r.

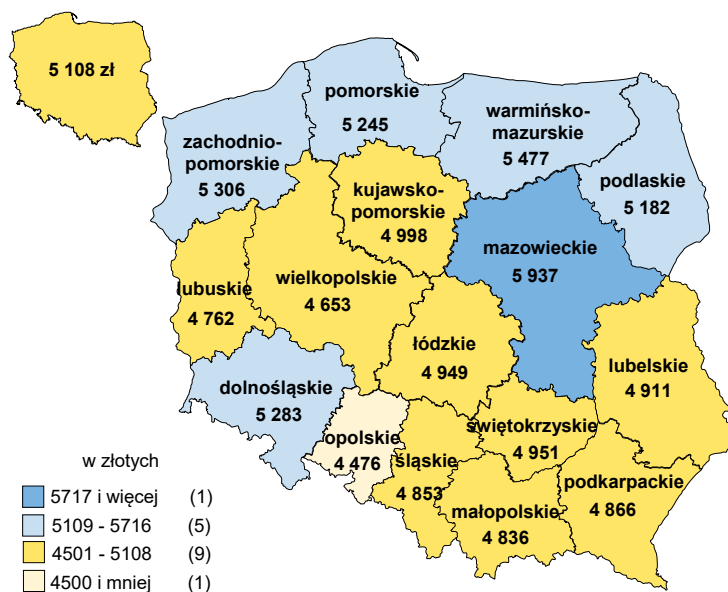

W 2015 r. odnotowano 1 366 mln zł tytułem finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych (8,4% dochodów ogółem), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa dało kwotę 405 zł (388 zł w 2014 r. a 316 zł w 2013 r.). Na przestrzeni lat 2011-2015 najwięcej środków unijnych (1549 mln zł) zasililo budżety jednostek samorządowych w 2011 r., wówczas na 1 mieszkańca województwa przypadało 464 zł.

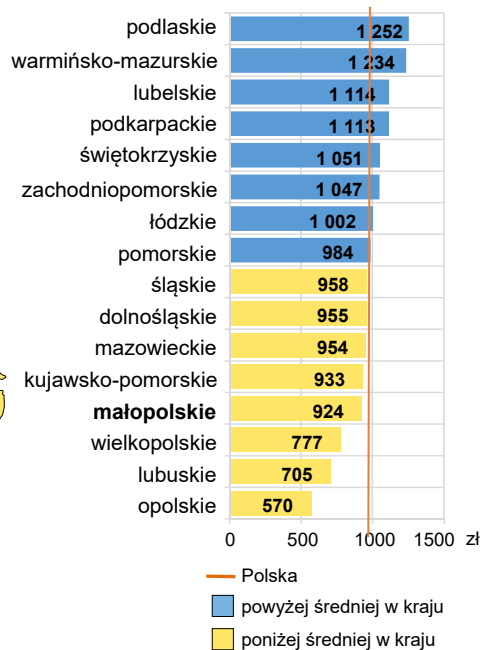
W tempie wolniejszym niż dochody rosły wydatki jednostek samorządowych w województwie małopolskim. Na koniec 2015 r. zamknęły się kwotą 16 301 mln zł, czyli przekraczającą poziom z roku 2011 o 8,1%, co usytuowało województwo na dziewiątej pozycji w kraju.

Na 1 mieszkańca województwa małopolskiego w 2015 r. przypadało 4 836 zł, czyli o 124 zł więcej niż w roku poprzednim i o 324 zł w odniesieniu do 2011 r. Nadal było to mniej, niż średnio w kraju a dystans zwiększył się z 202 zł w 2011 r. do 272 zł w 2015 r. Kwota wydatków przypadająca na 1 mieszkańca usytuowała województwo na 13 miejscu w kraju, mniej było w województwach: lubuskim, wielkopolskim i opolskim, natomiast najwięcej (5 937 zł) w województwie mazowieckim. Zmienne było również tempo wydatków inwestycyjnych, stanowiących podstawę rozwoju regionu. W 2015 r. na inwestycje przeznaczono łącznie 3 115 mln zł, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało kwotę 924 zł i 13 miejsce w kraju (w 2011 r. kwota 1 097 zł sytuowała województwo na ósmym miejscu).

Mapa 11. Wydatki ogółem jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca w 2015 r.

Wykres 82. Wydatki inwestycyjne jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca w 2015 r.

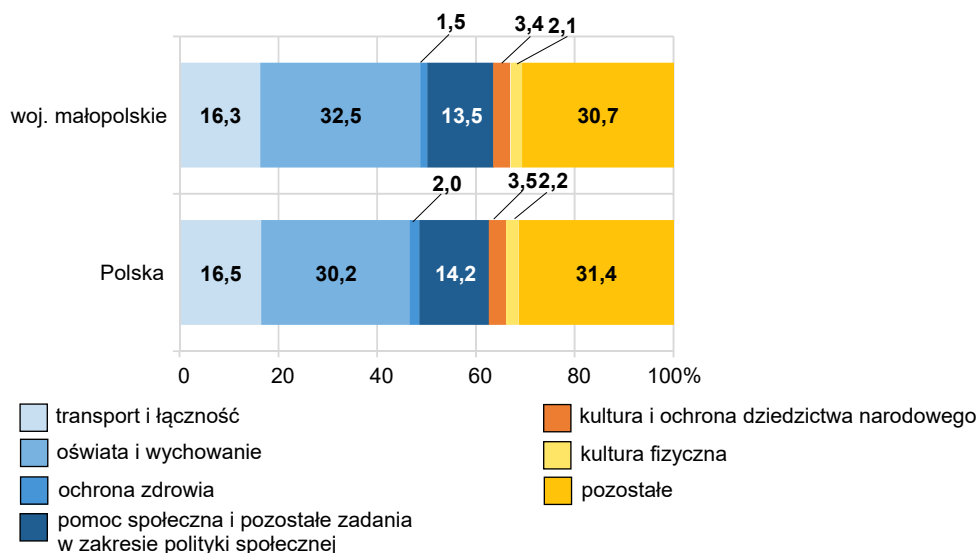
Przedstawione dane dotyczące sytuacji finansowej małopolskich jednostek samorządowych dały obraz ich możliwości w zakresie realizacji nałożonych zadań, czyli zapewnienia poprawy poziomu życia swoich mieszkańców wraz z równoczesnym harmonijnym rozwojem regionu.

Wyższy poziom życia mieszkańców oznacza zarówno zwiększone dochody samorządów, jak i wyższe oczekiwania w zakresie poziomu oferowanych usług, zwłaszcza w obszarze infrastruktury drogowej, edukacji, pomocy społecznej, gospodarki komunalnej czy kultury.

Odpowiedź na pytanie - w jaki sposób jednostki samorządowe województwa małopolskiego starają się sprostać oczekiwaniom swoich mieszkańców daje analiza wydatków z ich budżetów w układzie działowym.

Od lat w jednostkach samorządowych niezmiennie dominują wydatki zrealizowane w działach: oświata i wychowanie, pomoc społeczna oraz transport i łączność, stąd też w omawianym okresie 2011-2015 również one stanowiły największe obciążenie budżetów.

Wykres 83. Struktura wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego według działów w 2015 r.

W 2015 r. w budżetach jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego (za wyjątkiem województwa samorządowego) nadal dominowały wydatki związane z edukacją. W dziale oświata i wychowanie zrealizowano 5 292 mln zł, co stanowiło 32,5% wydatków ogółem. W skali kraju wydatki na oświatę silniej obciążały jedynie budżety w województwach: wielkopolskim (34,1%), opolskim (33,6%) i podkarpackim (32,7%). Na uwagę zasługuje fakt, że na przestrzeni lat 2011-2015 obciążenie małopolskich samorządowców wydatkami na oświatę przekraczało średni wskaźnik w kraju w granicach 2,2-3,4 p. proc. Z kwoty przeznaczonej na finansowanie oświaty w 2015 r. na 1 mieszkańca województwa małopolskiego przypadało średnio 1 570 zł (o 139 zł więcej niż w 2011 r.), co sytuowało województwo na piątym miejscu w kraju, po województwach: mazowieckim, pomorskim, podkarpackim i wielkopolskim (w 2011 r. – trzecie miejsce, a wyprzedzały województwa: podkarpackie i mazowieckie). Obowiązek szkolny w naszym kraju obejmuje naukę w szkole podstawowej i gimnazjum, dlatego przeanalizowano wydatki gmin i miast na prawach powiatu na te placówki, w przeliczeniu na 1 ucznia. W 2015 r. na szkoły podstawowe i gimnazja (bez specjalnych) małopolskie jednostki przeznaczyły 2 590 mln zł, co oznaczało, że na 1 ucznia przypadała kwota 8 144 zł wobec 8 203 zł średnio w kraju. Według tej klasyfikacji, województwo małopolskie znalazło się na dziewiątym miejscu, tym samym, co w 2011 r. z kwotą 8 247 zł przypadającą na 1 ucznia.

Obok oświaty, jednym z najważniejszych obszarów działania samorządów w którym realizują politykę interwencjonizmu państwa na poziomie lokalnych społeczności (przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu, zwalczanie patologii społecznej) jest ochrona zdrowia i pomoc społeczna. W 2015 r. na wydatki w trzech działach: ochrona zdrowia, pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej małopolskie samorzady przeznaczyły 2 441 mln zł, czyli 15,0% wydatków ogółem.

W całym omawianym okresie wydatki w tym obszarze w przeliczeniu na 1 mieszkańca przyjmowały zmienne wartości, w 2011 r. przypadało średnio 702 zł, w 2014 r. - 745 zł a w 2015 r. 724 zł. Wydatki samorządów w obszarze pomocy społecznej to nie tylko faktyczna pomoc osobom w trudnej sytuacji, ale także wypłaty zasiłków rodzinnych, które w mniejszym stopniu traktowane są jako „pomoc społeczna”, dlatego do zobrazowania realnej pomocy przyjęto wydatki przeznaczone na zasiłki i pomoc w naturze oraz na usługi opiekuńcze, odnosząc je do liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W tym ujęciu w 2015 r. przeciętna kwota pomocy wyniosła 855 zł, a województwo małopolskie (podobnie jak w 2014 r. z kwotą 785 zł) znalazło się na 14 miejscu w kraju, mniejsza kwota była w województwach: lubelskim i podkarpackim (przeciętna w kraju 1 085 zł). Dla porównania: najwyższe kwoty odnotowano w województwach: opolskim (1 659 zł) i dolnośląskim (1 471 zł). Z kolei wydatki małopolskich samorządów na funkcjonowanie placówek opiekuńczo-wychowawczych w przeliczeniu na 1 miejsce dało kwotę 59 tys. zł i usytuowało województwo na 12 miejscu w kraju. Poniżej 59 tys. zł przekazano w województwach: pomorskim, opolskim, warmińsko-mazurskim i dolnośląskim, natomiast najwięcej (78 tys. zł) przeznaczono w województwie mazowieckim.

Priorytetowym zadaniem jednostek samorządowych województwa w całym omawianym okresie stała się również budowa i odbudowa infrastruktury technicznej, gdyż jest to sposób na zwiększenie atrakcyjności terenu i możliwości jego aktywizacji. W 2015 r. w dziale transport i łączność zrealizowano 2 651 mln zł, czyli 16,3% wydatków ogółem. Zaznaczyć należy, że na przestrzeni lat 2011-2015, najwyższe wydatki poniesione były w 2011 r., gdy stanowiły 17,5% wydatków ogółem. Na 1 mieszkańca województwa przypadało wówczas 790 zł, co sytuowało województwo na 10 miejscu w kraju. Z kolei w 2015 r. kwota 787 zł przypadająca na 1 mieszkańca umieściła województwo małopolskie na dziewiątym miejscu. Natomiast odniesienie wydatków w dziale transport do ilości dróg publicznych przez cały omawiany okres sytuowało województwo małopolskie na czołowych pozycjach w kraju, w 2011 r. kwota 87 tys. zł przypadająca na 1 km dróg umieściła województwo na szóstym miejscu, a w 2015 r. - 88 tys. zł – na piątym miejscu, zajmowanym nieprzerwanie od 2012 r.

W 2015 r. na inwestycje w dziale transport i łączność zaangażowano kwotę 1 351 mln zł, co stanowiło ponad 40% łącznych wydatków inwestycyjnych wszystkich jednostek samorządowych województwa małopolskiego. Środki przeznaczone zostały na remonty i utrzymanie dróg publicznych na terenie województwa (gminnych, powiatowych i wojewódzkich), w znacznej mierze w związku z usuwaniem skutków klęsk żywiołowych. Na ten cel w 2015 r. przekazano 139 mln zł, a w całym omawianym okresie 2011-2015 wydatki przekroczyły 1,2 mld zł.

Wśród zadań samorządów związanych z zaspokojeniem zbiorowych potrzeb mieszkańców, istotne miejsce zajmowała również dbałość o środowisko, w którym żyje społeczeństwo. Na zadania realizowane w ramach działu gospodarka komunalna i ochrona środowiska z budżetów małopolskich jednostek samorządowych w 2015 r. wydatkowano 1 377 mln zł (8,4% wydatków ogółem), a środki pochodziły głównie z budżetów gmin i miast na prawach powiatu (1 356 mln zł), zgodnie z podziałem kompetencji jednostek samorządowych określonych w ustawie. Przeznaczone zostały na poprawę odczuwalnego poziomu życia mieszkańców: oczyszczanie miast i wsi, oświetlenie ulic, placów i dróg,

utrzymanie zieleni, ochronę powietrza i wód, gospodarkę ściekową i odpadami. Na 1 mieszkańca województwa wydatkowano średnio 409 zł (w kraju średnio 356 zł), co umieściło województwo na drugim miejscu w kraju, po województwie dolnośląskim (w 2011 r. kwota 243 zł per capita sytuowała województwo na dziewiątym miejscu w kraju).

Oprócz czysto gospodarczych dziedzin życia, jednostki samorządowe finansowały również instytucje związane z kulturą i sztuką oraz sportem i rekreacją. Wydatki związane z utrzymaniem i rozwojem instytucji kultury według klasyfikacji budżetowej zawarte są w dziale kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, natomiast związane z obiektami sportowymi w dziale kultura fizyczna. W 2015 r. łącznie w obu działach zrealizowano 892 mln zł, z czego na kulturę przypadało 557 mln zł a na sport 335 mln zł. W 2011 r. środki zaangażowane w dziale kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca (163 zł) sytuowały województwo na 10 miejscu w kraju, natomiast w 2015 r. kwota 165 zł przesunęła województwo na siódme miejsce. Z kolei kwota rozdysponowana w 2015 r. w dziale kultura fizyczna (99 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca) umieściła województwo na 12 miejscu w kraju (w 2011 r. – 138 zł i dziewiąta pozycja).

1.5.6. Stan i ochrona środowiska

Województwo małopolskie to region o wyjątkowych w skali kraju zasobach przyrody ożywionej i nieożywionej oraz zróżnicowanym krajobrazie. Zachowanie zasobów naturalnych oraz poprawa i ochrona stanu środowiska są bardzo ważne, a wręcz konieczne dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego województwa.

Ponad połowa powierzchni województwa małopolskiego, 804,6 tys. ha (53,0% całkowitej powierzchni województwa), była w 2015 r. objęta jedną z form prawnej ochrony przyrody. Pod tym względem województwo zajmowało drugą lokatę w Polsce po województwie świętokrzyskim (65,0%), przy średniej krajowej wynoszącej 32,5%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie przypadało 2,4 tys. m² powierzchni prawnie chronionej (średnio w kraju 2,6 tys. m²). W porównaniu do 2011 r. powierzchnia obszarów prawnie chronionych w województwie wzrosła o 14,3 tys. ha. W lutym 2015 r. uchwałą Rady Gminy Drwinia utworzono zespół przyrodniczo-krajoznawczy „W widłach Wisły i Raby” obejmujący 5,0 tys. ha, a 31 października 2015 r. Rada Gminy Zawoja powołała zespół przyrodniczo-krajoznawczy „Dolina Skawicy, Pasma Babiogórskie” o powierzchni 8,8 tys. ha. Ponadto nieznacznie zwiększyła się w tym okresie powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu w 12 powiatach. Wśród różnych form prawnej ochrony przyrody w województwie największy udział miały obszary chronionego krajobrazu. W 2015 r. stanowiły 71,2% wszystkich obszarów chronionych oraz 37,7% powierzchni geograficznej. Na drugim miejscu były parki krajobrazowe zajmujące 22,2% areалу chronionego oraz 11,7% powierzchni geograficznej. W województwie zlokalizowanych było 6 parków narodowych (Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, Tatrzański i część Magurskiego), 85 rezerwatów przyrody, które zajmowały 3364 ha (0,2% powierzchni województwa) oraz 2190 pomników przyrody, wśród których przeważały pojedyncze drzewa (78,3% ogółu pomników).

Najmłodszą formą ochrony przyrody, wprowadzoną w Polsce w 2004 r., jest Europejska Sieć Ekologiczna czyli Natura 2000, utworzona dla ochrony szczególnie cennych siedlisk, a także cennych gatunków ptaków. Celem jej jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz

gatunków, które uważa się za szczególnie zagrożone w skali całej Europy. Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków w 2015 r. obejmowały w województwie małopolskim 133,7 tys. ha, tj. 8,8% całej powierzchni województwa (w Polsce przeciętnie 15,8%). Pod względem udziału obszarów ochrony ptaków w powierzchni województwa, małopolskie zajmowało dość odległą, 11 pozycję. Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk obejmowały w 2015 r. powierzchnię 153,0 tys. ha, tj. 10,1% ogólnej powierzchni województwa (w kraju 11,2%). Udział chronionej powierzchni siedlisk plasował województwo małopolskie na ósmym miejscu w kraju. Od 2011 r. powierzchnia Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk zwiększyła się w województwie o 3,5 tys. ha tj. 2,3% (w Polsce wzrost wyniósł zaledwie 1,7%).

Znaczne obszary prawnie chronionej powierzchni skutkowały ilością zwierząt chronionych zamieszkujących poszczególne ekosystemy. W 2015 r. w województwie zarejestrowano 255 kozic (92,7% krajowej populacji). W porównaniu do 2011 r. liczba kozic zwiększyła się o 31 sztuk, ale w zestawieniu z rokiem 2014 populacja tych zwierząt odnotowana w województwie zmniejszyła się o 116 sztuk tj. niemal o 1/3. Wzrosła liczba niedźwiedzi w górach województwa. W 2015 r. stwierdzono obecność 54 sztuk, o 31 więcej jak w 2011 r. i o 22 więcej jak w roku 2014. Stanowiło to 24,1% krajowej populacji tego gatunku. Zmniejszyła się nieco liczba rysiów – w 2015 r. odnotowano w województwie małopolskim 38 sztuk, tj. 9,7% krajowej populacji. Przed rokiem stwierdzono obecność 42 sztuk, a w 2011 r. 40 sztuk. Wilki zarejestrowane w lasach województwa stanowiły w 2015 r. zaledwie 4,2% krajowej populacji i ich liczba spadła - w 2015 r. zarejestrowano 63 sztuki, podczas gdy w roku 2011 było ich 65 sztuk, a w 2014 r. 72 sztuki.

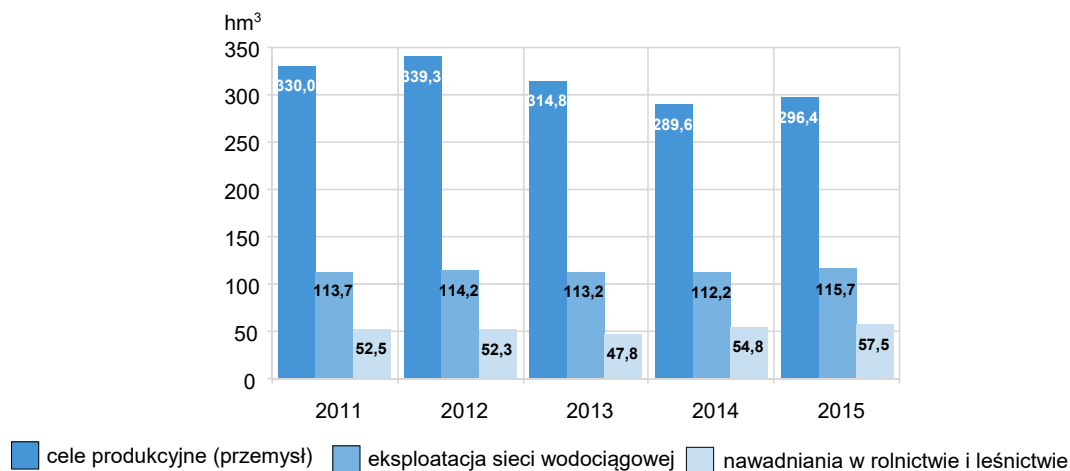
Grunty leśne w końcu 2015 r. zajmowały powierzchnię 440,7 tys. ha, a ich areał zwiększył się w województwie w stosunku do roku 2011 o 849 ha (tj. 0,2%). Powierzchnia lasów wynosiła 435,4 tys. ha, stanowiąc 98,8% gruntów leśnych w województwie, a wskaźnik lesistości ukształtował się na poziomie 28,7% (średnio w kraju 29,5%). Lasy województwa małopolskiego stanowiły 4,7% lasów w Polsce. Najbogatsze w obszary leśne były województwa: lubuskie (lesistość 49,2%) i podkarpackie (38,1%). Województwo małopolskie zajmowało w 2015 r. drugą lokatę w Polsce pod względem udziału własności prywatnej w leśnictwie, ustępując w tym zakresie tylko województwu mazowieckiemu. Prywatne grunty stanowiły w województwie 43,6% całkowitej powierzchni gruntów leśnych, podczas gdy w kraju zaledwie 19,2%. W województwie mazowieckim wskaźnik ten wynosił 44,2%. W 2015 r. w zarządzie Lasów Państwowych pozostawało w województwie 46,2% gruntów leśnych (w Polsce średnio 77,5%) i był to najniższy wskaźnik w kraju. W województwie lubuskim, zajmującym pod względem wysokości tego wskaźnika pierwszą lokatę w Polsce, w zarządzie Lasów Państwowych pozostawało 97,0% gruntów leśnych.

Polska jest krajem niezbyt zasobnym w wodę, a województwo małopolskie jest pod tym względem szczególnie ubogie, stąd problem prawidłowej gospodarki wodą nabiera szczególnego znaczenia. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w województwie na koniec 2015 r. wynosiły 654,3 hm³. Stanowiło to zaledwie 3,7% zasobów krajowych i dawało województwu 14 lokatę w kraju. Bardziej ubogie w wody podziemne były tylko ościenne województwa: świętokrzyskie i podkarpackie.

W latach 2011-2015 zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w województwie zmniejszyło się o 5,4%, z 496,3 hm³ w 2011 r. do 469,7 hm³ w 2015 r. Największy

udział w zużyciu wody w 2015 r. miał przemysł - 63,1% ogólnej ilości wody zużytej w województwie (w 2011 r. - 66,5%), dlatego na całkowity spadek zużycia wody odnotowany w omawianym okresie decydujący wpływ miało zmniejszenie zużycia na cele produkcyjne z 330,0 hm³ do 296,4 hm³, tj. o 10,2%.

Wykres 84. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności

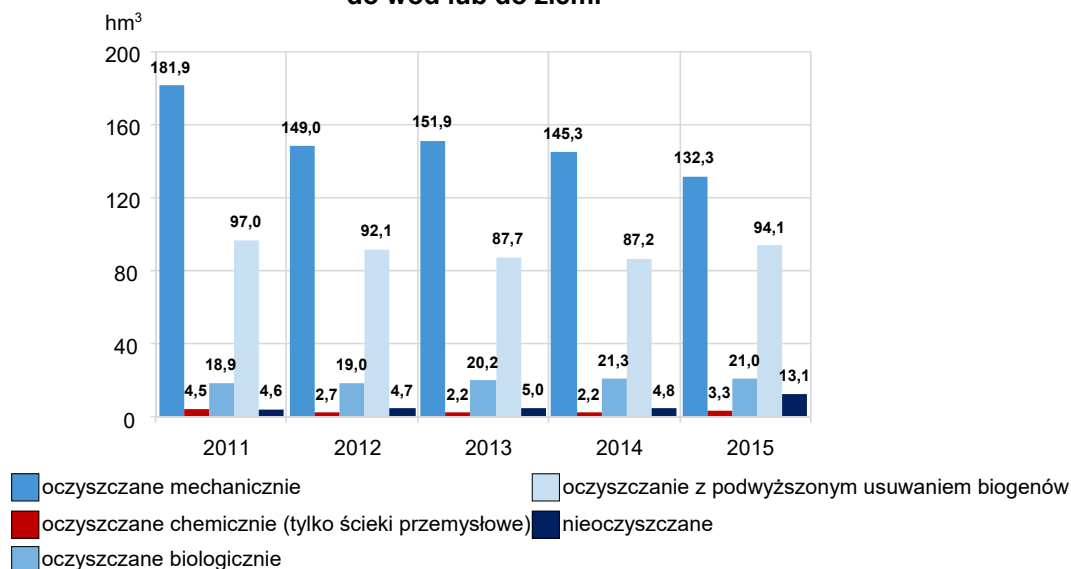
Głównym źródłem zaopatrzenia gospodarki narodowej w wodę są wody powierzchniowe, które pokrywają ponad 86% potrzeb. W 2014 r. służby Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie przeprowadziły w województwie małopolskim ocenę w zakresie spełnienia wymagań stawianych wodom wykorzystywanym do spożycia. Ocena sporządzona została dla 37 punktów powyżej ujęć, na 23 rzekach i potokach oraz zbiorniku Dobczyce. Wyniki oceny wykazały, że w 2014 r. tylko w jednym punkcie, na rzece Bystra (ujęcie dla Zakopanego) stwierdzono wody o jakości kategorii A1, wymagające tylko prostego uzdatniania fizycznego. Wody jakości kategorii A2 (wymagające typowego uzdatniania fizycznego i chemicznego) stwierdzono w 17 punktach, w kolejnych 17 punktach stwierdzono wody kategorii A3, wymagające wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego. Poza kategorią A3 znalazły się w 2014 r. wody w dwóch punktach: na rzece Skawa - Gorzeń Górny (z powodu koncentracji zawiesiny ogólnej w wyniku pogłębiania dna zbiornika Świnna Poręba) oraz na rzece Uszwicy – Brzesko Okocim (z powodu zanieczyszczeń mikrobiologicznych). W roku 2014 proste i zwykłe procesy uzdatniania można było stosować w 48,6% ujmowanych wód, jednak 51,4% wymagało stosowania procesów wysokosprawnych⁵⁴.

Zanieczyszczenie i degradację wód powierzchniowych powodują przede wszystkim ścieki odprowadzane zarówno z zakładów przemysłowych jak i z kanalizacji miejskiej i wiejskiej. Efektem ciągle jeszcze niewielkiego dostępu do kanalizacji jest zanieczyszczanie rzek ściekami przedostającymi się z nieszczelnych szamb lub spuszcanych bezpośrednio do rowów i rzek. W 2015 r. ogólna ilość ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych w województwie do wód lub do ziemi wynosiła 511,8 hm³, z czego 51,5% wymagało oczyszczenia. Bezpośrednio do wód, (bez procesu oczyszczania), odprowadzono z zakładów 13,1 hm³ ścieków wymagających oczyszczenia. Pozostałe ścieki wymagające oczyszczania (250,7 hm³) zostały oczyszczone w oczyszczalniach przemysłowych i komunalnych. Wskaźnik udziału ścieków oczyszczanych

⁵⁴ Dane w zakresie oceny wód pochodzą z „Wyników klasyfikacji i oceny stanu jednolitych części wód powierzchniowych w województwie małopolskim w roku 2014”, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, Kraków 2015 r.

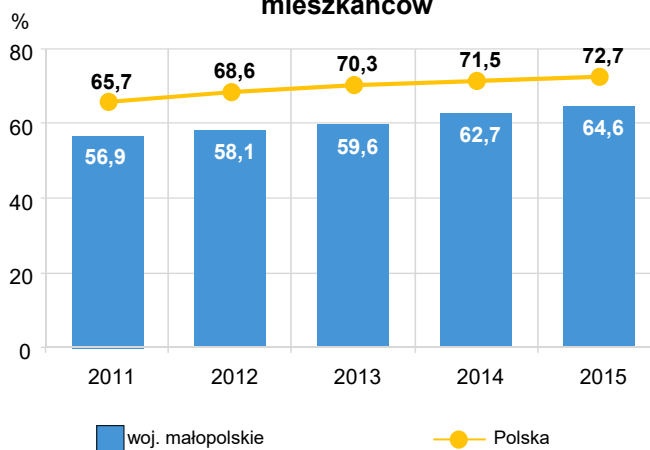
w ściekach wymagających oczyszczania wynoszący w województwie małopolskim 95,0% uplasował województwo w 2015 r. na 14 miejscu w kraju, przed województwem śląskim (84,4%) i świętokrzyskim (80,8%), przy średnim wskaźniku dla Polski 95,0%. W roku 2011 wskaźnik 98,5% dał województwu ósmą lokatę w Polsce, przy średnim wskaźniku krajowym 92,3%.

Wykres 85. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi

W latach 2011-2015 całkowita ilość ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania zmniejszyła się z 306,9 hm³ do 263,8 hm³, tj. o 14,0%. Wzrosła jednak w tym czasie niemal 3-krotnie ilość ścieków przemysłowych nieoczyszczanych, odprowadzanych bezpośrednio do wód lub do ziemi z 4,6 hm³ do 13,1 hm³. Zmniejszyła się o 27,3% ilość ścieków oczyszczanych mechanicznie (ze 181,9 hm³ w 2011 r. do 132,3 hm³ w 2015 r.) i o 28,0% ilość przemysłowych ścieków oczyszczanych chemicznie (z 4,5 hm³ w 2011 r. do 3,3 hm³ w 2015 r.). Niewielkiemu zmniejszeniu, o 3,0% (z 97,0 hm³ do 94,1 hm³), uległa w analizowanym okresie ilość ścieków oczyszczanych metodami z podwyższonym usuwaniem biogenów, tj. w oczyszczalniach o wysoko efektywnych technologiach umożliwiającą zwiększoną redukcję azotu i fosforu. Ten ostatni fakt wynikał z mniejszej ilości ścieków komunalnych dopływających do oczyszczalni.

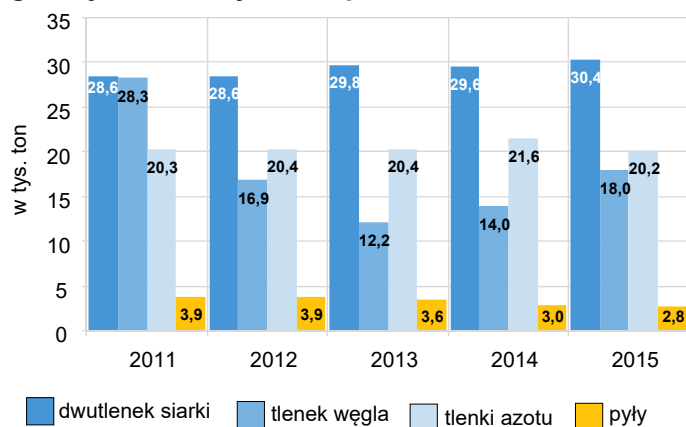
Wykres 86. Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie mieszkańców

W 2015 r. z oczyszczalni ścieków w województwie małopolskim korzystało 64,6% jego mieszkańców. Mimo systematycznego wzrostu tego wskaźnika (w 2011 r. wynosił 56,9%), województwo zajmowało pod tym względem odległą, 14 lokatę w kraju, przy średniej krajowej 72,7%. Najwyższą wartość wskaźnika uzyskało w 2015 r. województwo zachodniopomorskie (83,7%), a najniższa województwo lubelskie (56,4%). Warto zauważyć, że w miastach województwa małopolskiego z oczyszczalni ścieków korzystało w 2015 r. 95,0% mieszkańców (12 lokata w kraju), podczas gdy w 2011 r. tylko 90,0% (również 12 lokata). Na terenach wiejskich województwa wskaźnik ten w 2015 r. wynosił 36,0% (11 lokata), podczas gdy w 2011 r. – 25,0% (także 11 lokata w kraju).

Głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza jest przemysł lokalny, a także elektrociepłownie, kotłownie, paleniska domowe opalane węglem, najczęściej niskiej jakości oraz środki transportu. W województwie małopolskim w 2015 r. ze 139 zakładów uznanych za szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza wyemitowano łącznie 10 841,9 tys. ton zanieczyszczeń gazowych (5,1% emisji krajowej), w tym 10 738,1 tys. ton dwutlenku węgla oraz 2,8 tys. ton pyłów (6,4% emisji krajowej). Równocześnie w urządzeniach do redukcji zatrzymane zostało 99,6% wytworzonych zanieczyszczeń pyłowych i 51,1% zanieczyszczeń gazowych, w tym 90,5% węglowodorów, 71,7% dwutlenku siarki, 32,5% tlenków azotu, 42,0% tlenku węgla i 9,2% innych zanieczyszczeń gazowych.

Wykres 87. Emisja głównych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych

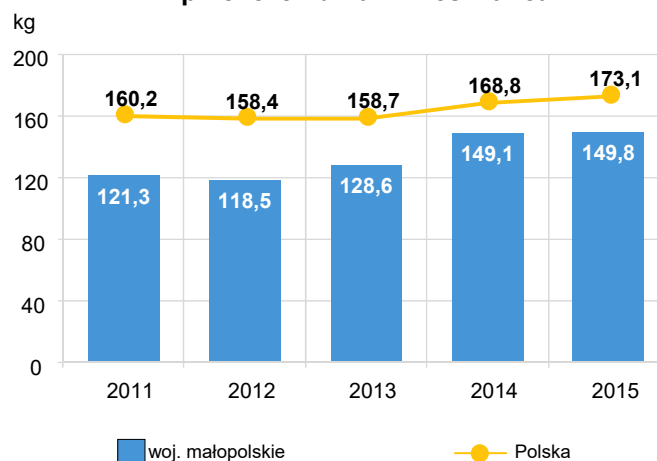
W porównaniu z rokiem 2011 odnotowano w 2015 r. niewielki spadek całkowitej emisji gazowych zanieczyszczeń powietrza. Emisja tlenku węgla wyniosła w 2015 r. 18,0 tys. ton (1,2 t na 1 km²) i w porównaniu z rokiem 2011 zmniejszyła się o 36,5%. Nieznacznie spadła emisja dwutlenku węgla - w 2015 r. wyniosła 10 738,1 tys. ton i była o 0,9% niższa od zanotowanej w 2011 roku. Zmniejszyła się także emisja tlenków azotu. W 2015 r. wyniosła 20,2 tys. ton (1,3 t na 1 km²), o 0,8% mniej w porównaniu do 2011 r. Zwiększyła się natomiast emisja dwutlenku siarki, która wyniosła w 2015 r. 30,4 tys. ton (2,0 t na 1 km²) i w porównaniu z 2011 r. wzrosła o 6,2%. Emisja pyłów wynosząca w 2015 r. 2,8 tys. ton (0,2 tony na 1 km²) była o 27,6% niższa od emisji 2011 r.

Bytowa i przemysłowa działalność człowieka pociąga za sobą powstawanie odpadów, które wpływają na stan i stopień zanieczyszczenia środowiska. Powodują także niszczenie walorów krajobrazowych obniżając wartości estetyczne otoczenia (wysypiska, hałdy).

W 2015 r. w zakładach województwa małopolskiego wytworzono 6 069,2 tys. ton odpadów przemysłowych (z wyłączeniem odpadów komunalnych), tj. 4,6% odpadów wytworzonych w kraju. W porównaniu do 2011 r. oznaczało to spadek o 585,1 tys. ton, tj. o 8,8%. Ilość wytworzonych w ciągu roku odpadów lokowała województwo małopolskie na szóstym miejscu w Polsce. Ogólna ilość odpadów nagromadzonych (z wyłączeniem odpadów komunalnych) na koniec 2015 r. wynosiła 113,5 mln ton i stanowiła 6,8% odpadów składowanych w kraju; zmniejszyła się o 27,6 mln ton, tj. 19,6% wobec ilości odpadów przemysłowych składowanych w województwie w 2011 r. W tym czasie w kraju ilość odpadów składowanych zwiększyła się o 1,7%. Pod względem ilości odpadów nagromadzonych województwo zajmowało czwartą lokatę w kraju. Na 1 km² powierzchni województwie małopolskim w 2015 r. przypadało 400 ton odpadów wytworzonych, podczas gdy średnio w Polsce było to 419 ton.

Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych zależy zarówno od liczby mieszkańców, jak i ilości zakładów wytwórczych i usługowych. W 2015 r. zebrano w województwie małopolskim 605,4 tys. ton zmieszanych odpadów komunalnych (bez wyselekcjonowanych). Ponad 83% odpadów zostało wytworzone w gospodarstwach domowych, pozostałe pochodziły z handlu, małego biznesu, biur i instytucji oraz usług komunalnych. W 2011 r. zebrano w województwie 636,8 tys. ton odpadów zmieszanych, w tym tylko 405,1 tys. ton, tj. 63,6% pochodziło z gospodarstw domowych. Na 1 mieszkańca województwa w 2015 r. przypadało 149,8 kg zebranych z gospodarstw domowych odpadów komunalnych (w kraju średnio 173,1 kg), w 2011 r. było to 121,3 kg. W 2015 r. województwo małopolskie zajęło 13 lokatę w kraju pod względem ilości odpadów komunalnych zebranych z gospodarstw domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Dla porównania - w czołowym pod względem wysokości tego wskaźnika województwie dolnośląskim zebrano niemal 211 kg.

Wykres 88. Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Powoli rośnie selektywna zbiórka odpadów komunalnych i ich segregacja. W 2015 r. zebrano w województwie 190,2 tys. ton segregowanych odpadów, z czego 90,8% pochodziło z gospodarstw domowych. Blisko 21% stanowiło szkło (39,4 tys. ton), 12,8% tworzywa sztuczne (24,4 tys. ton), 6,4% papier i tektura (12,1 tys. ton), a 1,1% zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne (2,1 tys. ton). Przed 5 laty zebrano w ten sposób tylko 113,9 tys. ton odpadów (zaledwie 71,6% z gospodarstw

domowych), w tym 27,1% szkła (30,9 tys. ton), 17,5% tworzyw sztucznych (19,9 tys. ton), 13,3% papieru (15,8 tys. ton) i 0,9% zużytych urządzeń elektrycznych i elektronicznych (990 ton).

1.5.7. Transport i łączność

Według stanu na koniec 2015 r. na terenie województwa małopolskiego znajdowało się 30,2 tys. km dróg, co stanowiło 7,2% długości dróg publicznych w Polsce. Drogi o nawierzchni twardej stanowiły 81,7% dróg publicznych w województwie (w kraju 69,3%).

Od 2011 r. długość autostrad w województwie zwiększyła się o 71,6 km i wynosiła 151,0 km, co stanowiło 9,7% długości autostrad w kraju.

W 2015 r. na 100 km² powierzchni województwa przypadało 162,3 km dróg utwardzonych (w 2011 r. – 157,8 km), natomiast w Polsce – 93,0 km (w 2011 r. – 89,7 km). Pod względem zagęszczenia dróg o nawierzchni twardej województwo małopolskie, podobnie jak w poprzednich latach zajmowało drugą lokatę w kraju - większą gęstością dróg charakteryzowało się jedynie województwo śląskie (175,5 km na 100 km²), natomiast najmniejsza gęstość dróg niezmiennie od lat utrzymuje się w województwie warmińsko-mazurskim (55,2 km na 100 km²).

Długość linii kolejowych normalnotorowych na obszarze województwa małopolskiego w 2015 r. wynosiła 1 087 km, w tym 898 km, tj. 82,6% było zelektryfikowanych.

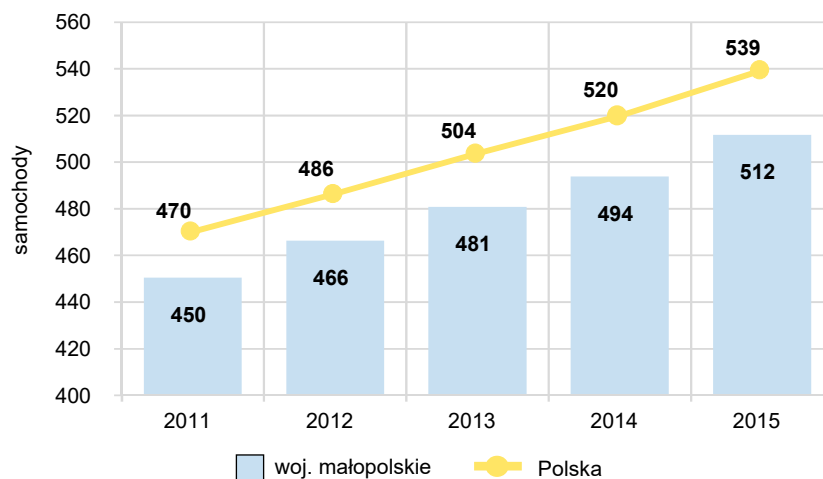
Gęstość linii kolejowych normalnotorowych wynosiła przeciętnie 7,2 km na 100 km² (w kraju 6,2 km) i była to jedna z wyższych wartości, od lat lokująca województwo na czwartej pozycji w kraju. Większą gęstością linii kolejowych charakteryzowały się województwa: śląskie (16,0 km na 100 km²), dolnośląskie (8,7 km na 100 km²) i opolskie (8,0 km na 100 km²). Podobnie jak w poprzednich latach najmniejszą gęstość linii kolejowych odnotowano w województwach: podlaskim (3,2 km na 100 km²) i lubelskim (4,1 km na 100 km²).

Według stanu na koniec 2015 r. w województwie zarejestrowanych było 2 268,2 tys. pojazdów samochodowych i ciągników, co stanowiło 8,3% pojazdów zarejestrowanych w kraju. W porównaniu do 2011 r. liczba zarejestrowanych pojazdów samochodowych i ciągników wzrosła o 276,4 tys., tj. o 13,9%. Wśród ogółu zarejestrowanych pojazdów największy odsetek stanowiły samochody osobowe (76,1%) oraz samochody ciężarowe (11,6%), których liczba w porównaniu do 2011 r. wzrosła odpowiednio o 14,5% i o 8,7%.

W 2015 r. w województwie na 1 tys. ludności przypadało 512 samochodów osobowych, co przy przeciętnej w kraju wynoszącej 539 lokowało województwo na 11 miejscu. Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwach: wielkopolskim i mazowieckim (odpowiednio 600 i 595 samochodów osobowych na 1 tys. ludności), natomiast najniższy w podlaskim, podkarpackim i warmińsko-mazurskim (poniżej 500 samochodów).

W 2015 r. województwo małopolskie nadal zajmowało siódmą lokatę w kraju pod względem liczby samochodów ciężarowych przypadających na 1 tys. ludności - średnio 84 pojazdów (przeciętnie w kraju 89 pojazdów).

Wykres 89. Samochody osobowe zarejestrowane na 1 tys. ludności

Na obszarze województwa małopolskiego w 2015 r. funkcjonowało 526 placówek pocztowych operatora wyznaczonego⁵⁵ i było to mniej o 82 placówki (o 13,5%) w porównaniu z 2011 r. W skali kraju w omawianym okresie ubyło 996 placówek pocztowych (spadek o 11,9%).

Na 1 placówkę pocztową operatora wyznaczonego przypadało w 2015 r. średnio 6 412 osób, co lokowało województwo na ostatniej, 16 pozycji w kraju – średnia dla Polski wynosiła 5 203 osób. Najkorzystniejszy wskaźnik wystąpił w województwach: podlaskim i zachodniopomorskim (odpowiednio 3 703 i 4 172 osób).

Liczba telefonicznych łączy głównych wynosiła 474,4 tys. i stanowiła 9,6% wszystkich łączy w kraju. W porównaniu do 2011 r. liczba telefonicznych łączy głównych zmalała o 121,4 tys. (o 20,4%). Tendencję spadkową wykazuje też liczba łączy abonentów prywatnych. W 2015 r. było ich 354,5 tys., tj. o 18,1% mniej, niż w 2011 r. (dla porównania w kraju o 25,9% mniej). Spadek ten dotyczył zarówno miast jak i terenów wiejskich województwa małopolskiego, gdzie liczba abonentów prywatnych w porównaniu do 2011 r. zmalała odpowiednio o 17,9% i o 18,5% (w kraju o 25,5% i o 27,5%). Spadki te spowodowane były głównie ekspansją telefonii komórkowej w ostatnich latach.

1.5.8. Bezpieczeństwo publiczne⁵⁶

Bezpieczeństwo jest jedną z najważniejszych potrzeb ludności wpływających na komfort i warunki życia. W 2015 r. odnotowano 69,3 tys. przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, tj. o 6,0% mniej w porównaniu do 2014 r. (w kraju spadek o 7,8%). Stwierdzone przestępstwa stanowiły 8,7% ogółu przestępstw w Polsce i lokowały województwo na czwartym miejscu w kraju. Dla porównania, najwięcej przestępstw w 2015 r. odnotowano w województwie śląskim - 117,2 tys., a najmniej - 17,5 tys. w województwie podlaskim.

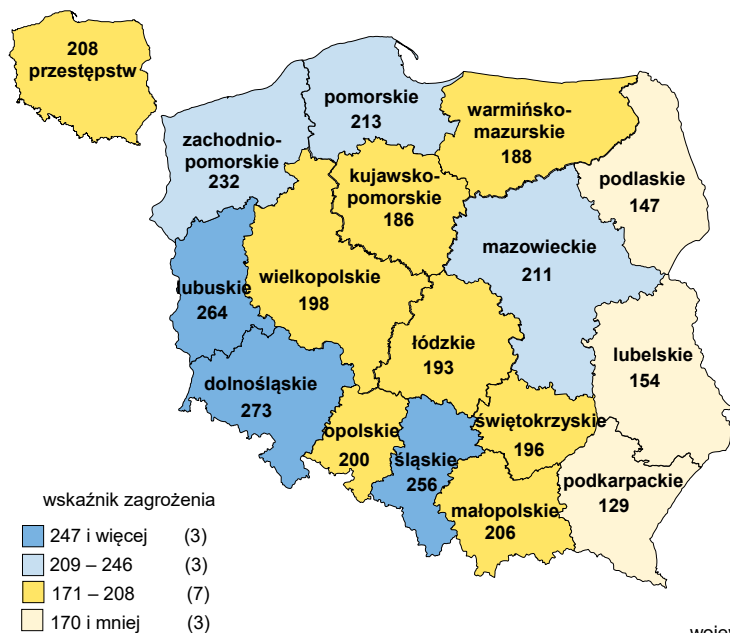
Wskaźnik zagrożenia przestępczością w województwie małopolskim w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2015 r. wynosił 206 (w kraju 208) i zmniejszył się w porównaniu z 2014 r. o 6,1% (w kraju spadek o 7,8%). Wskaźnik ten lokował województwo na siódmym miejscu w Polsce

⁵⁵ Operator z przywilejem dostarczania przesyłek urzędowych/rent i emerytur.

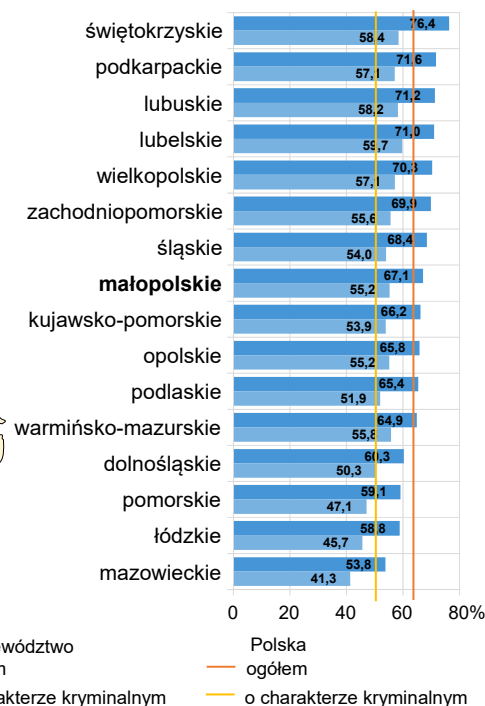
⁵⁶ Od roku 2015 dane przekazywane przez Komendę Główną Policji. Za lata wcześniejsze dane z Komend Wojewódzkich Policji, publikowane w Biuletynach Statystycznych poszczególnych województw. Od 2013 r. dane o przestępstwach stwierdzonych oraz wskaźnikach wykrywalności sprawców przestępstw obliczane są z wyłączeniem informacji statystycznych o śledztwach i dochodzeniach własnych prokuratora i powierzonych do prowadzenia uprawnionym organom innym niż Policja, dlatego nie są w pełni porównywalne ze wskaźnikami z lat ubiegłych.

(w 2014 r. dziewięta lokata). Najniższe wskaźniki wystąpiły w województwach wschodnich, natomiast najwyższe w województwach zachodnich.

Mapa 12. Wskaźnik zagrożenia przestępczością na 10 tys. ludności w 2015 r.

Wykres 90. Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję w 2015 r.

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

W 2015 r. w województwie małopolskim najczęściej przestępstw miało charakter kryminalny. Ich udział w ogólnej liczbie przestępstw wyniósł 65,2% i zmniejszył się o 12,2% w porównaniu z 2014 r. Liczba odnotowanych przestępstw kryminalnych lokowała województwo na czwartym miejscu w kraju. W badanym okresie odnotowano również wzrost o 13,2% przestępczości stwierdzonej o charakterze gospodarczym oraz spadek o 11,4% przestępstw drogowych.

W grupie przestępstw kryminalnych w porównaniu z 2014 r. zmniejszyło się zarówno zagrożenie przestępczością przeciwko życiu i zdrowiu, jak i przestępczością przeciwko mieniu (odpowiednio: o 25,9% i 10,5%), co jest pozytywnym zjawiskiem wpływającym na poprawę bezpieczeństwa ludności.

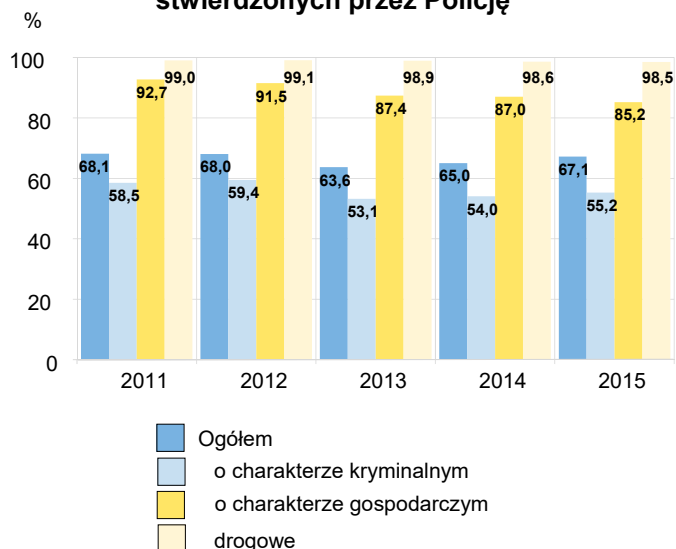
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych wyniósł w 2015 r. - 67,1% (w kraju - 64,7%) i w porównaniu do 2014 r. zwiększył się o 2,1 p. proc. Wskaźnik ten lokował województwo na ósmym miejscu w kraju.

Przestępstwa kryminalne mają największy wpływ na poczucie bezpieczeństwa. Wykrywalność przestępstw o charakterze kryminalnym w 2015 r. wyniosła 55,2% i była wyższa o 1,2 p. proc. w porównaniu z 2014 r. Przestępstwa gospodarcze zostały wykryte w 85,2%, drogowe w 98,5%, przeciwko mieniu w 46,2% natomiast przeciwko zdrowiu i życiu w 77,7%.

W 2015 r. na drogach województwa doszło do 3 839 wypadków, w których zginęło 198 osób, a 4 619 zostało rannych. W porównaniu z 2011 r. spadła liczba wypadków o 12,1%, mniej było ofiar śmiertelnych (o 36,7%) i osób rannych (mniej o 14,9%).

Wskaźnikami określającymi stan bezpieczeństwa ruchu drogowego jest liczba ofiar śmiertelnych na 100 tys. mieszkańców. W 2015 r. liczba ofiar śmiertelnych na 100 tys. ludności województwa małopolskiego wynosiła 5,9 osoby (o 3,5 osoby mniej niż w 2011 r.), przy średniej w kraju wynoszącej 7,6. W skali kraju był to jeden z najniższych wskaźników i lokował województwo na korzystnym przedostatnim miejscu w Polsce.

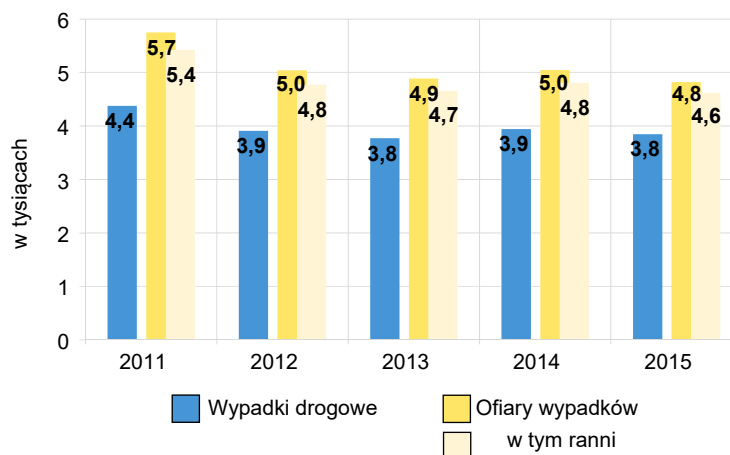
Wykres 91. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

W latach 2011-2015 średniorocznie w 100 wypadkach drogowych zginęło 7 osób (w kraju 9 osób). Wskaźnik ten osiągnął jedną z najniższych wartości wśród województw w skali kraju.

Wykres 92. Wypadki drogowe i ofiary wypadków drogowych

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

1.5.9. Spójność społeczna

Spójność społeczna

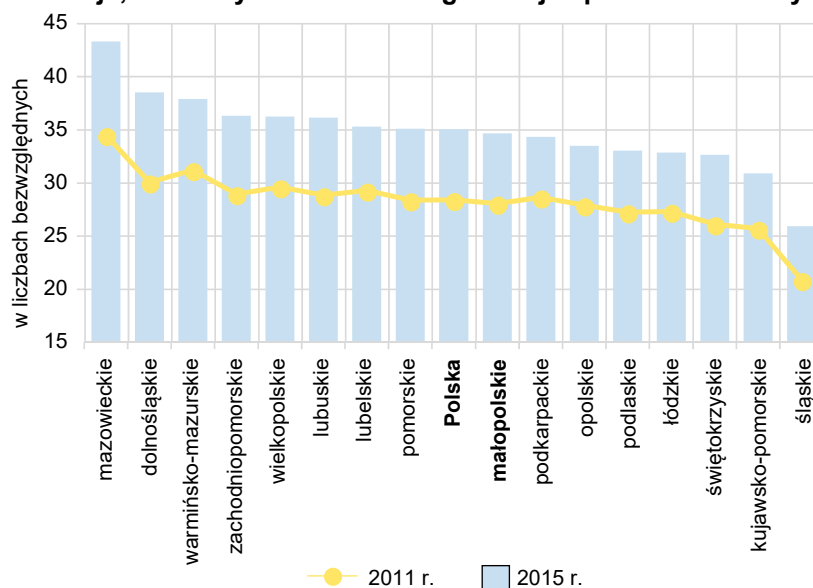
Spójność społeczna oznacza prowadzenie takich działań, które powodują ograniczanie wykluczenia społecznego i ubóstwa, jak również większą solidarność i integrację w społeczeństwie. W uchwyceniu obrazu tego zagadnienia pomaga jego analiza, zarówno w ujęciu materialnym jak i niematerialnym.

Ocena stopnia spójności społecznej danego społeczeństwa w ujęciu materialnym prowadzona jest m. in. w oparciu o takie wskaźniki, jak: materialny poziom życia mierzony wartością PKB, poziom wykształcenia, aktywność zawodowa, zakres wydatków społecznych, poziom infrastruktury (komunikacja publiczna), stan zdrowia i dostęp do opieki zdrowotnej oraz warunki mieszkaniowe.

Natomiast spójność społeczną w ujęciu niematerialnym obrazują istniejące relacje społeczne, poczucie związku z miejscem zamieszkania oraz partycypacja społeczna, czyli zaangażowanie w sprawy własnych społeczności lokalnych i regionalnych. Wyrazem tego jest tworzenie i aktywne zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych – fundacji i stowarzyszeń, a także udział w wyborach o znaczeniu lokalnym i ogólnokrajowym. Poziom spójności społecznej w województwie małopolskim w ujęciu materialnym został zaprezentowany w poprzednich rozdziałach, natomiast w tej części zostanie przedstawiony w ujęciu niematerialnym.

Zapoczątkowany w latach poprzednich proces tworzenia organizacji pozarządowych nadal przebiegał niezwykle dynamicznie. Liczba zarejestrowanych w rejestrze REGON fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych sytuowała województwo małopolskie w ścisłej czołówce w kraju. W 2015 r. w województwie zarejestrowanych było 2,0 tys. fundacji, co stanowiło 8,9% wszystkich fundacji w kraju (więcej odnotowano w województwach: mazowieckim i dolnośląskim) oraz 9,7 tys. stowarzyszeń i innych organizacji społecznych, czyli 8,6% ich łącznej liczby (większa liczba organizacji istniała w województwach: mazowieckim, wielkopolskim i śląskim). W relacji do 2011 r. liczba organizacji zarejestrowanych w województwie na koniec 2015 r. zwiększyła się o 2,3 tys., przy czym (podobnie jak w kraju) liczniej powstawały nowe stowarzyszenia i inne organizacje społeczne niż fundacje. Inny obraz obywatelskiej aktywności w województwie przedstawiło porównanie liczby fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych w odniesieniu do liczby mieszkańców. Na koniec 2015 r. w kraju na 10 tys. ludności przypadło przeciętnie 35 organizacji, a województwo małopolskie z liczbą organizacji równą średniej w kraju dzieliło piąte miejsce z województwami: lubelskim i pomorskim. Pierwszą pozycję nadal zajmowało województwo mazowieckie – 43 organizacje przypadające na 10 tys. mieszkańców.

Wykres 93. Fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

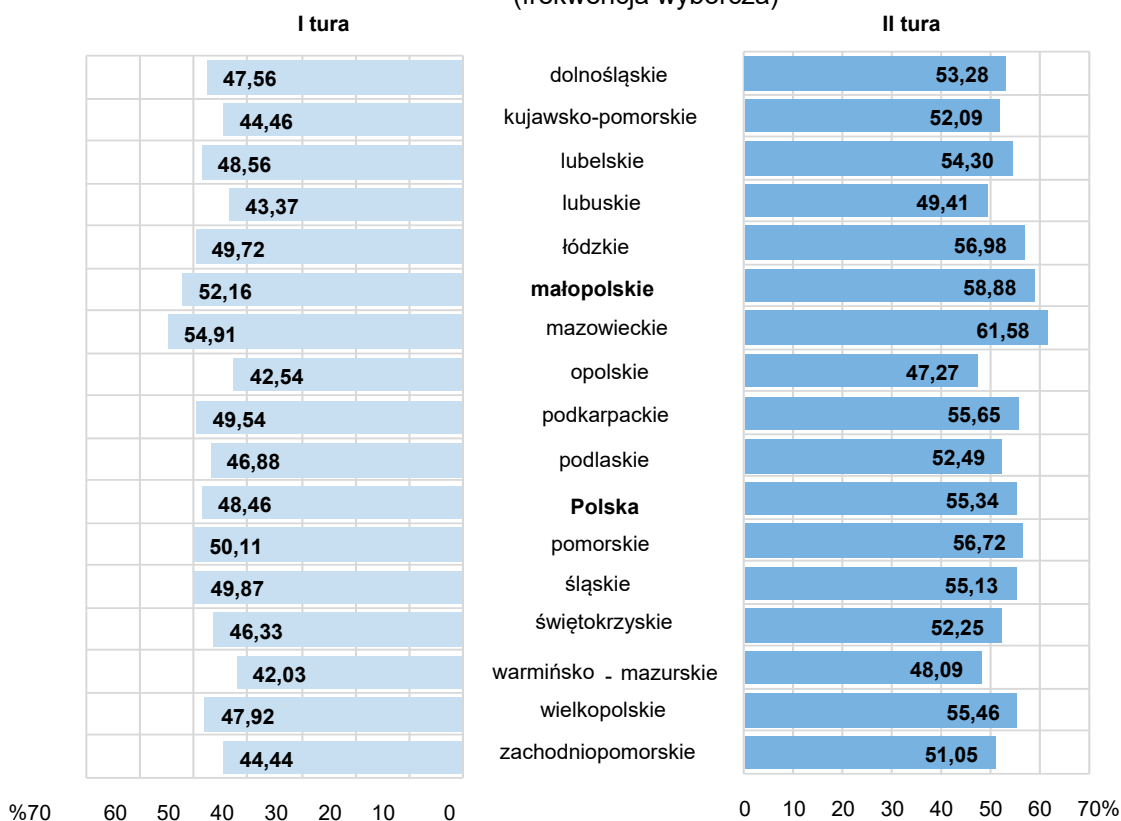
Zacytowane liczby nie zawsze odzwierciedlają faktyczną liczbę działających organizacji, gdyż niektóre z nich powołane były do realizacji ściśle określonego celu i fakt zakończenia działalności nie zawsze jest zgłaszany w systemie REGON. Badanie organizacji pozarządowych przeprowadzane cyklicznie (co 2 lata) przez GUS na formularzu SOF-1 wykazało, że w 2014 r. aktywną działalność w kraju prowadziło ogółem 82,7 tys. organizacji, w tym 72,0 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji oraz 10,7 tys. fundacji. Średnio 9% ogólnej liczby aktywnych organizacji prowadziło działalność na terenie województwa małopolskiego. Stąd też można przyjąć, że na 10 tys. mieszkańców w kraju przypadały średnio 22 aktywne organizacje, natomiast w województwie - 23 aktywnie działające organizacje.

Z roku na rok systematycznie zwiększa się liczba osób, które zdecydowały się przekazać 1% podatku od własnych dochodów na rzecz organizacji pozarządowej ze statusem organizacji pożytku publicznego, co również należy traktować jako wzrost dojrzałości społecznej. Z danych udostępnionych przez Ministerstwo Finansów wynika, że w 2011 r. (w rozliczeniach za 2010 r.) z możliwości tej skorzystało 10,1 mln osób przekazując 403,9 mln zł, natomiast w 2015 r. łączna kwota podatku z rozliczenia za 2014 r. wzrosła do 560,0 mln zł, a przekazało ją 12,5 mln osób. Na przykładzie tych wartości można zaobserwować zarówno stopniowy rozwój wrażliwości społecznej, jak i powszechną akceptację uproszczonych mechanizmów przekazywania środków na rzecz wybranej organizacji. Zwiększył się również krąg podatników, którzy mogli wesprzeć działalność społecznie użyteczną o osoby rozliczające dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej oraz działów specjalnych oraz o osoby rozliczające dochody ze zbycia papierów wartościowych, udziałów w spółkach, zbycia nieruchomości i praw majątkowych. Z informacji Ministerstwa Finansów dotyczącej rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych za 2014 r. wynika, że w 2015 r. mieszkańcy województwa małopolskiego przekazali organizacjom pożytku publicznego 47,6 mln zł, podczas gdy w 2011 r. (z rozliczeń za 2010 r.) przekazano 34,4 mln zł. W skali kraju w 2015 r. więcej przekazano w województwach: mazowieckim (125,9 mln zł), śląskim (70,9 mln zł) i wielkopolskim (50,7 mln zł).

Najbardziej powszechnym doświadczeniem obywatelskim jest udział w wyborach i referendach. Na przestrzeni lat 2011-2015 społeczeństwo kilkakrotnie podchodziło do urn wyborczych: w 2014 r. wybierano posłów do Parlamentu Europejskiego oraz przedstawicieli do struktur samorządowych, w 2015 r. wybierano Prezydenta RP a 2-krotnie: w 2011 r. i w 2015 r. posłów do Sejmu i senatorów.

We wszystkich wymienionych wyborach frekwencja wyborcza mieszkańców województwa małopolskiego należała do najwyższych i przekraczała średnie wartości w kraju. Na szczególne podkreślenie zasługuje udział w wyborach Prezydenta RP. Frekwencja wyborcza w województwie (52,16% w I turze i 58,88% w II turze) przekroczyła średnią w kraju (48,46% i 55,34%), co usytuowało je w obu turach na drugim miejscu w kraju.

Wykres 94. Udział w wyborach Prezydenta RP
(frekwencja wyborcza)

Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej – www.pkw.gov.pl

Wykres 95. Udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego 2014
(frekwencja wyborcza)

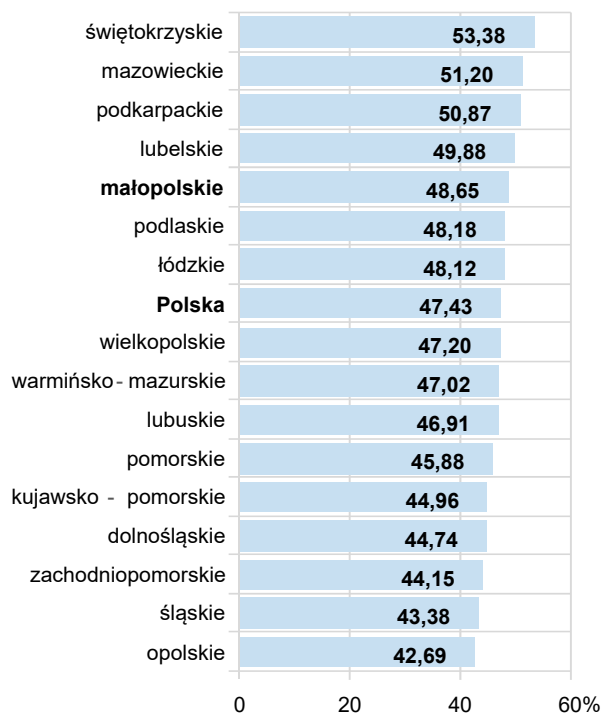
Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej – www.pkw.gov.pl

Na wynik ten wpłynęła niewątpliwie wysoka frekwencja wyborcza w miastach na prawach powiatu, a zwłaszcza w Krakowie. W skali kraju lepszy wynik osiągnięto jedynie w województwie mazowieckim. Równie wysokim zainteresowaniem cieszyły się wybory przedstawicieli do Parlamentu Europejskiego, w których oddało głos 27,59% uprawnionych do głosowania mieszkańców województwa (średnio w kraju 23,82%). Wyższą frekwencję w wyborach odnotowano ponownie w województwie mazowieckim (28,03%).

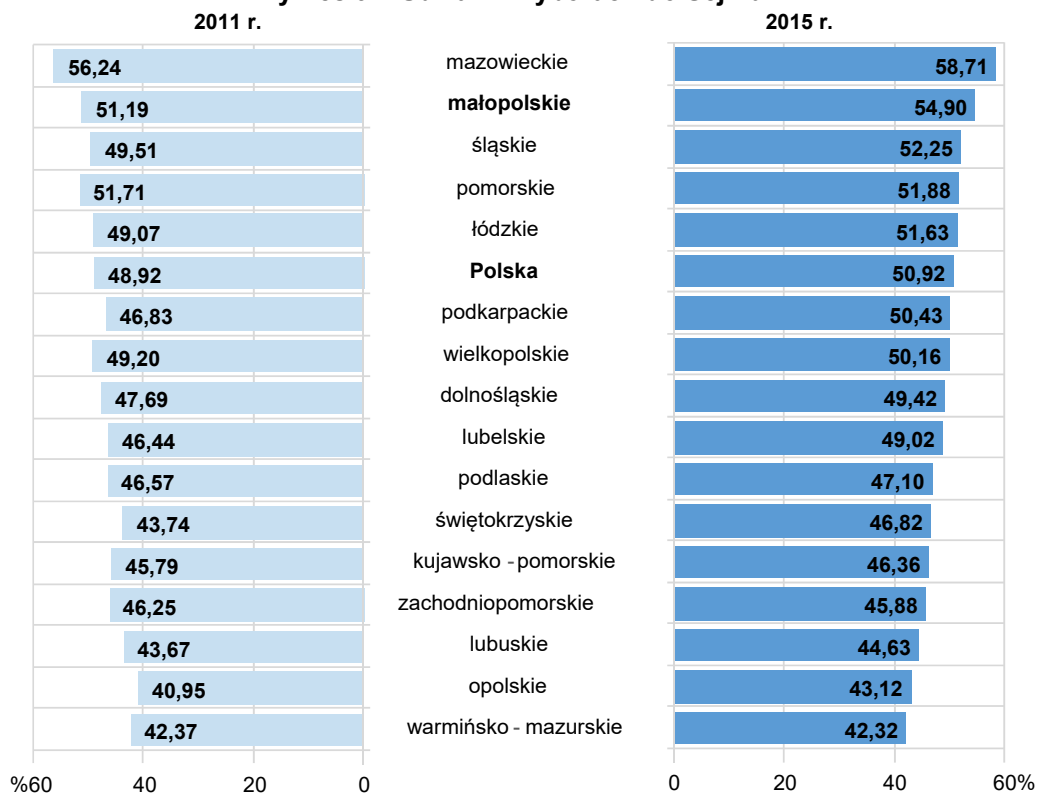
Mniejsze zainteresowanie (zwłaszcza II turą wyborów) wykazali mieszkańcy województwa małopolskiego wyborami samorządowymi, chociaż to właśnie one świadczą o zaangażowaniu w sprawy własnych społeczności lokalnych i regionalnych.

Frekwencja wyborcza w wyborach przedstawicieli do Rady Gminy, Rady Powiatu czy Sejmiku Wojewódzkiego przekroczyła średnią w kraju, ale umieściła województwo na piątym miejscu w kraju (w przypadku wyborów do Rady Powiatu – siódme miejsce).

Wykres 96. Udział w wyborach samorządowych do Rady Gminy w 2014 r. (frekwencja wyborcza)

Wykres 97. Udział w wyborach do Sejmu

Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej – www.pkw.gov.pl

2. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W POWIATACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2011-2015

2.1. Podstawowe tendencje zmian

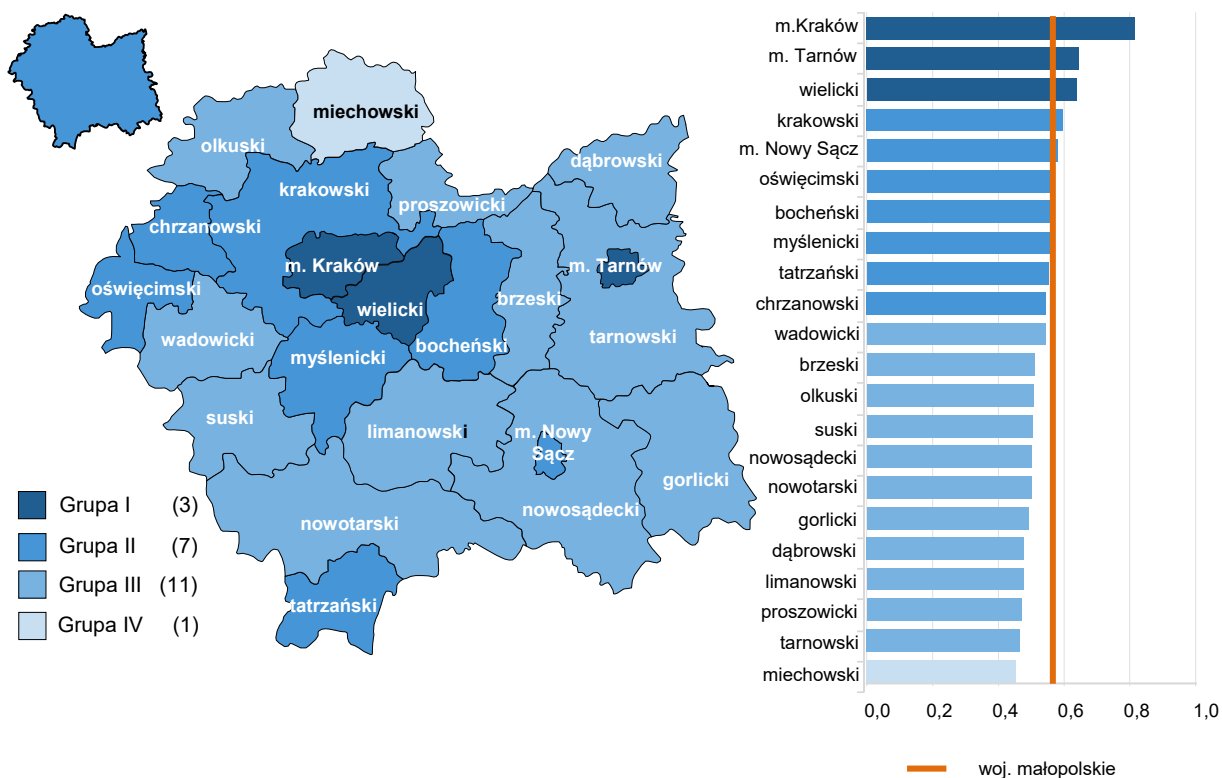
Warunki życia mieszkańców poszczególnych powiatów w województwie małopolskim scharakteryzowano za pomocą wybranych wskaźników pogrupowanych według dziedzin tematycznych: Zasoby ludzkie, Aktywność gospodarcza, Zamożność mieszkańców, Dostępność usług społecznych. Miernik globalny, określający warunki życia ludności został obliczony na podstawie mierników syntetycznych wymienionych dziedzin tematycznych. Pozwoliło to na utworzenie czterech grup powiatów o podobnym poziomie życia mieszkańców (Tabl. 1.), określenie kierunków zmian na przestrzeni lat 2011-2015 oraz mocnych i słabych stron powiatów poprzez porównanie do przeciętnych w województwie.

W dalszej części opracowania dokonano szczegółowej analizy dziedzin tematycznych z prezentacją wskaźników na mapach i wykresach. Na zakończenie opisu każdej dziedziny umieszczono podział na grupy zawierające powiaty podobne w dziedzinie.

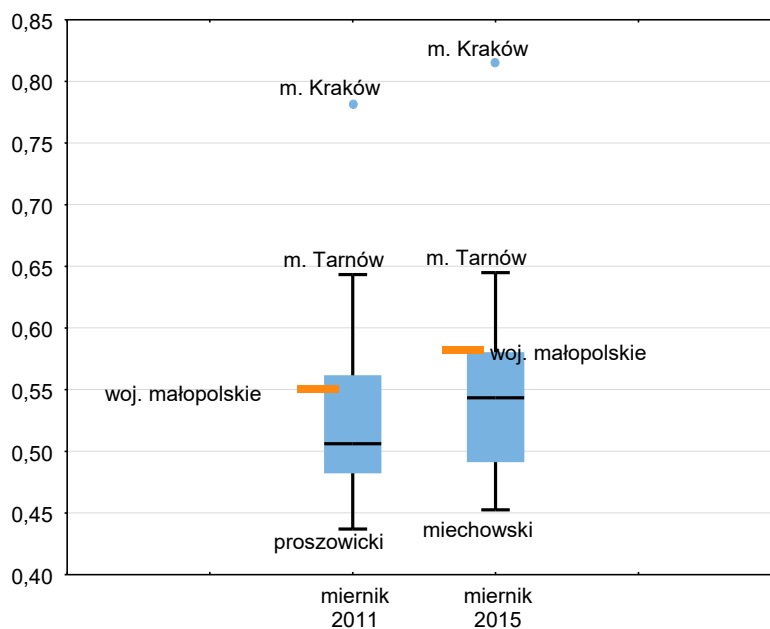
Tabl. 1. Grupy powiatów według miernika globalnego warunków życia ludności

	2011	2015
Grupa I	m. Kraków m. Tarnów wielicki	m. Kraków m. Tarnów wielicki
Grupa II	m. Nowy Sącz bocheński krakowski oświęcimski tatrzański myślenicki chrzanowski	krakowski m. Nowy Sącz oświęcimski bocheński myślenicki tatrzański chrzanowski
Grupa III	wadowicki olkuski brzeski nowosądecki dąbrowski gorlicki suski tarnowski nowotarski limanowski	wadowicki brzeski olkuski suski nowosądecki nowotarski gorlicki dąbrowski limanowski proszowicki tarnowski
Grupa IV	miechowski proszowicki	miechowski

Mapa 13. Mierniki globalne warunków życia w 2015 r. Wykres 98. Mierniki globalne warunków życia w 2015 r.

Wykres 99. Zróżnicowanie mierników warunków życia ludności

Tabl. 2. Lokaty powiatów według miernika globalnego poziomu życia i mierników syntetycznych⁵⁸ w 2015 r.

Powiaty	Miernik globalny	Mierniki syntetyczne			
		zasoby ludzkie	aktywność gospodarcza	zamożność mieszkańców	dostępność usług
bocheński	7	5	8	8	9
brzeski	12	14	21	6	19
chrzanowski	10	13	14	4	12
dąbrowski	18	18	22	14	14
gorlicki	17	20	15	13	16
krakowski	4	2	5	7	8
limanowski	19	17	12	19	20
miechowski	22	15	20	22	18
myślenicki	8	4	11	12	4
nowosądecki	15	12	13	18	13
nowotarski	16	16	6	16	17
olkuski	13	21	16	9	11
oświęcimski	6	10	17	3	6
proszowicki	20	8	19	21	21
suski	14	9	9	20	15
tarnowski	21	19	18	15	22
tatrzański	9	22	10	17	2
wadowicki	11	11	7	10	10
wielicki	3	3	3	2	5
m. Kraków	1	1	1	1	1
m. Nowy Sącz	5	7	4	11	7
m. Tarnów	2	6	2	5	3

I grupa

Kraków i graniczący z nim od południowego wschodu powiat wielicki oraz Tarnów stanowią pierwszą grupę powiatów, w których warunki życia mieszkańców były lepsze niż przeciętne w województwie, a mierniki syntetyczne dla każdej dziedziny tematycznej należały do najwyższych. W latach 2011-2015 w Krakowie i powiecie wielickim odnotowano wzrost liczby ludności, a w Tarnowie w tym samym okresie ubyło ludności. Podobnie jak w poprzednich latach, także w omawianym okresie odpływ ludzi młodych z miast i napływ ludności do podmiejskich miejscowości spowodował, że statystyczny mieszkaniec miast był starszy niż statystyczny mieszkaniec otaczających powiatów.

Kraków i Tarnów zgodnie z klasyfikacją Osanna to miasta starzenia się demograficznego, a powiat wielicki zaliczono do powiatów młodych demograficznie.

W Krakowie i w powiecie wielickim ponad połowa osób w wieku produkcyjnym uzyskała przychody z tytułu wynagrodzeń (odpowiednio 54,4% i 55,4%). W Tarnowie udział podatników stanowił 48,2% ogólnej liczby osób w wieku produkcyjnym. W Krakowie odnotowano najniższą w skali województwa stopę bezrobocia (4,4%), a w Tarnowie i powiecie wielickim niższą od przeciętnej stopy bezrobocia w województwie odpowiednio 8,2% i 7,6%.

⁵⁸ Lokaty przypisano według malejącego uporządkowania mierników.

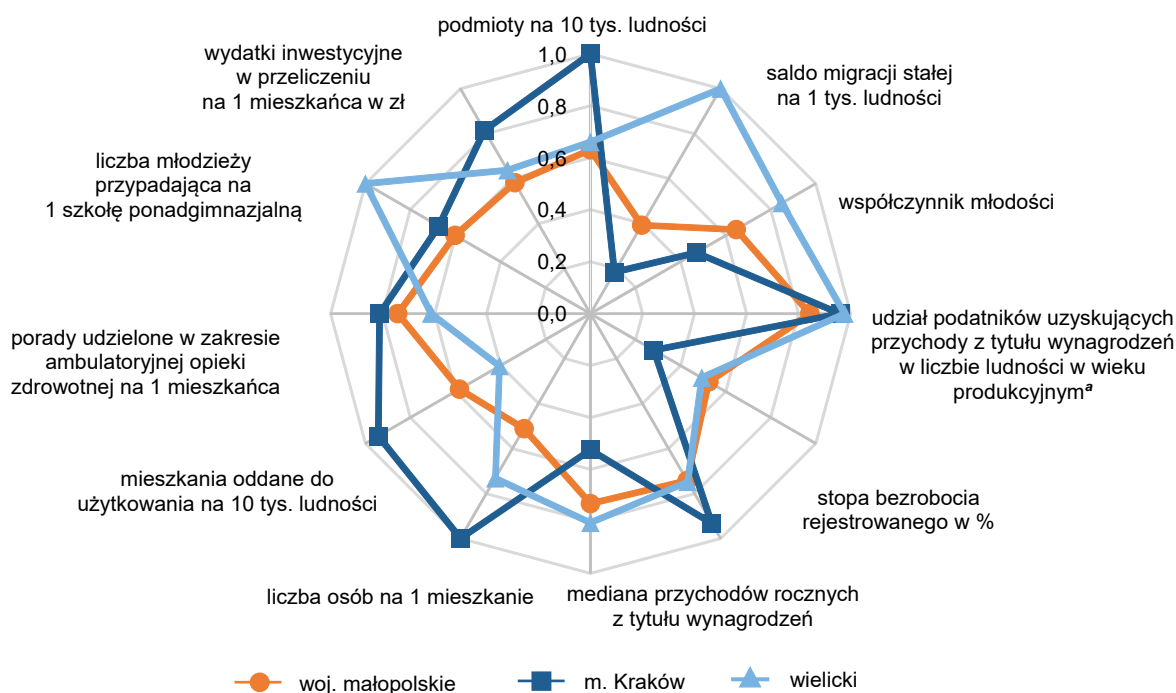
Miasta są dla otaczających powiatów ośrodkiem rozwoju, siedzibą przedsiębiorstw, handlu i usług, urzędów, specjalistycznej opieki zdrowotnej, ośrodkiem szkolnictwa średniego i wyższego oraz lokalnym centrum kultury. Miasta na prawach powiatu są skupiskami miejsc pracy najemnej i zapewniają pracę nie tylko mieszkańcom tych miast, ale także ludności okolicznych gmin, a przypadku Krakowa także z bardziej odległych powiatów.

Zróźnicowanie poziomu życia ludności jest zależne od aktywności gospodarczej, a wskaźniki ją charakteryzujące osiągały w tej grupie powiatów wysokie wartości w porównaniu do przeciętnych wojewódzkich. Wyraźna dominacja liczby podmiotów na 10 tys. ludności, duża liczba spółek handlowych, a w szczególności spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego występowała w Krakowie. W powiatach grupy I dominującym rodzajem prowadzonej działalności były usługi.

Najwyższe przeciętne roczne przychody z tytułu wynagrodzeń uzyskiwali mieszkańcy Krakowa (37 864 zł), gdzie zlokalizowanych jest wiele instytucji, uczelni i firm zatrudniających wysokiej klasy specjalistów we wszystkich dziedzinach gospodarki, których zarobki mają wpływ na poziom średniej płacy. Mediana przychodów z tytułu wynagrodzeń w Krakowie przekraczała przeciętną wojewódzką o ponad 30%, w Tarnowie o 8,8%, a w powiecie wielickim przeciętne przychody niewiele odbiegały od średniej w województwie.

Wysokie wynagrodzenia i emerytury stanowiące główne źródła utrzymania mieszkańców Krakowa i Tarnowa, przy równoczesnej niskiej stopie bezrobocia oraz niskim udziale osób na utrzymaniu, zapewniały bezpieczeństwo ekonomiczne gospodarstw domowych. Zasięg ubogich korzystających z pomocy społecznej w obydwu miastach na prawach powiatu nie przekraczał przeciętnego wskaźnika w województwie. W powiecie wielickim sytuacja społeczno- gospodarcza kształtowała się mniej korzystnie, ale udział ubogich korzystających z pomocy społecznej również nie przekraczał przeciętnego w województwie.

Wykres 100. Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy I w 2015r.

a Dane Ministerstwa Finansów - za 2014 r.

W Krakowie wśród osób korzystających z pomocy społecznej podobnie jak w innych miastach, które są stolicami województw uwagę zwraca wysoka liczba osób bezdomnych (871 osób).

Najkorzystniejsze warunki pod względem zagęszczenia ludności w mieszkaniach posiadali mieszkańcy Krakowa i Tarnowa, trochę gorsze powiatu wielickiego. W miastach na prawach powiatu były skupione mieszkania o najmniejszej powierzchni, ale ich standard był znacznie wyższy w porównaniu do pozostałych powiatów. Mieszkania te były w większości wyposażone w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne.

Poziom życia ludności uzależniony jest od dostępności usług społecznych zarówno w zakresie ochrony zdrowia, jak również edukacji i kultury. Liczba porad w miastach na prawach powiatu była znacznie wyższa niż średnio w województwie, z ich usług korzystali nie tylko mieszkańcy tych miast, ale także mieszkańcy pozostałych powiatów. W Tarnowie i Krakowie liczba miejsc w przedszkolach przypadająca na 1 tys. dzieci w grupie wiekowej 3-6 lat była najwyższa w województwie, zaś w powiecie wielickim wskaźnik ten osiągnął wartość nieznacznie niższą od średniej wojewódzkiej. W powiatach grupy I obserwuje się przewagę korzystnych warunków życia, a lokalizacja Krakowa i Tarnowa oraz powiatu wielickiego może stać się szansą ich dalszego rozwoju osłabiając wewnętrzne czynniki negatywne.

II grupa

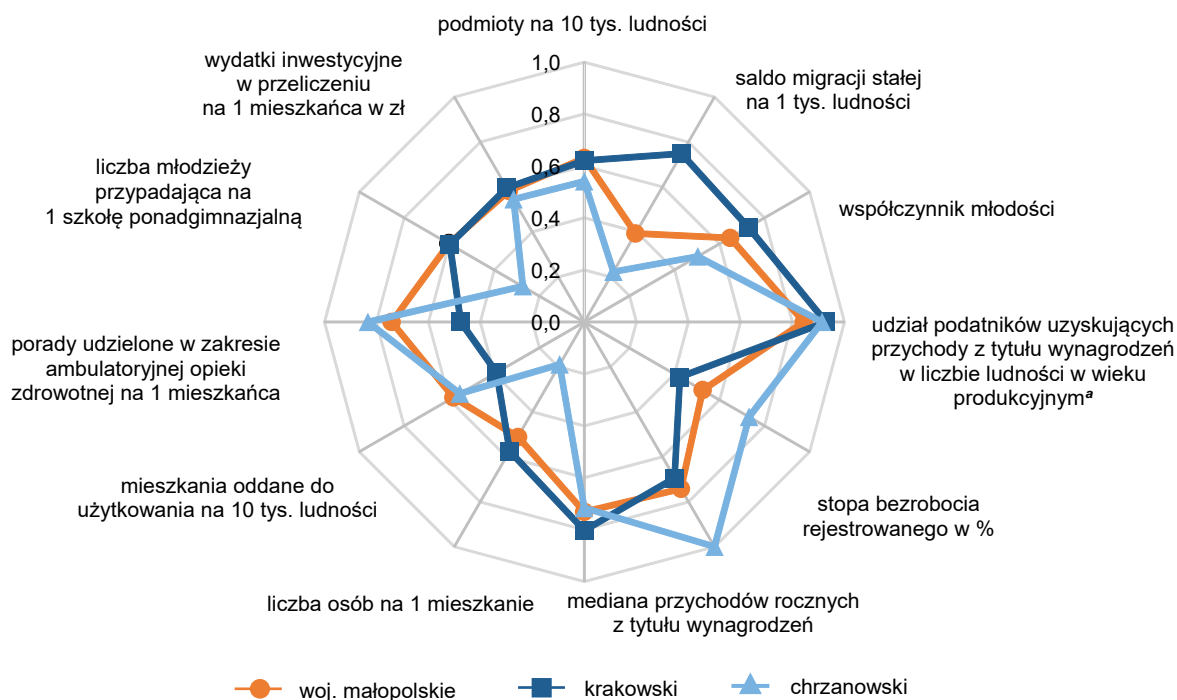
W drugiej grupie znalazły się powiaty z otoczenia Krakowa: krakowski, bocheński i myślenicki, dwa najbardziej zurbanizowane powiaty zachodniej części województwa oświęcimski i chrzanowski, oraz powiat tatrzański i Nowy Sącz. Warunki życia ludności w tych powiatach oscylowały wokół średniej wojewódzkiej. W powiatach widoczne jest zbliżenie niektórych cech, a dla pozostałych cech zachodzi komplementarność, pewne różnice cech niwelowane są przez inne – przeciwstawne.

Na przestrzeni omawianych lat większość powiatów tej grupy, oprócz Nowego Sącza oraz powiatów chrzanowskiego i oświęcimskiego należały do aktywnych demograficznie, zaludniających się. W następstwie procesów demograficznych zmieniła się struktura wieku ludności w powiatach. W 2015 r. powiaty: krakowski, bocheński, myślenicki określono jako młode demograficznie, a powiaty: oświęcimski i chrzanowski zaklasyfikowano do starzenia się demograficznego. Jedynie w powiecie tatrzańskim obserwowano stabilizację demograficzną. Statystyczny mieszkaniec powiatu chrzanowskiego w 2015 r. należał do najstarszych w tej grupie powiatów i miał 41,8 lat. Starszymi niż przeciętnie w województwie byli również mieszkańcy powiatów oświęcimskiego (40,5 lat) i Nowego Sącza (39,0 lat). Statystyczni mieszkańcy powiatu myślenickiego (36,2 lat) i bocheńskiego (36,8 lat) należeli do jednych z najmłodszych w województwie małopolskim.

W powiatach tej grupy, za wyjątkiem powiatu myślenickiego i tatrzańskiego, w 2014 r. udział osób mających przychody z tytułu wynagrodzeń w ludności w wieku produkcyjnym był wyższy niż w województwie (47,9%). W powiecie oświęcimskim wskaźnik osiągał najwyższą wartość w województwie (56,8%).

Mieszkańców powiatu chrzanowskiego i oświęcimskiego większe możliwości znalezienia pracy w sektorze przemysłowym nie chroniły przed bezrobociem. W wymienionych powiatach, a także w powiecie tatrzańskim odnotowano stosunkowo wysoką stopę bezrobocia, przekraczającą średnią wojewódzką. W powiatach bocheńskim, krakowskim, myślenickim i Nowym Sączu stopa bezrobocia była niższa niż przeciętna w województwie małopolskim.

Wykres 101. Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy II w 2015 r.

a Dane Ministerstwa Finansów - za 2014 r.

Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w większości powiatów grupy II, za wyjątkiem Nowego Sącza oraz powiatu tatrzańskiego była niższa od przeciętnej wartości wskaźnika dla województwa małopolskiego. Najniższą liczbę podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności odnotowano w powiecie bocheńskim.

Mediana rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń w większości powiatów tej grupy (za wyjątkiem tatrzańskiego, myślenickiego, bocheńskiego i Nowego Sącza) była wyższa niż przeciętna w województwie. Wartość wskaźnika w powiecie oświęcimskim przekroczyła o ponad 12% wartość mediany wojewódzkiej, natomiast w powiecie tatrzańskim była o ponad 26% niższa od mediany wojewódzkiej.

Udział beneficjentów pomocy społecznej w powiatach: myślenickim, bocheńskim i Nowym Sączu wyższy od średniej w województwie był zdeterminowany wyższą stopą bezrobocia lub wyższym udziałem dzieci i młodzieży do 17 lat w porównaniu do pozostałych powiatów grupy drugiej.

W większości powiatów grupy II (oprócz powiatu chrzanowskiego i Nowego Sącza) były skupione mieszkania o powierzchni większej niż średnio w województwie. Udział korzystających z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz gazowej w ogólnej liczbie ludności w powiatach chrzanowskim, oświęcimskim, krakowskim (za wyjątkiem sieci kanalizacyjnej) i w Nowym Sączu przekraczał odpowiednie przeciętne wskaźniki dla województwa małopolskiego, natomiast w powiecie myślenickim był niższy niż średnia wojewódzka. W powiecie tatrzańskim odnotowano bardzo niski udział korzystających z sieci gazowej. Pod względem wyposażenia w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne standard mieszkań zlokalizowanych w Nowym Sączu oraz w powiatach: chrzanowskim i oświęcimskim był znacznie wyższy w porównaniu do standardu statystycznego mieszkania w województwie.

Liczba porad udzielonych w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca w każdym z omawianych powiatów była niższa niż średnia w województwie, za wyjątkiem Nowego Sącza. Najmniejszą wartość wskaźnika grupy II odnotowano w powiecie krakowskim, gdyż mieszkańcy tego powiatu prawdopodobnie korzystali z usług lekarzy z pobliskiego Krakowa.

Powiaty tej grupy miały dużo mocnych stron wynikających z położenia geograficznego potencjału gospodarczego lub kondycji finansowej. Dalszy ich rozwój jest możliwy poprzez pokonanie słabych stron z wykorzystaniem szans jakie daje otoczenie.

III grupa

W trzeciej grupie znalazły się powiaty południowe i wschodnie województwa małopolskiego (gorlicki, limanowski, nowosądecki, nowotarski, brzeski, tarnowski), trzy powiaty zachodnie (olkuski, wadowicki, suski) oraz dwa powiaty położony w północnej części województwa (dąbrowski, proszowicki). W powiatach tarnowskim i nowosądeckim widoczne było oddziaływanie miast na prawach powiatu Tarnowa i Nowego Sącza. Mierniki warunków życia ludności w powiatach grupy III miały wartości poniżej średniej wojewódzkiej, co było następstwem relatywnie niskich wartości mierników dziedzin tematycznych (aktywności gospodarczej, zasobów ludzkich, zamożności mieszkańców, dostępności usług społecznych).

W latach 2011-2015 w powiatach: brzeskim, limanowskim, nowosądeckim, nowotarskim, suskim, tarnowskim i wadowickim odnotowano wzrost liczby ludności, a w pozostałych powiatach tej grupy tj. olkuskim i proszowickim wystąpił ubytek liczby ludności. Procesy demograficzne w powiatach ukształtowały odmienne struktury wiekowe mieszkańców. Statystyczni mieszkańcy powiatów olkuskiego i proszowickiego na koniec 2015 r. osiągnęli odpowiednio wiek 41,4 lat i 39,6 lat i byli najstarszymi w grupie III, natomiast przeciętny wiek w pozostałych powiatach był niższy od mediany wieku dla województwa (38,7 lat). Najniższy przeciętny wiek w województwie, około 35 lat, mieli mieszkańcy powiatu limanowskiego i nowosądeckiego. Na koniec omawianego okresu, większość powiatów tej grupy oprócz olkuskiego i proszowickiego zaklasyfikowano do młodych demograficznie. W powiecie dąbrowskim obserwowano stabilizację demograficzną.

We wszystkich powiatach grupy III, za wyjątkiem olkuskiego i wadowickiego udział osób uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był mniejszy niż przeciętny w województwie, a szczególnie niski wskaźnik odnotowano w powiecie dąbrowskim.

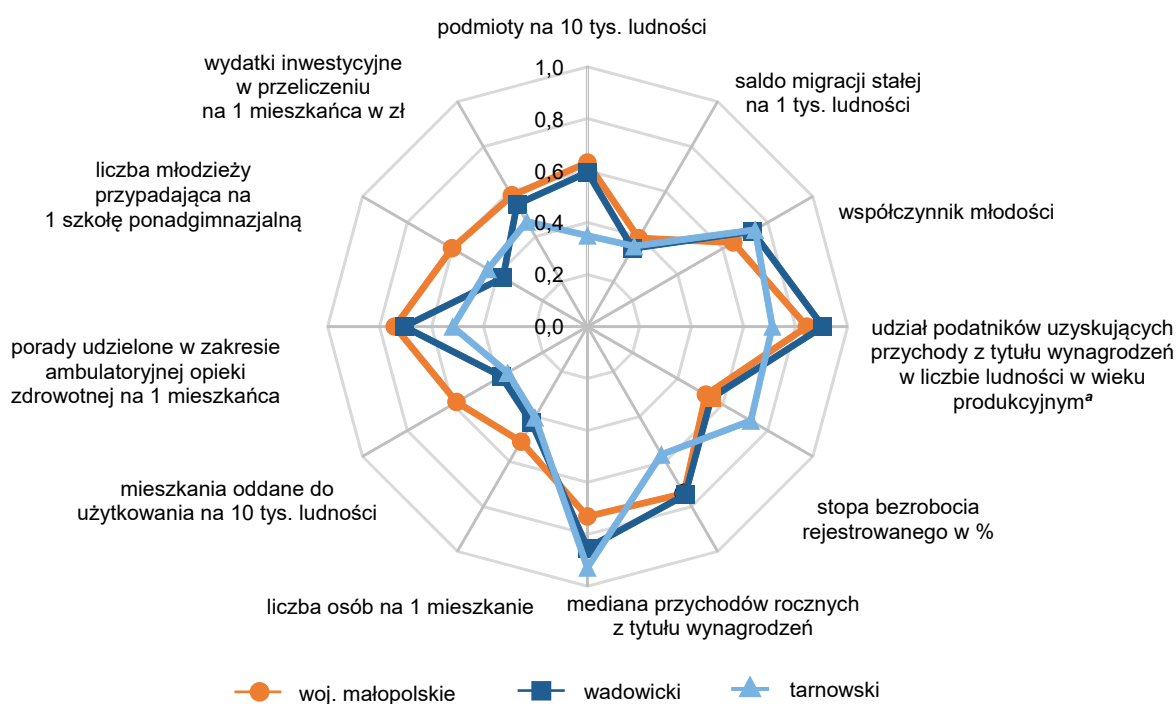
Stopa bezrobocia w większości powiatów (oprócz suskiego) kształtowała się na poziomie wyższym niż w województwie. Najtrudniej było znaleźć pracę mieszkańcom powiatu dąbrowskiego i limanowskiego z wysoką stopą bezrobocia przy równoczesnym wysokim udziale długotrwale bezrobotnych. Na poziom bezrobocia w powiatach o niskiej urbanizacji wpływają małe możliwości zatrudnienia poza rolnictwem. Wysokie bezrobocie wynika często z bierności i poczucia braku nadziei wśród bezrobotnych o niskich kwalifikacjach zawodowych. Utrzymujący się w ostatnich latach na tych terenach relatywnie wysoki poziom bezrobocia świadczy o dużych trudnościach wyjścia z niekorzystnej sytuacji ekonomicznej.

Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności we wszystkich powiatach tej grupy była niższa niż przeciętna w województwie. Działalność zwykle była prowadzona w powiązaniu z miejscowym rynkiem pracy i oparta na zasobach danego terenu, niejednokrotnie na lokalnych tradycjach rzemieślniczych i handlowych. W większości powiatów brakowało dużych inwestycji, a jedynie podmioty małe i średnie osób fizycznych stwarzały szanse gospodarczego rozwoju.

Wśród powiatów grupy III mediana rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń przekraczała przeciętną w województwie jedynie w powiecie olkuskim (o 11,0%). W pozostałych powiatach była niższa niż przeciętna w województwie, w powiecie tarnowskim o ponad 12%, a w powiecie nowotarskim o blisko 30%.

Stosunkowo niski odsetek osób korzystających z pomocy społecznej (poniżej średniej wojewódzkiej) odnotowano w powiatach: wadowickim, olkuskim i nowotarskim. W pozostałych powiatach grupy III wysokie bezrobocie lub duży udział osób na utrzymaniu nie gwarantował wystarczająco wysokich dochodów na osobę w gospodarstwie domowym, co miało wpływ na wysoki udział osób ubogich korzystających z pomocy społecznej. W powiatach: limanowskim, gorlickim, nowosądeckim i dąbrowskim odnotowano najwyższy w województwie wskaźnik zasięgu ubogich korzystających z pomocy społecznej.

Wykres 102. Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy III w 2015 r.

a Dane Ministerstwa Finansów - za 2014 r.

Liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie w powiatach tej grupy była większa niż średnia w województwie. Udział korzystających z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej był zróżnicowany. Udział korzystających z sieci wodociągowej wyższy niż przeciętny w województwie odnotowano jedynie w powiatach: olkuskim, dąbrowskim i proszowickim, w powiecie wadowickim wskaźnik ten był podobny do wskaźnika w województwie, a w powiatach podregionu nowosądeckiego grupy III był zdecydowanie niższy. We wszystkich powiatach tej grupy udział korzystających z sieci kanalizacyjnej był niższy niż średnia wojewódzka. Bardzo niski udział korzystających z sieci gazowej odnotowano w powiecie suskim, wyraźnie niższy od średniej dla województwa był również w powiatach nowotarskim i proszowickim. Wyposażenie mieszkań w instalacje gazowe w powiatach podgórskich było niskie, ze względu na ukształtowanie terenu.

We wszystkich powiatach grupy III liczba porad udzielonych w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca była niższa niż średnia wojewódzka (8,2). W powiatach: tarnowskim, nowosądeckim i nowotarskim odnotowano najniższe wskaźniki. Faktyczna dostępność do lekarzy w tych powiatach była jednak o wiele lepsza, ze względu na sąsiedztwo Tarnowa i Nowego Sącza i korzystanie z usług lekarzy w tych miastach. Liczba miejsc w przedszkolach przypadająca na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat była mniejsza od średniej wojewódzkiej (642 miejsca na 1 tys. dzieci) w większości powiatów grupy III, oprócz olkuskiego. Liczba uczniów przypadających na 1 szkołę ponadgimnazjalną była większa niż średnia wojewódzka w powiatach: olkuskim, suskim i limanowskim.

Powiaty grupy III mają przewagę słabych stron nad mocnymi. Podstawowe problemy obszarów wiejskich związane były z niskim poziomem aktywności gospodarczej i wysokim bezrobociem. Poprawa poziomu życia ludności w powiatach młodych demograficznie jest możliwa poprzez edukację młodzieży z obszarów wiejskich oraz uruchomienie przedsięwzięć inwestycyjnych.

IV grupa

W IV grupie znalazł się rolniczy powiat miechowski położony w północnej części województwa małopolskiego, pozbawiony oddziaływania silnych ośrodków miejskich. Miernik warunków życia ludności w powiecie miechowskim miał wartość znacznie poniżej średniej wojewódzkiej, co było następstwem niskich wartości mierników dziedzin tematycznych (aktywności gospodarczej, zasobów ludzkich, zamożności mieszkańców, dostępności usług społecznych).

W latach 2011-2015 w powiecie miechowskim odnotowano ubytek liczby ludności. W końcu omawianego okresu, zgodnie z klasyfikacją Osanna powiat miechowski zaliczono do powiatów starzenia demograficznego. Statystyczny mieszkaniec osiągnął wiek 41,2 lat.

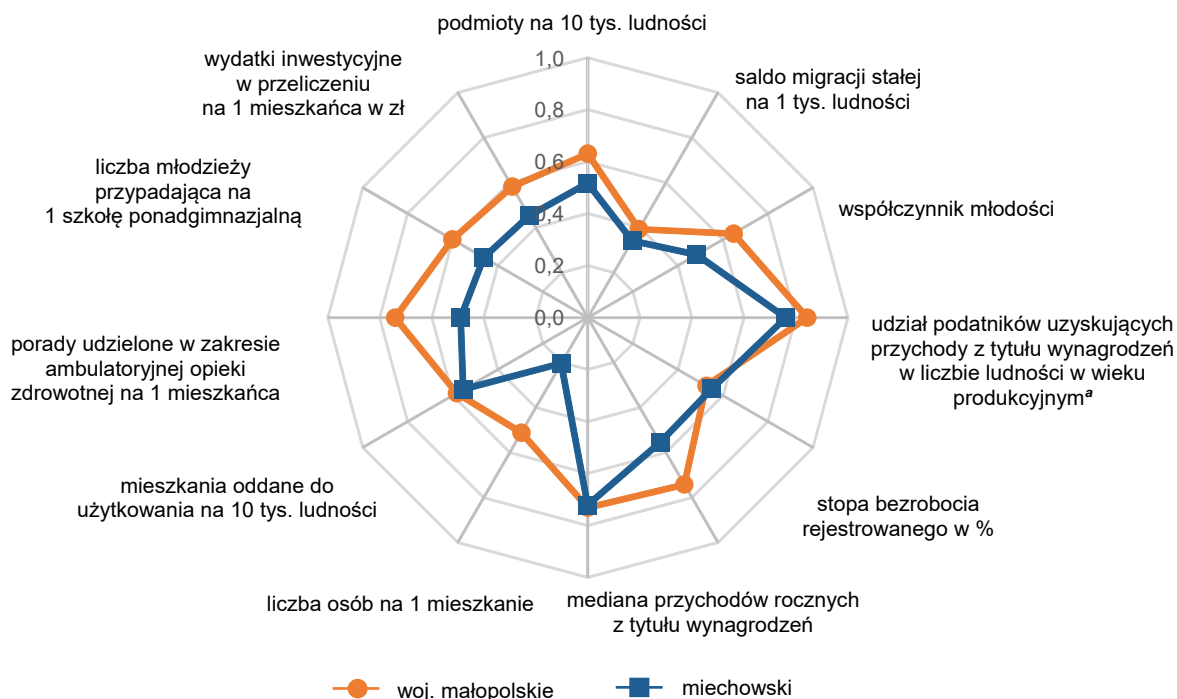
W 2015 r. powiecie miechowskim odnotowano niski wskaźnik podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności, który wynosił 885 podmiotów. Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie osób w wieku produkcyjnym nie przekraczał wskaźnika wojewódzkiego (43,2%), a stopa bezrobocia wynosiła 8,8%. Przeciętny przychód z tytułu wynagrodzeń był niższy niż średnia wojewódzka i wynosił 26,3 tys. zł.

Stopa bezrobocia niewiele wyższa niż średnio w województwie oraz niski udział osób w wieku przedprodukcyjnym przyczyniły się do niższego niż przeciętnie w województwie udziału ubogich korzystających z pomocy społecznej (3,8%).

Wskaźniki zagęszczenia ludności w mieszkaniach były niższe od średnich wojewódzkich a przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę była wyższa. Wyższy też niż średni w województwie był udział korzystających z sieci wodociągowej, natomiast na niższym poziomie niż średnia wojewódzka kształtował się udział korzystających z sieci gazowej i z sieci kanalizacyjnej.

W powiecie miechowskim liczba porad udzielonych w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca była niższa niż średnia w województwie. Dostępność usług w zakresie edukacji kształtowała się na wyższym poziomie niż przeciętna w województwie.

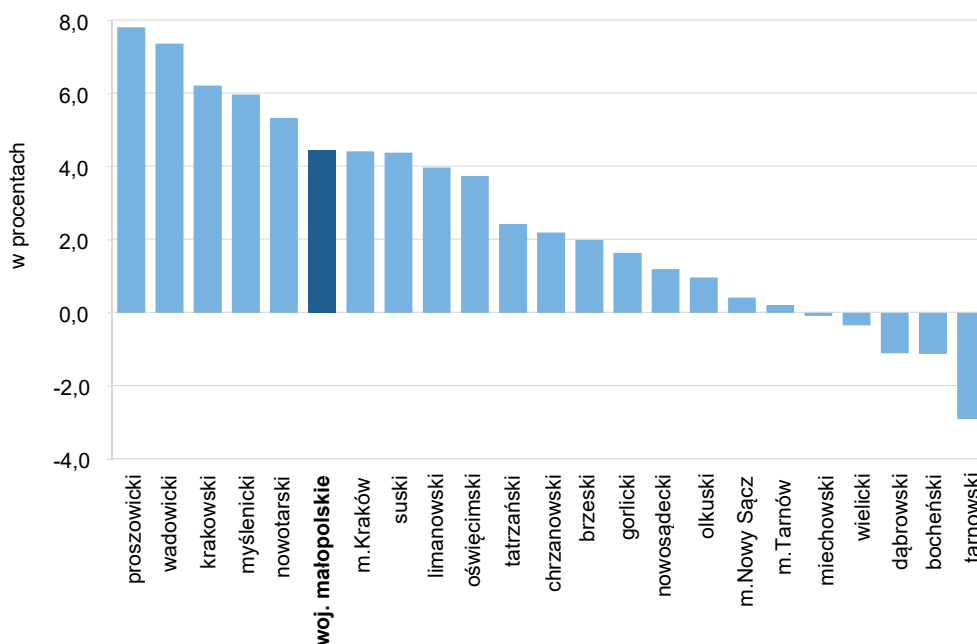
Wykres 103. Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy IV w 2015 r.

a Dane Ministerstwa Finansów - za 2014 r.

Ze względu na słabszy potencjał rozwojowy, niezadowalającą sytuację ekonomiczną, mniej przychylnie otoczenie szanse rozwojowe powiatu miechowskiego są słabe. Dla tego powiatu istotne jest zminimalizowanie zagrożeń.

Wykres 104. Zmiany miernika warunków życia ludności w 2015 r. w stosunku do 2011 r.

Tabl. 3. Grupy powiatów według miernika warunków życia ludności

		2011			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2015	GRUPA I	m. Kraków m. Tarnów wielicki			
	GRUPA II		bocheński chrzanowski krakowski m. Nowy Sącz myślenicki oświęcimski tatrzański		
	GRUPA III			brzeski dąbrowski gorlicki limanowski nowosądecki nowotarski olkuski suski tarnowski wadowicki	
	GRUPA IV				proszowicki miechowski

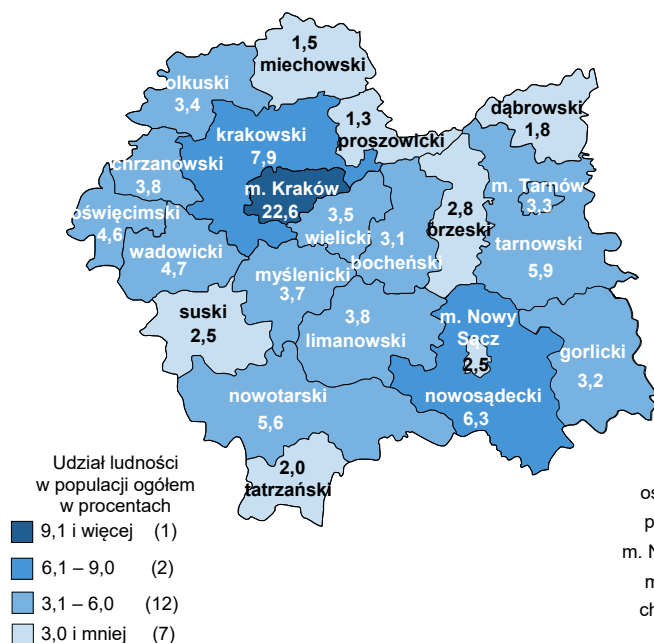
2.2. ZASOBY LUDZKIE

2.2.1. Stan ludności i jego zmienność

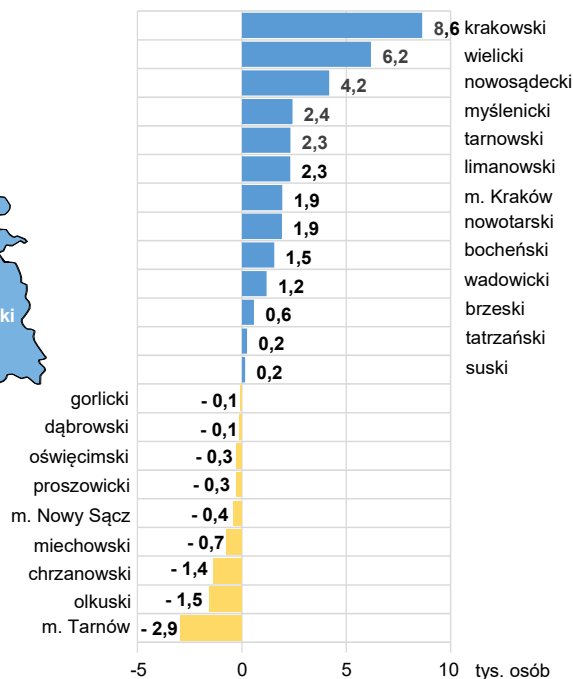
W 2015 r. w województwie małopolskim spośród powiatów, najliczniejszym pod względem ludności był Kraków liczący 761,1 tys. mieszkańców, co stanowiło 22,6% ogółu ludności województwa. Kolejne największe pod względem liczby ludności powiaty to: krakowski z liczbą mieszkańców 270,5 tys. (tj. 8,0% ludności województwa) i nowosądecki z liczbą mieszkańców 212,9 tys. (ponad 6%). Do powiatów, w których liczba ludności nie przekraczała 60 tys. mieszkańców, a udział w ludności ogółem był mniejszy od 2% należały powiaty: dąbrowski, miechowski i proszowicki.

Zmiany w rozwoju ludności zaobserwowane w latach 2011-2015 były zróżnicowane w poszczególnych powiatach. W większości (w 13 powiatach) odnotowano przyrost rzeczywisty ludności. Najwyższy wystąpił w powiecie krakowskim o 8,6 tys. osób oraz w wielickim o 6,2 tys. osób. Spadek liczby mieszkańców wystąpił w siedmiu powiatach: olkuskim, chrzanowskim, miechowskim, proszowickim, oświęcimskim, dąbrowskim i gorlickim oraz w dwóch miastach na prawach powiatu: Tarnowie i Nowym Sączu.

Mapa 14. Udział ludności powiatu do ludności ogółem województwa w latach 2011-2015

Wykres 105. Przyrost rzeczywisty liczby ludności 2015 r. w stosunku do 2011 r. wzrost/spadek

W latach 2011-2015, w większości powiatów ziemskich obserwowano z roku na rok spadek udziału liczby mieszkańców miast przy równoczesnym wzroście liczby ludności wiejskiej. Do najmniej zurbanizowanych należały powiaty: tarnowski i krakowski, gdzie na koniec 2015 r. w miastach mieszkało odpowiednio 12,0% i 16,6% ogółu ich mieszkańców. Najwięcej ludności miejskiej liczyły powiaty: chrzanowski (62,0%) i oświęcimski (53,3%).

Przez cały pięcioletni okres prawie we wszystkich powiatach utrzymywała się niewielka przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn, a w końcu 2015 r. już w każdym z powiatów odnotowano przewagę liczebną kobiet nad mężczyznami. Najwyższą dysproporcję płci, przewyższającą średnią w województwie, zaobserwowano w Krakowie, gdzie współczynnik feminizacji wynosił 114, w Tarnowie - 112 i Nowym Sączu - 109 kobiet oraz w powiecie tatrzańskim - 108 kobiet na 100 mężczyzn.

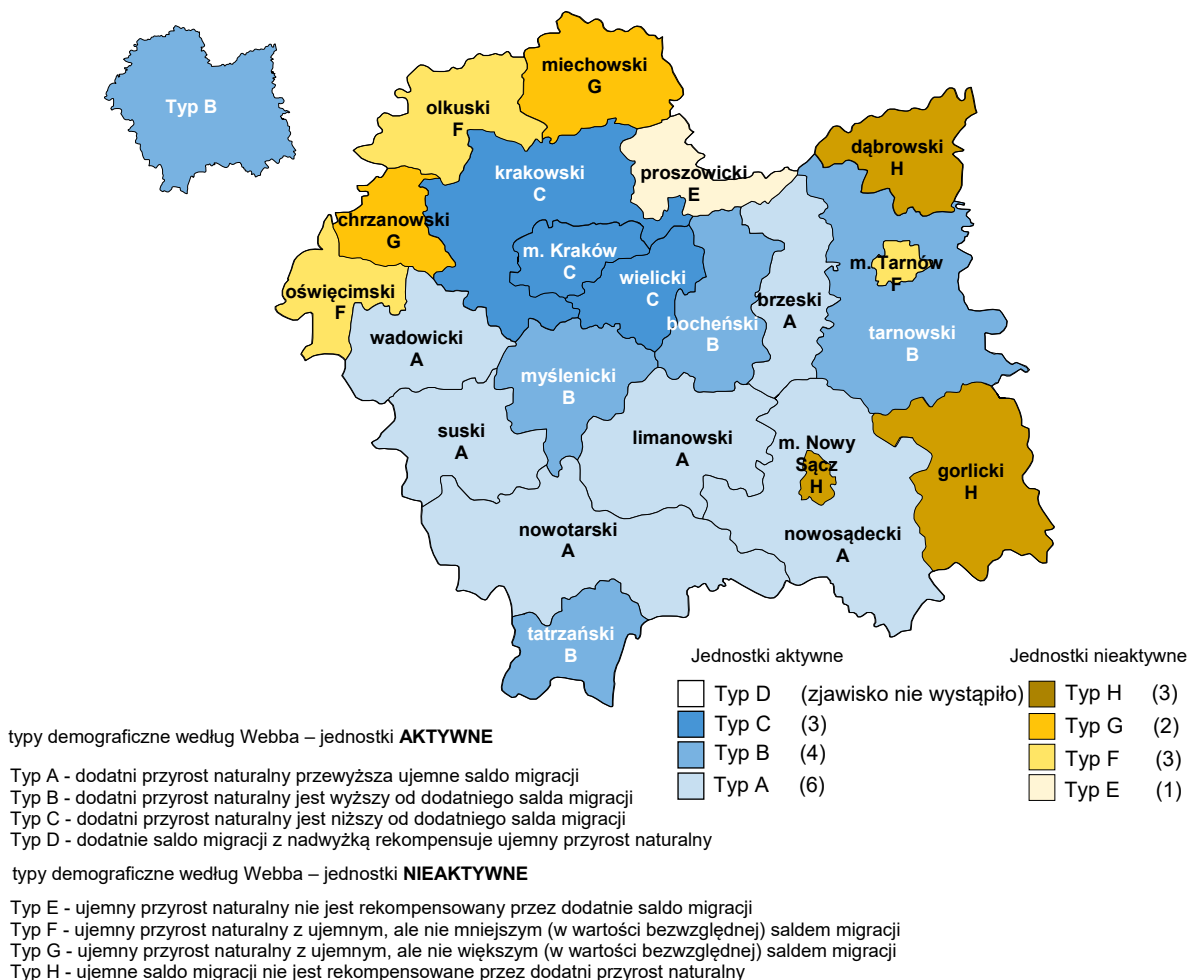
Rzeczywisty przyrost ludności jest wypadkową trzech czynników – przyrostu naturalnego, salda migracji stałej i różnicy w saldzie migracji czasowej. Z wyżej wymienionych czynników, pierwsze dwa stanowiły podstawę typologii demograficznej jednostek przestrzennych według J. W. Webba.

Obserwacja zależności między przyrostem naturalnym i saldem migracji stałej pozwoliła na ocenę występowania w danym powiecie określonego typu przyrostu lub ubytku rzeczywistego ludności. W latach 2011-2015, spośród 22 powiatów województwa małopolskiego ponad połowę powiatów zakwalifikowano do aktywnych demograficznie, czyli zaludniających się (typ A, typ B, typ C). Pozostałe powiaty zaliczono do nieaktywnych demograficznie (typ E, typ F, typ G, typ H).

Przewaga przyrostu naturalnego nad ubytkiem migracyjnym (typ A) wystąpiła w sześciu powiatach: brzeskim, limanowskim, nowosądeckim, nowotarskim, suskim i wadowickim.

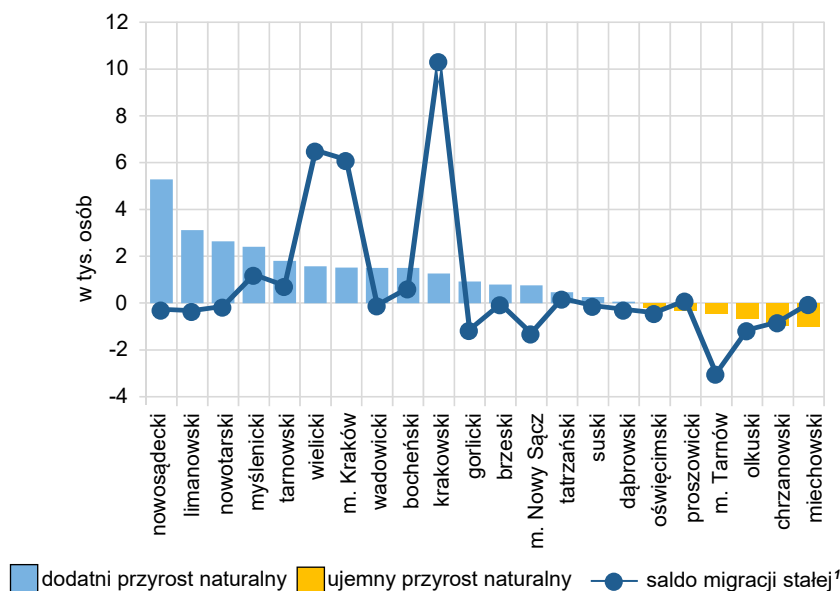
Niekorzystnie usytuowały się powiaty: gorlicki, dąbrowski i Nowy Sącz, w których ujemne saldo migracji nie było rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny (typ H).

Mapa 15. Typologia demograficzna powiatów według Webba w latach 2011-2015

W omawianych latach, w większości powiatów obserwowano nadwyżkę liczby urodzeń nad liczbą zgonów. Najwyższe wartości odnotowano w powiatach: nowosądeckim, limanowskim i nowotarskim (odpowiednio 5,3 tys. osób; 3,1 tys. osób; 2,7 tys. osób). Liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń w sześciu powiatach, najniższe wartości przyrostu naturalnego odnotowano w powiecie chrzanowskim i miechowskim (minus 1,0 tys. osób).

Wykres 106. Przyrost naturalny i saldo migracji stałej w latach 2011-2015

¹ Do sumarycznego salda migracji stałej wliczono 2015 r., uwzględniając migracje zagraniczne za 2014 r.

Lata 2011-2015 to w dalszym ciągu okres intensywnych migracji ludności na pobyt stały zarówno wewnętrznych (międzypowiatowych) jak też zewnętrznych.

Największy napływ migracyjny odnotowano w powiatach: krakowskim i wielickim, gdzie saldo migracji stałej w latach 2011-2015 wynosiło odpowiednio 10,3 tys. i 6,5 tys. osób. Największy odpływ migracyjny w tym okresie wystąpił w powiatach: gorlickim i olkuskim (odpowiednio minus 1,1 tys.) oraz w dwóch miastach na prawach powiatu: Tarnowie i Nowym Sączu (odpowiednio minus 3,0 tys. i minus 1,3 tys.).

Znaczną część migracji stanowiły migracje zagraniczne. Ze względu na brak danych za 2015 r. dotyczących emigracji i imigracji w analizie uwzględniono migracje zagraniczne w latach 2011-2014.

W tym okresie w 14-tu powiatach odnotowano nadwyżkę odpływu emigrantów nad napływem imigrantów. Najniższe saldo odnotowano w Tarnowie (minus 1 001 tys. osób). Odwrotną tendencję obserwowano w Krakowie, w których saldo migracji osiągało najwyższe wartości dodatnie (plus 561 osób). Większość osób emigrowało do krajów europejskich.

Niezależnie od emigracji zagranicznej na pobyt stały, znaczna liczba mieszkańców każdego powiatu przebywała za granicą czasowo, powyżej 3-miesiący. Zbiorowość emigrantów czasowych obejmuje zarówno tych, którzy nie dokonali wymeldowania na pobyt czasowy jak i tych, którzy nie zgłosili wyjazdu, niezależnie od faktu przebywania za granicą od wielu lat. Skala tej migracji może być szacowana tylko w ramach powszechnych spisów ludności.

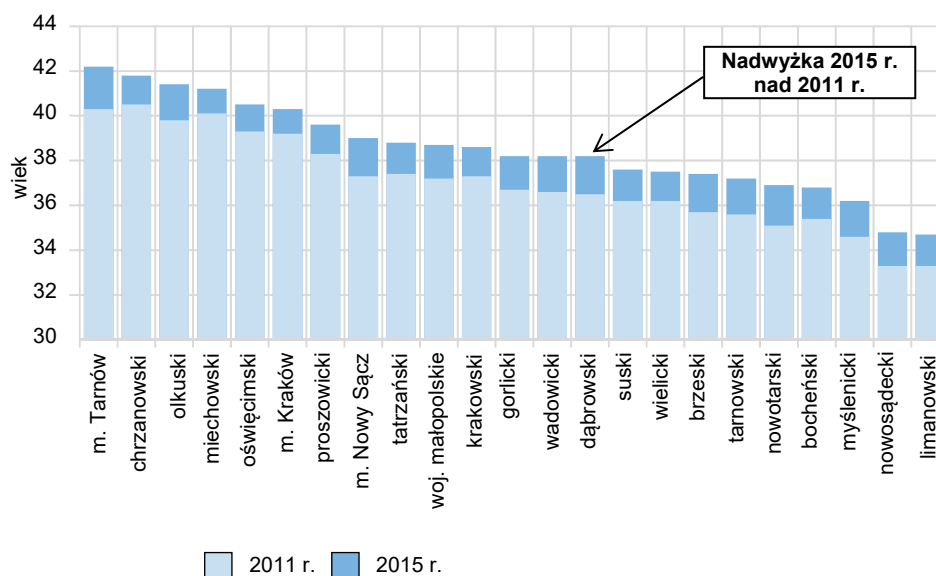
Migracje, których dokonują głównie osoby w wieku produkcyjnym, odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu się struktur wiekowych w obszarach napływu i odpływu migracyjnego.

2.2.2. Starzenie się ludności i tempo tego procesu

W powiatach województwa małopolskiego obserwuje się stały, powolny proces starzenia się populacji. Jednym z wyznaczników procesu starzenia się mieszkańców jest mediana wieku.

W powiatach: limanowskim i nowosądeckim mieszkańcy byli statystycznie najmłodsi, z najniższą w województwie medianą wieku 35 lat. W grupie powiatów, w których mediana wieku przekroczyła 40 lat, znalazły się cztery: chrzanowski, miechowski, olkuski i oświęcimski. W końcu 2015 r. wśród powiatów najstarszymi mieszkańcami województwa byli Tarnowianie z medianą wieku 42 lata.

Wykres 107. Mediana wieku

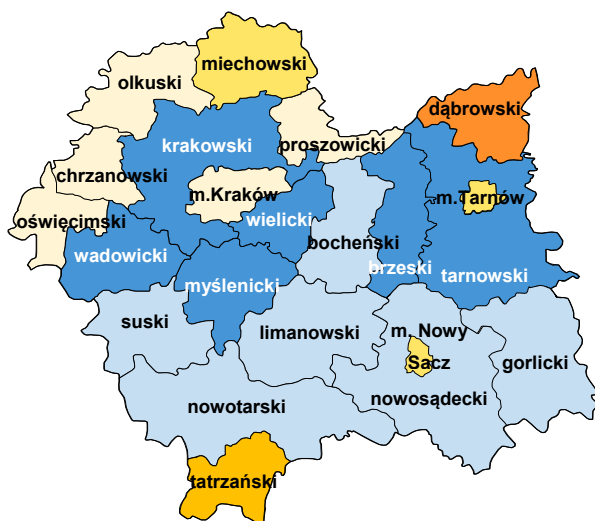
Najszybszy proces starzenia się ludności obserwowano w Tarnowie oraz w powiecie nowotarskim. W 2015 r. w porównaniu z 2011 r., statystyczny mieszkaniec tych powiatów był o blisko 2 lata starszy. W omawianym okresie najwolniejszy proces starzenia się ludności obserwowano w Krakowie i powiecie miechowskim (różnica mediany wieku wynosiła ponad 1 rok).

Proces starzenia się populacji ma odzwierciedlenie w strukturach ludności według ekonomicznych grup wieku.

Typologia trójkąta Osanna⁵⁹, która uwzględnia strukturę grup wieku w końcu omawianego okresu pozwoliła na zakwalifikowanie połowy powiatów województwa małopolskiego do młodych demograficznie. Oznacza to, że udział dzieci i młodzieży był większy od przeciętnego w województwie (18,9%) a udział ludności w wieku 65 lat i więcej był mniejszy od przeciętnego o 15,3%. Powiaty młode demograficznie to powiaty sąsiadujące z Krakowem oraz powiaty położone w południowej i wschodniej części województwa. Do typów V i VI oznaczających starzenie się demograficzne należało pięć powiatów położonych w północnej części województwa oraz trzy miasta na prawach powiatu: Kraków, Nowy Sącz i Tarnów. W tych powiatach udział dzieci i młodzieży był mniejszy od przeciętnego w województwie a udział osób w wieku poprodukcyjnym wyższy niż przeciętny w województwie. Powiat dąbrowski i powiat tatrzański wykazały się stabilizacją demograficzną.

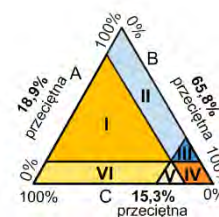
⁵⁹ Patrz uwagi metodyczne str. 31.

Mapa 16. Klasyfikacja powiatów według grup wieku – Trójkąt Osanna w 2015 r.

Udział ludności
 A - w wieku 0-17 lat
 B - w wieku 18-64 lat
 C - w wieku 65 lat i więcej

- Typy demograficzne**
- młodość demograficzna**
 Typ II A >18,9%; B <65,8%; C <15,3% (6)
 Typ III A >18,9%; B >65,8%; C <15,3% (6)
- stabilizacja demograficzna**
 Typ I A >18,9%; B <65,8%; C >15,3% (1)
 Typ IV A <18,9%; B >65,8%; C <15,3% (1)
- starzenie się demograficzne**
 Typ V A <18,9%; B >65,8%; C >15,3% (5)
 Typ VI A <18,9%; B <65,8%; C >15,3% (3)

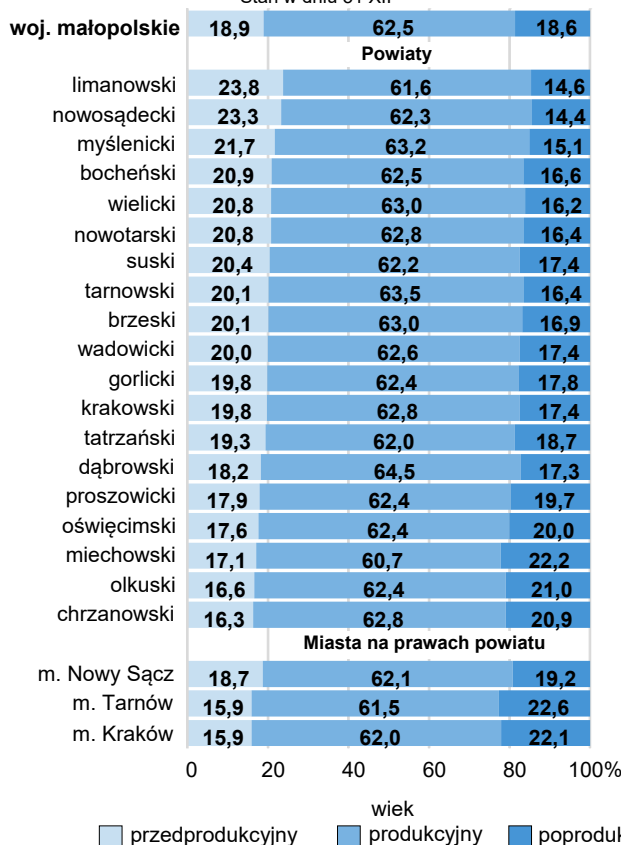
W 2015 r. w porównaniu do 2011 r. we wszystkich powiatach województwa małopolskiego z wyjątkiem m. Krakowa odnotowano spadek udziału dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie ludności. Wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym obserwowano w każdym powiecie.

W 2015 r. wśród powiatów ziemskich największy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności wystąpił w powiecie miechowskim (22,2%). Stosunkowo wysokie udziały tej grupy ludności (w granicach 19,7% do 21,0%) odnotowano w powiatach: proszowickim, oświęcimskim, olkuskim i chrzanowskim.

We wszystkich miastach na prawach powiatu odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności był wyższy od średniej wojewódzkiej. W Nowym Sączu odnotowano - 19,2%, natomiast w Tarnowie i Krakowie udziały były najwyższe w województwie i wynosiły odpowiednio 22,6% i 22,1%.

Wykres 108. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w powiatach w 2015 r.

Stan w dniu 31 XII

a W powyższym wykresie powiaty uporządkowano według malejącego odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Zmiany w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku znajdują odzwierciedlenie we współczynniku obciążenia demograficznego. Rozpiętość tego współczynnika w 2015 r. wahała się od 55 osób w powiecie dąbrowskim do 65 osób w powiecie miechowskim. W miastach na prawach powiatu wartość współczynnika była wyższa od wojewódzkiego i wynosiła w Tarnowie 63 osoby, natomiast w Krakowie i Nowym Sączu obciążenie demograficzne utrzymało się na podobnym poziomie - współczynnik wynosił odpowiednio 61 osób.

We wszystkich miastach na prawach powiatu (Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie) oraz powiatach: miechowskim, chrzanowskim, olkuskim, oświęcimskim i proszowickim wskaźnik obciążenia dla wieku poprodukcyjnego był wyższy niż dla wieku przedprodukcyjnego, co oznacza mniejszą liczbę osób, które będą wchodzić na rynek pracy od liczby ludności, która rynek ten już opuściła.

Na tempo starzenia się ludności ma wpływ między innymi spadek dzietności kobiet, co skutkuje obserwowaną z roku na rok mniejszą liczbą urodzeń. W 2015 r. w stosunku do 2011 r. odnotowano w większości powiatów spadek wartości współczynników płodności i dzietności. Współczynniki wzrosły jedynie w czterech powiatach: chrzanowskim, dąbrowskim, myślenickim i oświęcimskim oraz w dwóch miastach na prawach powiatu: Krakowie i Nowym Sączu. Nieznaczny wzrost współczynnika dzietności nie zagwarantował jednak prostej zastępowalności pokoleń.

Dzietność kobiet w znacznym stopniu uwarunkowana była liczbą zawieranych związków małżeńskich. W końcu omawianego okresu, wśród powiatów ziemskich najwyższy współczynnik natężenia małżeństw - 6,1‰ odnotowano w powiecie limanowskim. Równie wysokie poziomy natężenia - bliskie 6‰ wystąpiły w powiatach: brzeskim, nowosądeckim i bocheńskim. Zdecydowanie mniej zawartych małżeństw na 1 tys. ludności przypadało w powiecie tatrzańskim (4,7‰). W miastach na prawach powiatu współczynnik wynosił odpowiednio w Nowym Sączu - 5,6‰, w Krakowie - 4,9‰, a najniższe natężenie wystąpiło w Tarnowie - 4,3‰.

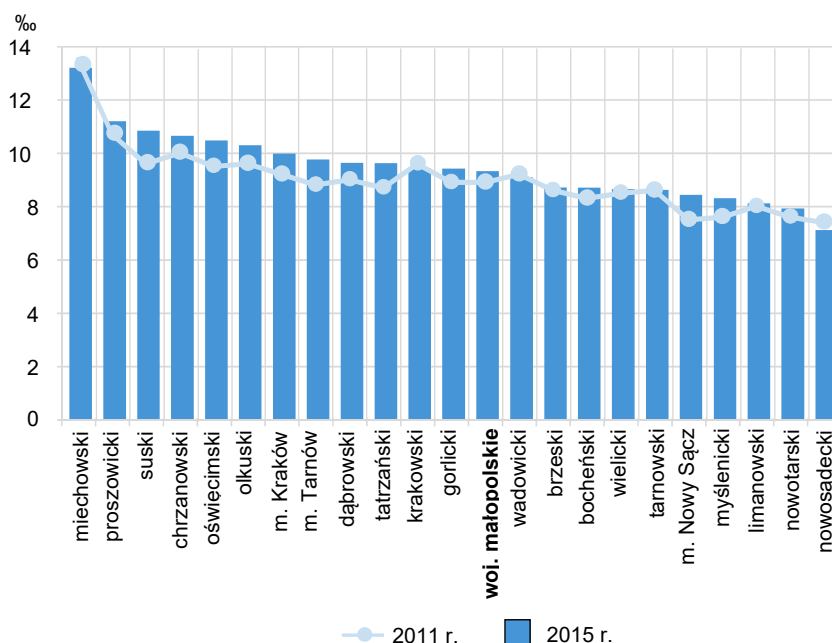
W 2015 r. porównaniu do 2011 r. w większości powiatów odnotowano spadek liczby zawieranych małżeństw. W pięciu powiatach: brzeskim, dąbrowskim, nowotarskim i Krakowie zaobserwowano niewielki wzrost, a największy – o ponad 8% w Nowym Sączu.

W omawianym okresie, w 11-tu powiatach województwa spadła liczba rozwodów, w tym najwyższy spadek – o około 17% odnotowano w powiecie oświęcimskim i w Krakowie. Niekorzystną sytuację zaobserwowano w powiatach: gorlickim, tatrzańskim i limanowskim, gdzie w każdym z nich na rozpad małżeństwa zdecydowało się o ponad połowa par więcej w 2015 r. niż w 2011 r.

2.2.3. Stan zdrowia ludności

Podobnie jak w 2011 r., w 2015 r. w województwie małopolskim na każdy 1 tys. mieszkańców przypadało 9 zgonów. Wskaźnik umieralności kobiet w 2015 r. wynosił 8,8‰ (w 2011 r. 8,3‰) i był niższy niż u mężczyzn zarówno w 2011 r. (9,6‰) jak i w 2015 r. (9,8‰). W układzie przestrzennym w 2015 r. najwyższy współczynnik umieralności ogółem wystąpił w powiatach: miechowskim - 13,2‰ (2011 r. - 13,5‰), proszowickim - 11,2‰ (2011 r. - 10,7‰), i suskim - 10,8‰ (2011 r. - 9,6‰). W powiatach: nowotarskim i nowosądeckim odnotowano najniższą wartość współczynnika umieralności - poniżej 7,9‰.

Wykres 109. Współczynnik umieralności

W większości powiatów województwa małopolskiego w latach 2011-2015 zaobserwowano pozytywne zjawisko spadku liczby zgonów niemowląt przypadających na każdy 1 tys. żywo urodzonych dzieci. W 2015 r. w powiatach: dąbrowskim i miechowskim nie wystąpiły zgony niemowląt, najniższe wskaźniki - poniżej 2,0‰ odnotowano w powiatach: nowotarskim, oświęcimskim, bocheński, gorlickim i krakowskim, natomiast najwyższą wartość wskaźnika - 8,7‰ odnotowano w powiecie tatrzańskim. W 2011 r. w mieście Nowy Sącz nie odnotowano zgonów niemowląt, w pozostałych powiatach wskaźnik ten kształtował się na poziomie od 2,1‰ w Tarnowie do 7,5‰ w powiecie dąbrowskim na każdy 1 tys. urodzeń żywych.

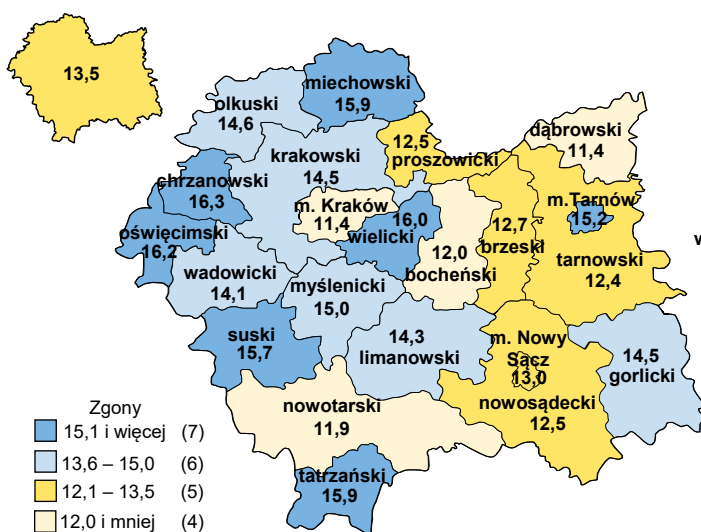
W latach 2011-2015 w populacji osób pomiędzy 15 a 59 rokiem życia w większości powiatów województwa małopolskiego zaznaczył się spadek liczby zgonów przypadających na 10 tys. osób. W 2015 r. najkorzystniejszą sytuację zaobserwowano w powiatach: nowotarskim i dąbrowskim, oraz w Krakowie, w których na 10 tys. ludności w tym wieku przypadało mniej niż 12 zgonów. Najwyższe natężenie umieralności odnotowano w powiatach: chrzanowskim i oświęcimskim, w których wskaźnik osiągnął wartość powyżej 16 zgonów, przy średniej wojewódzkiej 14 zgonów.

W układzie przestrzennym w strukturze przyczyn zgonów w 2014 r.⁶⁰, najwyższy udział stanowiły zgony z powodu chorób układu krążenia, od 42,6% w powiecie tatrzańskim do 57,6% w powiecie olkuskim, przy wskaźniku wojewódzkim – 50,1%. Znaczącym zagrożeniem życia okazały się nowotwory – udział zgonów z tej przyczyny ukształtował się na poziomie od 23,6% w powiecie miechowskim do 30,6% w powiecie dąbrowskim, i 31,2% w Tarnowie. Dla porównania wskaźnik dla województwa wynosił 27,4%. Podobna struktura przyczyn zgonów w powiatach województwa małopolskiego wystąpiła w 2011 r. - najczęstszymi przyczynami zgonów były wtedy choroby układu krążenia (od 30% do 55%) i nowotwory (od 21% do 32%).

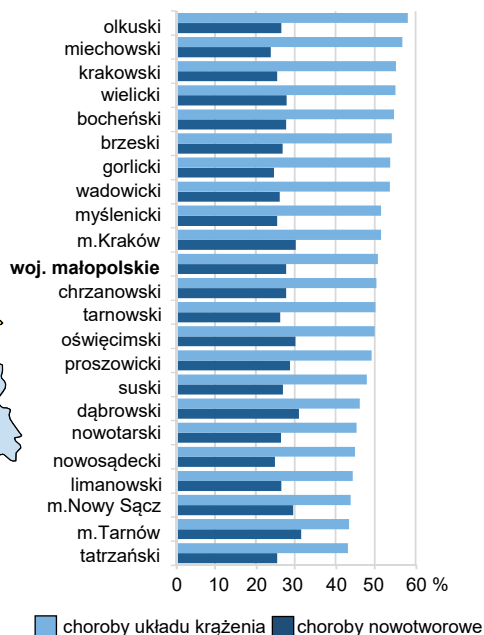
⁶⁰ Ostatnio dostępne dane z kart zgonu za 2014 r.

We wszystkich powiatach województwa małopolskiego obserwuje się pozytywną tendencję wzrostową liczby osób w wieku powyżej 80 lat, która niewątpliwie świadczy o poprawie ogólnego stanu zdrowia ludności. W 2015 r. na każdy 1 tys. osób przypadało od około 34 osób w wieku 80 lat i więcej w powiatach: nowosądeckim, myślenickim, limanowskim, wielickim i nowotarskim do 51 osób w powiecie miechowskim. W 2011 r. wartość tego wskaźnika kształtowała się na znacznie niższym poziomie - od 28 do 53 osób.

Mapa 17. Zgony osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności w 2015 r.

Wykres 110. Zgony według wybranych przyczyn w ogólnej liczbie zgonów w 2014 r.

Na stan zdrowia ludności wpływają również warunki wykonywania pracy. Są one mierzone liczbą osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia w przeliczeniu na 1 tys. zatrudnionych w zbiorowości objętej badaniem. W 2015 r. rozpiętość wskaźnika zagrożenia w powiatach województwa małopolskiego była relatywnie duża. Najniższy wskaźnik zatrudnionych w warunkach zagrożenia odnotowano w powiatach: dąbrowskim i tarnowskim - 25 osób oraz w powiecie miechowskim - 30 osób. Najwyższy stopień zagrożenia dla zdrowia na stanowiskach pracy, ponad 2-krotnie przewyższający wskaźnik dla województwa wynoszący 66 osób, odnotowano w powiatach: chrzanowskim (154 osoby), brzeskim (129 osób) i oświęcimskim (120 osób).

2.2.4. Rynek pracy

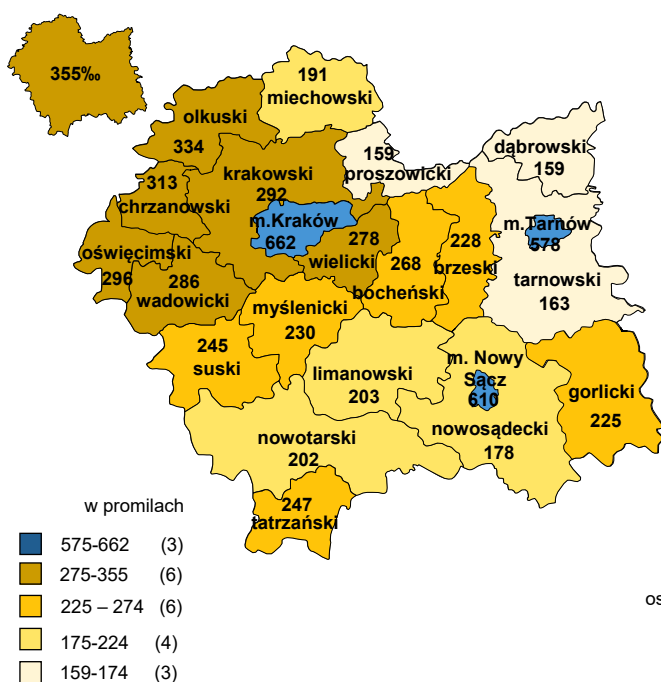
Aktywność zawodowa ludności i pracujący⁶¹

W okresach międzypisowych ocenę aktywności zawodowej ludności według powiatów można przeprowadzić na podstawie wyników badań GUS ze sprawozdawczości zakładów pracy, zatem liczba pracujących (czyli główna składowa aktywnych zawodowo) w danym powiecie jest ujmowana według miejsca pracy. O ile w przypadku pracujących w rodzinnych gospodarstwach rolnych można przyjąć, że miejsce zamieszkania i miejsce pracy jest w tej samej jednostce

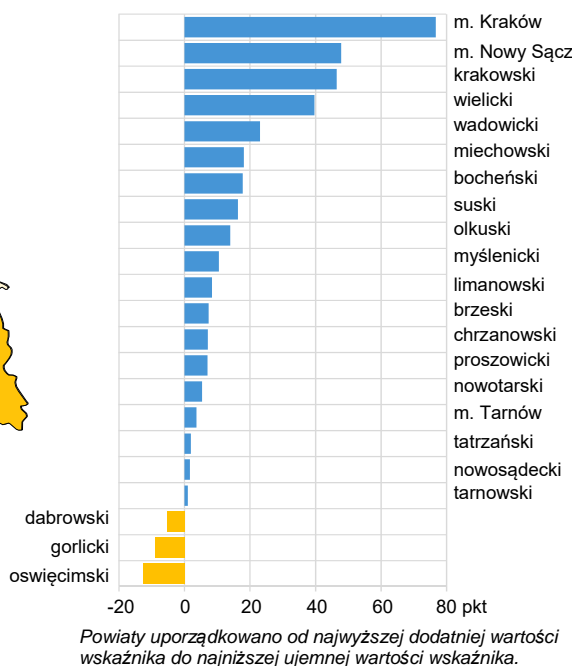
⁶¹ Patrz uwagi metodyczne str. 33.

administracyjnej (powiecie/gminie) to w przypadku pracy najemnej znaczna liczba pracowników dojeżdża do pracy najczęściej do pobliskiego ośrodka miejskiego⁶², co wyraźnie obrazują wskaźniki miast na prawach powiatu (Krakowa, Nowego Sącza i Tarnowa) w porównaniu ze wskaźnikami otaczających je powiatów ziemskich – mapa 18. Stąd liczba pracujących w powiatach poza rolnictwem indywidualnym (i bez uwzględnienia pracujących w podmiotach „małych”⁶³) wykorzystująca dane z zakładów pracy bardziej odzwierciedla liczbę obsadzonych miejsc pracy niż poziom aktywności zawodowej poza rolnictwem indywidualnym mieszkańców danej jednostki administracyjnej.

Mapa 18. Pracujący^a na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 2015 r.

Wykres 111. Pracujący^a na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym - wzrost/spadek 2015 r. w porównaniu z 2011 r.

a Bez pracujących w rolnictwie indywidualnym oraz w podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, bez duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach zawodowych.

W 2015 r. w odniesieniu do 2011 r. w większości powiatów województwa małopolskiego wzrosła liczba pracujących poza rolnictwem indywidualnym. Zastosowany w celach porównawczych wskaźnik wyrażający liczbę tych pracujących w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym (wykres 111) najbardziej wzrósł w Krakowie o 77 pkt, przy średnim wzroście w województwie o 23 pkt. Relatywnie wysoki (o ponad 45 pkt) wzrost omawianego wskaźnika zanotowały: miasto na prawach powiatu – Nowy Sącz oraz powiat krakowski, a nieznacznie mniejszy – o 40 pkt, powiat wielicki. Dla szerszego obrazu sytuacji należy dodać, że w omawianym okresie 2011-2015 w Krakowie i Nowym Sączu nastąpił spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym, odpowiednio o 4,0% oraz o 3,4%, natomiast w powiatach wielickim i krakowskim – wzrost, odpowiednio o 3,5% oraz o 1,3%. Zatem, jeżeli przypomniemy, że w przedstawionym na (wykresie 111) wskaźniku, liczbę pracujących podano według miejsca pracy, to można stwierdzić, że relatywnie najwięcej miejsc pracy w omawianym

⁶² Skala dojazdów do pracy była badana w NSP 2011 i jej wyniki w powiatach województwa małopolskiego zostały przedstawione w poprzedniej edycji publikacji za lata 2009-2013 – str. 178 (mapa 23 i wykres 120).

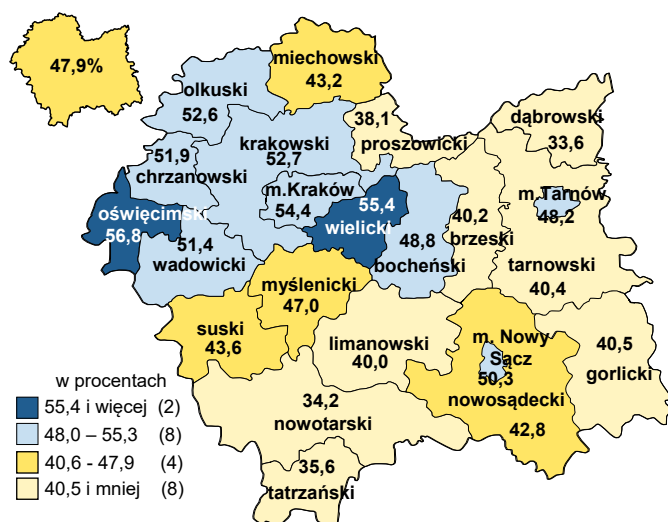
⁶³ Bez pracujących w podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, bez duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach zawodowych.

okresie przybyło w powiecie wielickim i jest to efekt dalszego dynamicznego rozwoju aglomeracji krakowskiej w kierunku południowo-wschodnim.

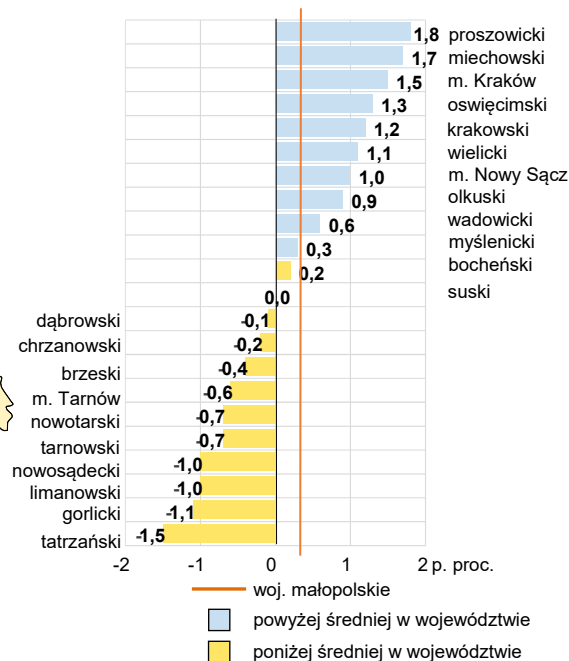
W latach 2011-2015 największy (o 13 pkt) spadek liczby pracujących na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym wystąpił w powiecie oświęcimskim, co w korelacji ze spadkiem liczby mieszkańców w tym wieku o 2,4% oznacza wyraźne zmniejszenie liczby miejsc pracy w tym powiecie. Trudna sytuacja w tym zakresie utrzymuje się także w Tarnowie, gdzie wartość wskaźnika liczby pracujących na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym wzrosła minimalnie, przy najwyższym wśród powiatów (o 6,5%) zmniejszeniu liczby mieszkańców w tym wieku.

Jedyna informacja o pracownikach według miejsca zamieszkania (a dokładniej o podatnikach, którzy w danym roku uzyskali przychód z tytułu wynagrodzeń ze stosunku pracy) pochodzi ze zbiorów administracyjnych Ministerstwa Finansów. Ze względu na wielkość tych zbiorów i skalę analiz, ich wyniki są prezentowane z rocznym opóźnieniem, zatem ostatnie dostępne dane dotyczą 2014 r.

Mapa 19. Podatnicy uzyskujący przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 r.

Wykres 112. Podatnicy uzyskujący przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wzrost/spadek 2014 r. w porównaniu z 2010 r.

Najwyższy udział podatników, którzy za 2014 r. uzyskali przychód z tytułu wynagrodzenia ze stosunku pracy (czyli w uproszczeniu byli podatnikami podatku od wynagrodzeń), w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym wynosił 56,8% i wystąpił w powiecie oświęcimskim, który 5 lat wcześniej także zajmował pierwsze miejsce pod względem wysokości tego wskaźnika. Omawiany wskaźnik stosunkowo wysoki poziom osiągnął także w powiecie wielickim, Krakowie oraz powiecie krakowskim i wynosił odpowiednio 55,4%; 54,4% oraz 52,7%. Do grupy powiatów z wysokim odsetkiem podatników podatku od wynagrodzeń należą także inne poza oświęcimskim powiaty zachodniej części województwa: olkuski, chrzanowski i wadowicki, w których udział osób z przychodem z tytułu wynagrodzenia ze stosunku pracy za 2014 r. w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym wynosił

ponad 51%. Średnią wojewódzką (47,9%) przekroczyły jeszcze: miasto Nowy Sącz, powiat bocheński oraz miasto Tarnów.

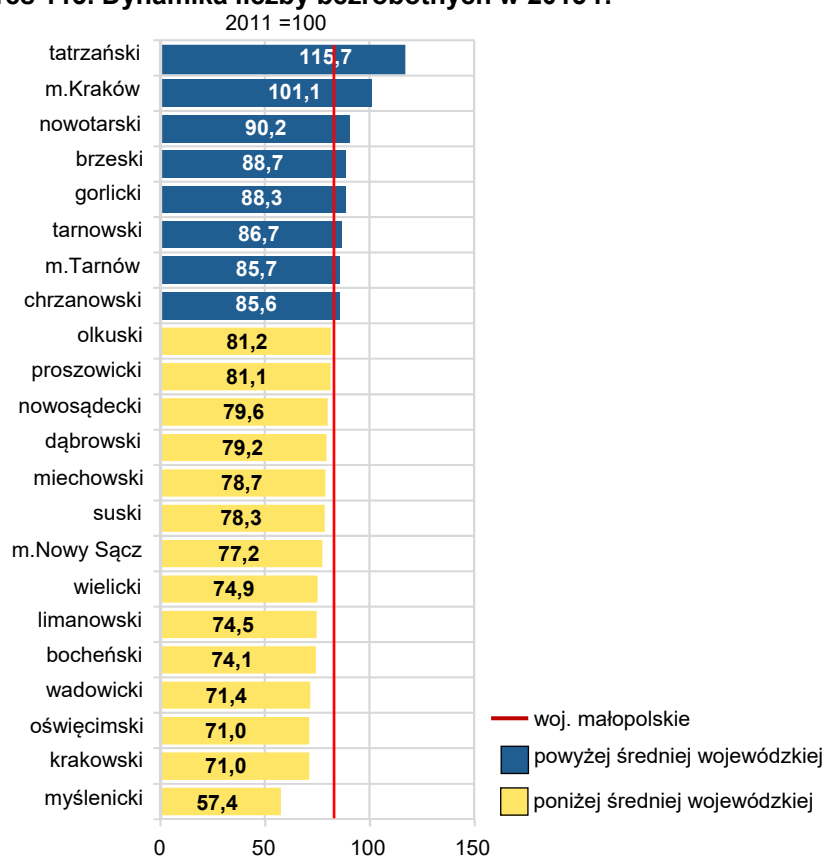
Najniższa wartość omawianego wskaźnika 33,6% wystąpiła w powiecie dąbrowskim i minimalnie wyższa 34,2% w powiecie nowotarskim. Także w 2010 r. te powiaty i w tej kolejności zajmowały dwie ostatnie lokaty. Relatywnie bardzo niski udział, 35,6% w liczbie ludności w wieku produkcyjnym mieli zatrudnieni mieszkańcy powiatu tatrzańskiego.

Analizowany wskaźnik w 2014 r. w porównaniu z 2010 r. wzrósł w 11 powiatach, obniżył się w 10 a w powiecie suskim pozostał na niezmienionym poziomie (wykres 112). Największy wzrost o 5,0 p. proc. zanotował powiat proszowicki a niewiele niższy, o 4,1 p. proc. powiat miechowski. W pięciu powiatach (m. Krakowie, oświęcimskim, krakowskim, m. Nowym Sączu i wielickim) udział podatników podatku od wynagrodzeń w ludności w wieku produkcyjnym był wyższy w porównywanych latach o ponad 2 p. proc. Wśród 10 powiatów, które zanotowały zmniejszenie wartości omawianego wskaźnika, najmocniejszy spadek o 4,0 p. proc. dotknął powiat tatrzański, a relatywnie wysoki – o ponad 2 p. proc. wystąpił w powiatach gorlickim, limanowskim i nowosądeckim.

Bezrobotni zarejestrowani

Jak zaznaczono w analizie wojewódzkiej, liczba bezrobotnych zarejestrowanych w województwie małopolskim w końcu 2015 r. była w porównaniu ze stanem z końca 2011 r. niższa o 17,6%. Spadek liczby bezrobotnych wystąpił we wszystkich powiatach, z wyjątkiem m. Krakowa i powiatu tatrzańskiego.

Wykres 113. Dynamika liczby bezrobotnych w 2015 r.

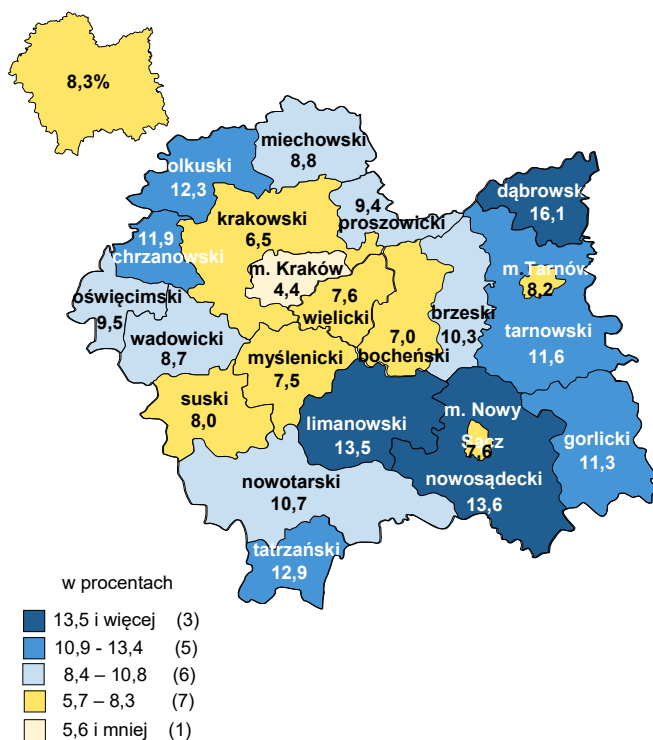
Skala tego spadku była silnie zróżnicowana. W powiecie myślenickim liczba bezrobotnych zmniejszyła się o ponad 2,5 tys. osób, tj. o 42,6%, trzy powiaty (krakowski, oświęcimski i wadowicki) zanotowały blisko 30-procentowy spadek, a dalsze trzy (bocheński, limanowski i wielicki) spadek liczby bezrobotnych o ponad 25%. W siedmiu innych powiatach skala spadku była mniejsza, niemniej przewyższała średnią wojewódzką. Stosunkowo najmniejszy (o niespełna 10%), spadek liczby bezrobotnych w porównywanych latach wystąpił w powiecie nowotarskim i nieznacznie wyższy – o ponad 11%, w powiatach brzeskim i gorlickim.

W powiecie tatrzańskim w 2015 r. liczba bezrobotnych w porównaniu z 2011 r. wzrosła o 0,5 tys. osób, tj. o 15,7%. Także w Krakowie zanotowano zwiększenie liczby bezrobotnych, ale w tym przypadku był to wzrost stosunkowo niewielki, o 1,1%.

Przez cały badany okres w powiatach województwa małopolskiego utrzymywało się przestrzenne zróżnicowanie stóp bezrobocia. Wśród powiatów ziemskich w końcu 2015 r. stopa bezrobocia wynosiła od 6,5% w powiecie krakowskim do 16,1% w powiecie dąbrowskim. Zatem rozpiętość wskaźnika w tych powiatach wyniosła blisko 10 p. proc.

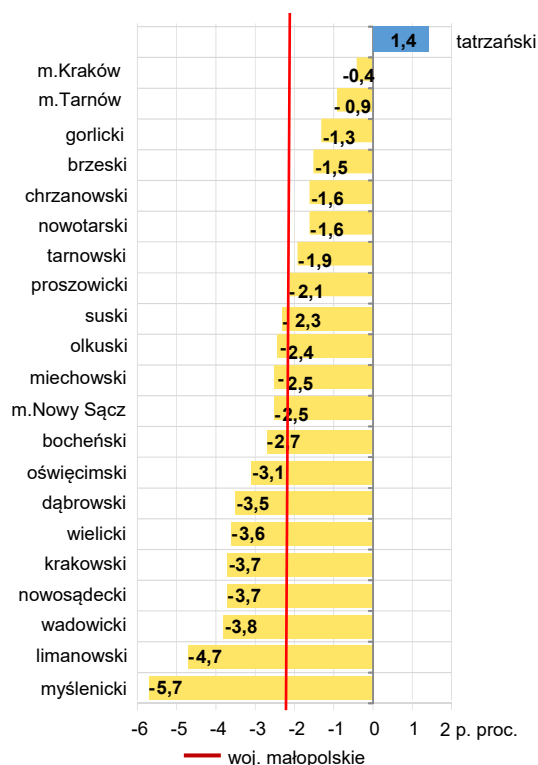
Mapa 20. Stopa bezrobocia rejestrowanego według powiatów w 2015 r.

Stan w końcu grudnia

Wykres 114. Stopa bezrobocia rejestrowanego

wzrost/spadek w 2015 r. w stosunku do 2011 r.

Wśród miast na prawach powiatu najniższa stopa bezrobocia utrzymywała się w Krakowie i w końcu 2015 r. wynosiła 4,4%, a w Nowym Sączu i Tarnowie wynosiła odpowiednio 7,6% oraz 8,2%. W porównaniu z 2011 r. wzrost stopy bezrobocia miał miejsce jedynie w powiecie tatrzańskim o 1,4 p. proc. W pozostałych powiatach zanotowano spadek wskaźnika od 5,7 p. proc. w powiecie myślenickim do 0,4 p. proc. w m. Krakowie.

Stopa bezrobocia jest szacowana z wykorzystaniem pracujących według miejsca pracy, stąd wyżej wykazane wartości dla Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza oraz powiatów krakowskiego, wielickiego, a w mniejszym stopniu także tarnowskiego i nowosądeckiego w związku ze skalą dojazdów do pracy (opisaną w poprzedniej edycji) nie oddają faktycznej skali problemu mieszkańców tych powiatów.

Adekwatnym miernikiem nasilenia bezrobocia w danej jednostce administracyjnej jest stosunek liczby bezrobotnych do liczby ludności w wieku produkcyjnym. Według tego wskaźnika relatywnie najmniejsze nasilenie bezrobotnych w 2015 r. było w powiecie krakowskim gdyż stanowili oni tylko 3,8% mieszkańców powiatu w wieku produkcyjnym. Relatywnie bardzo niski udział, poniżej 5,0% mieli także bezrobotni wśród mieszkańców czterech powiatów ziemskich (wielickiego, bocheńskiego, myślenickiego i oświęcimskiego) i w Krakowie. W powiecie tarnowskim omawiany wskaźnik ukształtował się na poziomie 6,4%, wobec 6,7% w Tarnowie. Natomiast w powiecie nowosądeckim był znacznie wyższy (7,6%) niż w Nowym Sączu (6,7%).

Relatywnie najtrudniejsza sytuacja ze znalezieniem pracy w 2015 r. występowała wśród mieszkańców powiatów dąbrowskiego i limanowskiego, w których bezrobotni stanowili odpowiednio 10,1% oraz 9,5% ogółu ludności w wieku produkcyjnym. W porównaniu z 2011 r. analizowany wskaźnik najbardziej zmniejszył się w powiatach limanowskim i myślenickim po około 3,5 p. proc., w Krakowie był minimalnie wyższy a w powiecie tatrzańskim wzrósł o 1,3 p. proc.

W wielu powiatach zjawisko bezrobocia najsilniej dotyka osoby w wieku poniżej 25 lat, chociaż we wszystkich powiatach zanotowano spadek w tym zakresie w porównaniu z 2011 r. Podobnie jak w 2011 r. najtrudniejsza sytuacja pod tym względem występowała w powiecie proszowickim, gdzie w końcu 2015 r. udział osób w wieku 24 lata i mniej w populacji bezrobotnych wynosił 30,0%, chociaż w porównaniu z 2011 r. obniżył się o ponad 10 p. proc. Także bardzo wysoki udział – około 25%, mieli najmłodszy bezrobotni w powiatach: dąbrowskim, nowotarskim, brzeskim i tarnowskim. Z tej grupy najwyższy spadek o 10,3 p. proc. odnotowano w powiecie tarnowskim. Z drugiej strony rankingu tak w 2011 r. jak i w 2015 r. był Kraków z 8-procentowym udziałem (wobec 12-procentowego udziału w 2011 r.) 18-24-latków, wśród ogółu bezrobotnych w tym mieście.

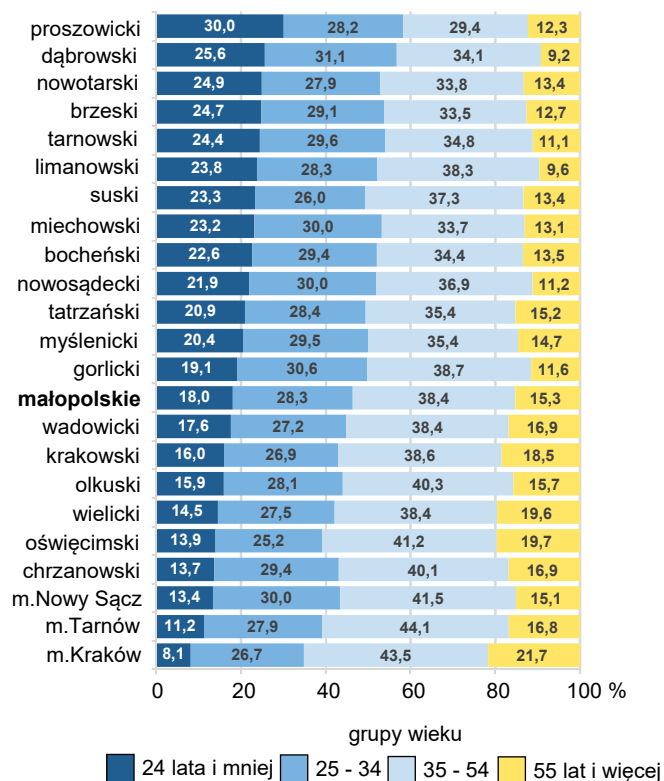
We wszystkich powiatach stosunkowo bardzo wysoki udział w populacji bezrobotnych miały osoby z przedziału wieku 25-34 lata (wykres 115), od około 31% w powiatach dąbrowskim i gorlickim i 30,0% w powiatach miechowskim, nowosądeckim i w Nowym Sączu do około 26% w powiatach oświęcimskim, suskim i w Krakowie. W stosunku do 2011 r. w kilku powiatach wystąpił w 2015 r. wzrost udziału bezrobotnych 25-34-latków, a znaczący (o ponad 5 p. proc) spadek udziału tej grupy zanotowano w powiecie oświęcimskim i nieznacznie mniejszy spadek, o 4,5 p. proc. – w Krakowie.

W analizowanym okresie 2011-2015 we wszystkich powiatach obserwowano wśród bezrobotnych wzrost udziału osób w wieku 55 lat i więcej i ta tendencja utrzymuje się od kilku lat. Udział tych osób w 2015 r. tylko w dwóch powiatach: dąbrowskim i limanowskim wynosił blisko 10%, a w Krakowie sięgał blisko 22% i niewiele mniej, blisko 20% w powiatach oświęcimskim i wielickim. Także relatywnie wysoki udział, powyżej 15% mieli najstarsi bezrobotni jeszcze w 7 innych powiatach. W porównaniu z 2011 r. największy (o ponad 10 p. proc.) wzrost udziału bezrobotnych w wieku 55+ wystąpił

w powiecie oświęcimskim i stosunkowo wysoki, o ponad 8 p. proc. – w powiatach wielickim i krakowskim.

Wykres 115. Struktura bezrobotnych według grup wieku w 2015 r.

Stan w końcu grudnia

W 2015 r. w porównaniu z 2011 r. we wszystkich powiatach pogorszyła się struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy, gdyż znacząco wzrósł odsetek pozostających w ewidencji bezrobotnych ponad 12 miesięcy od ostatniej rejestracji.

W skali województwa ponad 40% bezrobotnych pozostawało bez pracy dłużej niż rok, ale w trzech powiatach: miechowskim, olkuskim i limanowskim udział takich bezrobotnych przekraczał 45%, a w powiecie tatrzańskim niemal 53% bezrobotnych pozostawało bez pracy dłużej niż rok.

Z ogółu powiatów tylko w czterech: proszowickim, dąbrowskim, krakowskim i myślenickim nastąpiło obniżenie udziału pozostających bez pracy ponad rok w 2015 r. w porównaniu z 2011 r. i odbyło się to kosztem wzrostu udziału najkrócej bezrobotnych (tj. do 3 miesięcy). W pozostałych powiatach ziemskich i miastach na prawach powiatu, udział pozostających bez pracy ponad rok był w 2015 r. wyższy niż w 2011 r. Największy wzrost tego udziału, o blisko 15 p. proc. zanotowano w Krakowie, a niewiele mniejszy o ponad 13% w powiecie miechowskim. Także relatywnie wysoki, (ponad 11-procentowy) wzrost tego udziału wystąpił w powiatach brzeskim, tatrzańskim i w Tarnowie.

Udział pozostających bez pracy do 3 miesięcy w końcu 2015 r. wynosił od niespełna 18% w powiecie tatrzańskim do ponad 36% w powiecie suskim. Także grupy najkrócej pozostających bez pracy w większości powiatów zwiększyły swój udział w populacji bezrobotnych w 2015 r. w relacji do 2011 r.

2.2.5. Grupy powiatów podobnych

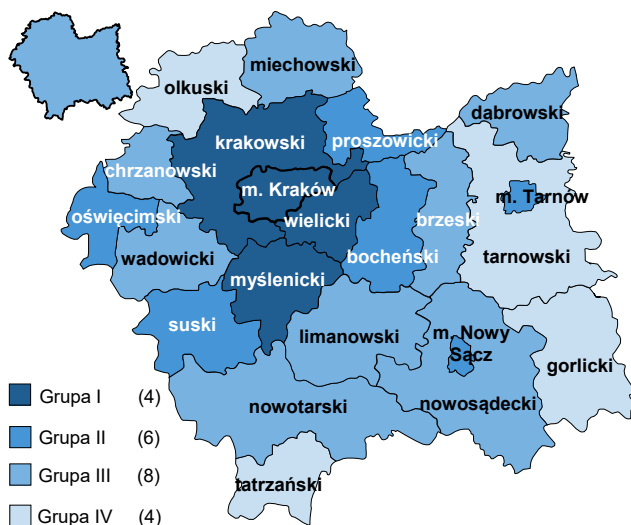
Uwzględniając cechy diagnostyczne wymienione w Załączniku 1 oraz stosując metodę taksonomiczną utworzono dla lat 2011 i 2015 grupy powiatów podobnych dla dziedziny zasoby ludzkie.

Tabl. 4. Grupy powiatów według miernika zasobów ludzkich

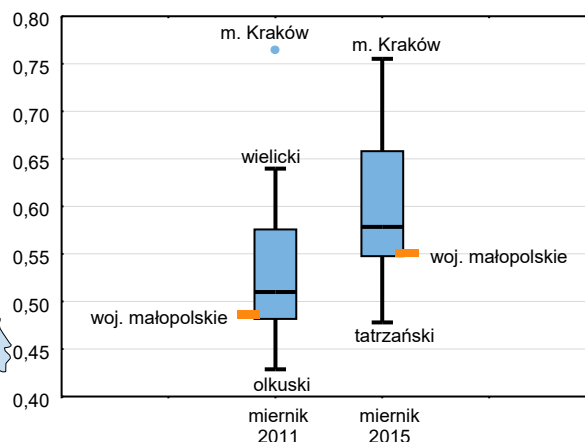
	2011	2015
Grupa I	m. Kraków wielicki myślenicki	m. Kraków krakowski wielicki myślenicki
Grupa II	bocheński m. Tarnów m. Nowy Sącz suski krakowski	bocheński m. Tarnów m. Nowy Sącz proszowicki suski oświęcimski
Grupa III	chrzanowski wadowicki brzeski nowosądecki limanowski oświęcimski proszowicki miechowski tarnowski nowotarski tatrzański gorlicki dąbrowski	wadowicki nowosądecki chrzanowski brzeski miechowski nowotarski limanowski dąbrowski
Grupa IV	olkuski	tarnowski gorlicki olkuski tatrzański

W analizowanych latach różnicowanie miernika syntetycznego zasobów ludzkich pomiędzy powiatami uległo zmniejszeniu (współczynnik zmienności w 2011 i 2015 r. wynosił odpowiednio 13,9% i 12,4%). Dystans między minimalnym i maksymalnym miernikiem syntetycznym jest stosunkowo stabilny, tak samo rozstęp kwartylowy (na wykresie obrazuje go długość prostokąta skrzynki), czyli obszar w którym znajduje się 50% „środkowych” powiatów nie zmienił się.

Mapa 21. Miernik zasobów ludzkich w 2015 r.

Wykres 116. Zróżnicowanie mierników zasobów ludzkich

Tabl. 5. Zmiany grup powiatów według miernika zasobów ludzkich

		2011			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2015	GRUPA I	m. Kraków wielicki myślenicki	krakowski		
	GRUPA II		bocheński m. Tarnów m. Nowy Sącz nowosądecki suski	proszowicki oświęcimski	
	GRUPA III			wadowicki nowosądecki chrzanowski brzeski miechowski nowotarski limanowski dąbrowski	
	GRUPA IV			tarnowski gorlicki tatrzański	olkuski

Powiaty, które w 2015 r. poprawiły swoją lokatę to powiat krakowski (awans z grupy II do I) i powiaty proszowicki i oświęcimski, które awansowały z grupy III do II. Spadek do niższych grup odnotowano w powiatach: tarnowskim, gorlickim i tatrzańskim (do grupy IV z grupy III). Pozostałe powiaty w 2015 r. utrzymały swoją lokatę w grupie z 2011 r.

2.3. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA⁶⁴

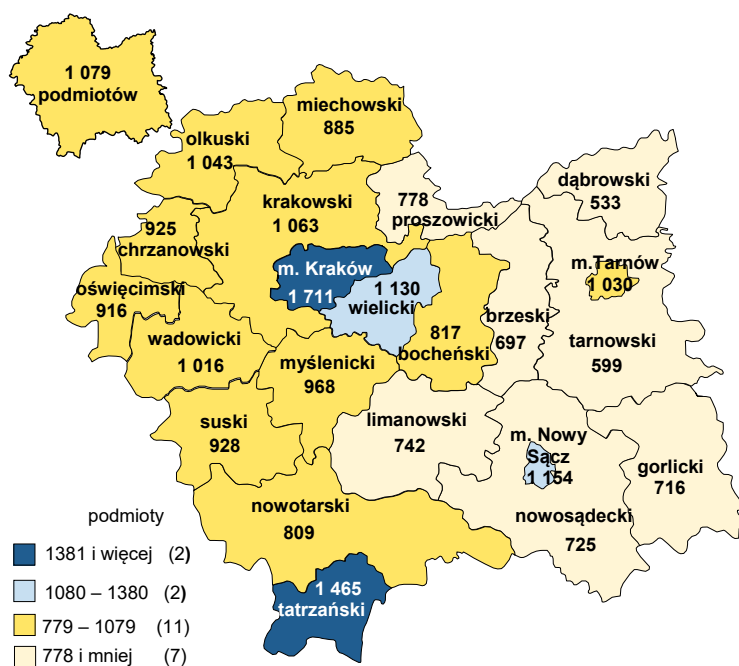
2.3.1. Podmioty gospodarki narodowej

W powiatach województwa małopolskiego obserwuje się znaczne zróżnicowanie liczby podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. ludności.

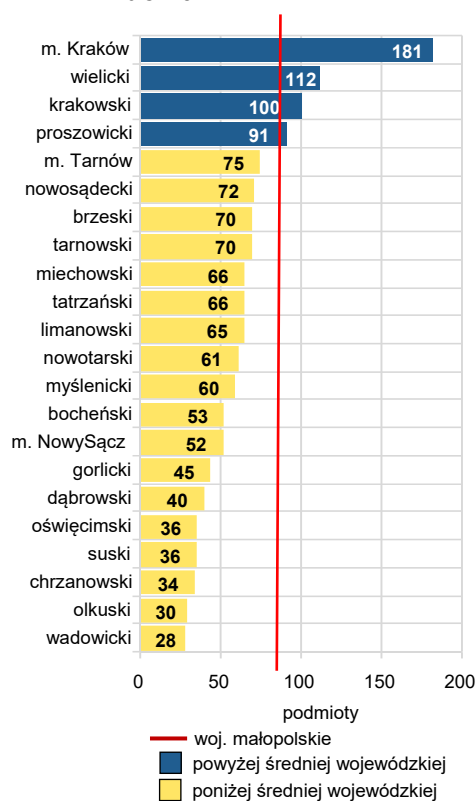
W 2015 r. w Krakowie na każde 10 tys. ludności przypadało 1 711 podmioty, a w powiatach tatrzańskim i wielickim oraz w Nowym Sączu, liczba podmiotów na 10 tys. ludności przekraczała średnią wojewódzką wynoszącą 1 079 podmiotów. Najniższe natężenie podmiotów odnotowano w powiecie dąbrowskim i tarnowskim, gdzie na 10 tys. ludności przypadało mniej niż 600 podmiotów. W omawianym okresie we wszystkich powiatach odnotowano wzrost powyższego wskaźnika. Największy przyrost podmiotów, powyżej 100 podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2015 r. odnotowano w Krakowie oraz w powiecie wielickim.

Mapa 22. Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2015 r.

Stan w dniu 31 XII

Wykres 117. Przyrost podmiotów na 10 tys. ludności w 2015 r. w stosunku do 2011 r.

Podmioty prowadzące działalność to w większości podmioty sektora prywatnego, w 2015 r. najwyższy ich udział odnotowano w powiecie wielickim (98,1%), a najniższy w powiecie dąbrowskim (94,3%).

Wśród podmiotów sektora prywatnego w każdym powiecie zdecydowaną większość stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, od 64,8% w Krakowie do 86,5% w powiecie limanowskim.

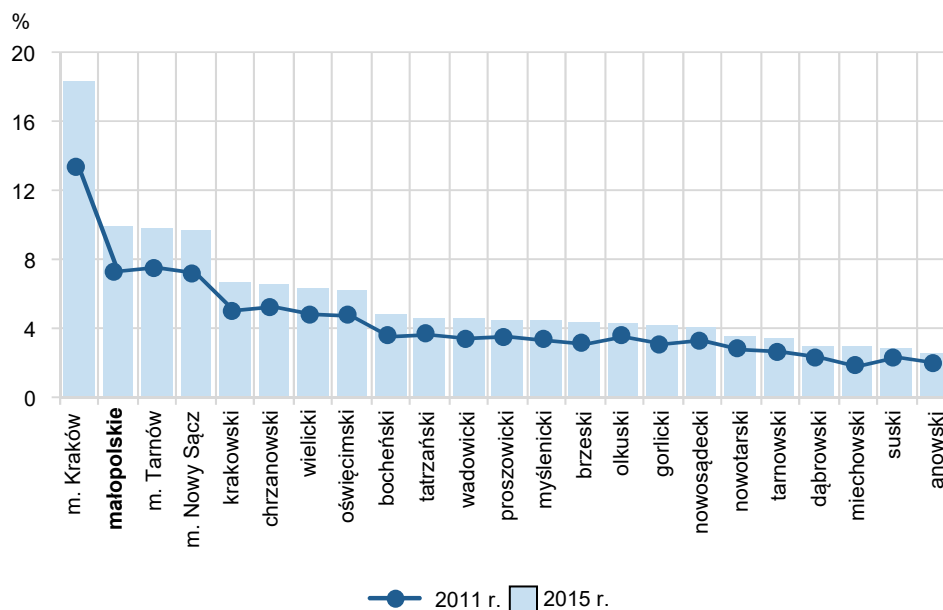
⁶⁴ Analizę dotyczącą aktywności gospodarczej w przekrojach powiatów oparto na danych z rejestru REGON ze względu na dostępność danych.

W latach 2011-2015 obserwuje się we wszystkich powiatach spadek udziału osób fizycznych w ogólnej liczbie podmiotów, największy w Krakowie o 4,5 p. proc., a najmniejszy spadek w powiecie tarnowskim o 0,4 p. proc.

Przez cały analizowany okres widoczne było silne zróżnicowanie udziału spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów. Spółki handlowe swoje siedziby najchętniej lokowały w miastach na prawach powiatu. Ich udział w ogólnej liczbie podmiotów w 2015 r. wynosił w Krakowie - 18,3%, w Tarnowie - 9,8%, w Nowym Sączu - 9,7% przy średniej wojewódzkiej - 9,9%.

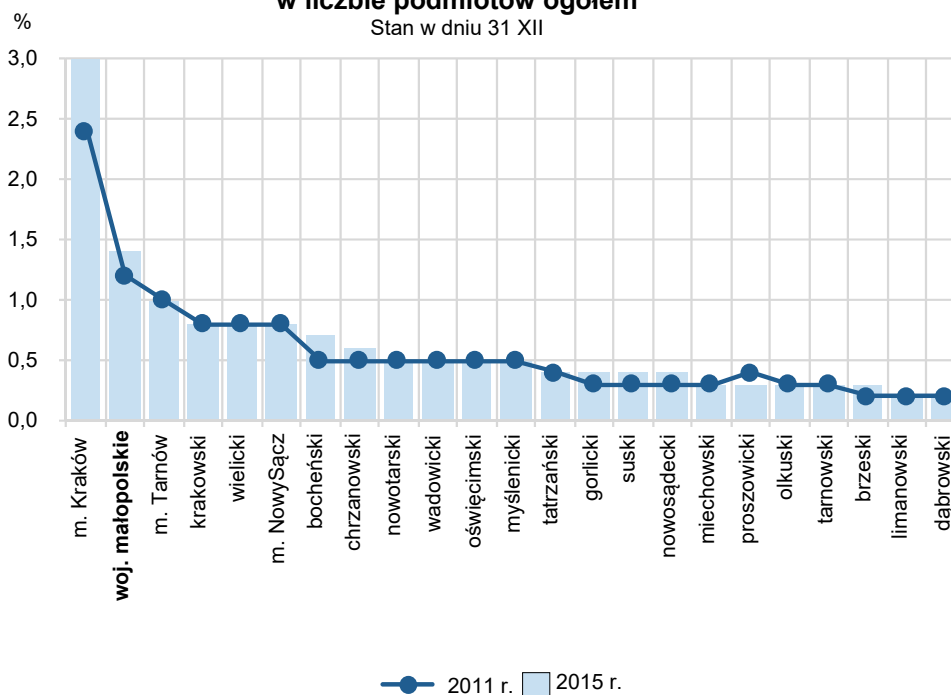
Wykres 118. Udział spółek handlowych w liczbie podmiotów ogółem

Stan w dniu 31 XII

Wykres 119. Udział spółek handlowych z kapitałem zagranicznym w liczbie podmiotów ogółem

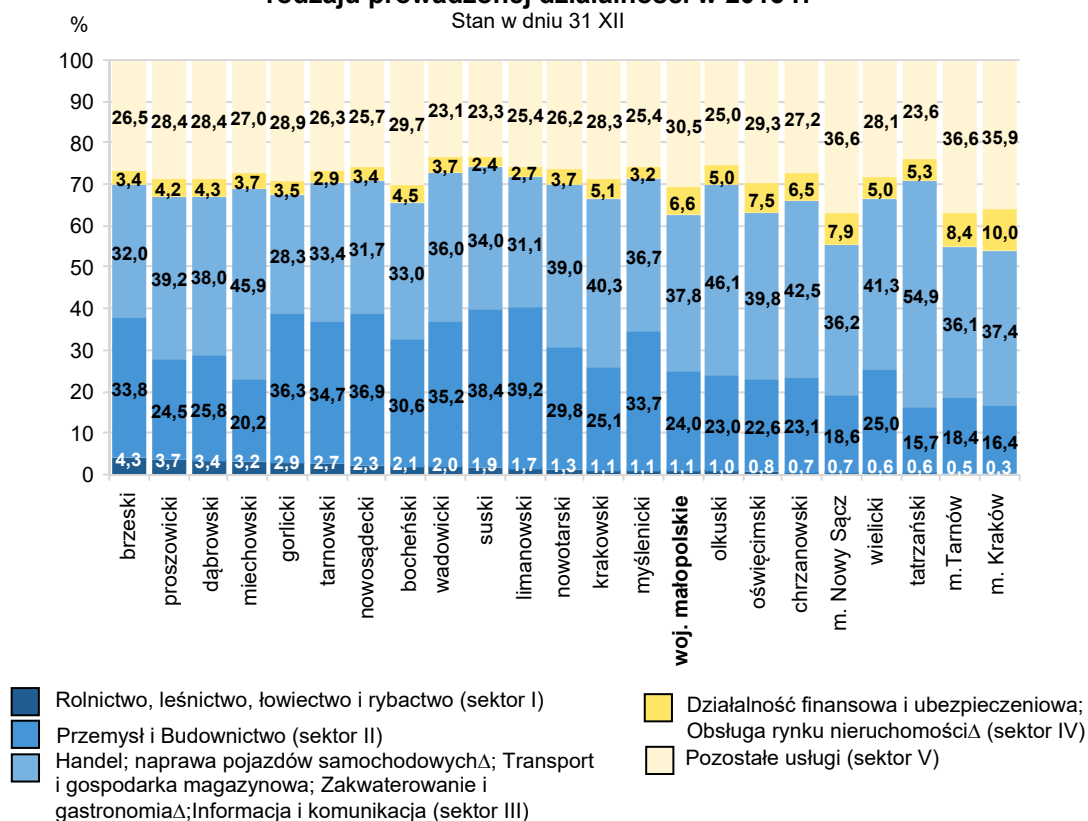
Stan w dniu 31 XII

Spółki handlowe z kapitałem zagranicznym swoje siedziby miały przede wszystkim w Krakowie i w 2015 r. ich udział w liczbie podmiotów ogółem wynosił 3,0%, przy średniej dla województwa 1,4%. W pozostałych powiatach udział ten był niższy od średniej wojewódzkiej i wynosił od 0,2% do 1,0%. W porównaniu do 2011 r. największy wzrost udziału spółek handlowych z kapitałem zagranicznym odnotowano w Krakowie o 0,6 p. proc., w pozostałych powiatach wystąpił niewielki wzrost lub udział pozostał na niezmiennym poziomie.

W powiatach województwa małopolskiego obserwuje się zróżnicowanie udziału podmiotów według rodzaju prowadzonej działalności.

Wykres 120. Struktura wybranych podmiotów gospodarki narodowej według rodzaju prowadzonej działalności w 2015 r.

W 2015 r. udział podmiotów prowadzących działalność:

- rolniczą (sektor I) kształtował się na poziomie od 0,3% w Krakowie do 4,3% w powiecie brzeskim,
- przemysłową i budowlaną (sektor II) kształtował się na poziomie od 15,7% w powiecie tatrzańskim do 39,2% w powiecie limanowskim,
- pozostałą (sektor III, sektor IV, sektor V) kształtował się na poziomie od 59,2% w powiecie limanowskim do 83,8% w powiecie tatrzańskim.

W latach 2011-2015 struktura podmiotów według rodzaju prowadzonej działalności uległa zmianom.

W 2015 r. w porównaniu do 2011 r. udział podmiotów prowadzących działalność:

- rolniczą (sektor I) zmniejszył się we wszystkich powiatach (największy spadek o 4,6 p. proc. odnotowano w powiecie limanowskim, a najmniejszy o 0,1 p. proc. w Krakowie),
- przemysłową i budowlaną (sektor II) w przeważającej liczbie powiatów zwiększył się (najwyższy

wzrost odnotowano w powiecie limanowskim o 4,4 p. proc., nowosądeckim o 2,4 p. proc. oraz w nowotarskim o 2,3 p. proc.). W dziewięciu powiatach odnotowano spadek udziału podmiotów II sektora, przy czym największy w Krakowie i powiecie krakowskim o 0,5 p. proc.,

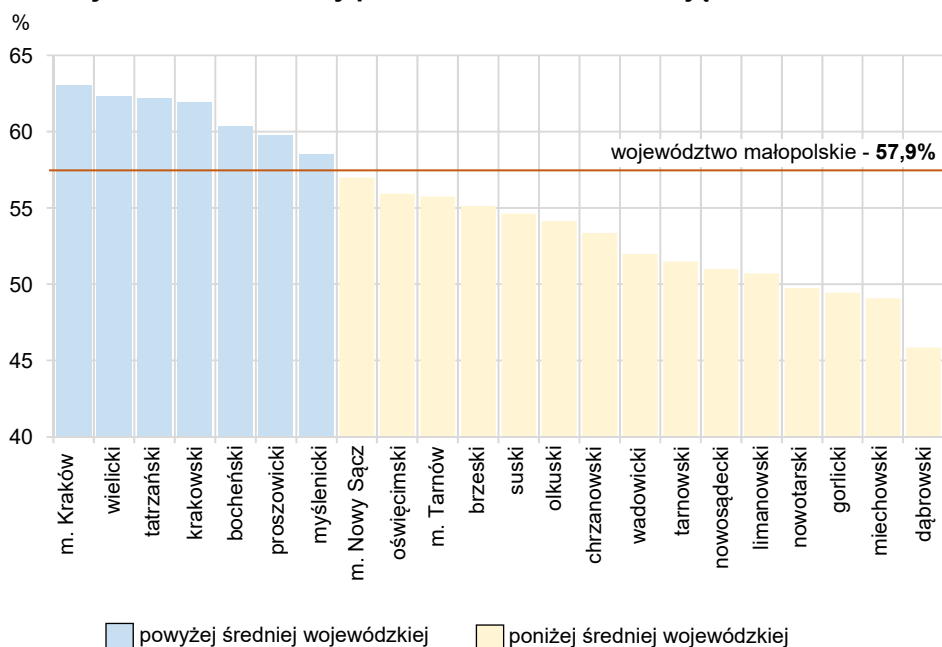
- pozostałą (sektor III, sektor IV, sektor V) zwiększył się w 17 powiatach. Najwyższy wzrost odnotowano w powiecie miechowskim o 3,6 p. proc., krakowskim o 1,8 p. proc., a w powiatach wielickim i proszowickim o 1,5 p. proc. W trzech powiatach odnotowano spadek (w powiecie dąbrowskim o 0,3 p. proc., a w powiatach tarnowskim i brzeskim o 0,2 p. proc.).

W omawianym okresie w powiatach województwa małopolskiego zróżnicowanie udziału podmiotów według klas wielkości uległo nieznacznym zmianom. W 2015 r. największe zróżnicowanie pomiędzy powiatami obserwowano w udziale podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób w ogólnej liczbie podmiotów od 94,2% w Tarnowie do 97,0% w powiecie tatrzańskim. Udział podmiotów o liczbie pracujących 10-49 w ogólnej liczbie podmiotów wahał się od 2,7% w powiecie tatrzańskim do 4,8% w powiecie dąbrowskim.

W 2015 r. w porównaniu do 2011 r. we wszystkich powiatach nastąpił:

- wzrost udziału podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób, największy w powiecie gorlickim (o 1,6 p. proc.),
- spadek udziału podmiotów o liczbie pracujących 10-49, największy w powiecie gorlickim (o 1,5 p. proc.),
- spadek udziału podmiotów o liczbie pracujących 50 i więcej osób w ogólnej liczbie podmiotów wystąpił w 11 powiatach (o 0,1 p. proc.), a w pozostałych 11 powiatach odnotowano stagnację.

Wykres 121. Podmioty powstałe w 2011 r. i działające nadal w 2015 r.

Największe szanse na utrzymanie się na rynku miały podmioty działające w Krakowie oraz w powiatach wielickim, tatrzańskim, krakowskim i bocheńskim (w 2015 r. po pięciu latach działało ponad 60% podmiotów, które rozpoczęły działalność w 2011 r.). Najmniejszą przeżywalnością charakteryzowały się podmioty prowadzące działalność w powiecie dąbrowskim, gorlickim oraz nowotarskim (w 2015 r. działało poniżej 50% podmiotów, które rozpoczęły działalność w 2011 r.).

2.3.2. Grupy powiatów podobnych

Uwzględniając cechy diagnostyczne wymienione w Załączniku 1 oraz stosując metodę taksonomiczną i wyliczony miernik syntetyczny⁶⁵ utworzono dla lat 2011 oraz 2015 grupy powiatów podobnych ze względu na aktywność gospodarczą.

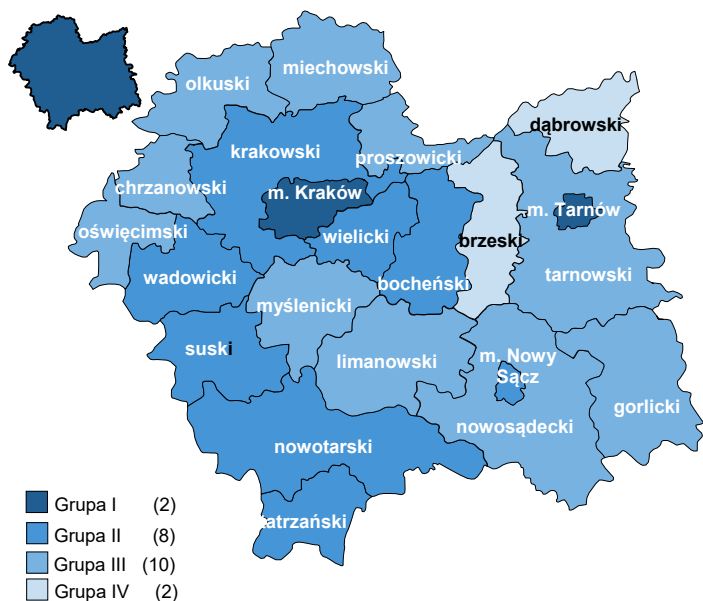
Tabl. 6. Grupy powiatów według miernika aktywności gospodarczej

	2011	2015
Grupa I	m. Kraków m. Nowy Sącz m. Tarnów wielicki krakowski wadowicki bocheński	m. Kraków m. Tarnów
Grupa II	nowotarski myślenicki suski tatrzański gorlicki nowosądecki	wielicki m. Nowy Sącz krakowski nowotarski wadowicki bocheński suski tatrzański
Grupa III	chrzanowski oświęcimski olkuski limanowski tarnowski	myślenicki limanowski nowosądecki chrzanowski gorlicki olkuski oświęcimski tarnowski proszowicki miechowski
Grupa IV	miechowski proszowicki brzeski dąbrowski	brzeski dąbrowski

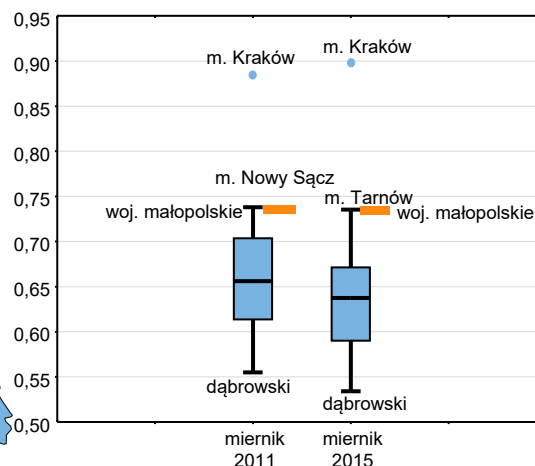
Zróżnicowanie poziomu aktywności gospodarczej podmiotów w omawianych latach w powiatach utrzymywało się na podobnym poziomie. Współczynnik zmienności miernika syntetycznego aktywności gospodarczej w 2011 r. i w 2015 r. wynosił około 11%. Również dystans pomiędzy powiatami, dla których miernik aktywności gospodarczej przyjmował wartości maksymalne i minimalne w 2011 r. i 2015 r. pozostawał na podobnym poziomie 1,6.

⁶⁵ Patrz uwagi metodyczne str. 42 i str. 52.

Mapa 23. Miernik aktywności gospodarczej w 2015 r.

Wykres 122. Zróznicowanie mierników aktywności gospodarczej

Tabl. 7. Zmiany grup powiatów według miernika aktywności gospodarczej

		2011			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2015	GRUPA I	m. Kraków m. Tarnów			
	GRUPA II	wielicki m. Nowy Sącz krakowski wadowicki bocheński	nowotarski suski tatrzański		
	GRUPA III		myślenicki nowosądecki gorlicki	limanowski chrzanowski olkuski oświęcimski tarnowski	proszowicki miechowski
	GRUPA IV				brzeski dąbrowski

Powiaty, które w 2015 r. poprawiły swoją lokatę to powiat proszowicki i miechowski (awans z grupy IV do III). Spadek do niższych grup odnotowano w powiecie: wielickim, krakowskim, wadowickim, bocheńskim i m. Nowy Sącz (do grupy II z grupy I) i w powiecie myślenicki, nowosądeckim i gorlickim do grupy III z grupy II. Pozostałe powiaty w 2015 r. utrzymały swoją lokatę w grupie z 2011 r.

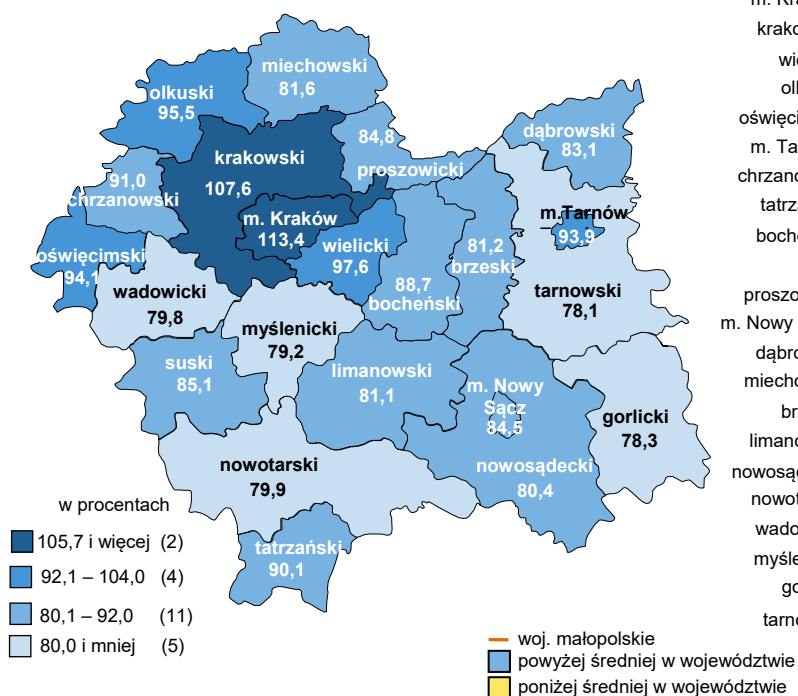
2.4. ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW

2.4.1. Wynagrodzenia

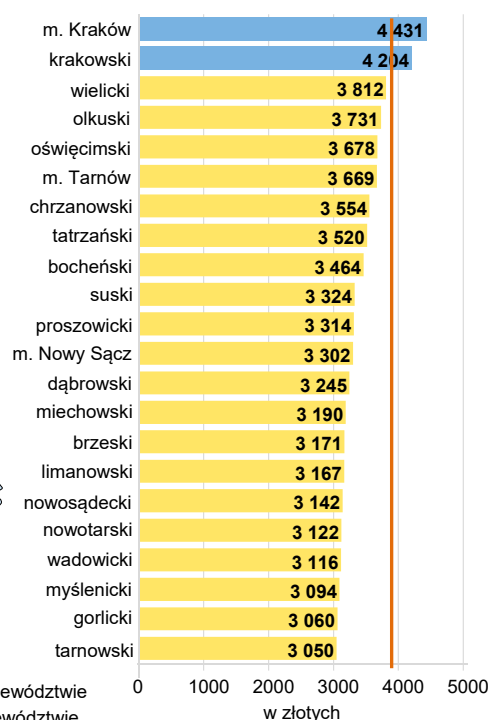
W 2015 r. w powiatach województwa małopolskiego występowało dość znaczne zróżnicowanie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia⁶⁶, a jego rozkład przestrzenny był podobny do tego z 2011 r.

W omawianym okresie najwyższe wynagrodzenie brutto w wysokości 4 431 zł otrzymali pracownicy zatrudnieni w Krakowie, w którym zlokalizowane firmy, instytucje i uczelnie zatrudniają wysokiej klasy specjalistów w wielu dziedzinach gospodarki. Wynagrodzenie tych osób wywierało istotny wpływ na poziom średniej płacy. Relatywnie wysoką średnią płacę otrzymywali również zatrudnieni w powiatach: krakowskim – 4 204 zł i wielickim – 3 812 zł, a także w powiatach w zachodniej części województwa: olkuskim i oświęcimskim – odpowiednio 3 731 zł i 3 678 zł, przy średniej dla województwa wynoszącej 3 907 zł. Najniższa przeciętna miesięczna płaca w 2015 r. wystąpiła w powiatach: tarnowskim, gorlickim i myślenickim stanowiąc około 79% przeciętnej płacy dla województwa.

Mapa 24. Udział wynagrodzenia w powiatach do średniego wynagrodzenia w województwie w 2015 r.

Wykres 123. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w 2015 r.

Rozkład przeciętnego wynagrodzenia nie oddaje faktycznych dochodów z pracy mieszkańców poszczególnych powiatów, ponieważ dane o wynagrodzeniach dotyczą miejsca pracy. Wskaźnikiem, który lepiej obrazuje faktyczne dochody według miejsca zamieszkania jest mediana przychodów z tytułu wynagrodzeń.

⁶⁶ Bez wynagrodzeń pracujących w podmiotach "małych" zatrudniających do 9 osób.

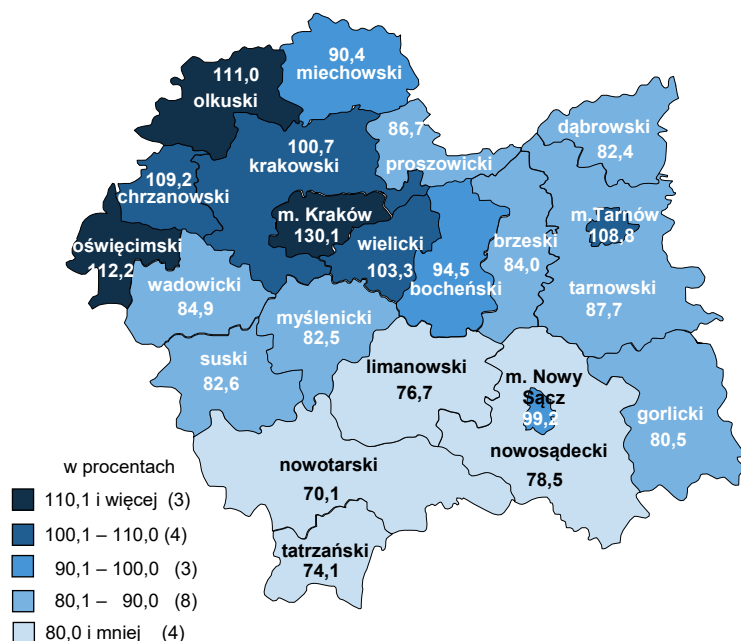
2.4.2. Przychody roczne z tytułu wynagrodzeń⁶⁷

Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń obrazuje dochody z pracy najemnej według miejsca pracy. W 2014 r. mediana przychodów rocznych uzyskanych z tytułu wynagrodzenia w układzie przestrzennym wykazywała duże zróżnicowanie. Najwyższa wartość mediany wystąpiła w Krakowie i wynosiła 37,9 tys. zł, przewyższając medianę dla województwa o 30,1%, tj. o 8,8 tys. zł.

Wysoką wartość mediany odnotowano również w powiatach położonych w zachodniej części województwa: oświęcimskim, olkuskim i chrzanowskim, w których mediana przychodów rocznych wynosiła od 32,7 tys. zł do 31,8 tys. zł. Powiaty te, są terenami z relatywnie dużym udziałem podmiotów przemysłowych o liczbie pracujących powyżej 49 osób, tradycyjnie związanych z górnictwem i przetwórstwem metali, a także wieloma średnimi i małymi podmiotami działającymi w ich otoczeniu. Wpływ na wysokość mediany w powiecie oświęcimskim i chrzanowskim miały także dojazdy mieszkańców do pracy, głównie do miast województwa śląskiego.

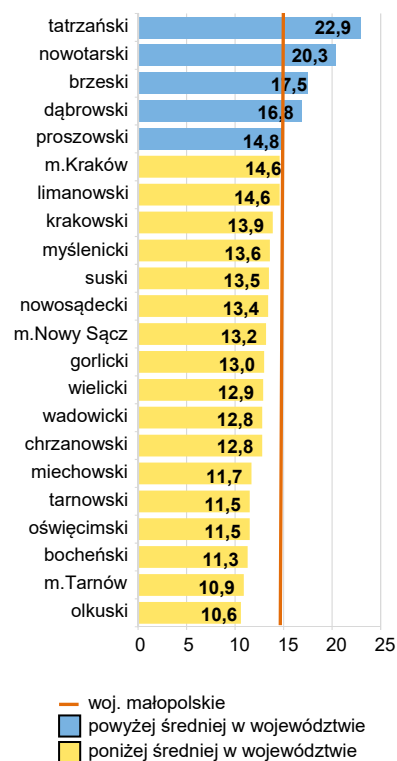
Mapa 25. Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w % mediany wojewódzkiej w 2014 r.

Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Wykres 124. Wskaźnik zróżnicowania kwintylowego w 2014 r.

Najniższa wartość mediany przychodów z tytułu wynagrodzeń stanowiąca 70 - 74% wartości mediany dla województwa wystąpiła w powiatach położonych w południowej części województwa: nowotarskim i tatrzańskim i wynosiła odpowiednio 20,4 tys. zł i 21,5 tys. zł. Relatywnie niską wartość mediany, odnotowano również w powiatach: limanowskim (22,3 tys. zł) i nowosądeckim (22,8 tys. zł) - na poziomie około 78% mediany wojewódzkiej.

⁶⁷ Dane Ministerstwa Finansów – system informacji podatkowych – baza danych o podatnikach podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT).

Najwyższy przeciętny roczny przychód z tytułu wynagrodzeń 20% osób o najwyższych dochodach (V grupa kwintylowa) wśród powiatów województwa małopolskiego w 2014 r. wystąpił w Krakowie i powiecie chrzanowskim, wynosząc odpowiednio 95,3 tys. zł i 80,3 tys. zł na osobę i był 12-krotnie wyższy od analogicznego dochodu 20% osób uzyskujących najniższe dochody (I grupa kwintylowa).

Najniższy przeciętny przychód z tytułu wynagrodzeń w V grupie kwintylowej - poniżej 61 tys. zł odnotowano w powiatach: nowosądeckim, dąbrowskim, limanowskim, nowotarskim, tarnowskim, suskim i gorlickim.

W 2014 r. w województwie małopolskim najwyższą wartość wskaźnika zróżnicowania kwintylowego (suma dochodów V kwintyla - o najwyższych dochodach do sumy dochodów I kwintyla - o najniższych dochodach) odnotowano w powiatach tatrzańskim i nowotarskim, odpowiednio 22,9 i 20,3 przy wskaźniku dla województwa wynoszącym 14,6. Najniższy wskaźnik zróżnicowania kwintylowego ukształtował się w powiecie olkuskim – 10,6 i w mieście Tarnowie – 10,9.

W powiatach województwa małopolskiego zróżnicowanie rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń mierzone współczynnikiem Giniego w 2014 r. było stosunkowo duże. Najniższą wartość współczynnika - 0,39 odnotowano w powiatach: miechowskim i bocheńskim, najwyższe wartości wystąpiły – 0,47 w powiecie tatrzańskim oraz 0,45 w mieście Krakowie i w powiatach: brzeskim, nowotarskim i krakowskim.

2.4.3. Świadczenia społeczne

Przychody z emerytur i rent⁶⁸

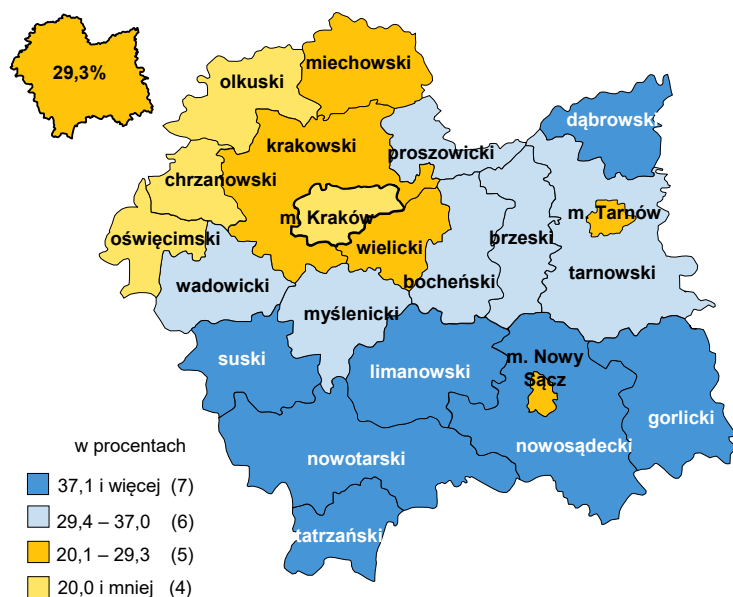
Rozkład mediany przychodów z emerytur i rent w 2014 r. w układzie powiatów był podobny jak przychodów z pracy. Relatywnie najwyższe przychody roczne z tytułu emerytury lub renty uzyskały osoby, które były mieszkańcami powiatów chrzanowskiego i oświęcimskiego, odpowiednio 22,8 tys. zł i 21,4 tys. zł, jak również olkuskiego – 19,0 tys. zł i wadowickiego 17,1 tys. zł. Wyższe przychody z tytułu emerytury lub renty w stosunku do przeciętnych dla województwa (16,9 tys. zł) uzyskali świadczeniobiorcy mieszkający w miastach na prawach powiatu: w Krakowie o blisko 26%, w Tarnowie o ponad 11% i w Nowym Sączu o ponad 9%. Relatywnie najniższe, od 25% do 29% mediany dla województwa, średnioroczne przychody z tytułu emerytur i rent uzyskali mieszkańcy powiatów położonych we wschodniej i południowej części województwa.

Świadczenia rodzinne

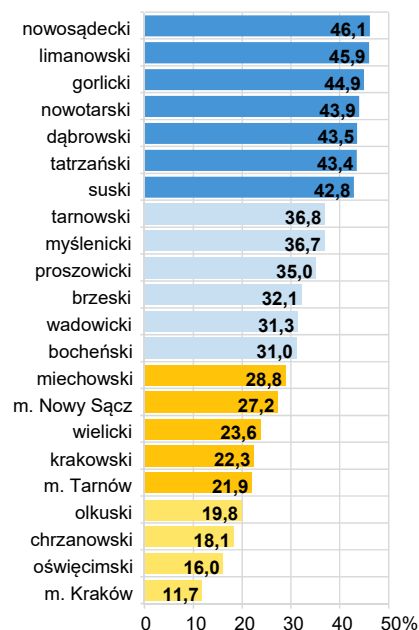
W województwie małopolskim w układzie przestrzennym według powiatów występuje znaczne zróżnicowanie liczby dzieci będących beneficjentami świadczeń rodzinnych. W 2015 r. liczba dzieci w wieku 0-17 lat, na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny była najwyższa w powiatach południowej części województwa: nowosądeckim i limanowskim objęła co najmniej 45% populacji dzieci w tym wieku. Najmniej dzieci w wieku 0-17 lat, na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny wystąpiło w 2015 r. w Krakowie (11,7% populacji w tym wieku) i w zachodniej części województwa, w powiatach: oświęcimskim (16,0%), chrzanowskim (18,1%) i olkuskim (19,8%).

⁶⁸ Dane Ministerstwa Finansów.

Mapa 26. Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku według powiatów w 2015 r.

Wykres 125. Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2015 r.

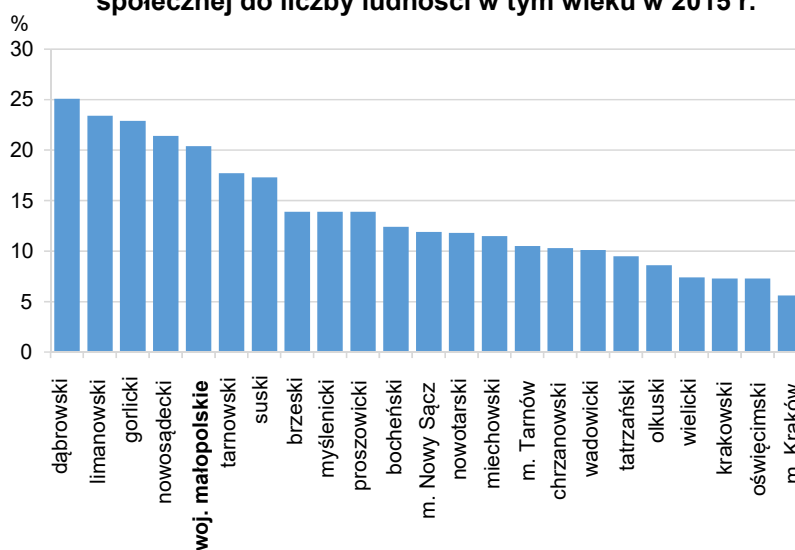
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS oraz GUS.

Świadczenia z pomocy społecznej⁶⁹

W 2015 r. wysoki udział beneficjentów pomocy społecznej wystąpił w powiatach zlokalizowanych w południowo - wschodniej części województwa. Najwyższy odsetek korzystających z pomocy społecznej – 12,4% odnotowano w powiecie limanowski i ponad 11% w powiatach: gorlickim, nowosądeckim i dąbrowskim, przy przeciętnej w województwie 6,1%. Niski udział beneficjentów pomocy społecznej można było zaobserwować w powiatach położonych w zachodniej części województwa małopolskiego (4% – 5% ogółu ludności tych powiatów). Najniższy odsetek stanowili beneficjenci pomocy społecznej w Krakowie – tylko 3,2% ludności ogółem.

Beneficjenci pomocy społecznej mogą otrzymywać pomoc w formie pieniężnej, obejmującej między innymi zasiłki stałe, okresowe lub celowe jak również w formie niepieniężnej obejmującej między innymi posiłki, usługi opiekuńcze i pomoc rzeczową, jednak w układzie terytorialnym skala i rodzaj udzielanej pomocy w poszczególnych powiatach była zróżnicowana. W powiatach: limanowskim, gorlickim, nowosądeckim i dąbrowskim - o wysokim natężeniu korzystających z pomocy społecznej jak również relatywnie wysokim udziale dzieci i młodzieży do lat 18 w ludności ogółem, pomoc ukierunkowana była na zapewnienie dzieciom posiłku oraz przyznaniu osobom potrzebującym zasiłku celowego i w naturze. W 2015 r. w powiatach tych liczba dzieci i młodzieży, które skorzystały z posiłków wynosiła 25,5 tys. osób i stanowiła 32,7% ogółu dzieci i młodzieży korzystających z posiłków. Najwięcej osób, którym przyznano zasiłki stałe i okresowe – 17,7 tys. osób, a także pomoc w formie usług opiekuńczych – 3,6 tys. osób, zamieszkiwała w Krakowie i Tarnowie. Wiaże się to z wysokim odsetkiem osób w wieku 65 lat i więcej, którzy głównie korzystają z takich form pomocy.

⁶⁹ Dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS.

Wykres 126. Udział dzieci i młodzieży w wieku poniżej 18 lat korzystających z pomocy społecznej do liczby ludności w tym wieku w 2015 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPIPS oraz GUS.

2.4.4. Ubodzy beneficjenci pomocy społecznej⁷⁰

Dane dotyczące skali ubóstwa na poziomie niższych przekrojów terytorialnych są potrzebne do podejmowania prawidłowych decyzji w zakresie polityki spójności. Skala ubóstwa na poziomie powiatów została ustalona na podstawie administracyjnych źródeł danych, Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej, którego gestorem jest Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Omawiana skala ubóstwa dotyczy osób w gospodarstwach domowych i osób bezdomnych korzystających z pomocy społecznej z dochodami na osobę poniżej kryterium przyznania pomocy (granica ubóstwa ustawowego). To ubóstwo określono pojęciem ubóstwa ustawowego rejestrowanego lub zamiennie zasięgiem ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej⁷¹. O tym, czy osoby korzystające z pomocy społecznej znalazły się w sferze ubóstwa rejestrowanego decydował zatem poziom dochodów uzyskanych z różnych źródeł.

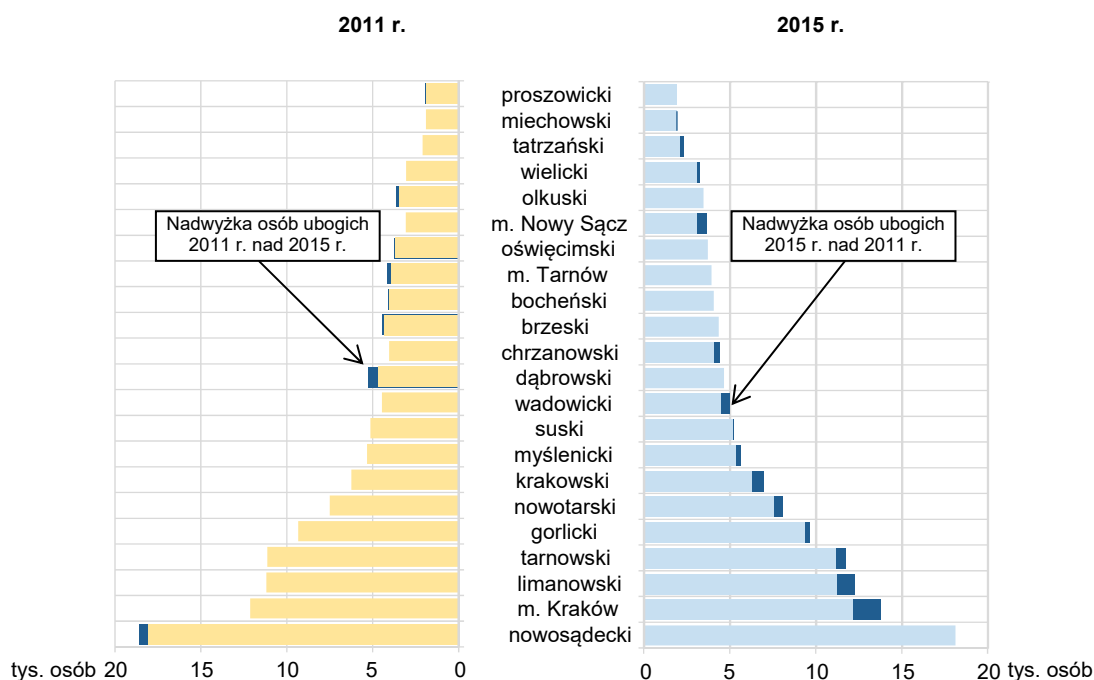
W województwie małopolskim skala ubóstwa ustawowego rejestrowanego w latach 2011-2015 kształtowała się na poziomie niższym niż przeciętna w kraju. W przekrojach powiatów występowały jednak zróżnicowania, na co wskazuje liczba ubogich beneficjentów i zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego.

W 2015 r. w województwie małopolskim w sferze ubóstwa ustawowego rejestrowanego, znalazło się 137,7 tys. osób. Wśród nich 135,9 tys. osób było członkami 46,9 tys. gospodarstw domowych z dochodem na osobę poniżej kryterium dochodowego przyznania pomocy społecznej, a pozostałe to osoby bezdomne z dochodami poniżej kryterium dochodowego (1,7 tys.).

⁷⁰ Dotyczy ubóstwa ustawowego rejestrowanego - Patrz uwagi metodyczne str. 43.

⁷¹ j.w.

Wykres 127. Ubodzy beneficjenci pomocy społecznej

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS.

Wśród powiatów najwyższą liczbę ubogich beneficjentów pomocy społecznej w województwie małopolskim odnotowano w nowosądeckim (18,1 tys. osób), Krakowie (13,8 tys. osób) oraz w powiatach: limanowskim (12,3 tys. osób), tarnowskim (11,7 tys. osób) i gorlickim (9,6 tys. osób). Łącznie ubodzy beneficjenci tych pięciu powiatów stanowiły blisko połowę ubogich beneficjentów województwa.

Najniższą liczbę ubogich beneficjentów odnotowano w dwóch powiatach położonych w północnej części województwa: proszowickim (1,9 tys.) i miechowskim oraz w powiecie tatrzańskim (2,3 tys.) i wielickim (3,2 tys.). Łącznie ubodzy beneficjenci tych powiatów stanowiły 6,8% ubogich beneficjentów województwa.

W 2015 r. porównaniu do 2011 r. w siedmiu powiatach ziemskich (dąbrowskim, olkuskim, brzeskim, nowosądeckim, bocheńskim, oświęcimskim, proszowickim) oraz w Tarnowie liczba ubogich beneficjentów pomocy społecznej zmniejszyła się. Najwyższy spadek odnotowano w powiatach dąbrowskim (o 11,7%), olkuskim (o 5,6%) oraz w Tarnowie (o 6,3%). W pozostałych powiatach w omawianym okresie odnotowano wzrost liczby ubogich beneficjentów, najwyższy w Nowym Sączu (o 17,8%) i w Krakowie (o 13,5%), a także w powiatach: wadowickim (o 11,7%), krakowskim (o 11,1%), tatrzańskim (o 10,5%), limanowskim (o 9,6%) i chrzanowskim (o 9,3%).

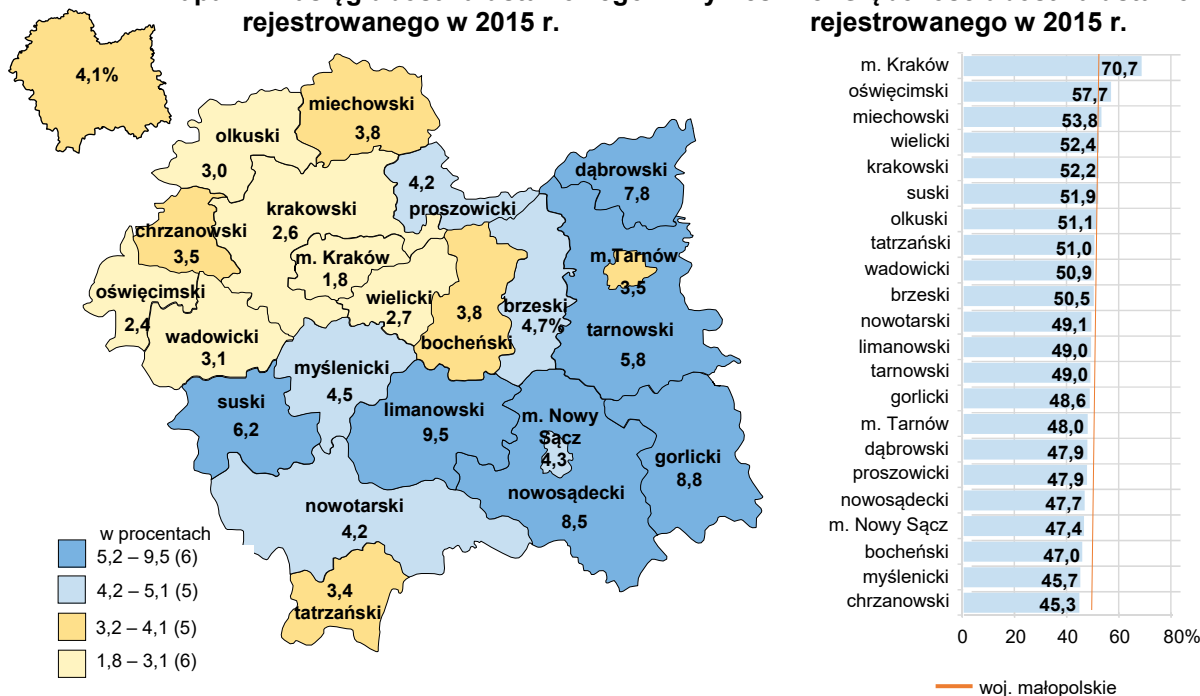
Zasięg ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej⁷²

Przy analizie ubóstwa beneficjentów istotne jest odniesienie liczby ubogich beneficjentów do ogółu ludności danej jednostki terytorialnej, czyli określenie zasięgu ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej. W 2015 r. w województwie małopolskim ubodzy beneficjenci w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców stanowili 4,1%.

⁷² Patrz uwagi metodyczne str. 43.

W układzie przestrzennym według powiatów występuje silne zróżnicowanie zasięgu ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej, inaczej mówiąc, zasięgu ubóstwa ustawowego rejestrowanego. Wskaźnik zmienności zasięgu ubóstwa rejestrowanego pomiędzy powiatami wyniósł 46,2%.

Mapa 27. Zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego w 2015 r. **Wykres 128. Głębokość ubóstwa ustawowego rejestrowanego w 2015 r.**

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPIPS.

Powiaty o najwyższym zasięgu ubóstwa ustawowego rejestrowanego położone są w większości w południowej i wschodniej części województwa. W 2015 r. największy zasięg ubóstwa odnotowano w powiatach: limanowskim (9,5%), gorlickim (8,8%), nowosądeckim (8,5%), dąbrowskim (7,8%), suskim (6,2%) i tarnowskim (5,8%).

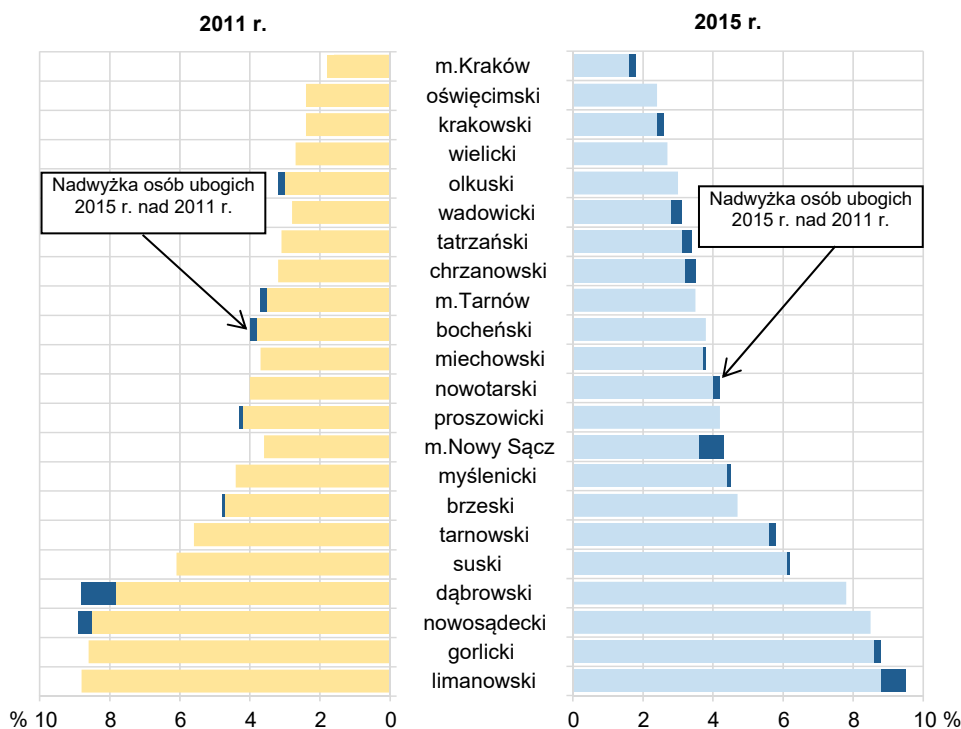
Najniższy zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego wystąpił w Krakowie (1,8%) oraz w sąsiadujących z nim powiatach: krakowskim (2,6%) i wielickim (2,7%). Równie niski zasięg ubóstwa odnotowano w trzech powiatach zachodniej części województwa: oświęcimskim (2,4%), olkuskim (3,0%) i wadowickim (3,1%).

W 2015 r. w województwie małopolskim przeciętny dystans między dochodami ubogich beneficjentów, a granicą ubóstwa wyniósł (52,9%) przy przeciętnych dochodach ubogich beneficjentów kształtujących się na poziomie 296 zł. Znaczną głębokość ubóstwa przekraczającą przeciętną w województwie małopolskim odnotowano w Krakowie (70,7%) oraz powiatach: oświęcimskim (57,7%), miechowskim (53,8%). Ubodzy beneficjenci dysponowali w tych powiatach najniższym przeciętnym dochodem w województwie, wynoszącym od 225 zł na osobę w Krakowie do 299 zł w powiecie miechowskim. Przeciętny dystans między dochodami ubogich beneficjentów a granicą ubóstwa był najniższy w powiecie chrzanowskim (45,3%) przy przeciętnych dochodach ubogich wynoszących 324 zł.

W 2015 r. w porównaniu do 2011 r. w sześciu powiatach (dąbrowskim, nowosądeckim, bocheńskim, olkuskim, brzeskim, proszowickim) i Tarnowie zasięg ubóstwa ustawowego

rejestrowanego nieznacznie zmniejszył się. W pozostałych powiatach w omawianym okresie odnotowano wzrost zasięgu ubóstwa, najwyższy w Nowym Sączu (o 0,7 p. proc.) i powiecie limanowskim (0,7 p. proc.), a także w powiatach: wadowickim, tatrzańskim i chrzanowskim o 0,3 p. proc. w każdym z nich.

Wykres 129. Zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS.

W połowie powiatów województwa małopolskiego zasięg trwałego korzystania z pomocy społecznej był wyższy niż przeciętnie w województwie od 2,7% w powiecie myślenickim do 6,6% w powiecie limanowskim.

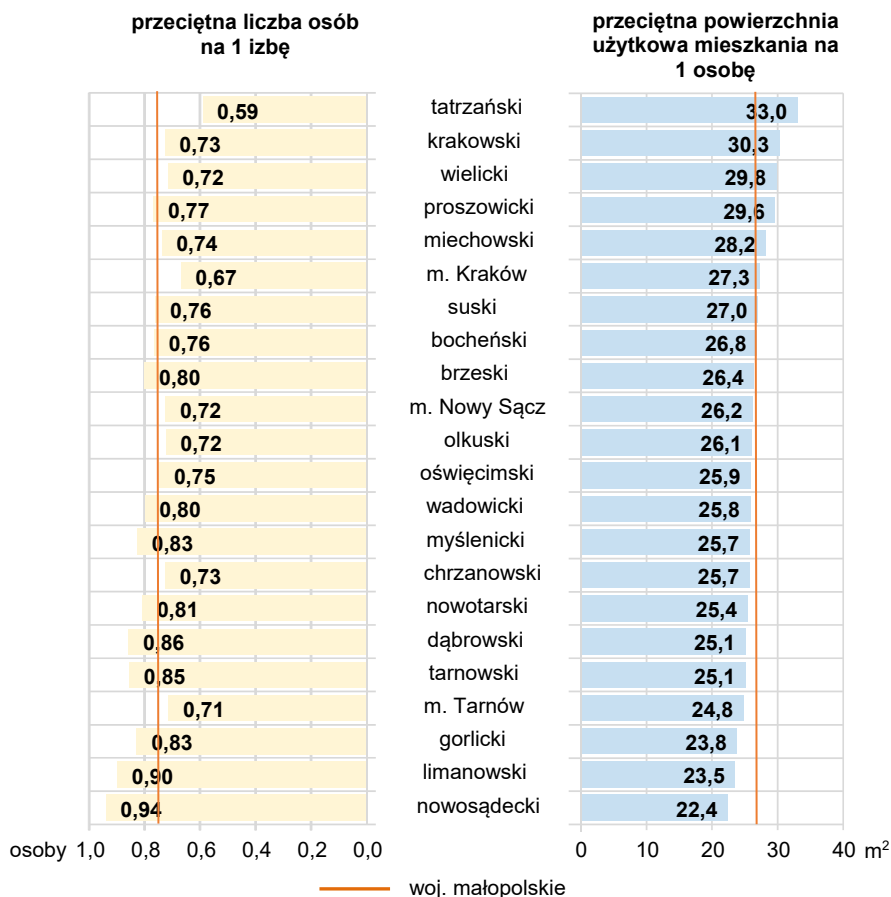
Uwzględniając prezentowane mierniki ubóstwa stwierdzono, że najgorsza sytuacja występowała w powiatach: limanowskim, gorlickim, nowosądeckim, w których wysokie wartości zasięgu ubóstwa rejestrowanego były potęgowane wysoką liczbą osób ubogich, a także w powiecie dąbrowskim z wysokim zasięgiem ubóstwa rejestrowanego, chociaż przy niższej liczbie ubogich.

W wymienionych powiatach odnotowano także ponad 2-krotnie większy niż przeciętny w województwie małopolskim (2,6%) zasięg trwałego korzystania z pomocy społecznej od 5,3% w powiecie dąbrowskim do 6,6% w powiecie limanowskim.

W omawianym 5 letnim okresie w powiecie nowosądeckim i dąbrowskim obserwowano jednak poprawę. W tym okresie, w obydwu powiatach zmniejszyła się liczba osób ubogich (w nowosądeckim o 2,6%, w dąbrowskim o 11,7%) oraz zasięg ubóstwa (w nowosądeckim o 0,4 p. proc., w dąbrowskim o 1,0 p. proc.). W 2015 r. w porównaniu z 2014 r. w powiecie dąbrowskim zmniejszył się także zasięg trwałego korzystania z pomocy społecznej się o 0,4 p. proc., w powiecie nowosądeckim pozostał na niezmiennym poziomie 6,1%.

Wykres 131. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę i przeciętna liczba osób na 1 izbę w 2015 r.

Stan w dniu 31 XII

W 2015 r. największą przeciętną powierzchnią użytkową przypadającą na 1 osobę dysponowali mieszkańcy powiatu tatrzańskiego (33,0 m²), a najmniejszą mieszkańcy powiatu nowosądeckiego (22,4 m²). Wartości powyżej średniej wojewódzkiej, która wynosiła 26,5 m² na osobę osiągnęło 8 powiatów.

Standard mieszkań

Standard mieszkań w powiatach określono wielkością mieszkania i liczbą izb w jednym mieszkaniu oraz wyposażeniem w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne.

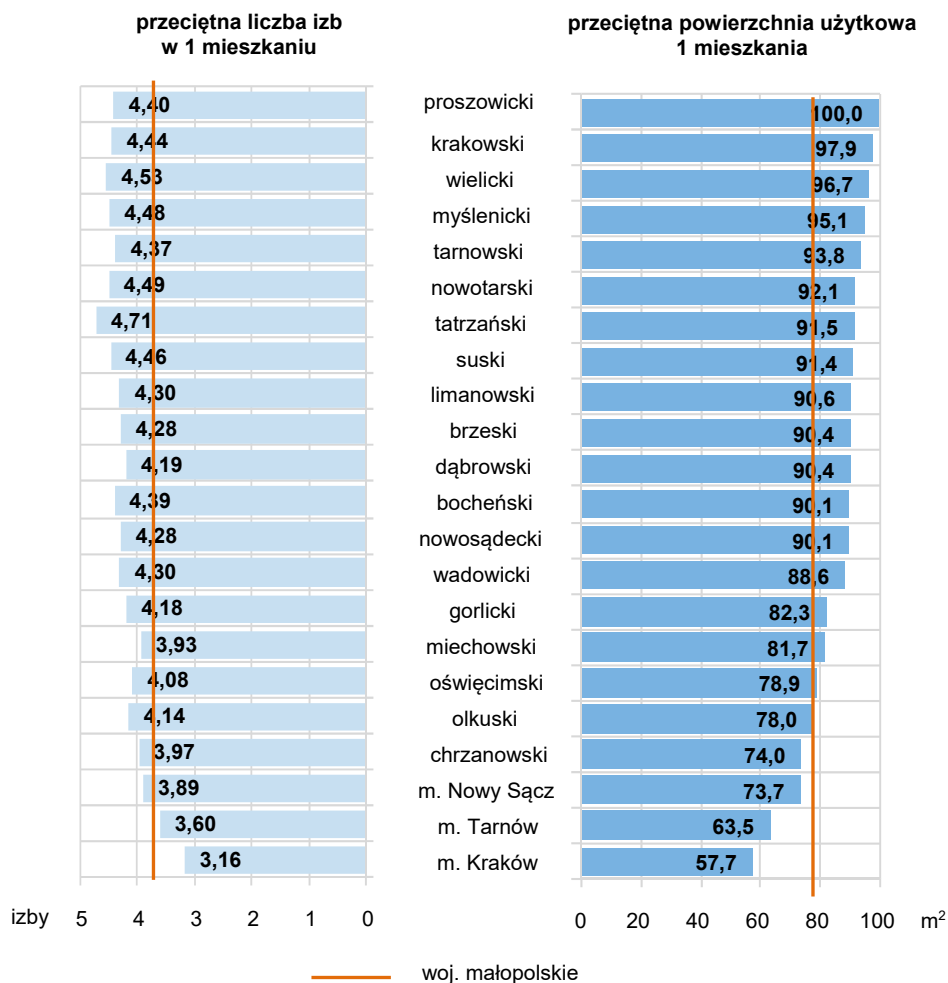
Największe mieszkania zlokalizowane były w powiecie proszowickim (100,0 m²) i krakowskim (97,9 m²), natomiast najmniejsze o powierzchni mniejszej od średniej wojewódzkiej, która wynosiła 78,0 m² skupione były w miastach na prawach powiatu oraz w powiecie chrzanowskim, przy czym podobnie jak w roku ubiegłym najniższy wskaźnik odnotowano w Krakowie – 57,7 m².

Podobne tendencje zauważono porównując mieszkania pod względem liczby izb. Mieszkania o największej liczbie izb występowały w powiecie tatrzańskim (4,71 izby) i wielickim (4,53 izby).

Mieszkania o najmniejszej liczbie izb i równocześnie o liczbie izb mniejszej od średniej wojewódzkiej (w 2015 r. – 3,92 izby) znajdowały się w miastach na prawach powiatu: w Krakowie (3,16 izby), Tarnowie (3,60 izby) i Nowym Sączu (3,89 izby).

Wykres 132. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania i przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w 2015 r.

Stan w dniu 31 XII

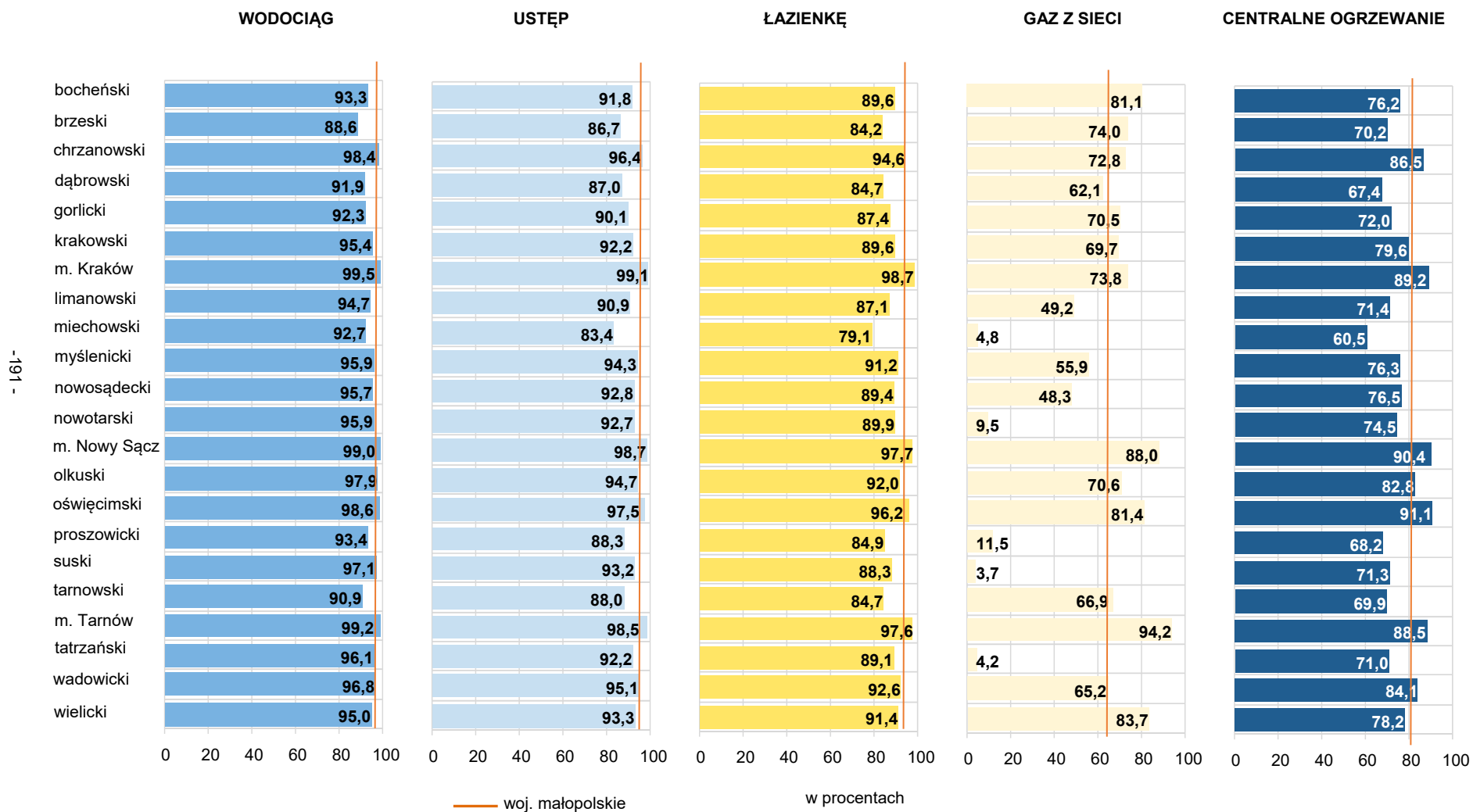

W 2015 r. pod względem wyposażenia lokali mieszkalnych w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne również wyróżniały się miasta na prawach powiatu, gdzie ponad 99% posiadało wodociąg, ponad 98% ustęp, ponad 97% wyposażonych było w łazienkę, a ponad 88% w centralne ogrzewanie.

W badanym okresie najmniej mieszkań wyposażonych w wodociąg znajdowało się w powiecie brzeskim (ponad 88%), a w łazienkę, ustęp i centralne ogrzewanie w powiecie miechowskim (odpowiednio ponad 79%, 83% i 60%). Największy odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje gazowe odnotowano w Tarnowie (ponad 94%) i w Nowym Sączu (88%). Najmniej mieszkań wyposażonych w instalacje gazowe (poniżej 10%) było w powiatach: suskim, tatrzańskim, miechowskim i nowotarskim.

Wykres 133. Mieszkania wyposażone w instalacje sanitarno - techniczne w % ogółu mieszkań w 2015 r.

Stan w dniu 31 XII

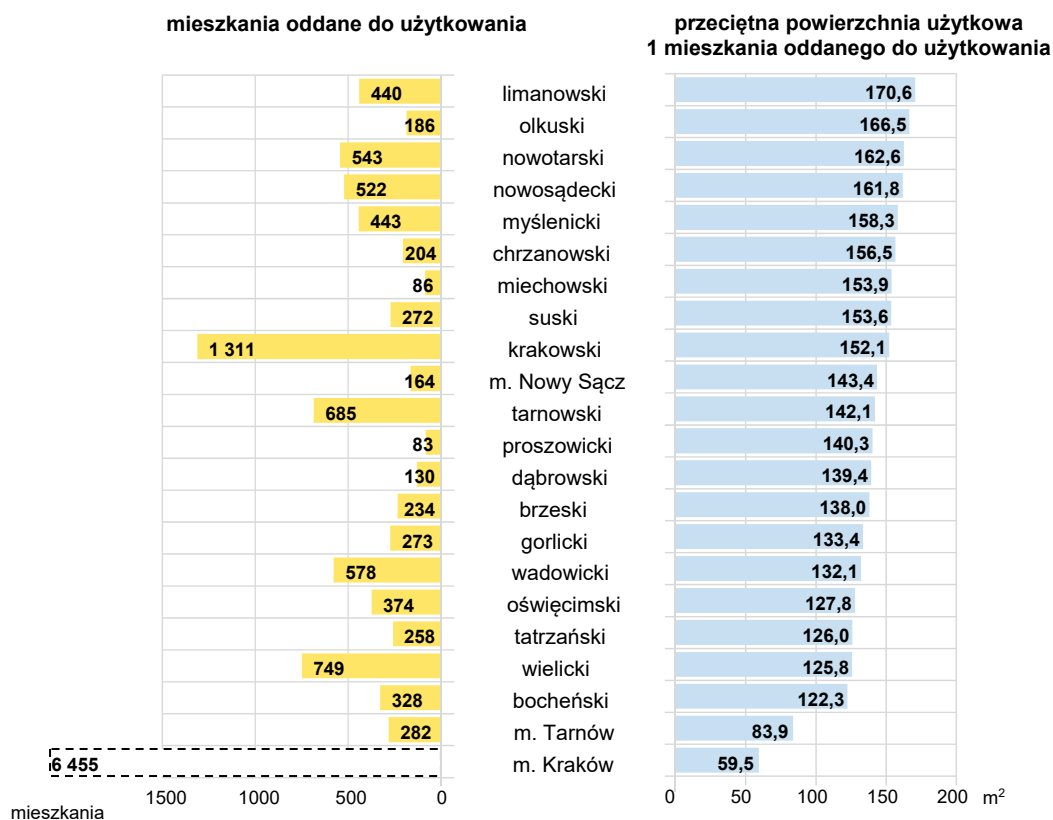

2.4.6. Mieszkania oddane do użytkowania

Województwo charakteryzowało się przestrzennym zróżnicowaniem liczby mieszkań oddanych do użytkowania. W 2015 r. podobnie jak i w latach ubiegłych najwięcej mieszkań oddano do użytkowania w Krakowie (6,5 tys.) i powiecie krakowskim (1,3 tys.). Stanowiły one łącznie 53,2% efektów budownictwa mieszkaniowego całego województwa. Najmniej mieszkań przekazano do użytkowania w powiecie proszowickim (83 mieszkania) oraz w powiecie miechowskim (86 mieszkań). W powiatach: dąbrowskim, limanowskim, miechowskim, proszowickim i suskim oddano do użytkowania wyłącznie mieszkania powstałe w ramach budownictwa indywidualnego.

W porównaniu z 2011 r. wzrost liczby mieszkań wystąpił w 14 powiatach województwa małopolskiego, największy w powiecie limanowskim i wadowickim (odpowiednio o 76,0% i 74,1%). W pozostałych powiatach województwa oddano mniej mieszkań, a największy spadek odnotowano w Nowym Sączu (o 49,8%) i w Tarnowie (o 39,1%).

Wykres 134. Mieszkania oddane do użytkowania i przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w 2015 r.

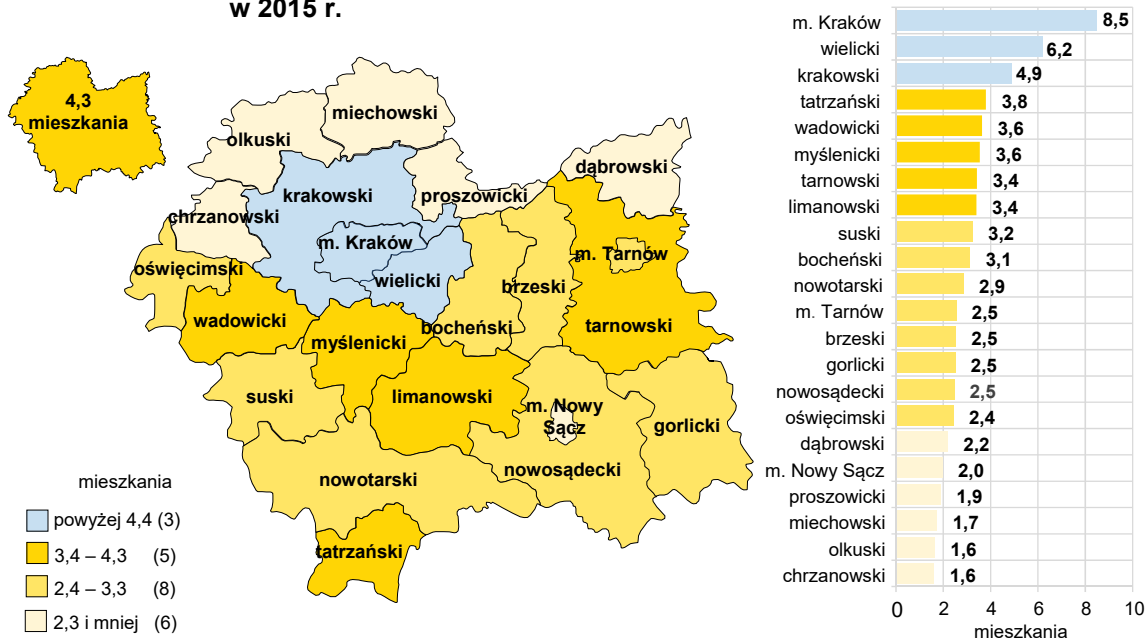
a Ze względu na złożony typ wykresu, wartości ekstremalne dla miasta Krakowa dotyczące mieszkań oddanych do użytkowania oznaczono linią przerywaną.

Porównując powiaty pod względem wielkości nowo wybudowanych mieszkań, najmniejsze mieszkania (poniżej średniej wojewódzkiej wynoszącej 106,4 m²) oddane zostały do użytkowania w miastach na prawach powiatu: w Krakowie przeciętna powierzchnia użytkowa nowo oddanych mieszkań wynosiła 59,5 m² i w Tarnowie - 83,9 m². Największe mieszkania o przeciętnej powierzchni 170,6 m² przekazane zostały do użytkowania w powiecie limanowskim.

Biorąc pod uwagę miernik natężenia budownictwa mieszkaniowego, jakim jest liczba oddanych do użytkowania mieszkań na 1 tys. ludności, najwięcej mieszkań powyżej średniej

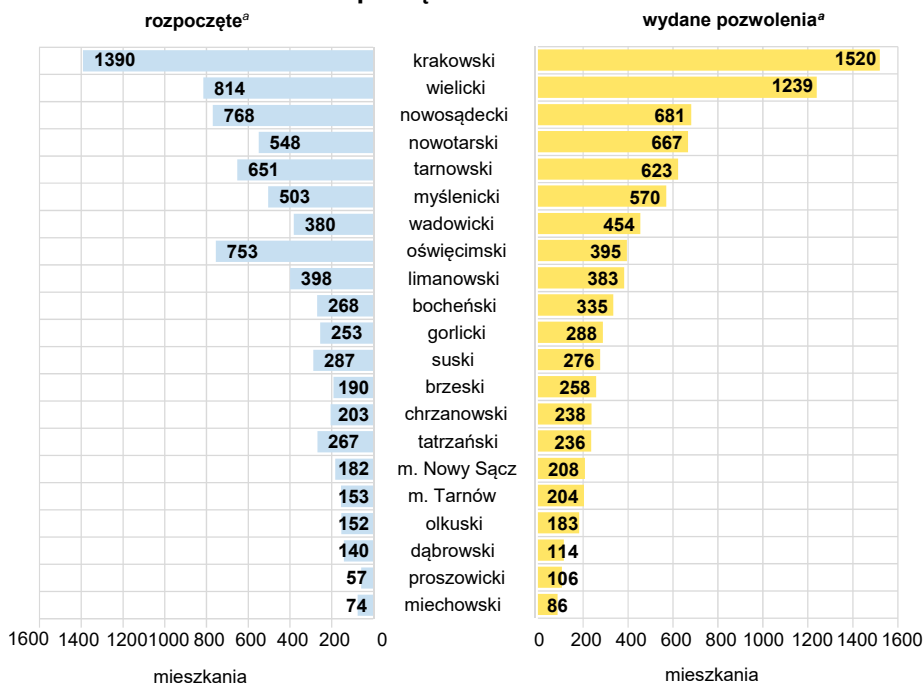
wojewódzkiej wynoszącej 4,3 przekazano do użytkowania w Krakowie (8,5) oraz w powiatach: wielickim (6,2) i krakowskim (4,9). Najniższy wskaźnik nasilenia budownictwa (1,6) odnotowano w powiatach olkuskim i chrzanowskim.

Mapa 29. Mieszkania oddane do użytkowania Wykres 135. **Mieszkania oddane do użytkowania na 1 tys. ludności według powiatów w 2015 r.**

Największy wzrost liczby mieszkań, na budowę, których wydano pozwolenia, w porównaniu z 2011 r. powiecie wielickim i myślenickim (odpowiednio o 62,0% i 34,4%). W pozostałych powiatach odnotowano spadek, a największy w powiecie tatrzańskim (mniej o 67,9%) i powiatach: proszowickim i wadowickim (w obydwu przypadkach mniej o 41,1%).

Wykres 136. Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia i mieszkania, których budowę rozpoczęto w 2015 r.

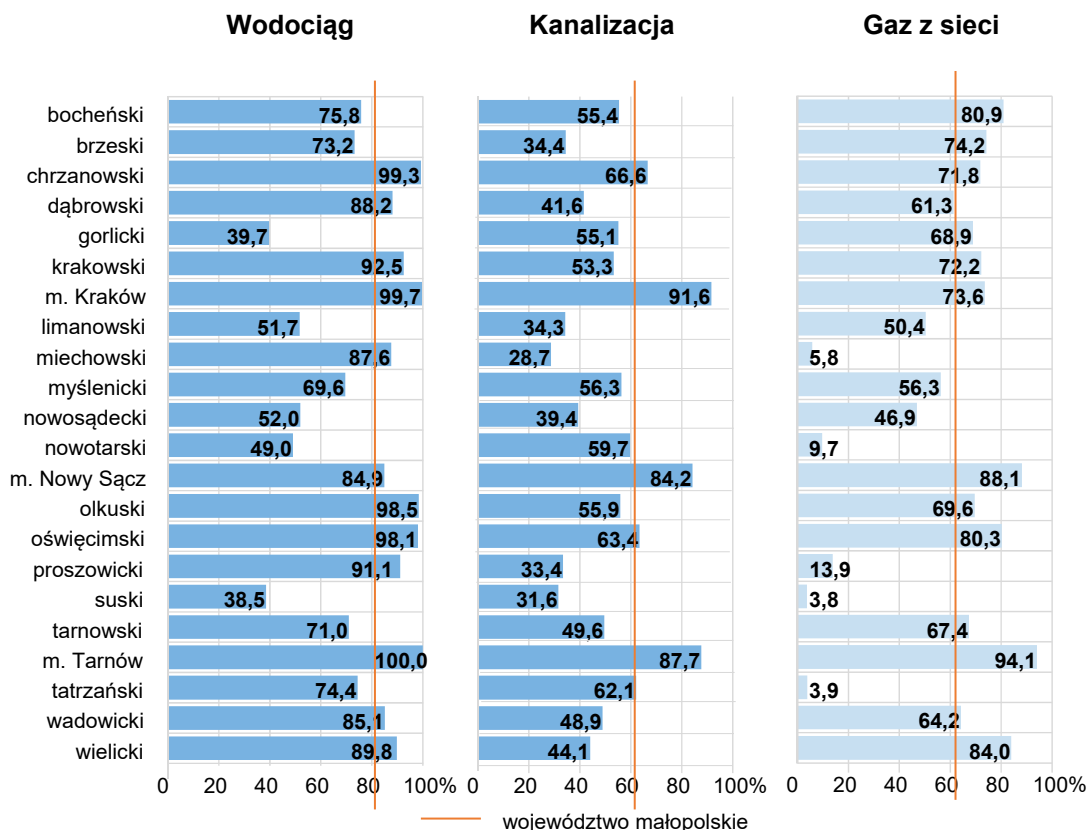
^a Ze względu na wartości ekstremalne nie uwzględniono danych dla miasta Krakowa (pozwolenia wydane – 8 259, rozpoczęte – 10 942).

2.4.7. Infrastruktura komunalna⁷³

Dostępność sieci wodociągowej liczona udziałem ludności korzystającej z sieci do ogółu ludności wynosiła w 2015 r. w województwie małopolskim 81,1% (w 2014 r. – 80,5%).

Największy dostęp do sieci wodociągowej posiadali mieszkańcy Krakowa i powiatu chrzanowskiego (ponad 99%) oraz mieszkańcy powiatów oświęcimskiego i olkuskiego (ponad 98%). Mieszkańcy Tarnowa posiadali dostęp do sieci w 100,0%. Najmniej mieszkańców korzystało z sieci wodociągowej w powiatach: suskim (38,5%) i gorlickim (39,7%).

Wykres 137. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w 2015 r.

W układzie przestrzennym przeliczając długość sieci wodociągowej na 100 km², największe zagęszczenie sieci 438,5 km przypadało na 100 km² powierzchni miasta Nowego Sącza, a najmniejsze 26,5 km na 100 km² powierzchni powiatu nowotarskiego.

Średnie zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca województwa małopolskiego wynosiło 26,8 m³ i było mniejsze od średniego zużycia w kraju o 5,4 m³. Najwięcej wody średnio zużył mieszkaniec Krakowa (45,7 m³), a najmniej mieszkaniec powiatu suskiego (8,6 m³).

W województwie małopolskim z sieci kanalizacyjnej korzystało 61,4% ogółu mieszkańców (w 2014 r. 59,8%). Największy dostęp do sieci kanalizacyjnej posiadali mieszkańcy miast na prawach powiatu: Krakowa – 91,6%, Tarnowa – 87,7% oraz Nowego Sącza – 84,2%, a najmniej mieszkańcy powiatów: miechowskiego – 28,7% i suskiego - 31,6%.

Największe zagęszczenie sieci kanalizacyjnej – 538,6 km na 100 km² wystąpiło w Nowym Sączu, a najmniejsze w powiecie miechowskim – 20,0 km na 100 km².

⁷³ Patrz uwagi metodyczne str. 46.

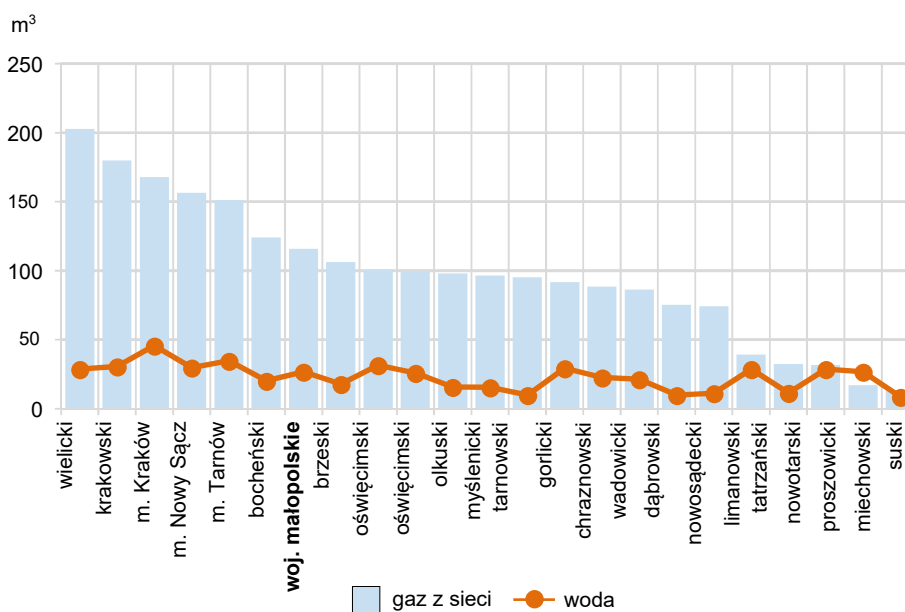
Znacznie zróżnicowany był dostęp do sieci gazowej. Najwięcej ludności korzystało z sieci gazowej w Tarnowie - 94,1% ogółu mieszkańców i w Nowym Sączu - 88,1% ogółu ludności.

Najmniejszy dostęp do sieci gazowej posiadali mieszkańcy powiatów: suskiego - 3,8%, tatrzańskiego - 3,9% i miechowskiego - 5,8%.

W układzie przestrzennym największe zagęszczenie sieci gazowej wystąpiło w Krakowie (526,9 km/100 km²) a najmniejsze w powiecie suskim (14,3 km/100 km²).

W 2015 r. o 1,3% spadło zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca województwa małopolskiego w porównaniu z 2011 r. Wśród powiatów największe zużycie gazu z sieci w przeliczeniu na 1 mieszkańca wystąpiło w powiecie wielickim (202,8 m³), a najmniejsze w powiecie suskim (13,4 m³).

Wykres 138. Zużycie gazu z sieci i zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca w 2015 r.

Wśród powiatów województwa małopolskiego największe zużycie energii elektrycznej odnotowano w powiecie tatrzańskim (1 200,2 kWh na 1 mieszkańca) oraz w Krakowie (952,4 kWh). Najmniej zużytego prądu na 1 mieszkańca odnotowano w powiecie dąbrowskim (518,4 kWh) i w Tarnowie (578,2 kWh).

2.4.8. Grupy powiatów podobnych

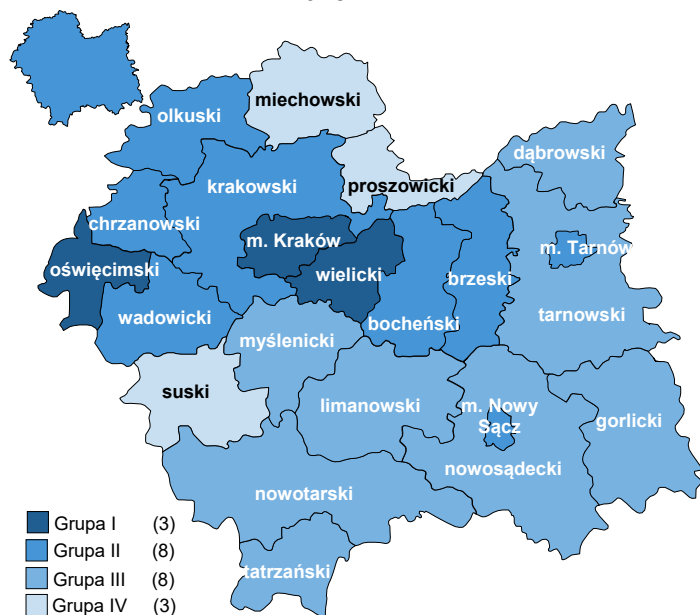
Uwzględniając cechy diagnostyczne wymienione w Załączniku 1 oraz stosując metodę taksonomiczną utworzono dla lat 2011, 2015 grupy powiatów podobnych w zakresie zamożności mieszkańców.

Tabl. 8. Grupy powiatów według miernika zamożności mieszkańców

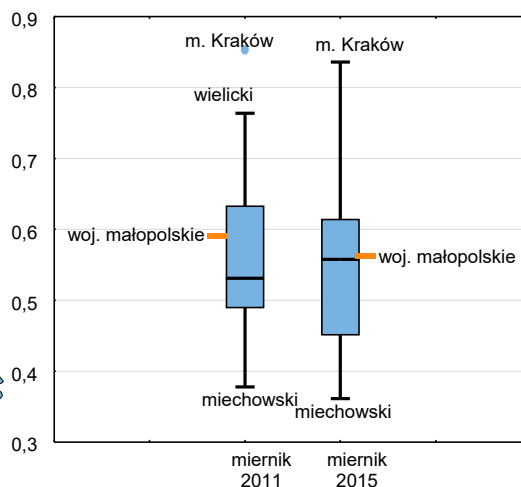
	2011	2015
Grupa I	m. Kraków wielicki krakowski m. Tarnów bocheński	m. Kraków wielicki oświęcimski
Grupa II	oświęcimski m. Nowy Sącz chrzanowski olkuski brzeski	chrzanowski m. Tarnów brzeski krakowski bocheński olkuski wadowicki m. Nowy Sącz
Grupa III	wadowicki myślenicki tatrzański tarnowski gorlicki nowotarski dąbrowski nowosądecki limanowski	myślenicki gorlicki dąbrowski tarnowski nowotarski tatrzański nowosądecki limanowski
Grupa IV	suski proszowicki miechowski	suski proszowicki miechowski

Zróznicowanie miernika zamożności w omawianych latach w powiatach utrzymywało się na podobnym poziomie. Współczynnik zmienności miernika syntetycznego aktywności gospodarczej w 2011 r. i w 2015 r. wynosił około 21%. Również dystans pomiędzy powiatami, dla których miernik zamożności mieszkańców przyjmował wartości maksymalne i minimalne pozostał na zbliżonym poziomie.

Mapa 30. Miernik zamożności mieszkańców w 2015 r.

Wykres 139. Zróżnicowanie mierników zamożności mieszkańców

Tabl. 9. Zmiany grup powiatów według miernika zamożności mieszkańców

		2011			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2015	GRUPA I	m. Kraków wielicki	oświęcimski		
	GRUPA II	m. Tarnów krakowski bocheński	chrzanowski brzeski olkuski m. Nowy Sącz	wadowicki	
	GRUPA III			myślenicki gorlicki dąbrowski tarnowski nowotarski tatrzański nowosądecki limanowski	
	GRUPA IV				suski proszowicki miechowski

W 2015 r. większość powiatów zachowało swoją lokatę w grupie z 2011 r. Powiaty, które poprawiły swoją lokatę to powiat oświęcimski (awans z grupy II do I) i powiat wadowicki, który awansował z grupy III do II. Spadek do grupy II odnotowano w powiecie krakowskim, bocheńskim i m. Tarnowie.

2.5. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH

2.5.1. Ochrona zdrowia

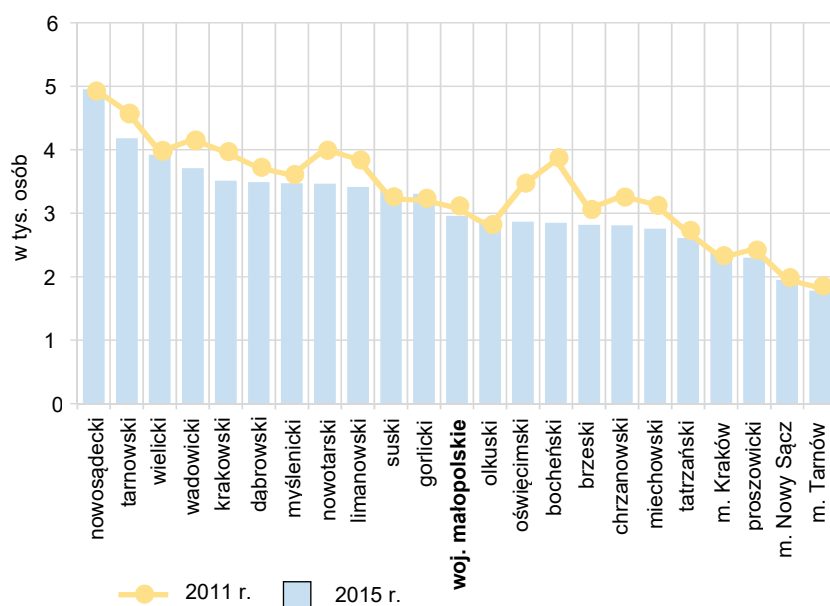
W 2015 r. liczba porad udzielonych przez lekarzy w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiła dla województwa 8,2. Najniższe wartości wskaźnik ten przyjmował w powiatach: nowosądeckim (4,8), tarnowskim (5,0), nowotarskim (5,3), oraz wielickim (5,4). Najwięcej porad lekarskich udzielano w miastach: Tarnowie – średnio 14,1 porad na 1 mieszkańca, Nowym Sączu – 13,8 porad oraz Krakowie – 13,3 porad.

Tak duże dysproporcje znajdują uzasadnienie w organizacji jednostek, świadczących usługi w zakresie ochrony zdrowia. W dużych miastach lekarze specjalistycznych zakładów opieki zdrowotnej udzielają porad również osobom, mieszkającym w okolicznych powiatach ziemskich. Zjawisko to wyraźnie widać w takich jednostkach terytorialnych jak Tarnów i powiat tarnowski, Nowy Sącz i powiat nowosądecki oraz Kraków i sąsiadujące z nim powiaty krakowski i wielicki.

W ostatnich latach w województwie systematycznie zwiększała się liczba aptek. W 2015 r. na 1 aptekę przypadało średnio 2 958 osób (w 2011 r. – 3 090 osób). Najłatwiejszy dostęp do aptek mieli mieszkańcy miast na prawach powiatu, gdzie na 1 aptekę przypadała najmniejsza liczba osób: Tarnowie – 1 785 osób, w Nowym Sączu – 1 951 osób, w Krakowie – 2 393 osób. W 2011 r. również w tych miastach omawiany wskaźnik przedstawiał się najkorzystniej i wynosił odpowiednio 1 832 1 961 i 2 307 osób. Najwięcej ludności na 1 aptekę w 2015 r. przypadało w powiecie nowosądeckim i tarnowskim (odpowiednio 4 951 i 4 179 osób).

W 2015 r. w województwie działało 139 punktów aptecznych uzupełniających infrastrukturę aptek. Najwięcej punktów aptecznych, bo blisko 44% wszystkich działających w województwie zlokalizowanych było w pięciu powiatach: krakowskim, nowotarskim, tarnowskim, wadowickim i nowosądeckim. Tylko jeden punkt apteczny działał w mieście (powiat dąbrowski).

Wykres 140. Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną

W powiatach ziemskich słabo rozwinięta była opieka nad dziećmi w wieku 0-2 lat. W powiecie suskim nie było ani jednego żłobka i tylko jeden klub dziecięcy. W pięciu powiatach (dąbrowskim, gorlickim, myślenickim, proszowskim i tatrzańskim) funkcjonowało tylko po jednym żłobku. Spośród powiatów, w których żłobki funkcjonowały, najwięcej miejsc na 1 tys. dzieci w wieku 0-2 lat w 2015 r. przypadało w Krakowie – 191,0 i w Tarnowie – 170,7 natomiast najmniej w powiecie gorlickim – 5,6 i nowosądeckim – 6,1 miejsc. Średnia wojewódzka wynosiła 61,9 miejsc.

2.5.2. Edukacja

Pierwszym etapem kształcenia w systemie oświaty jest wychowanie przedszkolne. Na przestrzeni ostatnich lat występowały zmiany w przepisach prawnych normujące wiek obowiązku szkolnego (najpierw obniżenia do 6 lat a następnie perspektywa podniesienia do lat 7) i w związku z tym zmieniała się również liczba przedszkoli i oddziałów przedszkolnych. Mimo zmian rosła liczba miejsc w przedszkolach przypadająca na 1 tys. w grupie wiekowej 3-6 lat. W 2015 r. wskaźnik ten dla województwa osiągnął poziom 642 miejsca wobec 557 miejsc w 2011 r. Najwyższy odnotowano w Tarnowie – 985 miejsc, Krakowie – 915 miejsc i w powiecie oświęcimskim – 799 miejsc. W 2011 r. również w wymienionych powiatach występowały najwyższe wskaźniki, ale były mniej korzystne (wynosiły odpowiednio 909 miejsc, 849 miejsc i 762 miejsca).

Najniższy wskaźnik w 2015 r. zanotowano w powiecie miechowskim (301 miejsc) nowosądeckim (388 miejsc). W 2011 r. również w wymienionych powiatach omawiany wskaźnik należał do najniższych w województwie i wynosił odpowiednio 294 i 269 miejsc.

Do 2013 r. zmniejszała się liczba szkół podstawowych, od roku 2014 daje się zauważyć delikatny trend wzrostowy. Jeżeli nawet nie wzrasta liczba szkół w powiatach, to rośnie liczba oddziałów w szkołach oraz liczba uczniów. W roku szkolnym 2015/2016 na 1 szkołę podstawową (bez specjalnych) w województwie przypadało przeciętnie 156 uczniów, przy czym najwięcej w Krakowie i Nowym Sączu (po 294 uczniów), najmniej w powiecie tarnowskim (101 uczniów).

Pod względem liczby uczniów przypadających na 1 oddział najlepiej przedstawiała się sytuacja w powiatach: tarnowskim i dąbrowskim (15 uczniów na oddział). W miastach na prawach powiatu ten wskaźnik był najwyższy i wynosił w Krakowie i Nowym Sączu po 21 uczniów, w Tarnowie 20 uczniów na oddział.

Język angielski był językiem obcym najczęściej obowiązującym w szkołach podstawowych. Blisko 98% uczniów województwa małopolskiego uczyła się właśnie tego języka. W czterech powiatach (w Nowym Sączu oraz w powiatach: nowosądeckim, suskim i wielickim) był to jedyny język obcy nauczany w szkołach podstawowych. Na drugim miejscu plasował się język niemiecki, najczęściej obowiązujący w powiecie dąbrowskim (4,6% uczniów), oświęcimskim (4,1%) oraz w Tarnowie (3,6%). W trzech powiatach uczniowie szkół podstawowych uczyli się języka francuskiego (w Krakowie, Tarnowie i powiecie tatrzańskim).

Liczba gimnazjów nieznacznie rosła w ostatnich latach, natomiast liczba uczęszczających do nich uczniów systematycznie malała. Na jedno gimnazjum w roku szkolnym 2015/2016 przypadało w województwie średnio 139 uczniów. Najmniejsze liczebnie szkoły znajdowały się w powiecie

tatrzańskim – średnio 93 uczniów na szkołę, bocheńskim - 96 i gorlickim - 99 uczniów, natomiast największe w Nowym Sączu – 228 uczniów na szkołę, w powiecie wielickim – 207 uczniów i w Krakowie – 178 uczniów.

Natomiast na jeden oddział w gimnazjach przypadało średnio od 20 do 25 uczniów. Najliczniejsze oddziały posiadały szkoły w Nowym Sączu (przeciętnie 24,6 uczniów), a najmniej uczniów na oddział przypadało w powiatach miechowskim (20,1) i tatrzańskim (20,4).

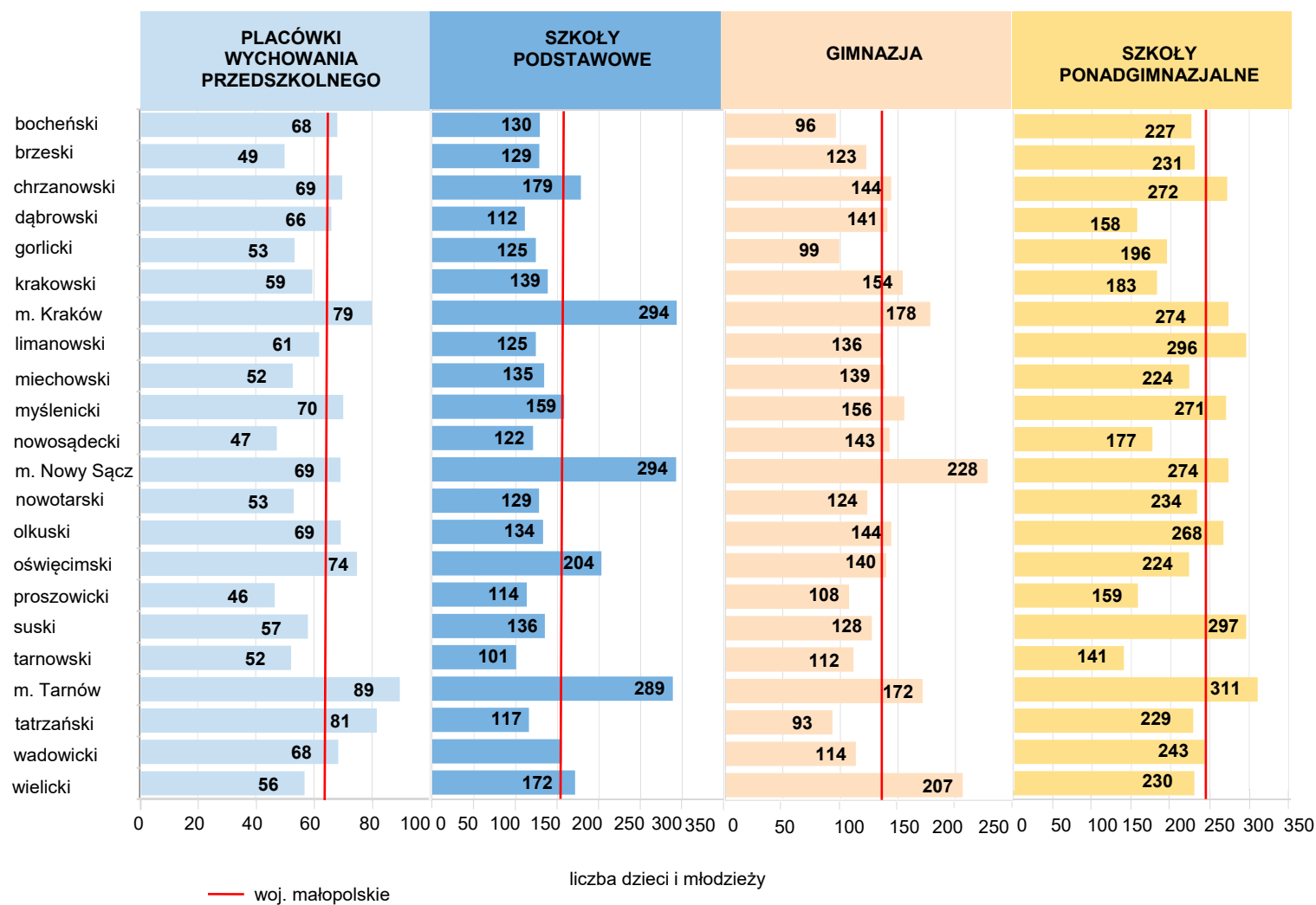
Oferta językowa w gimnazjach była znacznie bogatsza niż w szkołach podstawowych. Ponad połowa uczniów we wszystkich powiatach nadal jako język obowiązkowy wybierała język angielski, ale już ponad 40% uczniów uczyło się języka niemieckiego. W 15 gminach obowiązywał język francuski, w 8 język rosyjski i hiszpański, a w dwóch język włoski.

W ostatnich latach w województwie małopolskim malała zarówno liczba szkół ponadgimnazjalnych jak i liczba uczęszczających do nich uczniów. W roku szkolnym 2015/2016 na 1 szkołę ponadgimnazjalną dla młodzieży średnio w województwie przypadało 243 uczniów. W ośmiu powiatach wskaźnik ten był wyższy, przy czym najwięcej uczniów na 1 szkołę ponadgimnazjalną przypadało w Tarnowie (311 uczniów) i powiecie suskim (297 uczniów). Najniższy wskaźnik odnotowano natomiast w powiecie tarnowskim – średnio 141 uczniów na szkołę.

Najliczniejszymi oddziałami wśród szkół ponadgimnazjalnych mogły się pochwalić licea ogólnokształcące w miastach. W Tarnowie na jeden oddział przypadało prawie 31 uczniów, w Krakowie – 29 uczniów, a w Nowym Sączu – 28 uczniów. Równie liczne oddziały jak w Tarnowie występowały również w powiecie myślenickim. Najmniejsze oddziały w liceach funkcjonowały w powiecie brzeskim i tatrzańskim. Przypadało na nie mniej niż 24 uczniów.

Szkoły ponadgimnazjalne dysponowały szeroką ofertą języków obcych. We wszystkich powiatach uczniowie mieli szansę na naukę języka angielskiego, niemieckiego i francuskiego. Podobnie jak w gimnazjach ponad połowa wybrała język angielski. Tylko w 6 powiatach języka angielskiego uczyło się poniżej 50% uczniów. W powiecie suskim więcej uczniów doskonaliło język niemiecki niż angielski (odpowiednio 47,1% i 46,4%). W znacznie mniejszym stopniu i nie we wszystkich powiatach uczniowie mogli skorzystać z nauki języka hiszpańskiego, włoskiego, rosyjskiego czy łaciny.

Wykres 141. Dzieci i młodzież na 1 placówkę wychowania przedszkolnego i szkołę (bez specjalnych) w roku szkolnym 2015/2016

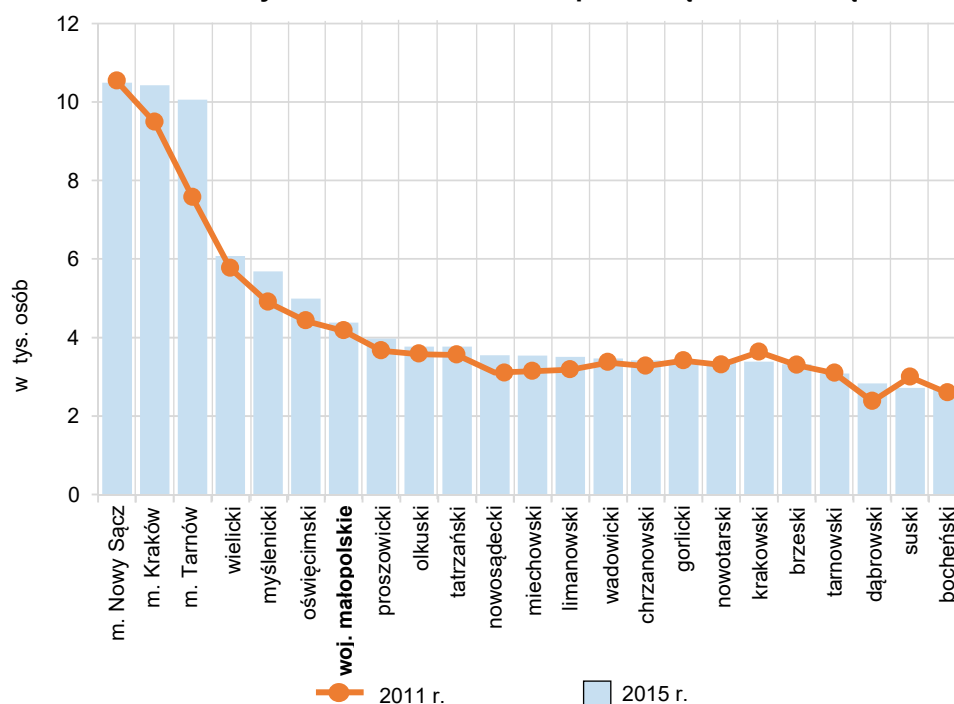

2.5.3. Kultura

Biblioteki

W 2015 r. w województwie małopolskim na 1 placówkę biblioteczną przypadało 4,4 tys. osób (w 2011 r. – 4,2 tys. osób). W układzie przestrzennym według powiatów najkorzystniejszy wskaźnik utrzymał się w powiecie bocheńskim i suskim (po 2,7 tys. osób na 1 placówkę biblioteczną) oraz dąbrowskim (2,8 tys. osób). Najgorsza sytuacja pod tym względem od kilku lat utrzymuje się w miastach na prawach powiatu: Nowym Sączu, Krakowie i Tarnowie, gdzie na koniec 2015 r. na 1 placówkę biblioteczną przypadało odpowiednio 10,5 tys. i 10,4 tys. i 10,1 tys. osób. W większości powiatów liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną wzrosła w porównaniu do 2011 r.

Wykres 142. Ludność na 1 placówkę biblioteczną

Księgozbiór bibliotek województwa na koniec 2015 r. w przeliczeniu na 1 tys. ludności wynosił 3 271 woluminów (2011 r. – 3 245 woluminów). Najwyższy wskaźnik odnotowano w powiecie chrzanowskim (4 811 woluminów), suskim (4 546 woluminów) i tarnowskim (4 431 woluminów), najniższy w powiecie myślenickim (2 306 woluminów). Sytuacja ta nie zmienia się od kilku lat.

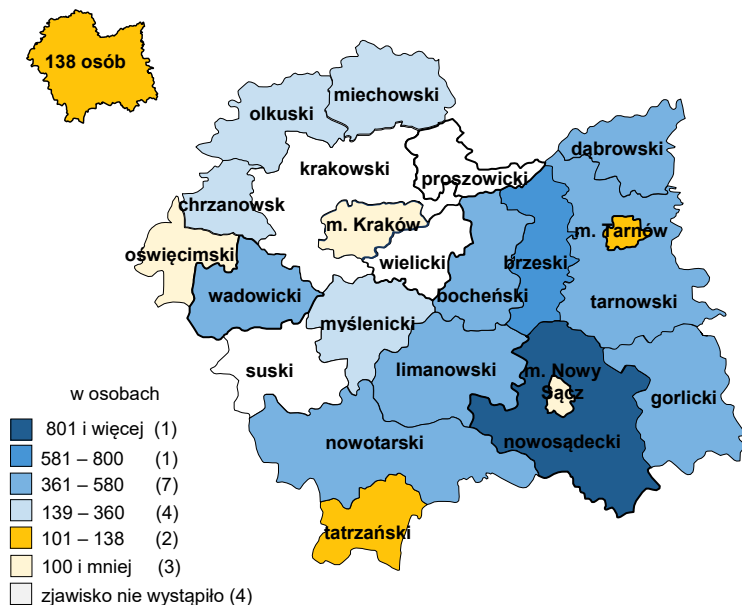
Nadal systematycznie maleje liczba wypożyczanych książek. W 2015 r. średnio na 1 czytelnika w województwie małopolskim wypożyczono 15,0 woluminów, podczas gdy w 2011 r. było to 16,2 woluminów. Najwyższy wskaźnik wypożyczeń na 1 czytelnika, powyżej 20 woluminów, odnotowano w powiatach: olkuskim, dąbrowskim, brzeskim, natomiast najniższy w powiecie proszowickim (11,4 woluminów).

Kina

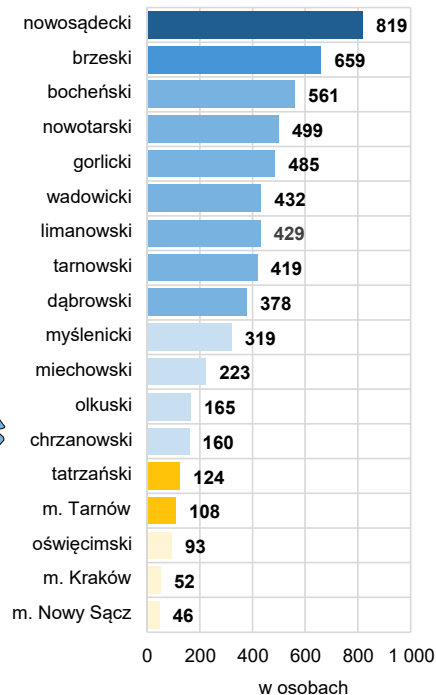
W 2015 r. w województwie funkcjonowało 45 kin stałych i w porównaniu do roku 2011 ich liczba zmalała o 1 obiekt. Przeciętnie na 1 miejsce w kinach stałych przypadało 138 osób.

Wśród powiatów najkorzystniejszy wskaźnik, mierzony liczbą ludności na 1 miejsce w kinach stałych odnotowano w miastach na prawach powiatu: Nowym Sączu (46 osób), Krakowie (52 osób), Tarnowie (108 osób) oraz w powiecie oświęcimskim (93 osoby). Najmniej korzystna wartość omawianego wskaźnika wystąpiła w powiecie nowosądeckim (819 osób), natomiast w czterech powiatach (krakowskim, proszowickim, wielickim i suskim) nie działało ani jedno kino stałe.

Mapa 31. Ludność na 1 miejsce w kinach stałych w 2015 r.

Wykres 143. Ludność na 1 miejsce w kinach stałych w 2015 r.

Muzea

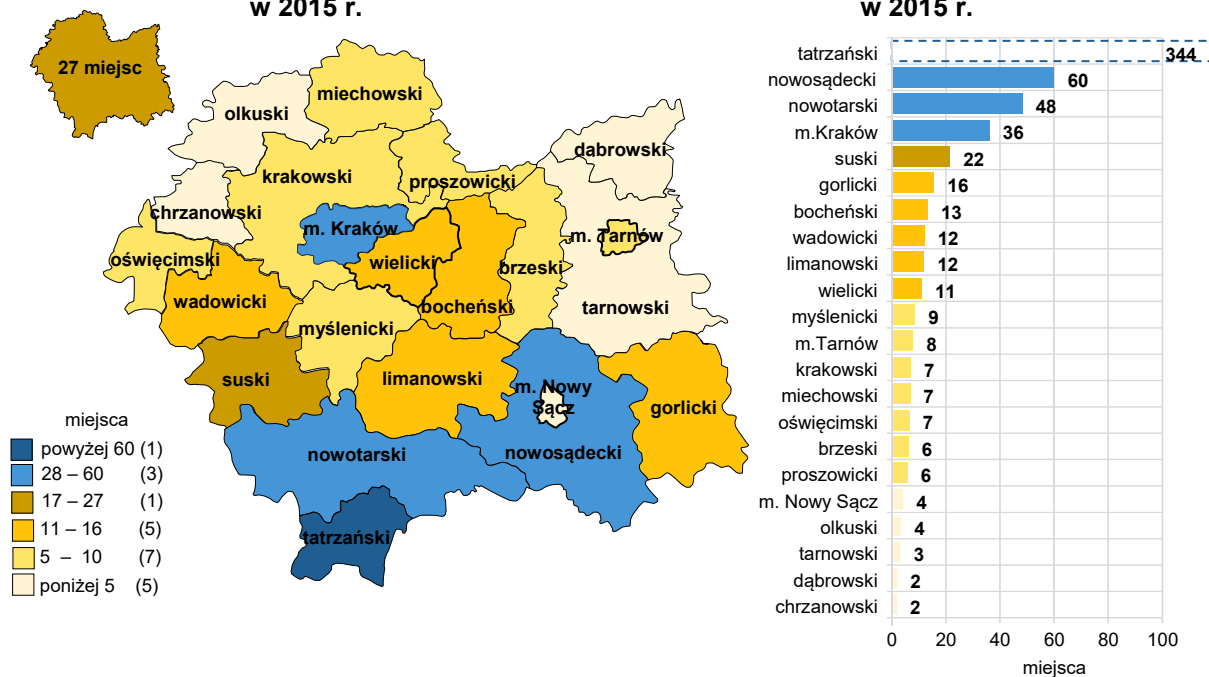
W 2015 r. w województwie małopolskim działało 134 muzea (łącznie z oddziałami muzealnymi). W porównaniu do 2011 r. liczba muzeów wzrosła o 22 placówki, tj. o 19,6%. Placówki muzealne znajdowały się we wszystkich powiatach województwa, przy czym najwięcej (67 placówek) zlokalizowanych było w Krakowie (50,0% wszystkich placówek muzealnych województwa), najmniej (tylko po jednej) w powiatach proszowickim i miechowskim.

Najliczniej zwiedzano muzea w Krakowie oraz w powiatach: oświęcimskim i wielickim. Łącznie w wymienionych powiatach skupionych było 84,2% wszystkich zwiedzających muzea w województwie. Pod względem liczby zwiedzających w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców przodowały powiaty: oświęcimski (112,8 tys. osób), wielicki (108,4 tys. osób), tatrzański (34,5 tys. osób) i m. Kraków (58,1 tys. osób). Najniższy wskaźnik odnotowano natomiast w powiatach: krakowskim (254 osób) i proszowickim (385 osób).

2.5.4. Turystyka

Zgodnie ze stanem w dniu 31 lipca 2015 r. w województwie małopolskim było zarejestrowanych 1 448 turystycznych obiektów noclegowych, w których znajdowało się 90,3 tys. miejsc noclegowych. W układzie przestrzennym według powiatów najwyższy wskaźnik określający liczbę miejsc noclegowych na 1 tys. ludności odnotowano w powiecie tatrzańskim (344 miejsc), natomiast najniższy, poniżej 2 miejsc w powiatach chrzanowskim i dąbrowskim.

Mapa 32. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 1 tys. ludności w 2015 r. **Wykres 144. Miejsca noclegowe^a w turystycznych obiektach noclegowych na 1 tys. ludności w 2015 r.**

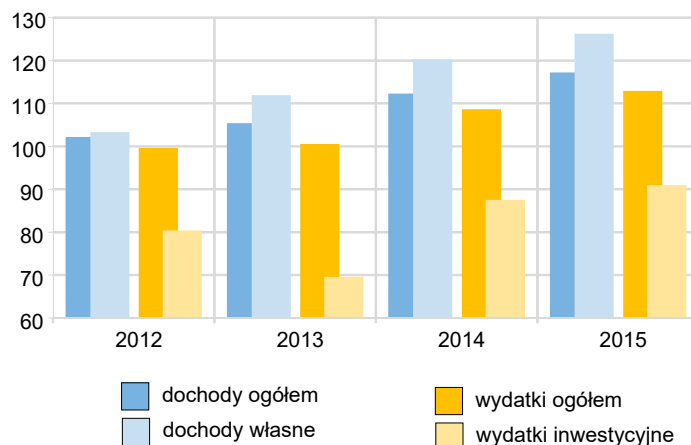
a Ze względu na złożony typ wykresu, wartości ekstremalne dla powiatu tatrzańskiego oznaczono linią przerywaną.

W 2015 r. najwyższy wskaźnik stopnia wykorzystania miejsc noclegowych osiągnięto w Krakowie (50,8%) oraz w powiecie gorlickim (46,4%) i nowosądeckim (43,1%). Najniższy poziom omawianego wskaźnika (poniżej 15%) odnotowano natomiast w powiatach: chrzanowskim, proszowickim i dąbrowskim.

2.5.5. Dochody i wydatki gmin i miast na prawach powiatu według powiatów

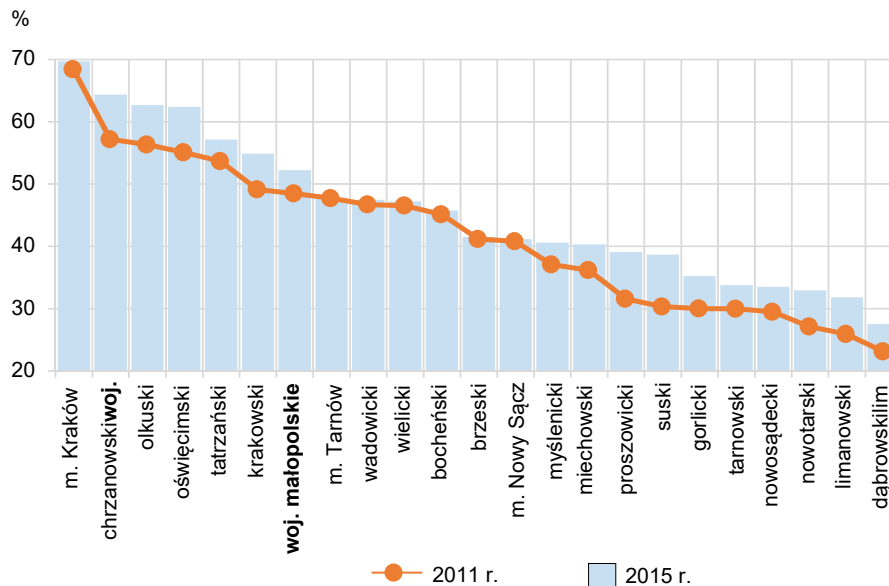
Zadaniem jednostek samorządowych wynikającym z ustawy o samorządzie jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców oraz stworzenie im odpowiednich warunków rozwoju. W praktyce realizacja tych zadań w znacznej mierze uzależniona jest od poziomu zamożności jednostek, oraz możliwości zdobycia dodatkowych środków finansowych. W 2015 r. dochody ogółem zgromadzone w budżetach gmin i miast na prawach powiatu wyniosły 13 141 mln zł, czyli o 17,3% więcej w odniesieniu do 2011 r. W relacji do roku poprzedniego wzrosły o 4,4%, ale to w 2014 r. odnotowano najwyższy w okresie 2011-2015 wzrost dochodów. W całym omawianym okresie dynamika dochodów wykazywała stałą tendencję wzrostową w relacji do roku bazowego, czyli 2011, natomiast w odniesieniu do roku poprzedniego tendencje nie były już tak jednorodne. Najwyższy wzrost dochodów (do 2011 r.) przekraczający przeciętny poziom w województwie odnotowano w gminach powiatu tatrzańskiego (o 30,3%) oraz w gminach otaczających Kraków z powiatów: krakowskiego (o 27,0%) i wielickiego (o 26,6%). Natomiast najniższe tempo wzrostu dochodów odnotowano w gminach powiatu myślenickiego (o 0,4%). W 2015 r. na 1 mieszkańca województwa przypadało przeciętnie 3 898 zł dochodów ogółem, czyli o 544 zł więcej niż w 2011 r., a najwyższy wzrost odnotowano w budżetach miast na prawach powiatu: Tarnowie (o 1 030 zł) i Krakowie (o 1 024 zł).

Wykres 145. Dynamika dochodów i wydatków gmin i miast na prawach powiatu
2011=100

Dochody własne stanowią tę część dochodów ogółem, na którą mogą wpływać podejmowane decyzje władz jednostek samorządowych. O ich kształcie decydują również wprowadzane zmiany legislacyjne w zakresie finansów publicznych, ściślej wiążące poziom dochodów własnych z aktywnością i finansami lokalnych przedsiębiorstw oraz zamożnością mieszkańców. W 2015 r. dochody własne gmin i miast na prawach powiatu osiągnęły wartość 6 864 mln zł i stanowiły 52,2% dochodów ogółem (w 2011 r. – 48,5%), przez co wzrosła możliwość dowolnego ich wykorzystania.

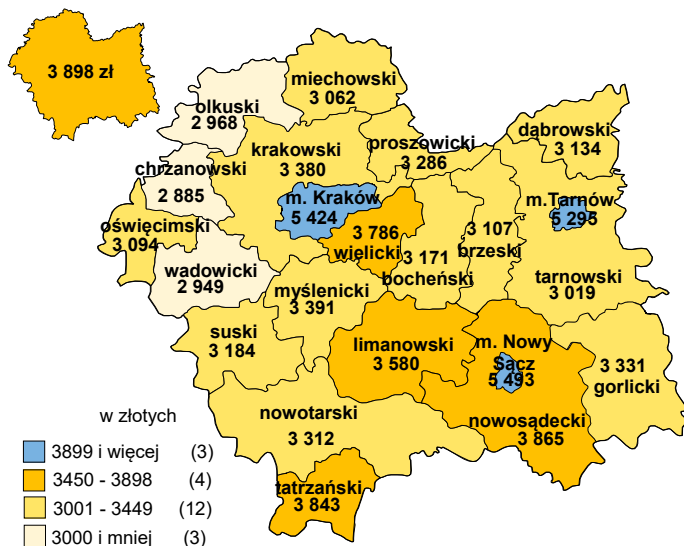
Wykres 146. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin i miast na prawach powiatu

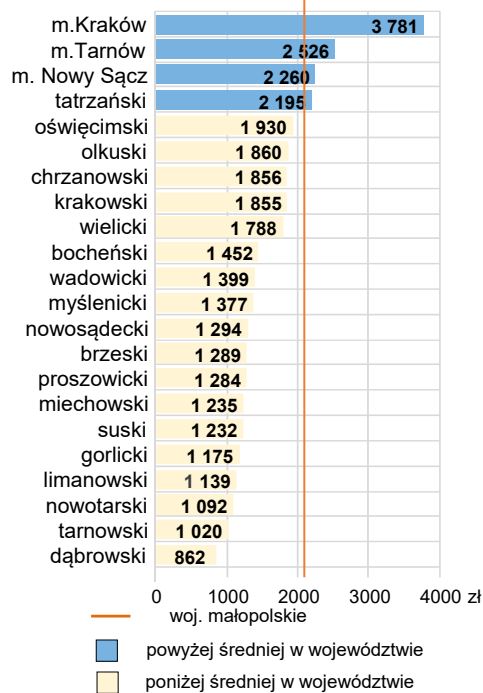
Zmiany w dochodach przebiegały w stosunkowo wyrównanym tempie, stąd też grupy powiatów o najwyższym i najniższym udziale dochodów własnych w dochodach ogółem w 2015 r. pozostały te same, co w 2011 r. Nadal najwyższy udział odnotowano w rozwiniętych gospodarczo powiatach z północno-zachodniej części województwa – w Krakowie i w powiatach: chrzanowskim, olkuskim i oświęcimskim. Natomiast najniższy udział dochodów własnych wystąpił ponownie w powiatach z przewagą rolnictwa, czyli w dąbrowskim i limanowskim.

W 2015 r. na 1 mieszkańca województwa z dochodów własnych przypadało średnio 2 036 zł (o 409 zł więcej, niż w 2011 r.). Silna dominacja miast na prawach powiatu, w których odnotowano najwyższe wartości: Kraków (3 781 zł), Tarnów (2 526 zł) i Nowy Sącz (2 260 zł) spowodowała, że średni poziom w województwie przekroczyły jedynie gminy z powiatu tatrzańskiego (2 195 zł).

Mapa 33. Dochody ogółem gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2015 r.

Wykres 147. Dochody własne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2015 r.

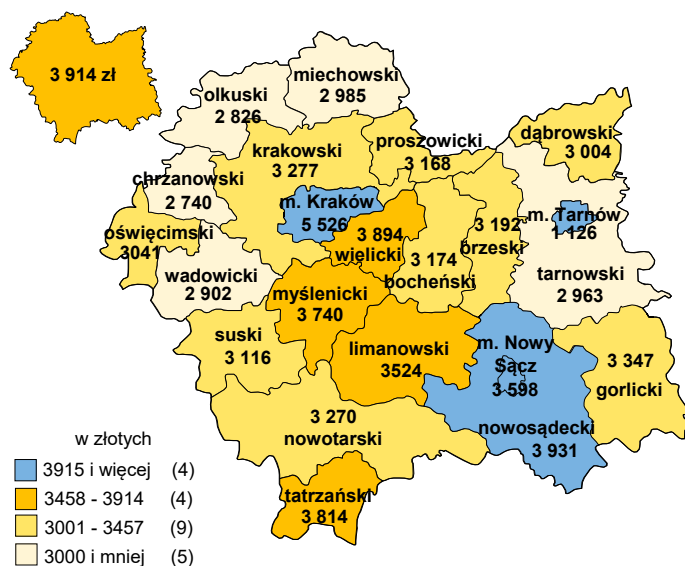

Zwrócił uwagę również zmienny strumień środków zasilających budżety w ramach finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych. O ile w 2011 r. stanowiły one średnio 7,5% ogólnych dochodów gmin i miast na prawach powiatu, to w 2013 r. ich udział obniżył się do poziomu 4,8%. Z kolei w latach 2014-2015 odnotowano ponowny wzrost i środki te stanowiły odpowiednio: 6,0% i 6,1% dochodów ogółem. Tendencje te tłumaczy fakt, że w okresie 2011-2015 miało miejsce zakończenie przyznawania środków unijnych w ramach Perspektywy Finansowej 2007-2013 oraz otwarcie nowych możliwości sięgnięcia po środki w ramach perspektywy Finansowej 2014-2020. W 2015 r. do budżetów gmin i miast na prawach powiatu województwa wpłynęło 798 mln zł w ramach finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych (o 47 mln zł więcej niż w 2014 r.), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca oznaczało kwotę 237 zł. Zaznaczyć należy, że wśród powiatów wielkości te były silnie zróżnicowane. Przykładowo, w Nowym Sączu kwota przypadająca na 1 mieszkańca przekraczała 700 zł, a w powiatach: chrzanowskim, wadowickim i oświęcimskim była niższa niż 100 zł.

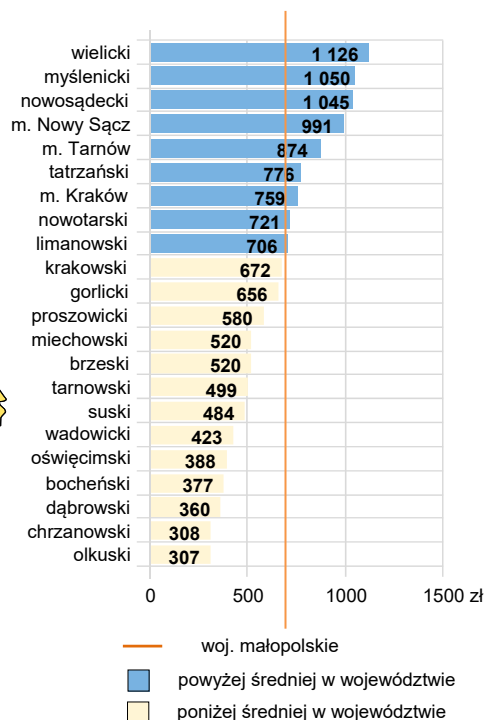
W całym omawianym okresie gminy i miasta na prawach powiatu województwa małopolskiego prowadziły oszczędną gospodarkę finansową, co przekładało się na niższe niż w przypadku dochodów tempo wydatków budżetowych. W 2015 r. z budżetów gmin i miast na prawach powiatu

rozdysponowano 13 192 mln zł, czyli o 13,0% więcej niż w 2011 r. Na 1 mieszkańca z wydatków ogółem przypadało średnio 3 914 zł (w 2011 r. – 3 495 zł, a w 2014 r. – 3 772 zł) a na tę wartość wpłynęły wyraźnie dominujące wydatki w miastach na prawach powiatu: Nowym Sączu (5 598 zł), Krakowie (5 526 zł) i Tarnowie (5 411 zł). Średni poziom w województwie przekroczyły jeszcze gminy powiatu nowosądeckiego (3 931 zł).

Mapa 34. Wydatki ogółem gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2015 r.

Wykres 148. Wydatki inwestycyjne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2015 r.

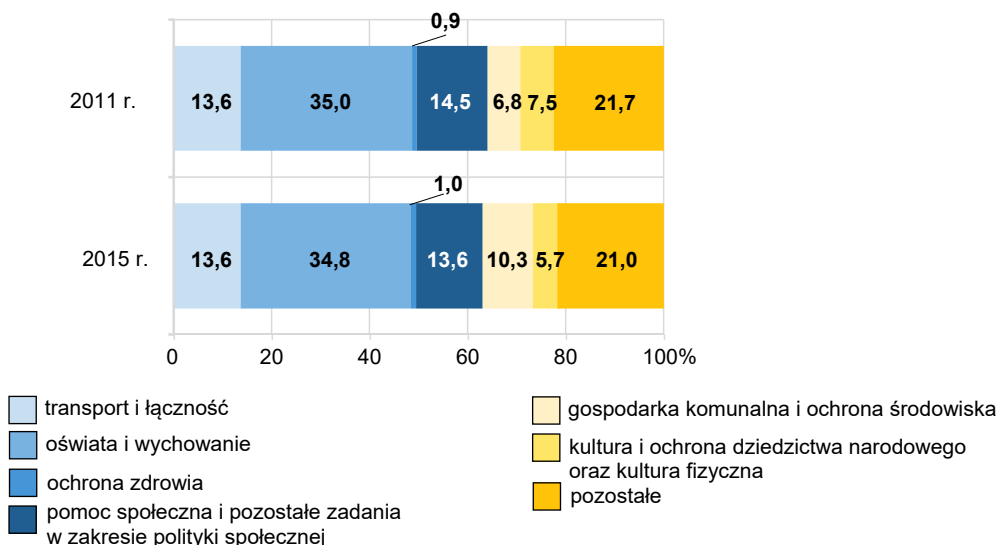

Zaangażowanie samorządów w rozwój regionu wyraża udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem. W okresie 2011-2015 wskaźnik przyjmował wartości: od 21,5% w 2011 r. do 14,9% w 2013 r. oraz 17,3% w pozostałych latach. Spowolnienie w pracach inwestycyjnych i ograniczanie ich do kontynuacji inwestycji już rozpoczętych związane było niewątpliwie z sytuacją finansową gmin. Szereg inwestycji prowadzonych było przy współudziale środków unijnych a właśnie w omawianym okresie miało miejsce wyczerpanie się puli środków przyznanych w ramach Perspektywy Finansowej 2007-2013 i rozpoczęcie nowej na lata 2014-2020. W 2015 r. na inwestycje skierowano 2 284 mln zł (o 87 mln zł więcej niż w 2014 r. i o 229 mln zł mniej niż w 2011 r.), z czego 130 mln zł zaangażowano w usuwanie skutków klęsk żywiołowych, zwłaszcza w remonty dróg i mostów. Najwięcej inwestowano w południowej części województwa, w powiatach: myslenickim, nowosądeckim i wielickim. W wymienionych powiatach inwestycje stanowiły blisko 30% ich ogólnych wydatków, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatkowana kwota przekraczała 1 000 zł: w wielickim 1 126 zł, myslenickim 1 050 zł a w nowosądeckim 1 045 zł, wobec 678 zł średniej dla gmin i miast na prawach powiatu w województwie.

Przedstawiona sytuacja finansowa gmin i miast na prawach powiatu daje obraz realnych możliwości samorządu w zakresie tworzenia warunków rozwoju własnych społeczności. Odpowiedź

na pytanie - w jaki sposób starają się sprostać oczekiwaniom mieszkańców znajduje się w analizie ich wydatków klasyfikowanych według działów. Przedstawiono wydatki, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na poziom życia. Należą do nich wydatki w działach: transport i łączność, oświata i wychowanie, ochrona zdrowia, pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, gospodarka komunalna i ochrona środowiska, a także kultura i ochrona dziedzictwa narodowego i kultura fizyczna.

Wykres 149. Struktura wydatków gmin i miast na prawach powiatu według działów

Wydatki w dziale oświata i wychowanie od wielu lat stanowią najwyższą pozycję w budżetach gmin i miast na prawach powiatu. Również w latach 2011-2015 ich udział w całym budżecie kształtował się w granicach 34,7% – 36,7%, przy czym w niektórych powiatach przekraczał nawet 40%. W 2015 r. na utrzymanie szkół podstawowych, gimnazjów, szkolnictwa ponadgimnazjalnego i przedszkoli przekazano łącznie 4 595 mln zł, czyli średnio 34,8% łącznych wydatków, najwięcej w powiatach: brzeskim (44,7%) i suskim (44,3%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatki w tym dziale wyniosły średnio 1 363 zł, najwięcej w miastach na prawie powiatu: Tarnowie (2 129 zł), Nowym Sączu (2 040 zł) i Krakowie (1 461 zł). Tylko na szkoły podstawowe i gimnazja (bez specjalnych) małopolskie jednostki przeznaczyły 2 590 mln zł, co oznaczało, że na 1 ucznia w tych placówkach przypadła kwota 8 144 zł. Najwięcej środków przeznaczono w powiatach: tatrzańskim (10 088 zł), suskim (9 600 zł) i tarnowskim (9 253 zł), a najmniej w miastach na prawach powiatu: Krakowie (6 769 zł), Tarnowie (6 943 zł) i Nowym Sączu (7 062 zł).

Kolejnym obszarem, w którym jednostki samorządowe zaangażują znaczne środki jest ochrona socjalna społeczeństwa. Realizacja zadań w tym zakresie polega nie tylko na przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń rodzinnych oraz zasiłków na rzecz osób i rodzin spełniających określone prawem kryteria dochodowe, ale także na pracy socjalnej, utrzymywaniu i rozwoju infrastruktury socjalnej, zapobieganiu marginalizacji i wykluczenia osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych. W 2015 r. wydatki omawianych jednostek samorządowych zrealizowane w działach: ochrona zdrowia, pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej zamknęły się kwotą 1 919 mln zł

(14,5% wydatków ogółem), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało 569 zł (w 2014 r. - 561 zł a w 2011 r. - 538 zł). Kwoty wyższe niż przeciętne przekazano w miastach na prawach powiatu: Nowym Sączu (1 032 zł), Tarnowie (862 zł) i Krakowie (703 zł), a także w gminach powiatów: gorlickiego (679 zł) i nowosądeckiego (649 zł). Zaznaczyć należy, że w całym omawianym okresie wymienione jednostki zajmowały najwyższe lokaty wśród powiatów województwa małopolskiego.

Pomoc gmin i miast na prawach powiatu skierowaną do własnych mieszkańców znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej obrazują wydatki poniesione na zasiłki i pomoc w naturze oraz na usługi opiekuńcze w odniesieniu do liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W tym ujęciu w 2015 r. przeciętna kwota pomocy wyniosła 559 zł (w 2014 r. – 513 zł), a pomoc przekraczającą przeciętny poziom udzieliły te same w obu latach jednostki: Kraków, Nowy Sącz, Tarnów oraz gminy w czterech powiatach: chrzanowskim, oświęcimskim, olkuskim i wielickim.

Wydatki zrealizowane w dziale transport i łączność w latach 2011-2015 stanowiły średnio od 12,7% w 2013 r. do 13,7% w 2014 r. i 13,6% ogólnych wydatków gmin i miast na prawach powiatu w województwie w granicznych latach omawianego okresu. W 2015 r. rozdysponowano 1 793 mln zł (13,6% wydatków ogółem), z czego na inwestycje 806 mln zł. Obie kwoty okazały się wyższe w relacji do roku poprzedniego, natomiast w relacji do 2011 r. wydatki na inwestycje były niższe, mimo że przeznaczono na nie blisko połowę środków wydatkowanych w dziale transport i łączność.

Szeroko zakrojone inwestycje prowadzone były w Nowym Sączu i w gminach trzech powiatów: gorlickiego, wielickiego i brzeskiego, gdzie w 2015 r. przekazano na inwestycje ponad 70% ogólnych środków działu transport i łączność. Przeciętna kwota wydatków zrealizowanych w dziale w przeliczeniu na 1 mieszkańca wykazywała zmienne tendencje: malejącą od 2011 r. do 2013 r. i rosnącą od 2014 r. W 2015 r. osiągnęła średni poziom 532 zł, chociaż wydaje się ona być zawyżona przez stosunkowo wysokie wydatki z budżetów miast na prawach powiatu, przekraczające 1 tys. zł. W większości powiatów przeciętne wydatki przypadające na 1 mieszkańca mieściły się w granicach 200 - 400 zł, a najbliższej do średniej kwoty (532 zł) zbliżyły się gminy powiatu wielickiego (478 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca).

Inwestując w infrastrukturę techniczną i ochronę środowiska jednostki samorządowe w oczywisty sposób poprawiają warunki życia mieszkańców. Zadania w zakresie oczyszczania miast i wsi, oświetlenia ulic, placów i dróg, utrzymania zieleni, ochrony powietrza atmosferycznego, gospodarki ściekowej, ochrony wód i gospodarowania odpadami finansowane są w ramach działu gospodarka komunalna i ochrona środowiska. W 2015 r. wydatki w kwocie 1 356 mln zł zwiększyły się o 69,8% w relacji do 2011 r. i o 14,0% w odniesieniu do roku poprzedniego. Stanowiły 10,3% łącznych wydatków gmin i miast na prawach powiatu, wobec 6,8% w roku bazowym. Nadal największą część budżetu rozdysponowano w tym dziale w powiatach: dąbrowskim (15,9%) i myślenickim (15,5%), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało również wysokie kwoty, odpowiednio: 477 zł i 581 zł. Wysokie wydatki w tym dziale w przeliczeniu na 1 mieszkańca wystąpiły również w gminach powiatu wielickiego (511 zł) i w Krakowie (558 zł), przy średniej w województwie 402 zł.

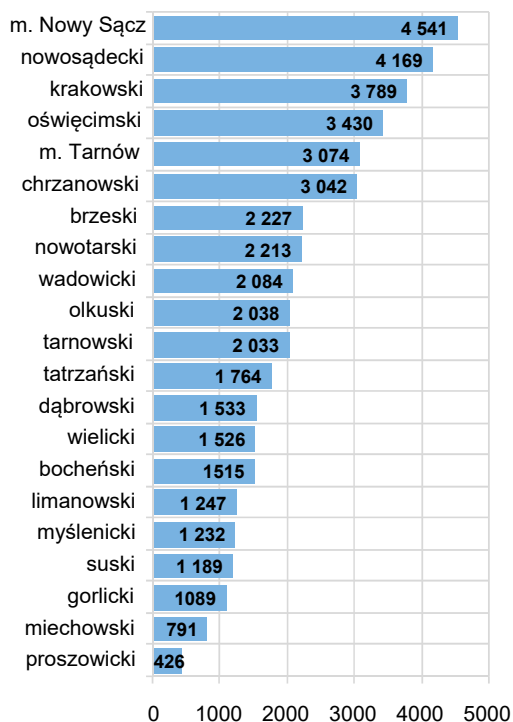
Zaspokajanie zbiorowych potrzeb społeczeństwa to nie tylko nowe i lepsze drogi czy nowocześniejsze szkoły, ale także zwiększanie dostępu do instytucji kultury i obiektów sportowych. Utrzymanie takich obiektów, jak teatry, biblioteki, domy i ośrodki kultury, muzea i boiska sportowe finansowane jest w ramach dwóch działów: kultura i ochrona dziedzictwa narodowego oraz kultura fizyczna. Na przestrzeni lat 2011-2015 wydatki w tych działach wykazywały zmienne tendencje, spadek od 2011 r. do 2013 r., silny wzrost w 2014 r. i kolejny spadek w 2015 r., przy czym w dwóch ostatnich latach odnotowano graniczny poziom całego omawianego okresu. Najwyższe wydatki (906 mln zł) odnotowano w 2014 r. a najniższe w 2015 r. (756 mln zł). W całym omawianym okresie wydatki w obu działach najsilniej obciążały budżet Krakowa (w granicach 11,4% - 7,4% łącznych wydatków miasta), a w ostatnich dwóch latach również w gminach powiatu oświęcimskiego. W 2015 r. na 1 mieszkańca województwa wydatkowano średnio 224 zł, przy czym najwyższe kwoty odnotowano w miastach na prawach powiatu: w Krakowie (408 zł), w Tarnowie (288 zł) i w Nowym Sączu (240 zł) oraz w powiecie oświęcimskim (240 zł). W pozostałych powiatach kwoty były niższe, niż przeciętna w województwie, najniższa w powiatach: miechowskim, limanowskim i tarnowskim, odpowiednio 101 zł, 115 zł i 117 zł. Wśród placówek, na które przeznaczano relatywnie wysokie kwoty wyraźnie dominowały biblioteki oraz domy i ośrodki kultury. Ich utrzymanie w 2015 r. kosztowało 242 mln zł, czyli 32,0% łącznych wydatków w obu działach (w 2011 r. 209 mln zł, czyli 24,1%).

2.5.6. Bezpieczeństwo publiczne⁷⁴

W 2015 r. w sześciu powiatach województwa małopolskiego odnotowano wzrost przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w porównaniu z 2014 r. Największy w powiatach: nowosądeckim (wzrost o 29,2%), suskim (o 20,8%) i dąbrowskim (o 18,6%). W pozostałych powiatach odnotowano spadek przestępstw, a największy w powiecie limanowskim (spadek o 26,6%), w Tarnowie (o 17,3%) oraz w powiatach nowotarskim (o 14,3%) i olkuskim (o 14,2%). Ponad połowa przestępstw w powiatach województwa małopolskiego za wyjątkiem powiatów: nowosądeckiego, suskiego i proszowickiego miała charakter kryminalny. Ich udział w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych na terenie poszczególnych powiatów mieścił się w granicach od 50,7% w powiecie tarnowskim do 74,9% w Krakowie.

⁷⁴ Od roku 2015 dane przekazywane przez Komendę Główną Policji. Za lata wcześniejsze dane z Komend Wojewódzkich Policji, publikowane w Biuletynach Statystycznych poszczególnych województw. Od 2013 r. dane o przestępstwach stwierdzonych oraz wskaźnikach wykrywalności sprawców przestępstw obliczane są z wyłączeniem informacji statystycznych o śledztwach i dochodzeniach własnych prokuratora i powierzonych do prowadzenia uprawnionym organom innym niż Policja, dlatego nie są w pełni porównywalne ze wskaźnikami z lat ubiegłych.

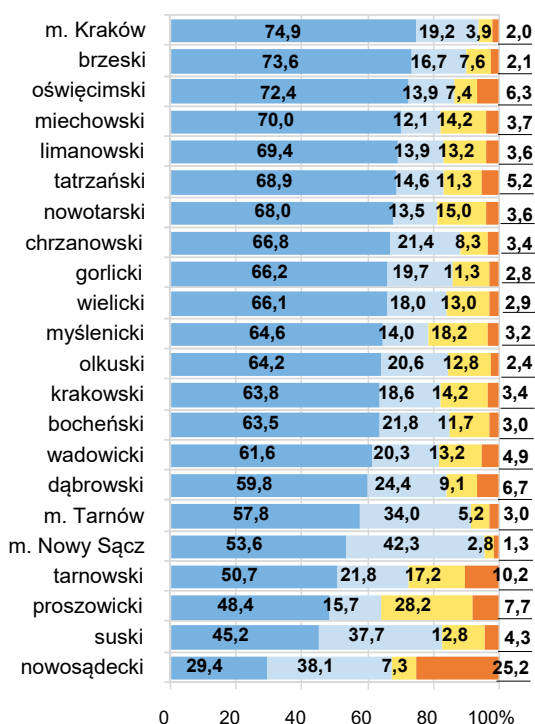
Wykres 150. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2015 r.

Ze względu na wartości ekstremalne nie uwzględniono danych dla miasta Krakowa (przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych – 24348).

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

Wykres 151. Struktura przestępstw stwierdzonych według rodzajów w 2015 r.

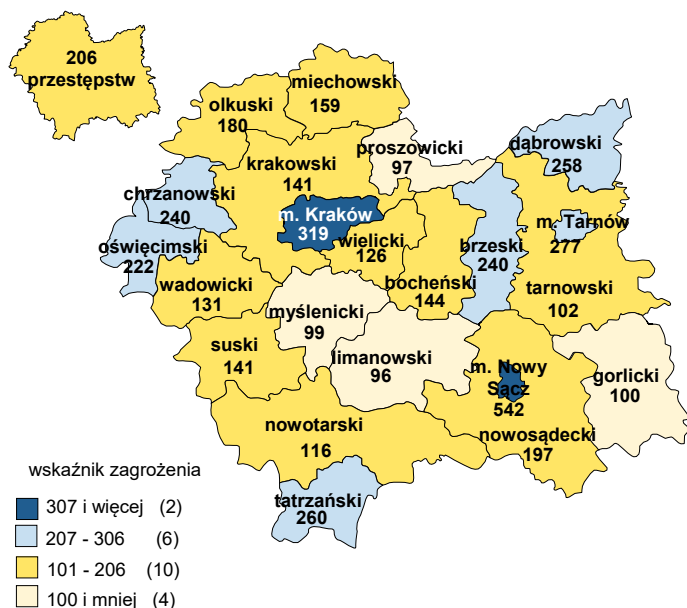
■ kryminalne ■ gospodarcze ■ drogowo ■ inne

Wskaźnik zagrożenia przestępczością w województwie małopolskim w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2015 r. wynosił 206 (w 2014 r. – 217). Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w miastach na prawach powiatu: w Nowym Sączu, Krakowie i Tarnowie oraz w powiatach tatrzańskim i dąbrowskim. Najmniej przestępstw stwierdzonych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wystąpiło w powiatach: limanowskim, proszowickim i myślenickim.

Przestępczość kryminalna, a w szczególności działania powodujące utratę mienia i życia jest jednym z głównych problemów społecznych bezpośrednio wpływających na bezpieczeństwo ludności. W 2015 r. w większości powiatów województwa małopolskiego zmniejszyło się zagrożenie przestępczością przeciwko życiu i zdrowiu. Jedynie w czterech powiatach: miechowskim, gorlickim, tatrzańskim i w Nowym Sączu w porównaniu z 2014 r. odnotowano wzrost dynamiki przestępstw stwierdzonych w tej kategorii.

W przypadku przestępstw przeciwko mieniu, które są najbardziej uciążliwe społecznie wzrost liczby przestępstw odnotowano w Nowym Sączu (o 53,3%) oraz w powiatach: brzeskim (o 7,6%) i suskim (o 6,3%). W pozostałych powiatach nastąpił spadek przestępczości stwierdzonej przeciwko mieniu, a największy w Tarnowie oraz w powiatach: miechowskim, olkuskim i krakowskim.

Mapa 35. Wskaźnik zagrożenia przestępczością na 10 tys. ludności według powiatów w 2015 r.

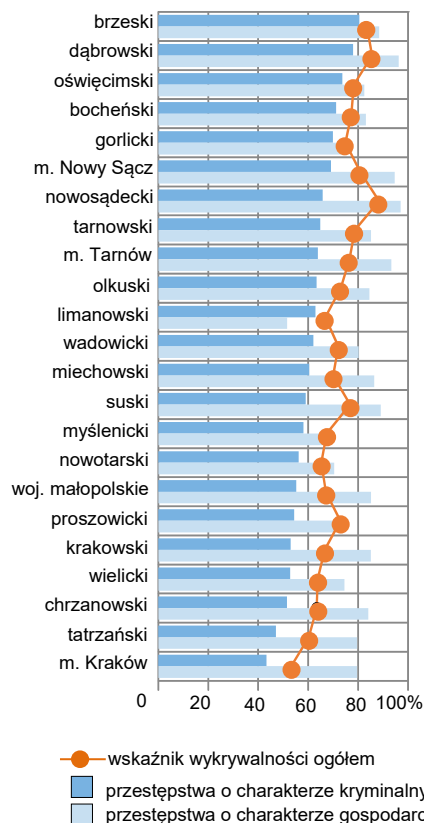

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

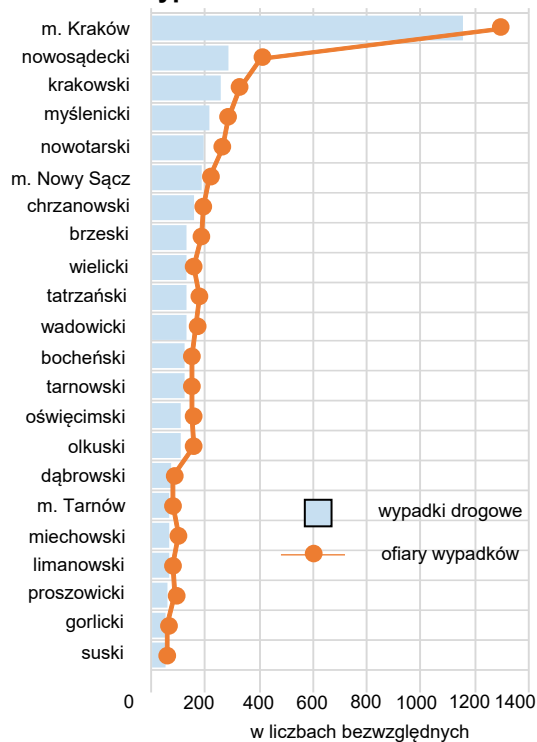
Największy wzrost przestępstw o charakterze drogowym stwierdzono w powiecie proszowickim, wielickim i krakowskim (odpowiednio o 12,1%, 4,2% i 2,9% więcej niż w 2014 r.) natomiast najmniejszy w powiecie limanowskim (spadek o 30,2%) i w Nowym Sączu (spadek o 28,8%).

Poziom wykrywalności sprawców przestępstw w powiatach województwa małopolskiego w 2015 r. był zróżnicowany i wahał się w granicach od najwyższego 88,4% w powiecie nowosądeckim do 53,3% w Krakowie, gdzie był najniższy. Poniżej średniej wojewódzkiej wynoszącej 67,1% mniejszy poziom wykrywalności sprawców oprócz Krakowa zanotowano jeszcze w sześciu powiatach.

Wykres 152. Wskaźnik wykrywalności przestępstw stwierdzonych w 2015 r.

Wykres 153. Wypadki drogowe i ofiary wypadków w 2015 r.

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

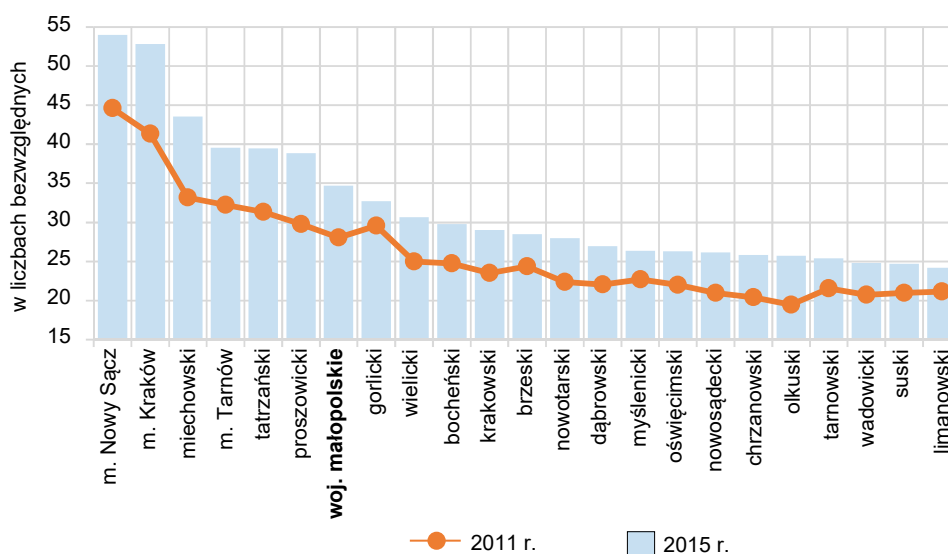
W porównaniu z 2014 r. w badanym okresie w większości powiatów wzrosła wykrywalność sprawców przestępstw kryminalnych, a najwięcej w powiecie dąbrowskim o 10,0 p. proc. Duże dysproporcje wystąpiły w przypadku wykrywalności przestępstw o charakterze gospodarczym. Najwięcej przestępstw tego typu wykryto w powiecie nowosądeckim (w 97,0%) a najmniej w powiecie limanowskim (w 51,6%).

Stosunkowo najbezpieczniej było na drogach powiatu suskiego i gorlickiego, gdzie w badanym okresie odnotowano najmniej wypadków i najmniej osób zostało poszkodowanych w wypadkach drogowych.

2.5.7. Spójność społeczna

Wyrazem rosnącej dojrzałości społeczeństwa obywatelskiego w województwie małopolskim jest systematycznie zwiększająca się liczba tworzonych organizacji pozarządowych – fundacji i stowarzyszeń. Na koniec 2015 r. w rejestrze REGON zarejestrowanych było 11,7 tys. organizacji pozarządowych, z czego 2,0 tys. to fundacje a 9,7 tys. to stowarzyszenia i inne organizacje społeczne. W odniesieniu do 2011 r. ich liczba wzrosła w całym województwie o 2,3 tys., przy czym dynamiczniej zwiększała się liczba fundacji (wzrost o 70,2%) niż stowarzyszeń i innych organizacji społecznych (wzrost o 18,0%). Najwięcej organizacji skoncentrowanych było w miastach na prawach powiatu i w powiatach z nimi sąsiadujących. Nadal ponad 40% wszystkich organizacji zarejestrowanych było na terenie Krakowa i powiatu krakowskiego, natomiast najmniej na terenie powiatów: proszowickiego i dąbrowskiego, odpowiednio: 1,5% i 1,4%. Jednak zaznaczyć należy, iż w powiecie proszowickim (podobnie jak w powiatach: olkuskim, wielickim i miechowskim) odnotowano najwyższą w województwie dynamikę tworzenia nowych organizacji, gdyż w 2015 r. było ich zarejestrowanych o ponad 29% więcej, niż w 2011 r. Na przestrzeni lat 2011-2015 największa liczba fundacji i stowarzyszeń w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców zarejestrowana była w Nowym Sączu i Krakowie. W 2015 r. było to odpowiednio: 54 i 53 organizacje, wobec 35 organizacji średnio w województwie.

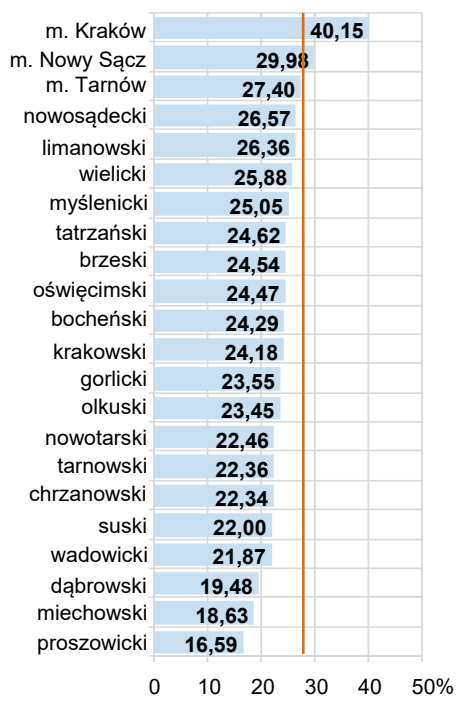
Wykres 154. Fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

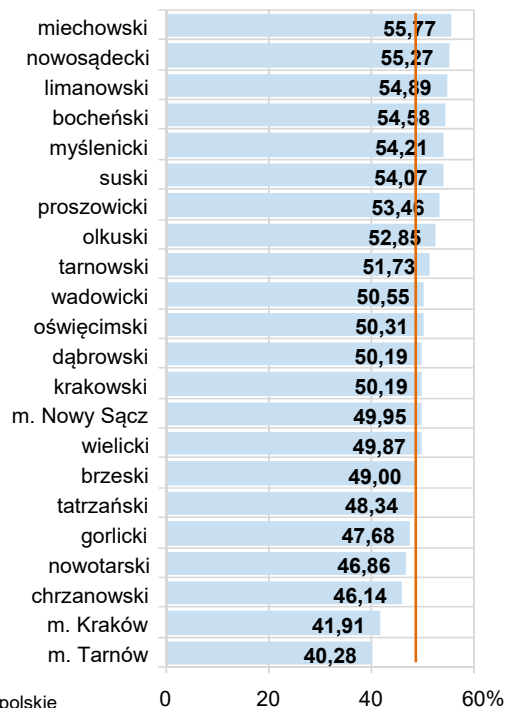
Niezwykle trudno jest uchwycić liczbę aktywnych organizacji pozarządowych, gdyż ich rejestracja w rejestrze REGON nie zawsze jest równoznaczna z aktywną działalnością. Niektóre organizacje powołane są jedynie do realizacji ściśle określonego celu i fakt zakończenia swojej działalności nie zawsze zgłaszają w systemie REGON. Przeprowadzone badanie fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych na formularzu SOF-1 za 2014 r. wykazało, że na terenie województwa małopolskiego aktywnie działało 9,1 tys. organizacji (77,8% zarejestrowanych), co stanowiło około 9% łącznej liczby w kraju zarówno fundacji, jak i stowarzyszeń i innych organizacji społecznych.

Oprócz liczby działających organizacji pozarządowych, wyznacznikiem zaangażowania społecznego jest frekwencja w wyborach i referendach o znaczeniu krajowym i lokalnym. W latach 2011-2015 wybierano: w 2014 r. - posłów do Parlamentu Europejskiego i przedstawicieli do struktur samorządowych, w 2015 r. - Prezydenta RP, natomiast w 2011 r. i 2015 r. - posłów do Sejmu i senatorów. Frekwencja w wyborach o znaczeniu krajowym była wyraźnie wyższa, niż w wyborach o znaczeniu lokalnym, chociaż tworzenie struktur samorządowych silniej wpływa na kształt przyszłej polityki regionalnej. Kandydaci na wójtów, burmistrzów czy prezydentów miast są znani większości wyborców, więc wybór konkretnej osoby wydaje się być bardziej sprecyzowany. Największe zainteresowanie wyborem osób odpowiedzialnych za rozwój regionu, czyli do Rady Gminy wykazali mieszkańcy powiatów: miechowskiego, nowosądeckiego i limanowskiego, a wyrazem tego był ich liczny udział (odpowiednio: 55,77%, 55,27% i 54,89%), znacznie przekraczający średni wynik w województwie (48,65%). Najniższą frekwencję odnotowano w miastach: Tarnowie (40,28%) i Krakowie (41,91%).

Wykres 155. Udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014 r.

Wykres 156. Udział w wyborach samorządowych do Rady Gminy w 2014 r.

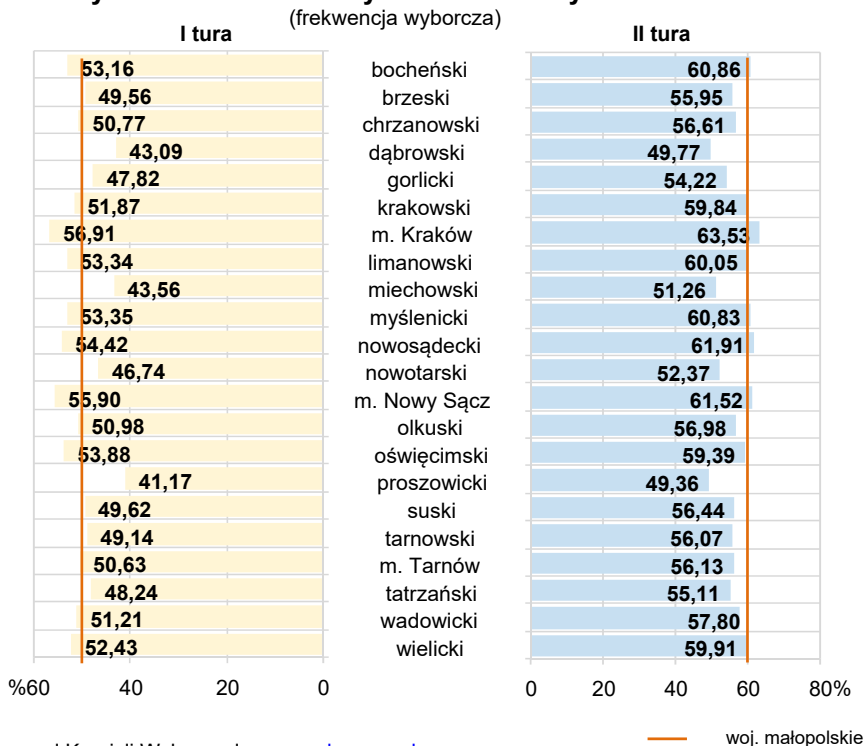

Inaczej sytuacja wyglądała w przypadku wyborów Prezydenta RP czy wyborów parlamentarnych. Wprawdzie województwo małopolskie zajmowało zawsze czołowe miejsca w kraju pod względem frekwencji wyborczej, ale na ogólne wyniki wpływała wyraźnie postawa obywatelska mieszkańców Krakowa i Nowego Sącza.

Frekwencja wyborcza w obu miastach była najwyższa i znacznie wyprzedzała średnią w województwie. Odmienną postawę wykazali mieszkańcy powiatów proszowickiego i dąbrowskiego, gdzie do urn wyborczych udała się znacznie niższa liczba uprawnionych do głosowania.

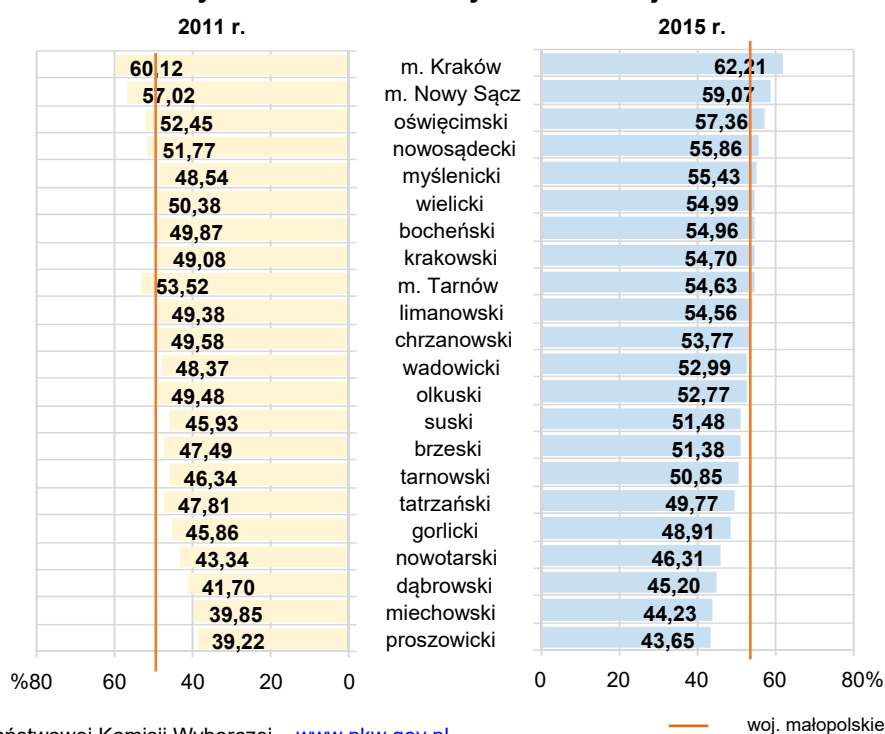
Przykład: w wyborach Prezydenta RP w 2015 r. w I i II turze uczestniczyło: w Krakowie 56,91% i 63,53%, w Nowym Sączu 55,90% i 61,52%, natomiast w powiatach: proszowickim 41,17% i 49,36%, a dąbrowskim 43,09% i 49,77% wobec średniej w województwie 52,16% i 58,88%.

Wykres 157. Udział w wyborach na Prezydenta RP w 2015 r.

Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej – www.pkw.gov.pl

Wykres 158. Udział w wyborach do Sejmu RP

Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej – www.pkw.gov.pl

2.5.8. Grupy powiatów podobnych

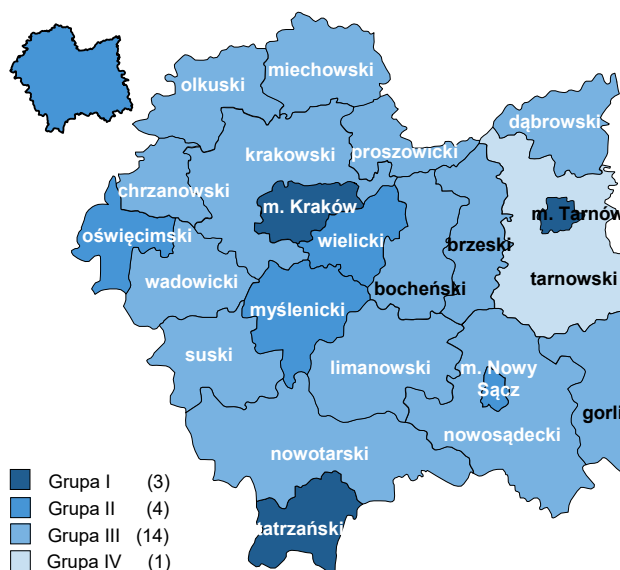
Przy zastosowaniu metody taksonomicznej i uwzględnieniu cech diagnostycznych wymienionych w Załączniku 1 dla lat 2011 oraz 2015 wyodrębniono grupy powiatów podobnych ze względu na poziom wskaźników dostępności usług społecznych.

Tabl. 10. Grupy powiatów według miernika dostępności usług społecznych

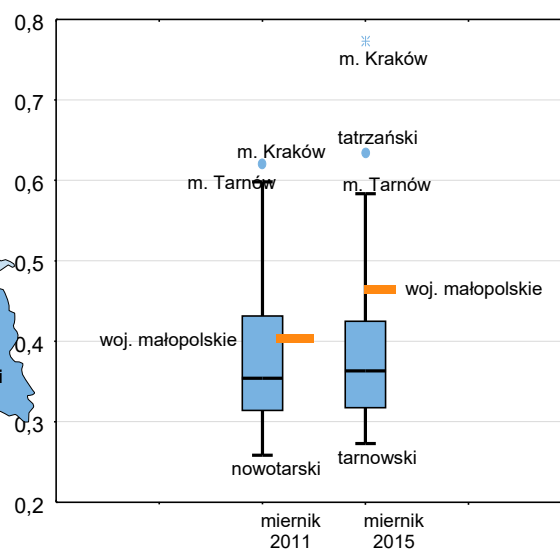
	2011	2015
Grupa I	m. Kraków m. Tarnów tatrzański	m. Kraków tatrzański m. Tarnów
Grupa II	oświęcimski wielicki dąbrowski m. Nowy Sącz	myślenicki wielicki oświęcimski m. Nowy Sącz
Grupa III	nowosądecki bocheński chrzanowski miechowski olkuski krakowski brzeski myślenicki gorlicki tarnowski suski wadowicki	krakowski bocheński wadowicki olkuski krakowski chrzanowski nowosądecki dąbrowski suski gorlicki nowotarski miechowski brzeski limanowski proszowicki
Grupa IV	limanowski proszowicki nowotarski	tarnowski

W omawianych latach zróżnicowanie mierników syntetycznych pomiędzy powiatami w zakresie dostępności usług zmniejszyło się (współczynnik zmienności w 2011 r. wynosił 27,3%, natomiast w roku 2015 - 25,8%). Dystans pomiędzy maksymalną i minimalną wartością miernika zmniejszył się. Zmniejszył się również rozstęp kwartylowy, czyli obszar, w którym znajduje się 50% „środkowych” powiatów o około 10%, co świadczy o większej kumulacji miernika dla powiatów „środkowych”.

Mapa 36. Miernik dostępności usług w 2015 r.

Wykres 159. Zróżnicowanie mierników usług społecznych

Tabl. 11. Zmiany grup powiatów według miernika dostępności usług społecznych

		2011			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2015	GRUPA I	m. Kraków tatrzański m. Tarnów			
	GRUPA II		wielicki oświęcimski m. Nowy Sącz	myślenicki	
	GRUPA III		dąbrowski	krakowski bocheński wadowicki olkuski chrzanowski nowosądecki suski gorlicki miechowski brzeski	nowotarski limanowski proszowicki
	GRUPA IV			tarnowski	

W 2015 r. większość powiatów utrzymało swoją lokatę w grupie z 2011 r. Powiaty, które poprawiły swoją lokatę to powiat myślenicki (awans z grupy III do II) i powiaty: nowotarski, limanowski i proszowicki, które awansowały z grupy IV do III. Spadek do niższych grup odnotowano w powiecie dąbrowskim (do grupy III z grupy II) i w powiecie tarnowskim do grupy IV z grupy III.

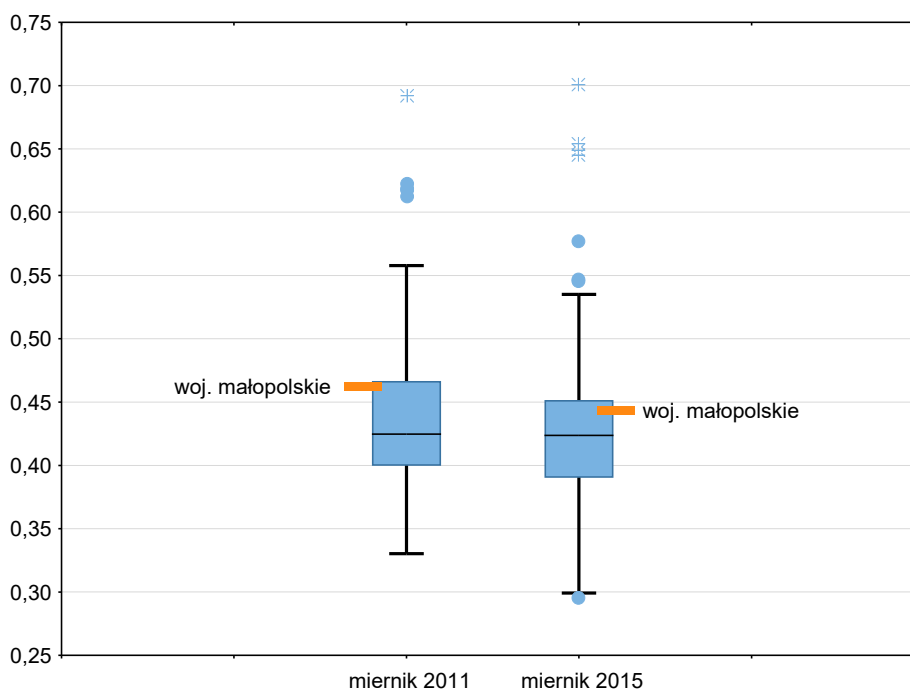
3. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W GMINACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2011-2015

Wszystkie zjawiska i procesy społeczno-gospodarcze obserwowane na poziomie powiatów są jeszcze bardziej widoczne w przekroju gmin. Oceny zróżnicowania poziomu życia ludności w przekroju gmin dokonano dla lat 2011 i 2015 przy zastosowaniu cech diagnostycznych zgodnie z Załącznikiem 2. Przy ustalaniu miernika syntetycznego poziomu życia gminami nie uwzględniono miast na prawach powiatu. Sytuacja Krakowa oraz Tarnowa i Nowego Sącza została przedstawiona w części powiatowej, dlatego w części dotyczącej gmin miasta te nie są szczegółowo analizowane. W odniesieniu do gmin i wymienionego zestawu cech diagnostycznych, zastosowano metodę taksonomiczną dla 2011 r. i 2015 r. (jednolitość metodologii), wyliczając mierniki syntetyczne określające warunki życia w gminach.

Zróżnicowanie warunków życia w gminach wzrasta, współczynnik zmienności w 2011 r. wynosił 13,0%, a w 2015 r. - 14,1%. Również dla tych dwóch lat dystans pomiędzy gminą o najgorszym i najlepszym poziomie życia nieznacznie się różnił. Miernik syntetyczny gminy z najmniej korzystnym poziomem życia musiałby wzrosnąć w 2011 r. 2,1-krotnie, aby osiągnąć poziom gminy, w której ludziami żyje się najlepiej, natomiast w 2015 r. już 2,4-krotnie.

Dystans „środkowych” 50% gmin (rozstęp kwartyłowy, który na wykresie obrazuje długość prostokąta skrzynki) zmniejszył się w 2015 r. o około 7% w porównaniu z 2011 r. Świadczy to o wzroście dysproporcji pomiędzy gminami lokującymi się najwyżej i najniżej, przy równoczesnym zmniejszeniu zróżnicowania wskaźników dla gmin o wartościach „środkowych”.

Wykres 160. Zróżnicowanie mierników warunków życia ludności

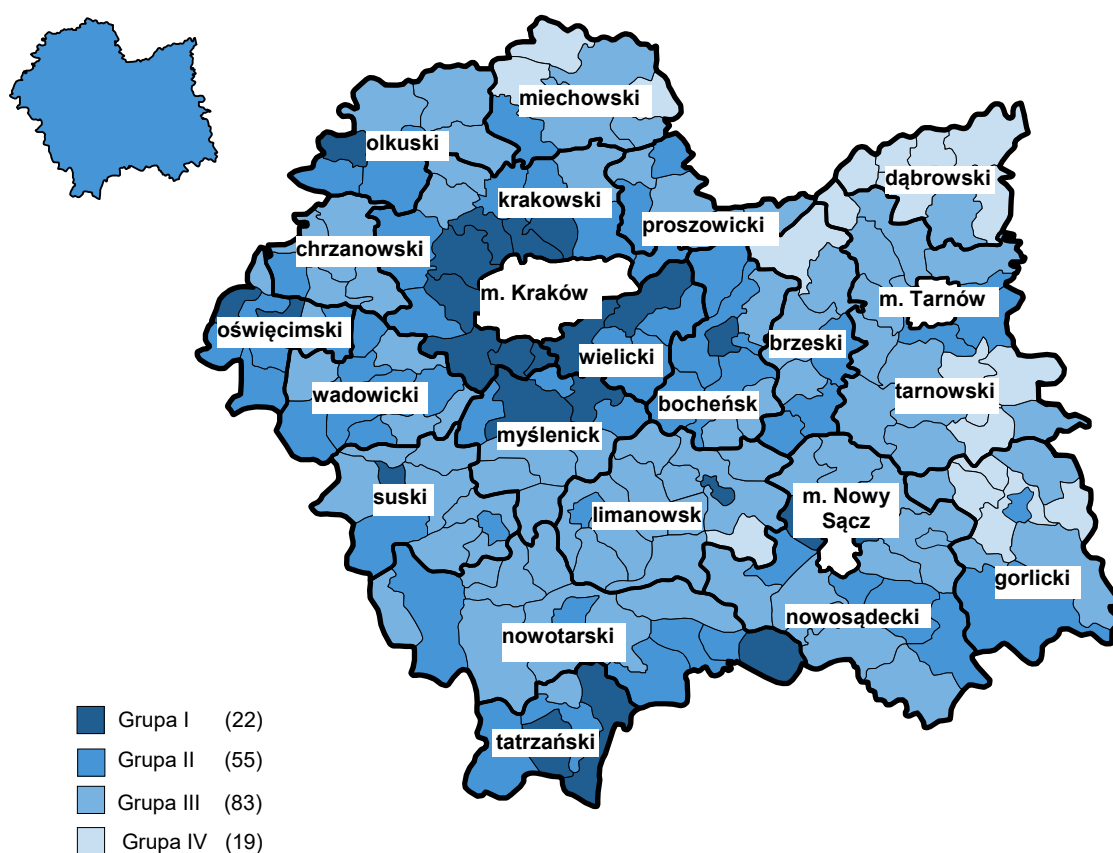

W gminach potwierdziły się ogólne tendencje zmian w warunkach życia ludności, które zaobserwowano w powiatach. Zróżnicowania wynikają z położenia gmin w strefie oddziaływania miast, bliskiego położenia względem szlaków komunikacyjnych, atrakcyjnego krajobrazu, działania władz samorządowych oraz aktywności społeczności lokalnych.

Wysokie mierniki syntetyczne warunków życia występowały w:

- bliskim sąsiedztwie Krakowa, w gminach powiatu krakowskiego: Zabierzów, Wielka Wieś, Zielonki, Michałowice, Mogilany, Skawina, Liszki i Świątyni Górne, w gminach powiatu wielickiego: Niepołomice i Wieliczka oraz w Myślenicach i Dobczycach w powiecie myślenickim,
- gminach zachodnich powiatu oświęcimskiego: Oświęcim, Polanka Wielka i olkuskiego – Bolesław,
- gminach atrakcyjnych turystycznie w powiecie tatrzańskim – Zakopane i Bukowina Tatrzańska, w powiecie nowotarskim – Szczawnica,
- oraz po jednej gminie w powiatach: bocheńskim – m. Bochnia, nowosądecki – Chelmiec, limanowskim – m. Limanowa i suskim – m. Sucha Beskidzka.

Mapa 37. Mierniki syntetyczne warunków życia w 2015 r.

Z kolei warunki życia w większości gmin wschodniej i północnej części województwa oraz w powiatach: limanowskim, nowosądeckim i nowotarskim pozostawały na niskim poziomie. Niskie wartości miernika syntetycznego warunków życia odnotowano w powiatach rolniczych: miechowskim i dąbrowskim, a także w większości gmin powiatu limanowskiego (oprócz miast: Limanowa i Mszana Dolna).

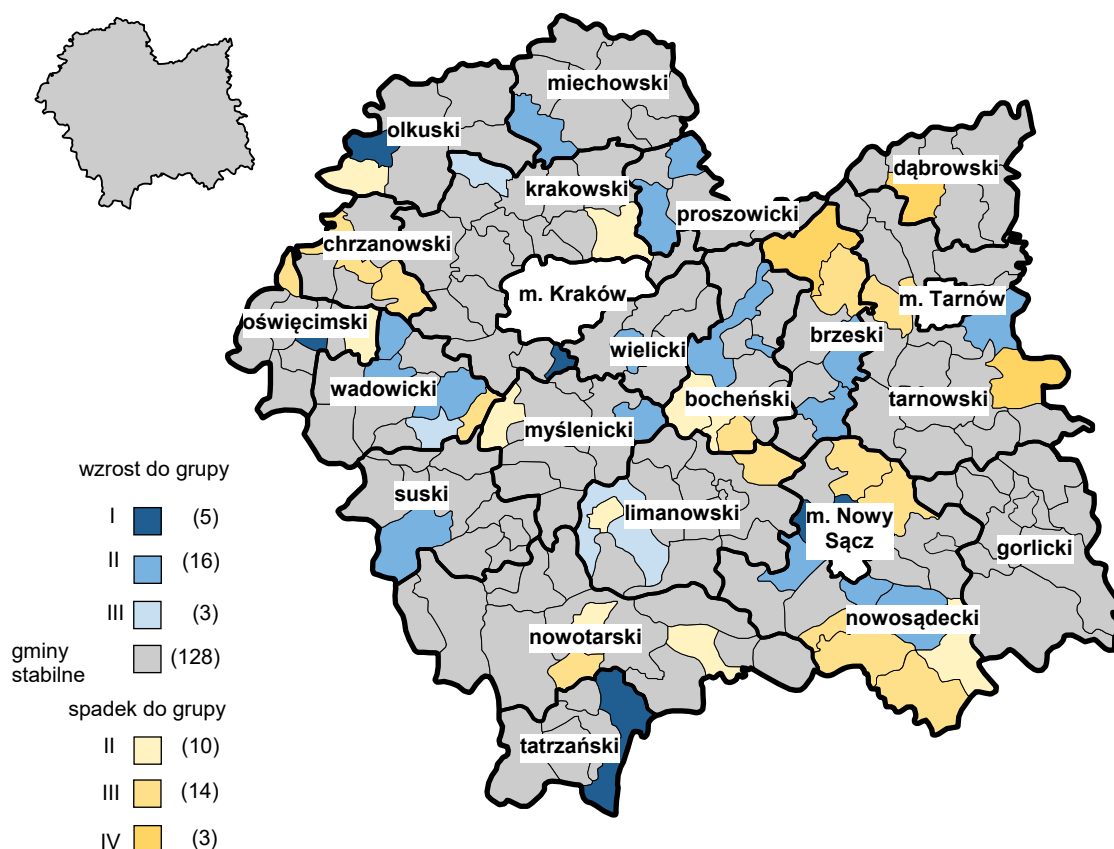
Największy dystans mierników poziomu życia ludności pomiędzy gminami wystąpił w powiatach:

- wielickim (najniższy w gminie Kłaj, najwyższy w gminie Niepołomicach),
- krakowskim (najniższy w gminie Sułoszowa, najwyższy w gminie Zabierzów),
- limanowskim (najniższy w gminie Łukowica, najwyższy w m. Limanowa).

Najmniejsze zróżnicowanie poziomu życia ludności wystąpiło w gminach powiatu proszowickiego, dąbrowskiego i miechowskiego, gdzie mierniki syntetyczne osiągały niskie wartości oraz w gminach powiatu chrzanowskiego, wadowickiego, gdzie z kolei wartości mierników były wyższe.

W omawianym okresie w gminach województwa odnotowano zmiany miernika syntetycznego poziomu życia ludności. Wzrost poziomu życia w omawianym okresie i awans do wyższej grupy w 2015 r. wystąpił w 24 gminach, w większości (16 gmin) były to gminy, które awansowały z grupy III do grupy II. Są to po trzy gminy w powiatach nowosądeckim i wadowickim, po dwie gminy w powiatach brzeskim, myślenickim i proszowickim i po jednej gminie w powiatach bocheńskim, miechowskim, suskim, tarnowskim i wielickim. Wśród gmin znajdowały się również takie, które awansowały z grupy II do grupy I (Świątyni Górne, Chełmiec, Bolesław, Polanka Wielka, Bukowina Tatrzańska). Gminy, w których nastąpił wzrost poziomu życia to gminy rozwojowe. Szczególnie pozytywnym zjawiskiem była aktywizacja gmin słabo rozwiniętych, które w 2011 r. znajdowały się w IV grupie (Sułoszowa, Mszana Dolna, Korzenna, Stryszów). Były to gminy położone w powiatach o stosunkowo wysokim poziomie życia i gminy te dorównały do poziomu gmin sąsiednich, szczególnie w powiatach: krakowskim, nowosądeckim i wadowickim, w których w 2015 r. nie ma gmin należących do grupy IV.

Mapa 38. Zmiana miernika warunków życia ludności w 2015 r. w stosunku do 2011 r.

W gminach stabilnych (128 gmin) nastąpił wzrost lub spadek miernika syntetycznego. Równoczesne zmiany miernika w pozostałych gminach spowodowały utrzymanie się gmin stabilnych w 2015 r. w dotychczasowych grupach 2011 r.

Pogorszenie warunków życia polegające na spadku gminy do niższej grupy wystąpiło w 27 gminach i we wszystkich gminach było to wynikiem spadku miernika syntetycznego.

W najgorszej sytuacji było 11 gmin wschodniej i północnej części województwa, które zarówno w 2011 r. jak i w 2015 r. znalazły się w grupie IV i dodatkowo nastąpił spadek miernika syntetycznego, oraz gminy grupy III w 2011 r., które w 2015 r. znalazły się w grupie IV (Olesno, Gorlice, Ryglice). Niezadowolająca sytuacja wystąpiła wśród trzynastu gmin grupy II w 2011 r. w których wystąpił spadek wartości miernika syntetycznego lokując te gminy w grupie III. Największy spadek wartości miernika powodujący spadek z grupy II w 2011 do grupy IV w 2015 r. odnotowano w gm. Szczurowa.

3.1. Zasoby ludzkie

3.1.1. Stan ludności i jego zmienność

W latach 2011-2015 w ponad 3/4 gmin województwa małopolskiego obserwowano wzrost liczby ludności. Gminy te położone były w południowej i centralnej części województwa, a największy wzrost liczby ludności odnotowano w gminach bliskiego położenia Krakowa oraz w gminie Tarnów, bezpośrednio sąsiadującej z miastem. Ubytek liczby ludności odnotowano w miastach i gminach wiejskich położonych w zachodniej i północnej części województwa, a także w pojedynczych gminach położonych peryferyjnie w stosunku do miast na prawach powiatu.

W 2015 r. w porównaniu z 2011 r. najwyższy wzrost ludności obserwowano w gminie Zielonki - 11,7% (pow. krakowski), a najniższy w gminie Słaboszów minus 2,8% (pow. miechowski) i gminie miejskiej Grybów minus 2,6% (pow. nowosądecki).

W końcu analizowanego okresu spośród gmin miejsko-wiejskich, najliczniejszą gminą była Wieliczka (pow. krakowski), w której mieszkało ponad 56 tys. osób - stanowiąc 1,7% ogółu mieszkańców województwa, natomiast najmniej - 5,8 tys. osób mieszkało w Nowym Brzesku (pow. proszowicki) - stanowiąc 0,2% ogółu ludności województwa.

Wśród pozostałych gmin (tj. miejskich i wiejskich), najliczniejszą było miasto Oświęcim (39,2 tys. osób - udział ludności do ogółu populacji wynosił 1,2%), a najmniej - 2,5 tys. mieszkańców odnotowano w Raclawicach - gminie wiejskiej należącej do powiatu miechowskiego, mieszkańcy której stanowili 0,1% całej populacji.

Przyrost rzeczywisty ludności uzależniony jest od wartości przyrostu naturalnego, salda migracji stałej i różnicy w saldzie migracji czasowej. Do określenia przyczyny zmian liczby ludności w gminach wykorzystano typologię demograficzną Webba. Podobnie jak w województwie i powiatach wzięto pod uwagę pierwsze dwa czynniki – przyrost naturalny i saldo migracji.

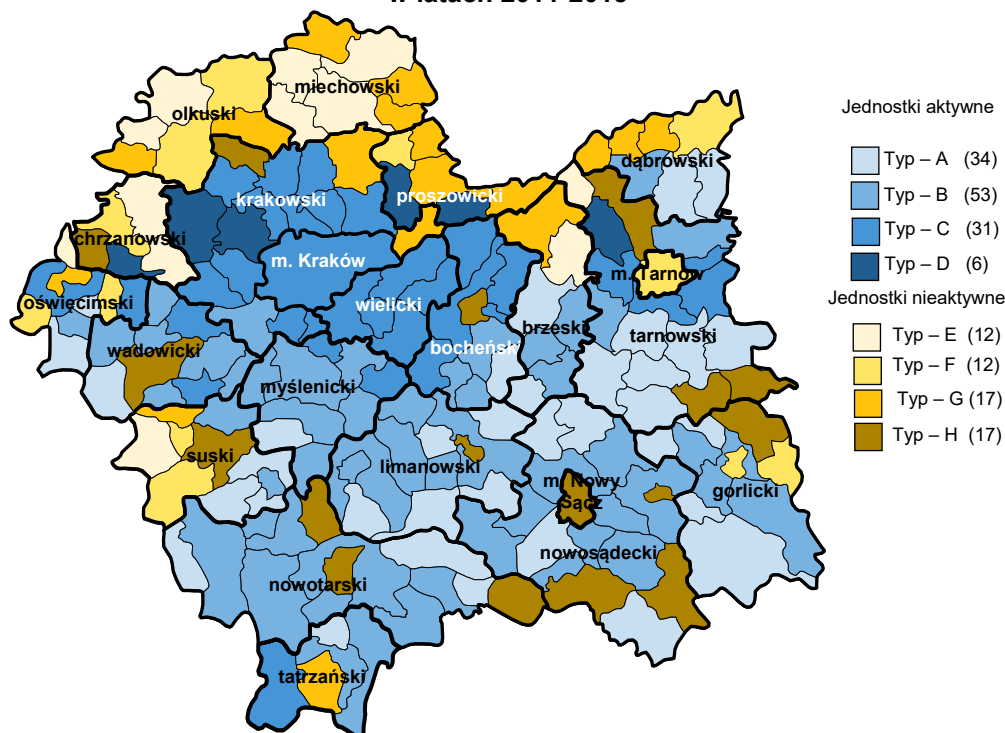
Typologia identyfikuje gminy aktywne zaludniające się (Typ A, B, C, D) i nieaktywne demograficznie, w których ubywa ludności (Typ E, F, G i H) uwzględniając przy tym wartości dwóch czynników: przyrostu naturalnego i salda migracji stałych.

W większości gmin południowej i centralnej części województwa główną przyczyną wzrostu liczby ludności był dodatni przyrost naturalny (Typ B i Typ A). Zaludnianie się gmin bliskiego położenia Krakowa i Tarnowa było spowodowane w głównej mierze dodatnim saldem migracji przy równocześnie dodatnim przyroście naturalnym (Typ C). Odmienne w gminach położonych w północnej części województwa wzrost liczby ludności był spowodowany przede wszystkim dodatnim saldem migracji, które z nadwyżką rekompensowało ujemny przyrost naturalny (Typ D).

W większości gmin północnej części województwa odnotowano jednak ubytek liczby ludności, którego przyczyną był ujemny przyrost naturalny (Typ E, Typ F, Typ G). W gminach Typu F, tj. w miastach: Gorlice, Sucha Beskidzka; gminach miejsko – wiejskich: Brzeszcze, Chrzanów, Olkusz, Szczucin, Wolbrom oraz w gminach: Lipinki, Przeciszów, Radziemice i Zawoja oraz w Tarnowie - mieście na prawach powiatu ubytek ludności był potęgowany dodatkowo ujemnym saldem migracji stałej. Również w części gmin zlokalizowanych w południowej i wschodniej części województwa odnotowano spadek liczby ludności przy dodatnim przyroście naturalnym nierekompensującym ujemnego salda migracji stałej (Typ H).

Podobnie jak w 2011 r., w 2015 r. w blisko 2/3 gminach województwa odnotowano dodatni przyrost naturalny. Najwyższy współczynnik natężenia przyrostu naturalnego na 1 tys. ludności w badanym okresie obserwowano w gminie Łabowa (pow. nowosądecki) – plus 49,4‰ a najniższy wystąpił w gminie Wietrzychowice (pow. tarnowski) – minus 40,2‰.

Mapa 39. Typologia demograficzna gmin według Webba w latach 2011-2015

typy demograficzne według Webba – jednostki **AKTYWNE**

- Typ A – dodatni przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji
- Typ B – dodatni przyrost naturalny jest wyższy od dodatniego salda migracji
- Typ C – dodatni przyrost naturalny jest niższy od dodatniego salda migracji
- Typ D – dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny

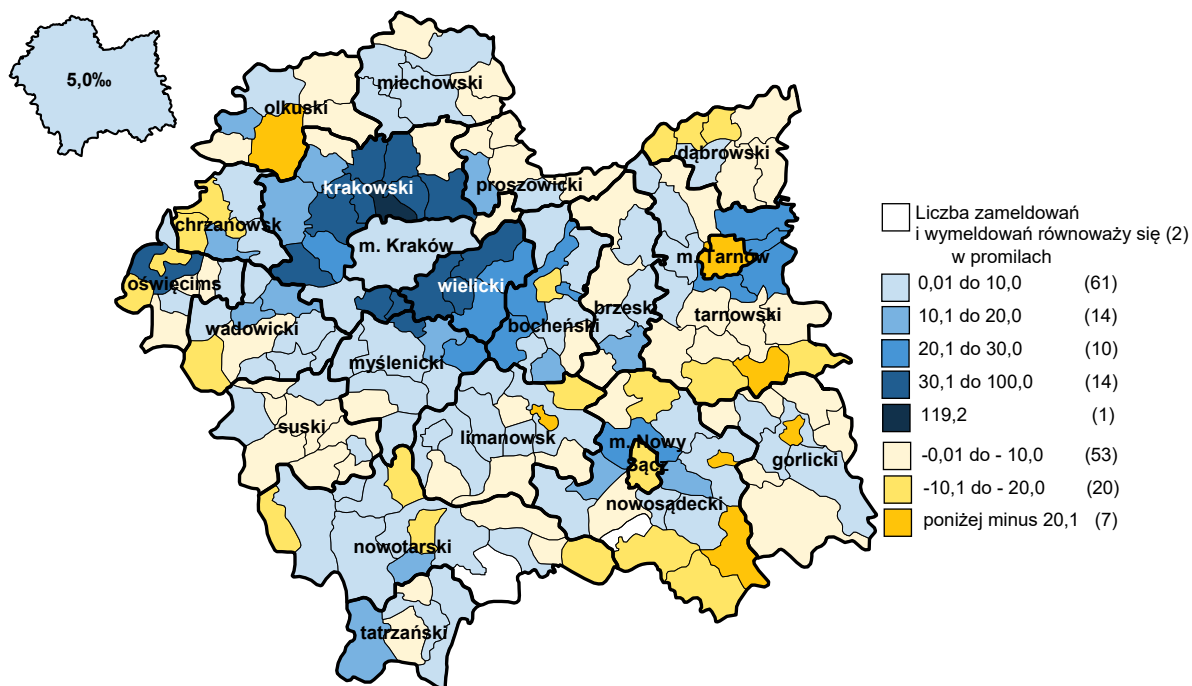
typy demograficzne według Webba – jednostki **NIEAKTYWNE**

- Typ E – ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji
- Typ F – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie mniejszym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji
- Typ G – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji
- Typ H – ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny

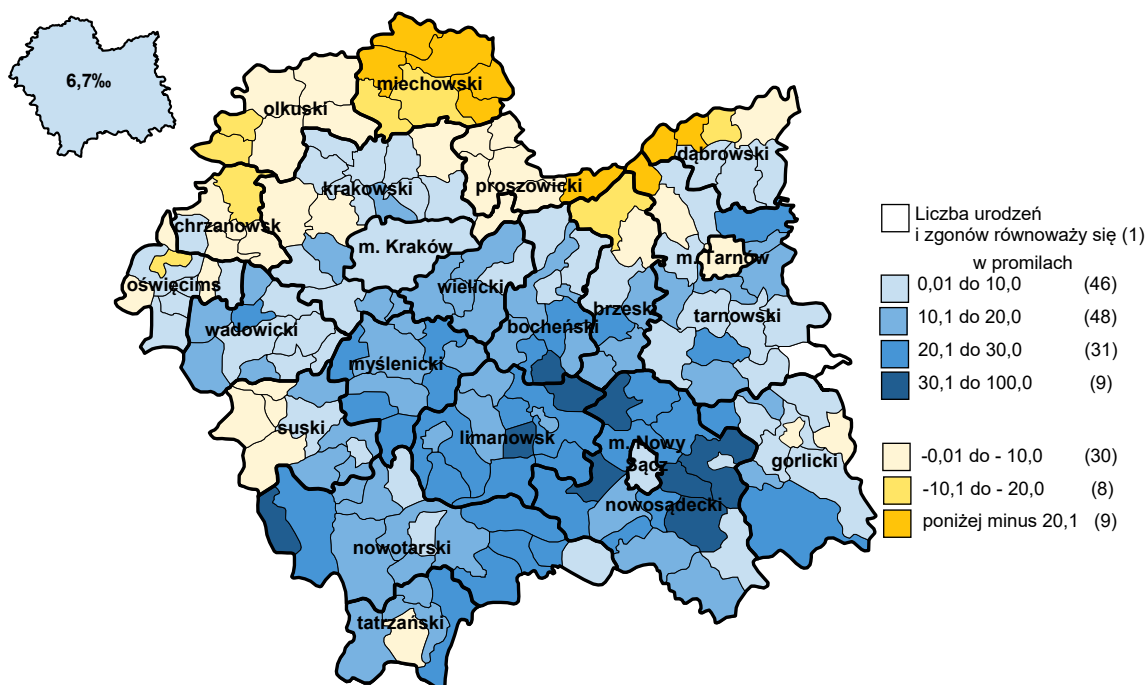
W przekroju gminnym jeszcze bardziej widoczny był napływ ludności do niektórych gmin bezpośrednio graniczących z miastami na prawach powiatu oraz do gmin atrakcyjnych turystycznie głównie w powiatach: tatrzańskim, nowotarskim i nowosądeckim. Niskie saldo migracji obserwowano przeważnie w gminach peryferyjnych województwa oddalonych od dużych miast.

W latach 2011-2015 największe dodatnie saldo migracji stałej na 1 tys. ludności odnotowano w gminie Zielonki w powiecie krakowskim (ponad 119 osób), podczas gdy średnia wojewódzka wynosiła około 5 osób. Najniższe saldo migracji odnotowano w powiecie nowosądeckim w mieście Grybów minus 39 osób na 1 tys. ludności.

Mapa 40. Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności w latach 2011-2015⁷⁵

Mapa 41. Przyrost naturalny na 1 tys. ludności w latach 2011-2015

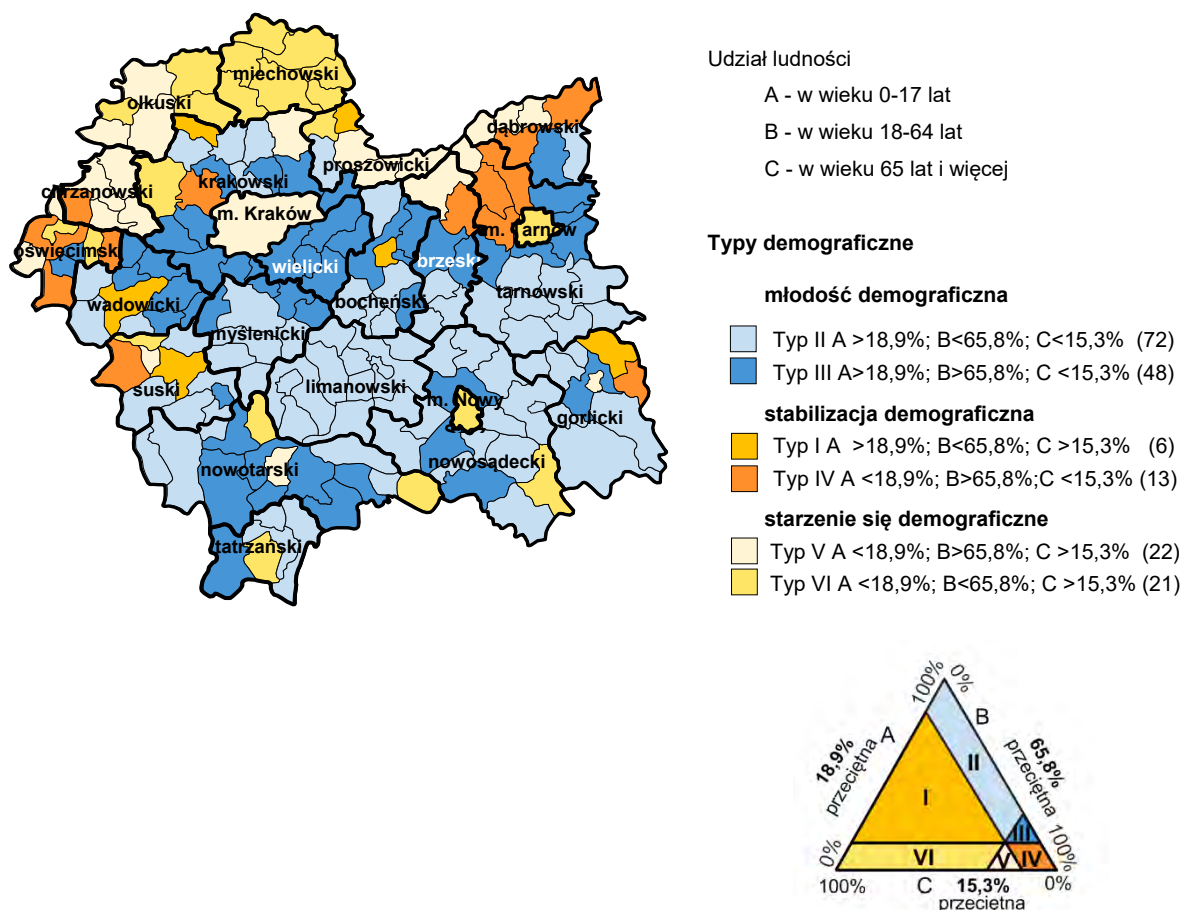
⁷⁵ Dane za 2015 r. zgodne z tablicą bilansową, uwzględniającą migracje zagraniczne za 2014 r.

3.1.2 Starzenie się ludności i tempo tego procesu

Procesy migracyjne (napływ, odpływ ludności) oraz przyrost naturalny miały znaczny wpływ na kształtowanie się struktur ludności w gminach. Postępująca depopulacja gmin północnej i zachodniej części województwa małopolskiego powodowała starzenie się ludności i osłabienie jej aktywności ekonomicznej. W gminach południowej i wschodniej części województwa widoczny był wyraźny wpływ wysokiej liczby urodzeń na powolniejsze starzenie się mieszkańców.

W 2015 r., spośród 182 gmin (w tym gminy miejskie o statusie miast na prawach powiatu), w województwie małopolskim, do młodych demograficznie zaliczono 120 gmin. Gminy, w których udział dzieci i młodzieży był większy od przeciętnej w województwie (18,9%) i udział ludności w wieku 65 lat i więcej był mniejszy od przeciętnej (15,3%) położone były głównie w południowej i wschodniej części województwa.

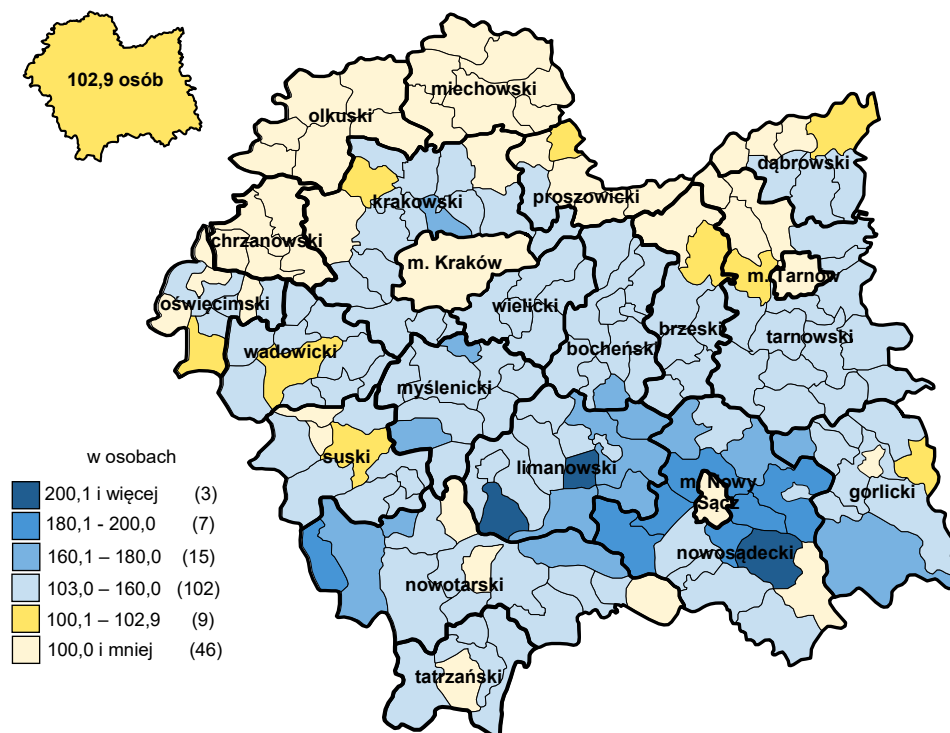
Mapa 42. Klasyfikacja gmin według grup wieku - Trójkąt Osanna w 2015 r.

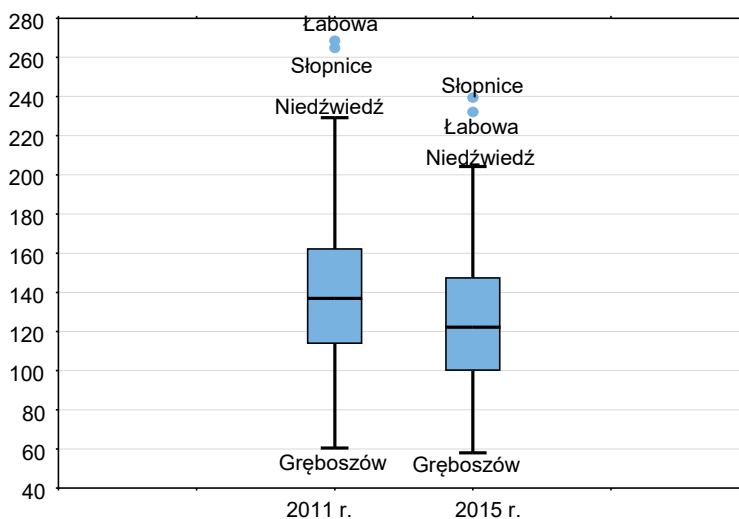
Do typów V i VI, które oznaczają starzenie się ludności należało 43 gminy. W gminach, w których udział dzieci i młodzieży był mniejszy od przeciętnej w województwie, a udział osób w wieku poprodukcyjnym wyższy niż przeciętny w województwie położone były głównie w północnej części województwa. Do typu starzenia demograficznego zakwalifikowano miasta: Kraków, Nowy Sącz, Tarnów, Bukowno (pow. olkuski), Gorlice (pow. gorlicki), Oświęcim (pow. oświęcimski) oraz gminy turystyczne: Zakopane (pow. tatrzański), Nowy Targ (pow. nowotarski) i Suchą Beskidzką (pow. suski). Pozostałe, 19 gmin wykazało się stabilizacją demograficzną.

Najwyższe współczynniki młodości demograficznej (na 1 osobę starszą przypadało blisko troje dzieci) odnotowano w gminach: Łabowa (powiat nowosądecki) i Słopnice (powiat limanowski), natomiast najniższe (na 1 dziecko przypadało blisko 2 osoby starsze) odnotowano w gminie Gręboszów (powiat dąbrowski).

Mapa 43. Współczynnik młodości demograficznej w 2015 r.

Wykres 161. Zróżnicowanie współczynnika młodości

3.1.3. Rynek pracy

Udział podatników, którzy w 2014 r. uzyskali przychody z tytułu wynagrodzeń (ze stosunku pracy) w ludności w wieku produkcyjnym, na poziomie gmin był znacznie bardziej zróżnicowany niż w opisanych wcześniej powiatach. Przy średniej wojewódzkiej blisko 48%, w gminach zachodniej części województwa małopolskiego oraz położonych w sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej, co najmniej połowa mieszkańców w wieku produkcyjnym uzyskiwała przychody z tytułu wynagrodzeń ze stosunku pracy. W północnej części województwa, w gminach typowo rolniczych oraz w wielu gminach położonych we wschodniej jego części udział tych podatników nie sięgał 1/3 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Relatywnie najwięcej mieszkańców – około 60%, uzyskiwało przychody z pracy w gminach powiatu oświęcimskiego: Oświęcim, Polanka Wielka i Osiek, natomiast najmniej – w gminach Bolesław i Gręboszów w powiecie dąbrowskim, gdzie stanowili po blisko 22% ludności w wieku produkcyjnym. W 2010 r. maksymalne i minimalne wartości wskaźnika wystąpiły w tych samych gminach, przy czym najwyższą wartość omawiany wskaźnik osiągnął w gminie Polanka Wielka.

Wśród gmin, wzrost wskaźnika w 2014 r. w odniesieniu do 2010 r. wykazała ponad połowa (51,4% ze 179 gmin - bez miast na prawach powiatu). Największy wzrost o 4,0 p. proc. zanotowała gmina Koniusza w powiecie proszowickim, a największy spadek o 4,2 p. proc. miasto Grybów w powiecie nowosądeckim.

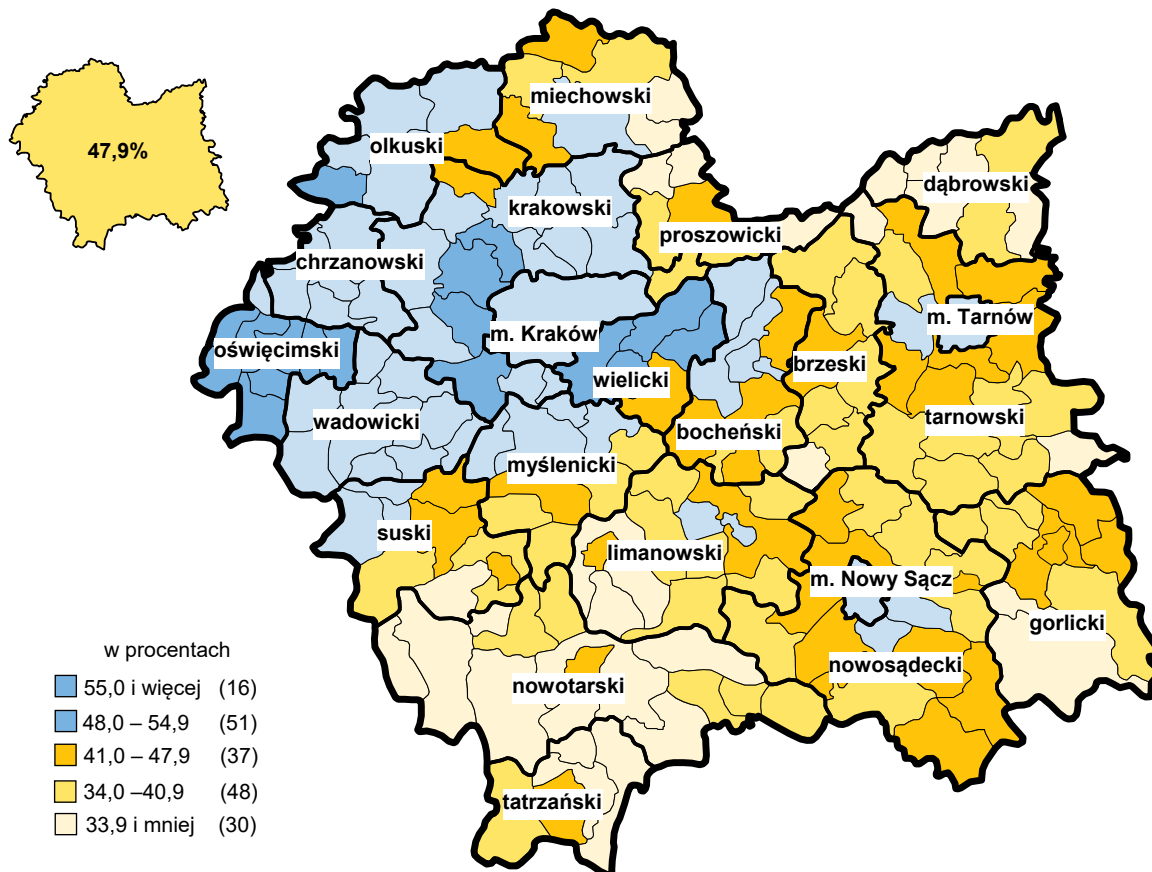
Podobnie jak w przypadku wyżej opisanego udziału podatników podatku od wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, bardzo duże zróżnicowanie pomiędzy gminami województwa małopolskiego w 2015 r. wystąpiło także w zakresie udziału bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym. Przy średniej wojewódzkiej 5,7%, w blisko połowie gmin (46,4%), ten wskaźnik ukształtował się na poziomie niższym, przy czym relatywnie najmniejsze bezrobocie na poziomie 2,2% wystąpiło w podkrakowskiej gminie Zielonki i równie niskie (2,3%) w gminie Igołomia-Wawrzeńczyce. W 9 gminach (wobec 26 w 2011 r.) wskaźnik bezrobocia w końcu 2015 r. przekraczał 10%, przy czym najwyższy wystąpił w gminach: Kamienica w powiecie limanowskim i Szczucin w powiecie dąbrowskim, gdzie wynosił odpowiednio 11,8% oraz 11,5%.

W 2011 r. maksymalne i minimalne wartości wskaźnika wystąpiły w tych samych gminach, przy czym najniższą wartość omawiany wskaźnik osiągnął w gminie Igołomia-Wawrzeńczyce. Jak zaznaczono w analizie wskaźnika bezrobocia w 2015 r. w odniesieniu do 2011 r. w układzie powiatów, niewielki wzrost wskaźnika wystąpił w jednym powiecie – tatrzańskim. W układzie według gmin wzrost wskaźnika bezrobocia w porównywanych latach, poza wszystkimi gminami w powiecie tatrzańskim wystąpił także w dwóch gminach powiatu nowotarskiego: Szczawnicy i Jabłoncy oraz w Grybowie w powiecie nowosądeckim. W skali województwa analizowany wskaźnik zmniejszył się o 1,1 p. proc., natomiast wśród gmin największy spadek (o 5,1 p. proc.) zanotowano w Słopicach i równie wysoki spadek – od 4,6 do 4,8 p. proc., w Tymbarku, gm. Limanowa i Laskowej, wszystkie cztery gminy należą do powiatu limanowskiego. Najbardziej pogorszyła się sytuacja w tym zakresie w gminie Poronin, gdzie udział bezrobotnych w populacji w wieku produkcyjnym w 2015 r. wzrósł w porównaniu z 2011 r. o 1,7 p. proc.

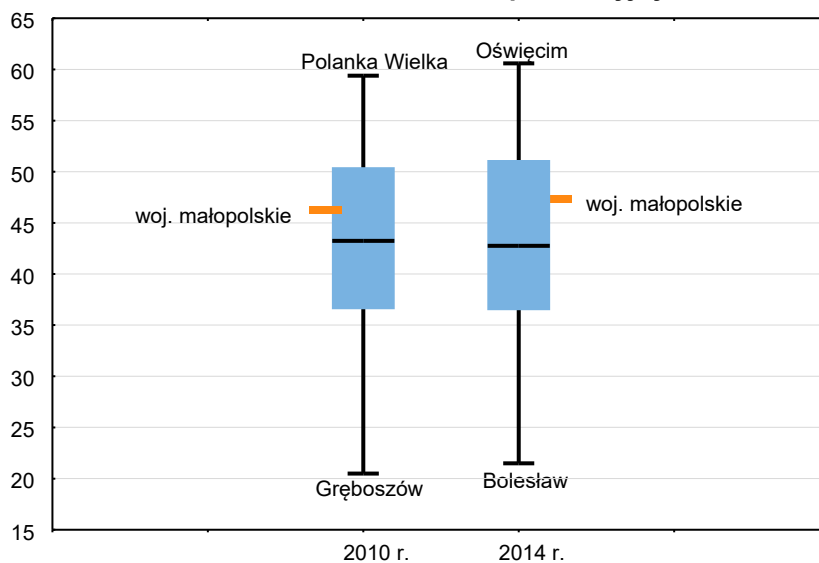
Nasilenie zjawiska bezrobocia w układzie terytorialnym według gmin kształtuje się odwrotnie w stosunku do opisanego wcześniej udziału podatników (im wyższy udział podatników tym mniejszy

udział bezrobotnych). Niemniej w niektórych gminach przy relatywnie niskim udziale podatników podatku dochodowego z tytułu wynagrodzeń za pracę „na etacie”, także wskaźnik bezrobocia był stosunkowo niski, co może wskazywać na większą aktywność mieszkańców w zakresie prowadzenia własnej działalności gospodarczej, lub pracujących na umowach cywilno-prawnych, albo zwiększony odsetek osób w wieku produkcyjnym biernych zawodowo.

Mapa 44. Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 r.

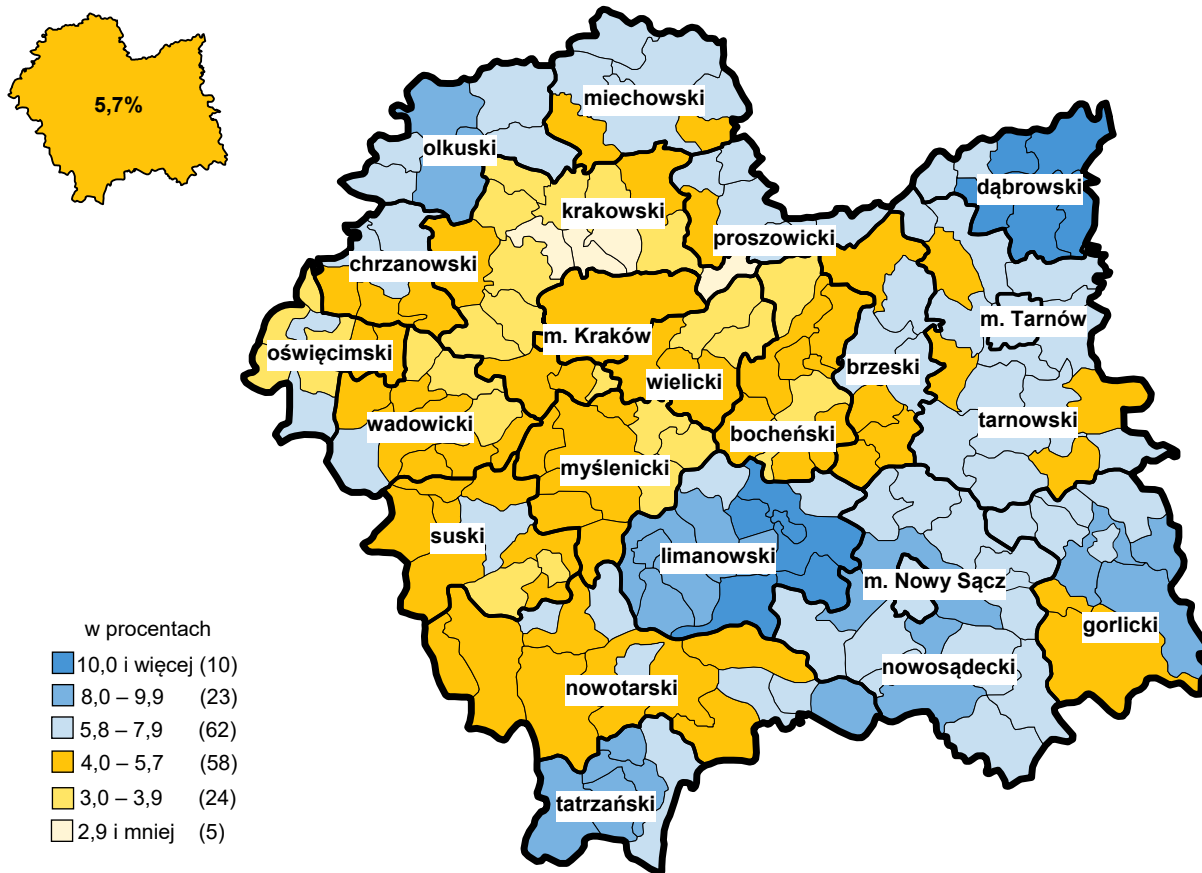

Wykres 162. Zróżnicowanie udziału podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

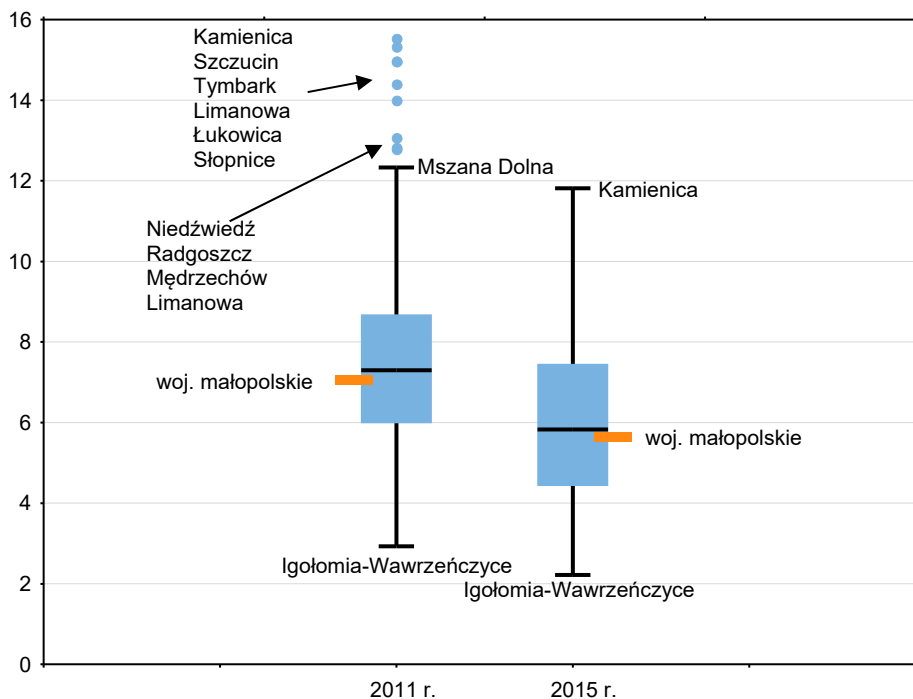
Mapa 45. Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2015 r.

Stan w końcu grudnia

Wykres 163. Zróżnicowanie udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Stan w końcu grudnia

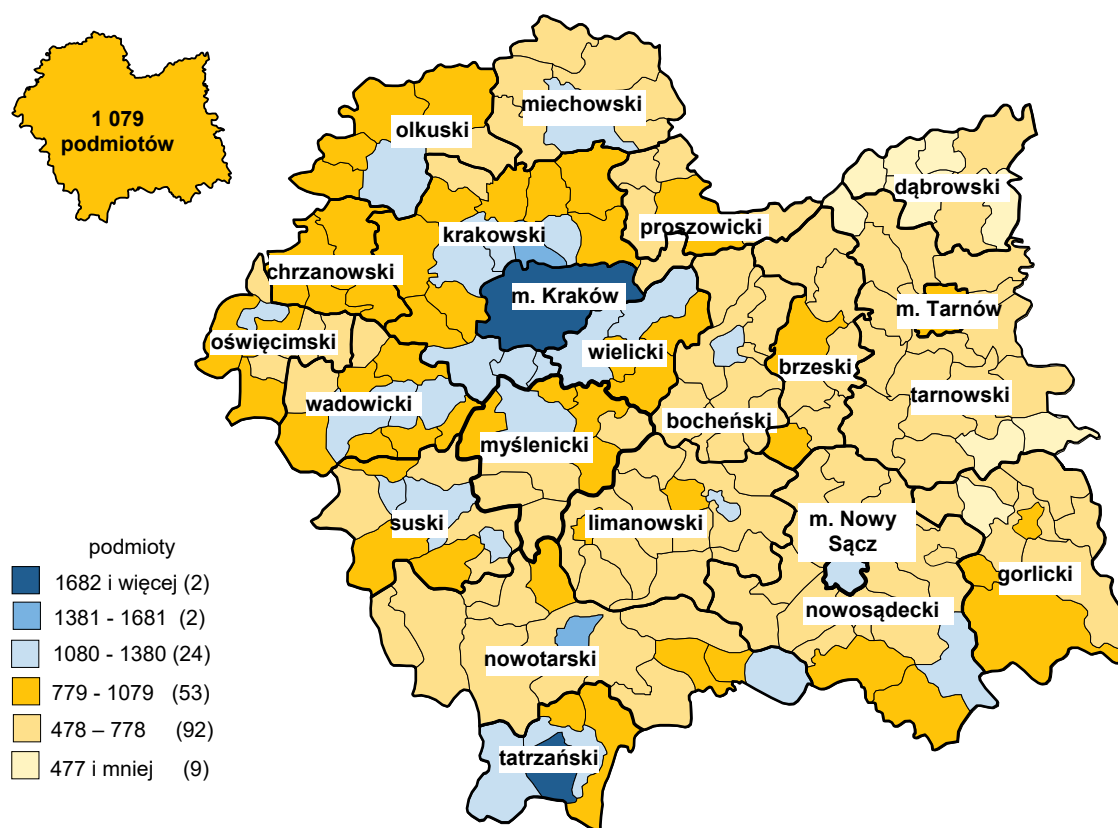
3.2. Aktywność gospodarcza

3.2.1. Podmioty gospodarki narodowej

Na poziom życia ludności znaczący wpływ wywiera aktywność gospodarcza, którą w przekroju gmin obrazuje liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności. Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności osiągnęła wysokie wartości w gminach położonych w sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej oraz w gminach turystycznych południowej części województwa małopolskiego. Niską liczbę podmiotów przypadających na 10 tys. ludności odnotowano w gminach wschodnich i północnych województwa. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w Zakopanem, na 10 tys. ludności przypadało 2 105 podmiotów przy przeciętnym wskaźniku w województwie – 1 079 podmiotów.

Mapa 46. Podmioty gospodarcze na 10 tys. ludności w 2015 r.

Stan w dniu 31 XII

3.3. Zamożność mieszkańców

3.3.1. Przychody z tytułu wynagrodzeń

Medianę rocznych przychodów uzyskanych z wynagrodzeń przekraczającą przeciętną wojewódzką odnotowano w Krakowie i gminach bliskiego położenia Krakowa oraz w gminach powiatów położonych w zachodniej części województwa: oświęcimskim, chrzanowskim, olkuskim, w gminie Wierzchosławice (powiat tarnowski) oraz w trzech miastach: Bochnia, Tarnów i Sucha Beskidzka.

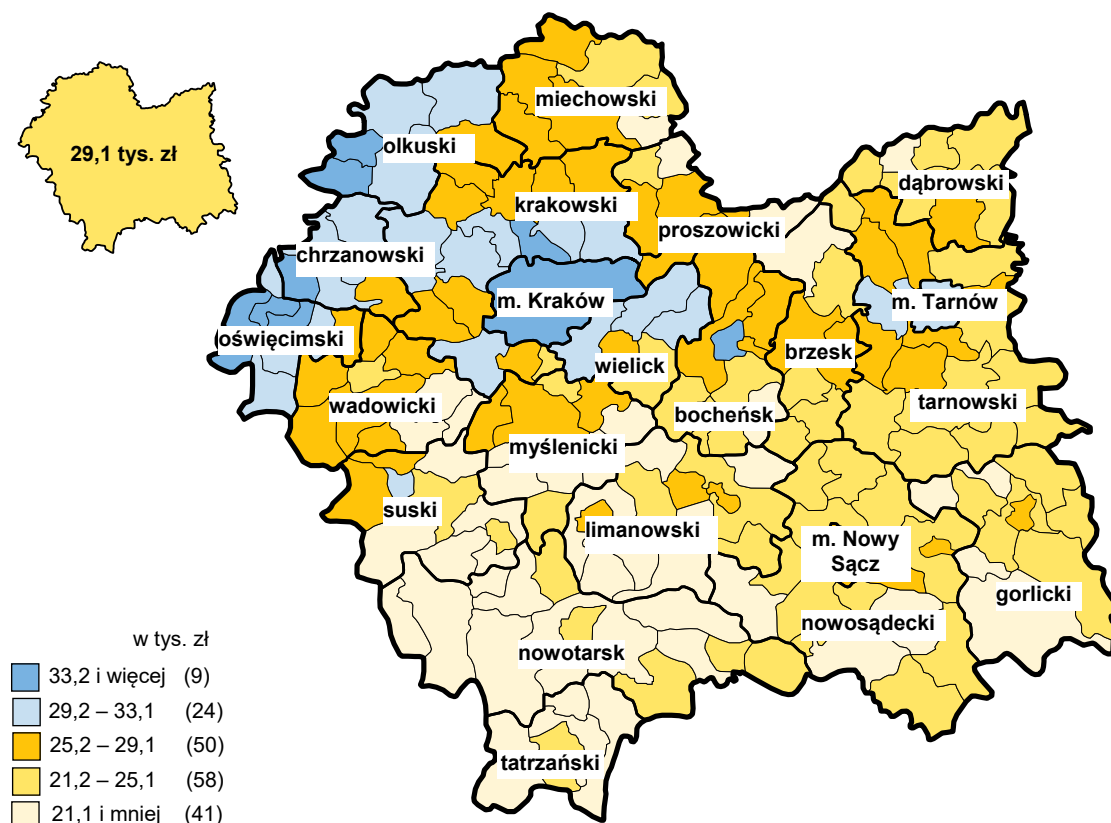
Najwyższą medianę rocznych przychodów uzyskanych z wynagrodzeń uzyskali mieszkańcy Krakowa – 37,9 tys. zł i gminy Zielonki – 36,6 tys. zł. Przychody roczne z tytułu minimalnego wynagrodzenia w 2014 r. wynosiły 20,2 tys. zł. takie przychody uzyskali mieszkańcy gmin powiatów: brzeskiego (Szczurowa), dąbrowskiego (Bolesław), limanowskiego (Jodłownik, Kamienica, Mszana Dolna, Niedźwiedź, Słopnice), myślenickiego (Tokarnia), nowotarskiego (Czarny Dunajec, Czorsztyn, Jabłonka, Lipnica Wielka, Nowy Targ, Ochotnica Dolna, Raba Wyżna, Spytkowice, Szaflary), suskiego (Budzów, Bystra-Sidzina, Jordanów), tatrzańskiego (Biały Dunajec, Poronin) i wadowickiego (Kalwaria Zebrzydowska). Dla porównania mediana przychodów w całym województwie wyniosła 29,1 tys. zł.

W przekroju gmin widoczne było znacznie większe zróżnicowanie przeciętnych rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń, niż na poziomie powiatów. Zróżnicowanie przeciętnych rocznych przychodów przedstawiono stosując współczynnik zróżnicowania kwintylowego. Wskaźnik zróżnicowania kwintylowego w 2014 r. w województwie wynosił 14,6 co oznacza, że suma przeciętnych rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń 20% podatników o najwyższych przychodach była 14,6 razy wyższa niż odpowiednia suma 20% podatników o najniższych przychodach. Najwyższe rozwarstwienie przeciętnych rocznych przychodów z wynagrodzeń, blisko 3-krotnie wyższe niż wartość wskaźnika dla województwa, odnotowano w powiecie nowotarskim w gminie Lipnica Wielka – 39,8. Wskaźnik zróżnicowania kwintylowego na poziomie blisko 2-krotnie wyższym niż wskaźnik wojewódzki odnotowano w gminach powiatów: nowotarskiego (Jabłonka – 30,1 i Czarny Dunajec – 24,3), tatrzańskiego (Biały Dunajec – 25,4 i Poronin – 25,2) i limanowskiego (Kamienica – 24,8 i Niedźwiedź – 24,4).

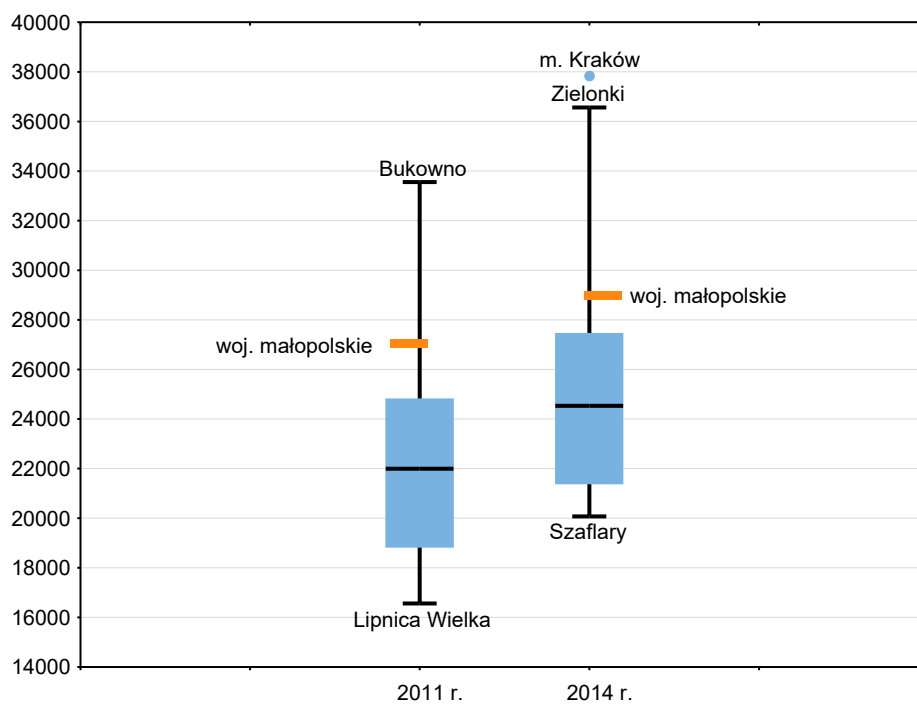
Najmniejsze rozwarstwienie przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń odnotowano w gminie Polanka Wielka w powiecie oświęcimskim – wartość współczynnika w 2014 r. wynosiła 8,8 oraz w gminach: Trzyciąż – 8,9 i Bolesław – 9,0 w powiecie olkuskim. Relatywnie niskie wartości wskaźnika kwintylowego 9,5 – 10,5 ukształtowały się w powiecie bocheńskim w gminach: Bochnia i Drwinia, w powiecie krakowskim w gminie Sułoszowa, w powiecie miechowski w gminach: Charsznica i Gołcza, w powiecie olkuskim w gminach: Klucze i Wolbrom, w powiecie oświęcimskim w gminie Osiek i powiecie tarnowskim w gminach: Wierzchosławice, Wietrzychowice i Żabno.

W gminach województwa małopolskiego roczne przychody z tytułu wynagrodzeń mierzone współczynnikiem Giniego w 2014 r. wykazywały duże zróżnicowanie. Najniższą wartość współczynnika - 0,37 odnotowano w gminach: Bochnia (powiat bocheński), Kozłów (powiat miechowski, Trzyciąż (powiat olkuski), Polanka Wielka (powiat oświęcimski), Wietrzychowice i Żabno w powiecie tarnowskim. Najwyższe zróżnicowanie wystąpiło w powiecie krakowskim w gminach: Mogilany (0,52), Zielonki (0,50) i Michałowice (0,49).

Mapa 47. Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń według gmin w 2014 r.

Wykres 164. Zróżnicowanie mediany przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 r.

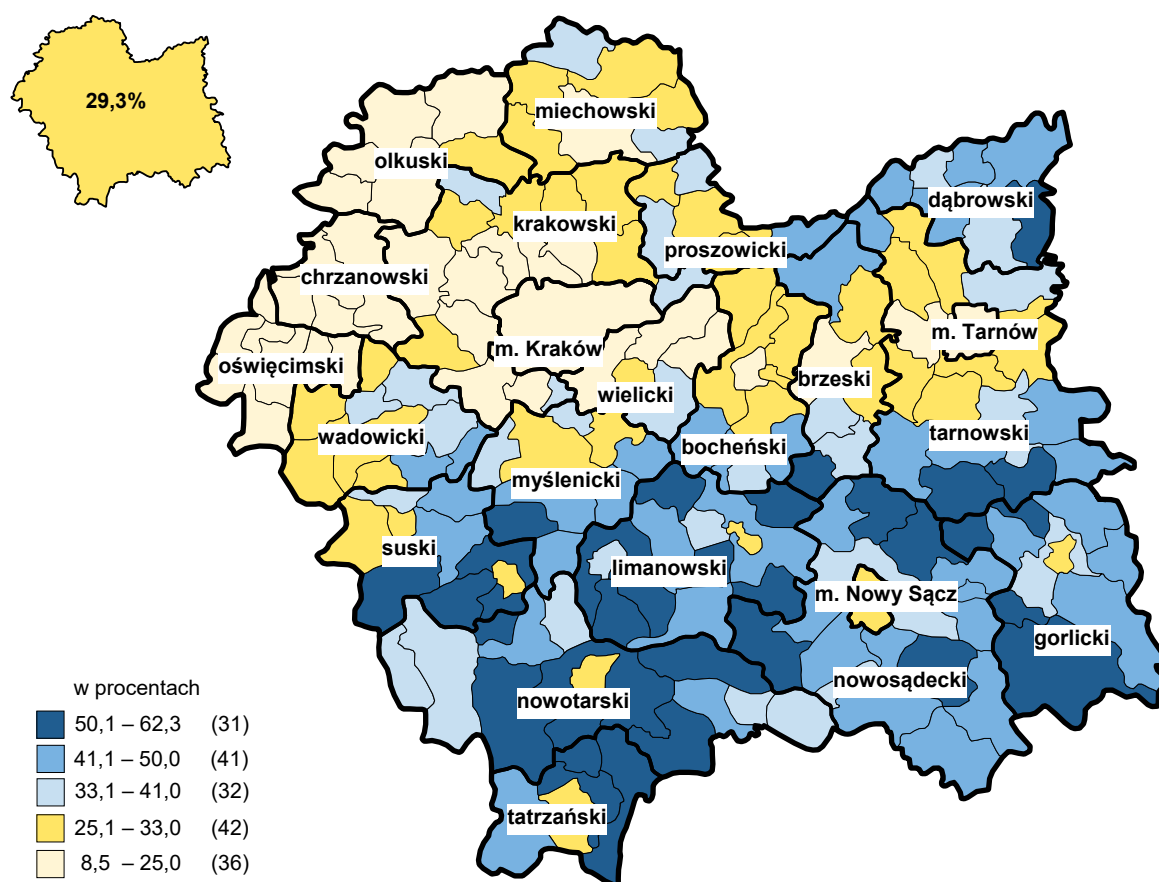
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

3.3.2. Świadczenia społeczne

Świadczenia rodzinne

W województwie małopolskim w poszczególnych gminach występuje znaczne zróżnicowanie liczby dzieci będących beneficjentami świadczeń rodzinnych. W całym województwie w 2015 r. dzieci poniżej lat 18, na które pobierano zasiłek rodzinny stanowiły 29,3% populacji dzieci w tym wieku, dla porównania wskaźnik ten w 2011 r. wynosił 37,7%. Omawiany wskaźnik wykazywał znaczne zróżnicowanie terytorialne, przyjmując najniższe wartości w zachodniej części województwa i gminach położonych w pobliżu Krakowa, a najwyższe w południowej części województwa. Udział dzieci na które pobierano zasiłek rodzinny w populacji dzieci w tym wieku wykazuje się znaczną zmiennością (34,2%) w poszczególnych gminach, przyjmując wartość minimalną w Oświęcimiu (8,5%), a maksymalną ponad 7-krotnie wyższą w gminie Uście Gorlickie (62,2%). W 2011 r. najniższą wartość wskaźnika odnotowano podobnie jak w 2015 r. w Oświęcimiu (13,8%), najwyższą w gminie Ropa (61,2%), a współczynnik zmienności wynosił 30,7%. Analizując udział dzieci poniżej lat 18 w populacji dzieci w tym wieku można zaobserwować spadek wskaźnika w skali województwa o 8,4 p. proc., a w poszczególnych gminach od 2,6 p. proc. w gminie Brzeszcze do 22,3 p. proc. w gminie Lipnica Wielka. Równocześnie wzrasta dystans pomiędzy gminą o najniższym i najwyższym wskaźniku, który w 2011 r. był 5-krotny a w 2015 r. 7-krotny.

Mapa 48. Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2015 r.

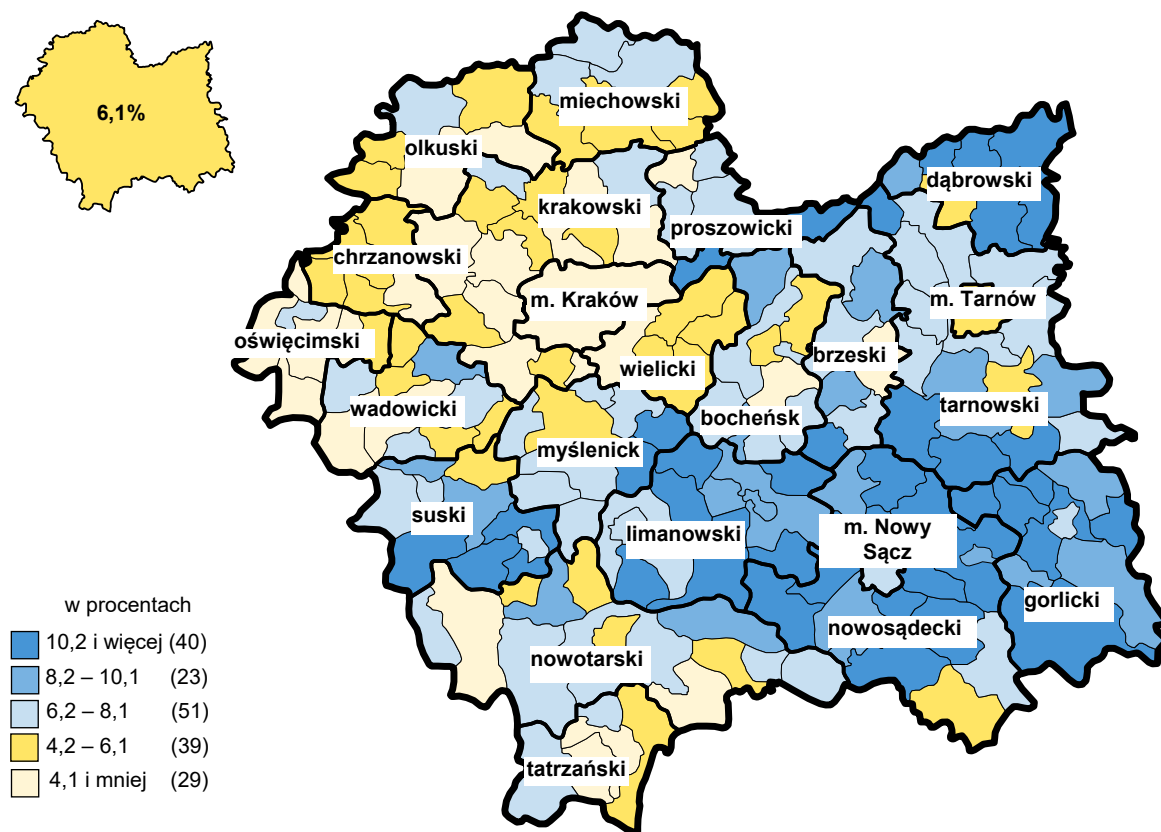
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS i GUS.

Świadczenia z pomocy społecznej⁷⁶

Poziom korzystania z pomocy społecznej jest uwarunkowany w największym stopniu udziałem bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym oraz liczbą dzieci powyżej 18 roku życia. W konsekwencji najwyższy udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem obserwuje się w większości gmin powiatów: gorlickiego, nowosądeckiego, limanowskiego i dąbrowskiego oraz w pojedynczych gminach powiatów graniczących z nimi. Z kolei bardzo niski udział beneficjentów pomocy społecznej odnotowuje się w gminach aglomeracji krakowskiej oraz w gminach położonych w zachodniej i południowej części województwa małopolskiego.

Najwyższy udział korzystających z pomocy społecznej odnotowano w gminie Bobowa (22,3%), równie wysoki udział w gminach Łukowica (21,1%), Korzenna (20,8%) i Kamienica (19,9%) przy średniej wojewódzkiej na poziomie 6,1%.

Mapa 49. Udział beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem w 2015 r.

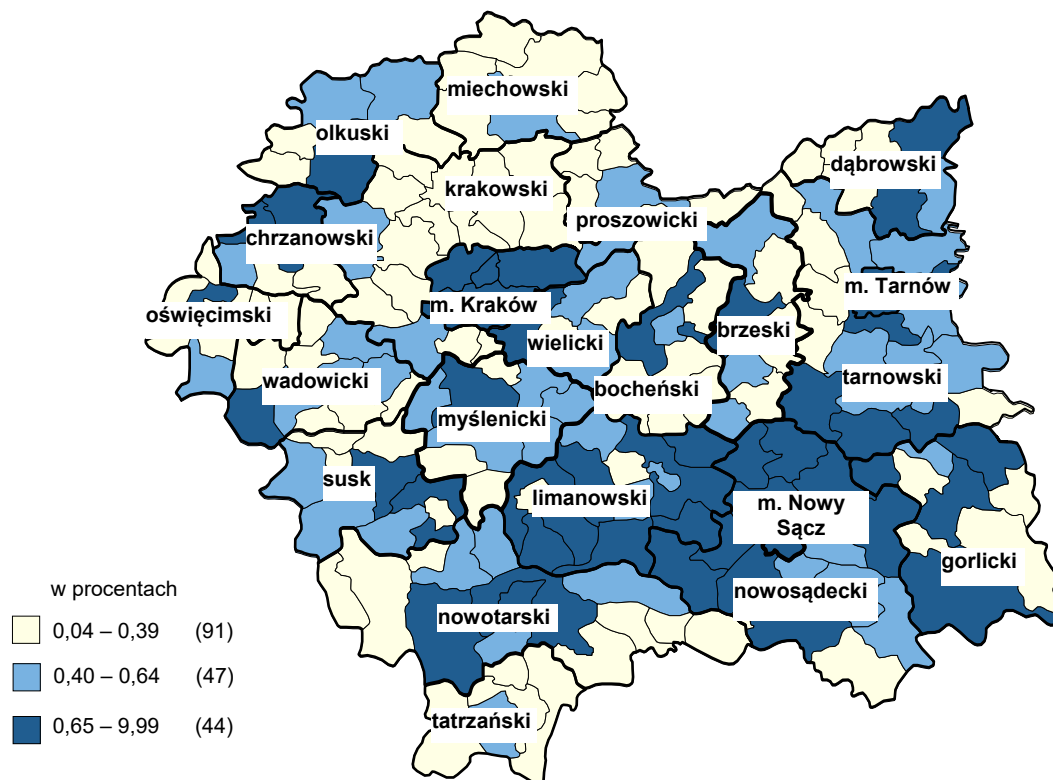
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS i GUS.

⁷⁶ Źródło danych – Zbiór Centralny Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej.

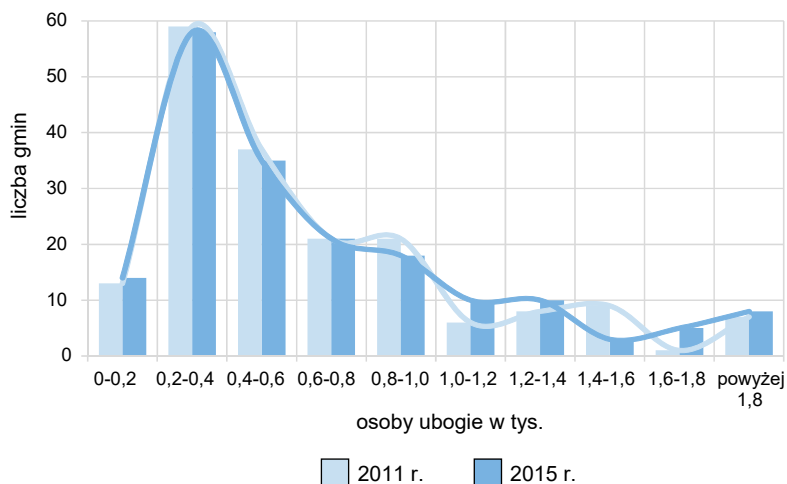
3.3.3. Ubodzy beneficjenci pomocy społecznej

Skala ubóstwa na poziomie gmin została ustalona na podstawie administracyjnych źródeł danych Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej. Omawiana skala ubóstwa dotyczy osób w gospodarstwach domowych i osób bezdomnych korzystających z pomocy społecznej z dochodami na osobę poniżej kryterium przyznania pomocy (granica ubóstwa ustawowego). To ubóstwo określono pojęciem ubóstwa ustawowego rejestrowanego⁷⁷.

Mapa 50. Udział ubogich beneficjentów pomocy społecznej w gminach w ogólnej liczbie ubogich beneficjentów w województwie małopolskim w 2015 r.

Wykres 165. Rozkład liczby ubogich beneficjentów pomocy społecznej w gminach

Na wykresie zastosowano prawostronne domknięcie przedziałów.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS.

⁷⁷ Patrz uwagi metodyczne str. 43.

Poziom ubóstwa w przekrojach gmin ustalono podobnie jak w przekrojach powiatów biorąc pod uwagę zarówno liczbę ubogich beneficjentów pomocy społecznej jak również zasięg ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej.

Gminy z wysoką liczbą ubogich beneficjentów były skupione głównie w powiatach: nowosądeckim, limanowskim i gorlickim.

W powiatach: tarnowskim i nowotarskim odnotowano odpowiednio cztery i trzy gminy z wysoką liczbą ubogich beneficjentów i po dwie gminy w powiatach: chrzanowskim, dąbrowskim i suskim. Pojedyncze gminy występowały także w pozostałych powiatach (bocheńskim, brzeskim, myślenickim, olkuskim, oświęcimskim, wadowickim i wielickim).

Rozkład liczby osób ubogich beneficjentów w gminach województwa małopolskiego przedstawiono na wykresie. W 2015 r. w 58 gminach liczba ubogich beneficjentów kształtowała się na poziomie od 200 do 400 osób, w 35 gminach pomiędzy 400 do 600 osób, w 21 gminach pomiędzy 600 i 800 osób. W każdym z pozostałych przedziałów liczba gmin była niższa od 20.

Zasięg ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej

Większe zróżnicowanie zasięgu ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej obserwuje się na poziomie gmin, o czym świadczy wskaźnik zmienności kształtujący się na poziomie bliskim 60%. Najwyższy zasięg ubóstwa beneficjentów na poziomie 18,2% wystąpił w gminie Łukowica w powiecie limanowskim. Najniższy udział ubogich beneficjentów w ogólnej liczbie ludności odnotowano w gminie powiatu krakowskiego - Zabierzów (1,3%).

Do gmin z najwyższym zasięgiem ubóstwa beneficjentów przekraczającym 8,4% zaliczono 32 gminy. W tych gminach w ubóstwie żyło łącznie 32,2 tys. osób. Do gmin z zasięgiem ubóstwa beneficjentów przekraczającym przeciętną wartość dla województwa małopolskiego (4,2% – 8,3%) zaliczono 72 gminy, w których łącznie mieszkało 51,6 tys. osób.

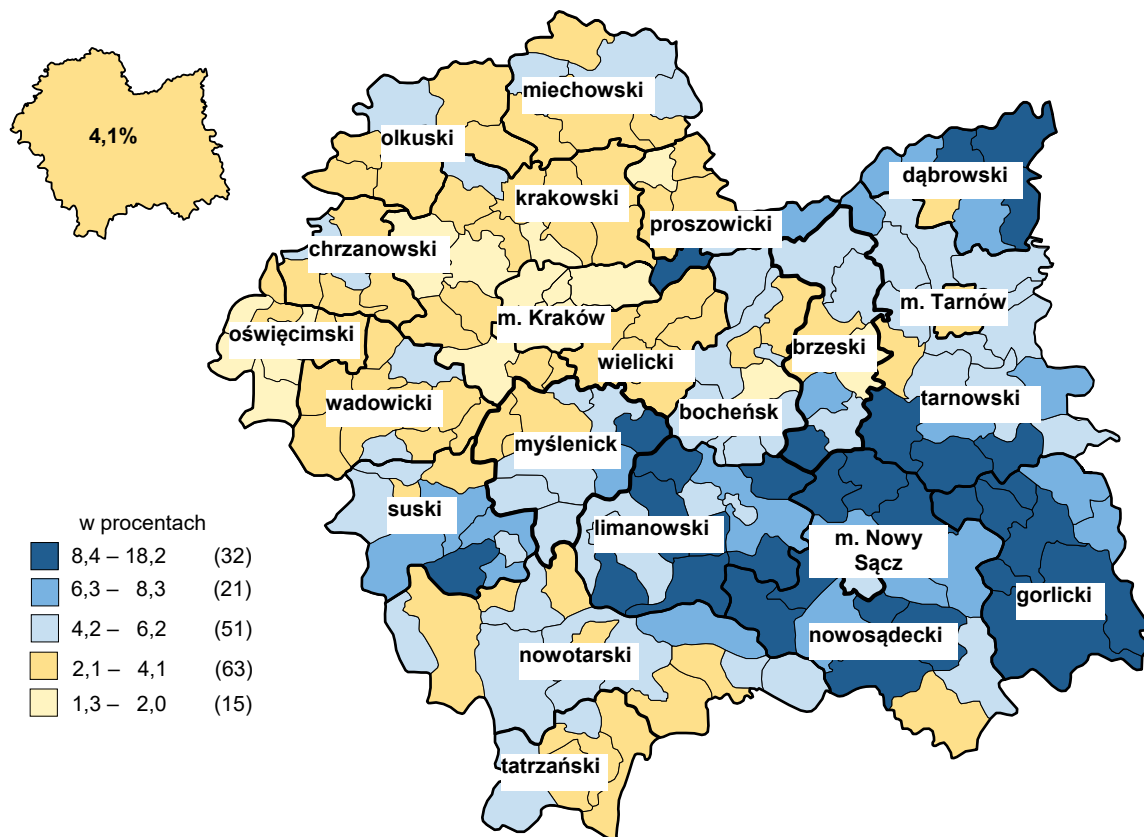
Do gmin z przeciętnym lub niskim zasięgiem ubóstwa beneficjentów zaliczono 78 gmin ze wskaźnikiem kształtującym się na poziomie przeciętnej dla województwa lub poniżej tej wartości. W tych gminach łącznie mieszkało 53,8 tys. osób ubogich.

Największy udział gmin z wysokim zasięgiem ubóstwa beneficjentów w ogólnej liczbie gmin powiatu wystąpił w powiecie gorlickim, gdzie takie gminy stanowiły 70,0% (7 gmin), limanowskim – 58,3% (7 gmin) i nowosądeckim- 50,0% (8 gmin).

Gminy z relatywnie wysokim zasięgiem ubóstwa stanowiły największy udział gmin powiatów: tarnowskiego (68,8% – 11 gmin), nowotarskiego (57,2% - 8 gmin), bocheńskiego (66,7% - 6 gmin) myślenickiego (66,7% – 6 gmin), brzeskiego (57,2% - 4 gminy) i suskiego (66,7% - 6 gmin). W powiatach oświęcimskim i wielickim we wszystkich gminach udział ubogich beneficjentów ogólnej liczbie mieszkańców był niższy niż przeciętna w województwie małopolskim (4,1%).

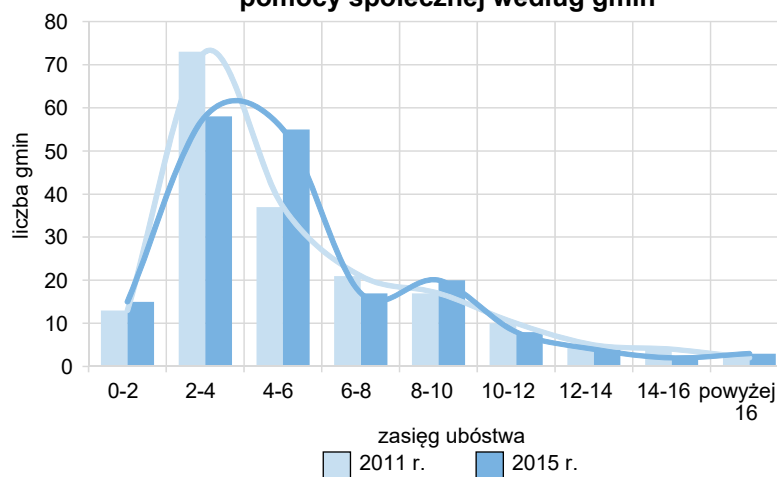
Wartość zasięgu ubóstwa beneficjentów w zakresie 2%-4% występowała w gminach najczęściej i taką wartość wskaźnika odnotowano w 58 gminach. Równie często, w 55 gminach wskaźnik osiągał wartość w przedziale 4% - 6%.

Mapa 51. Zasięg ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej⁷⁸ w 2015 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS.

Wykres 166. Rozkład zasięgu ubóstwa beneficjentów pomocy społecznej według gmin

Na wykresie zastosowano prawostronne domknięcie przedziałów.

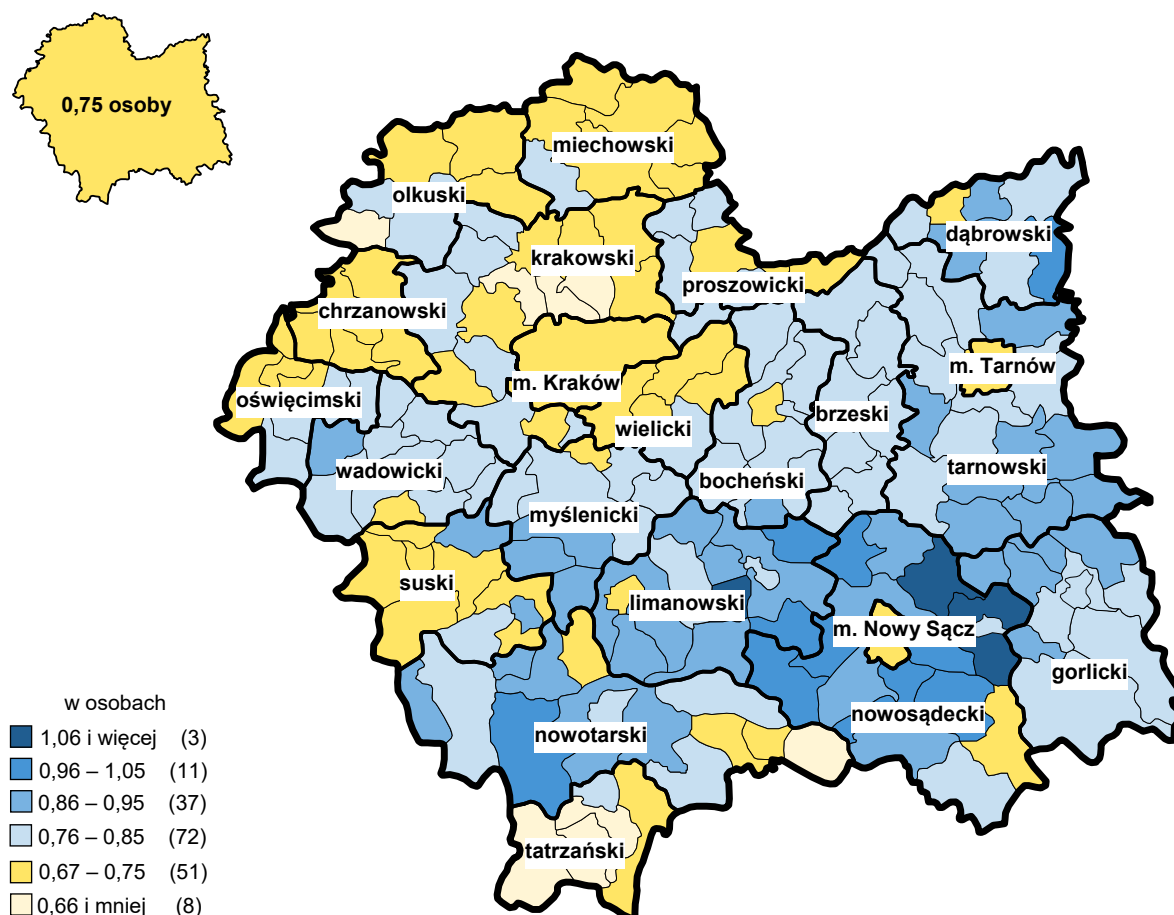
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

⁷⁸ Patrz uwagi metodyczne str. 43.

3.3.4. Zasoby mieszkaniowe

Biorąc pod uwagę wskaźniki ilustrujące przeciętną liczbę osób przypadającą na 1 mieszkanie i na 1 izbę oraz powierzchnię użytkową przypadającą na 1 osobę, najkorzystniejsze warunki pod względem zaludnienia w 2015 r. wśród gmin województwa małopolskiego posiadał mieszkaniec Zakopanego oraz gminy Kościelisko. Największe zagęszczenie mieszkań wystąpiło w gminie Korzenna i Słopnice gdzie odnotowano najniższe wszystkie mierniki określające warunki mieszkaniowe.

Mapa 52. Przeciętna liczba osób na 1 izbę w 2015 r.

Porównując gminy pod względem wielkości mieszkania, największe mieszkania skupione były w gminie Michałowice (125,9 m²) i Zielonki (122,1 m²), natomiast pod względem ilości izb w gminie Poronin (5,94) i Bukowina Tatrzańska (5,68). Najmniejsze mieszkania o najmniejszej liczbie izb znajdowały się w mieście Oświęcim (odpowiednio: 56,9 m² i 3,35 izby) oraz w Chrzanowie (64,5 m² i 3,64 izby). Oprócz Chrzanowa i Oświęcimia jeszcze 13 gmin posiadało mieszkania o powierzchni mniejszej od średniej wojewódzkiej i o mniejszej liczbie izb.

3.4. Dostępność usług społecznych

3.4.1. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego

Dochody własne stanowią tę część dochodów ogółem jednostek samorządowych, które w znacznym stopniu są uzależnione od poziomu aktywności gospodarczej i kondycji ekonomicznej lokalnych przedsiębiorstw. W 2015 r. najwyższe dochody własne na 1 mieszkańca poza Krakowem odnotowano w gminie Pałecznicza (powiat proszowski), w pojedynczych gminach położonych w pobliżu Krakowa (Zabierzów, Wielka Wieś) oraz na południu i na zachodzie województwa (Zakopane i Krynica-Zdrój oraz Bukowno, Oświęcim i Bolesław).

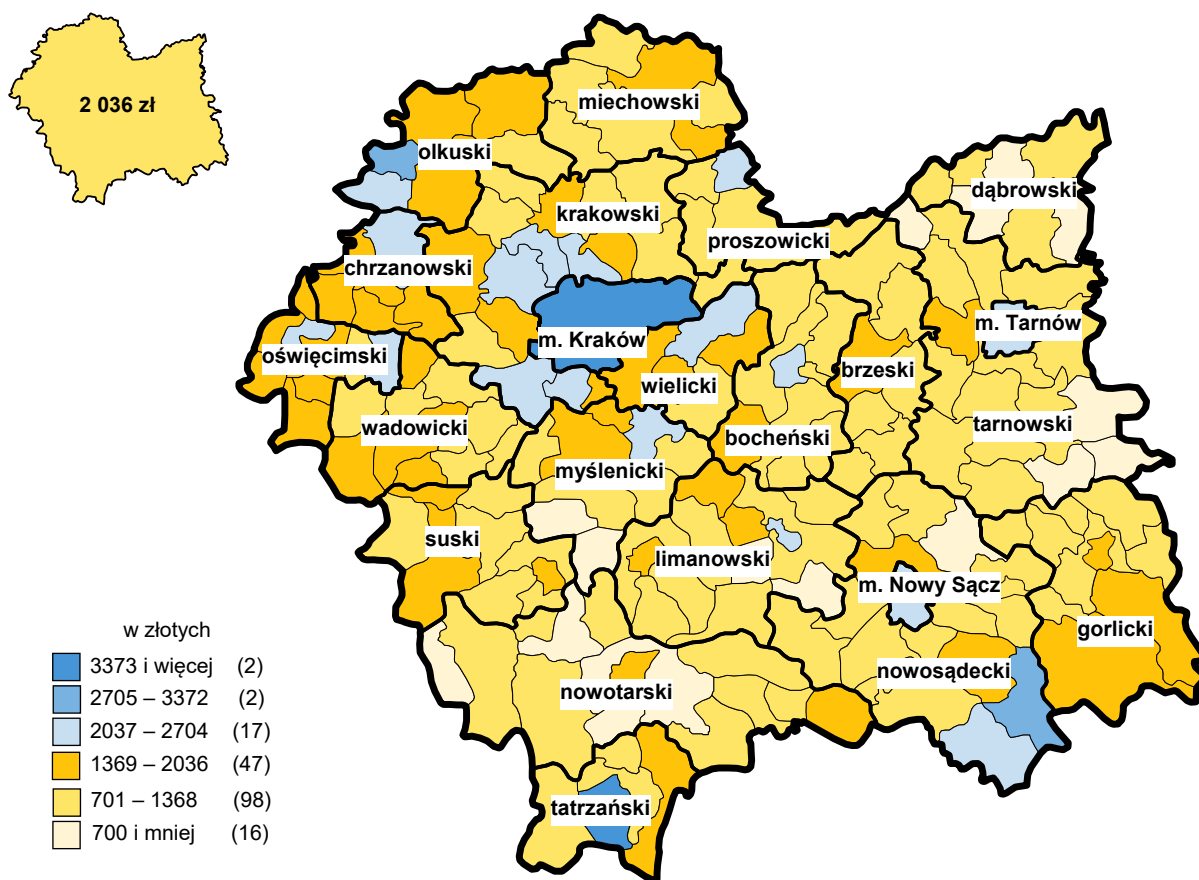
Natomiast najniższe dochody własne przypadające na 1 mieszkańca wystąpiły w rolniczych gminach powiatu dąbrowskiego, a także w słabiej rozwiniętych gospodarczo gminach powiatów: limanowskiego, myślenickiego, nowotarskiego, nowosądeckiego i tarnowskiego. Zwiększył się dystans między gminami o granicznych wartościach dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W 2015 r. gminę miejską Zakopane a wiejską Lipnica Wielka dzieliło 2 890 zł, podczas gdy w 2011 r. było to 2 288 zł odnotowane między gminami: miejsko-wiejską Myślenice i wiejską Ropa.

Działania gmin w zakresie aktywizacji terenu oraz poprawy warunków życia mieszkańców obrazują ponoszone wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Słabsza kondycja finansowa gmin wymusiła znaczne ograniczenia w tym zakresie. O ile w 2011 r. w wydatkach gmin na inwestycje przekazano przeciętnie 752 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca, to w 2015 r. kwota zmniejszyła się do 678 zł.

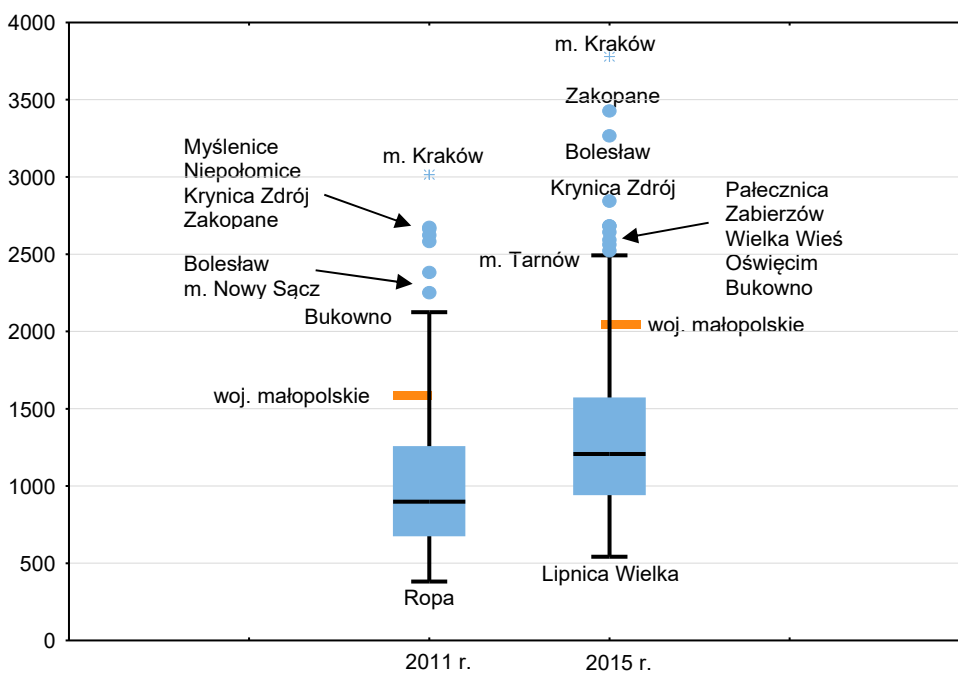
Gminy prowadziły inwestycje głównie w zakresie infrastruktury technicznej, usuwając zniszczenia spowodowane przez klęski żywiołowe i zwiększając atrakcyjność terenu zarówno dla potencjalnych inwestorów, jak i mieszkańców. W 2015 r. remonty sieci dróg będących w zarządzie gmin, a także budowy sieci kanalizacyjnej, wodociągowej oraz oczyszczalni ścieków w większości jednostek stanowiły inwestycje kontynuowane i angażowały ponad połowę wszystkich środków przeznaczonych na inwestycje w całym roku, w gminach wiejskich: Wieprz, Budzów, Łabowa, Słopnice i miejsko-wiejskich: Miechów i Nowe Brzesko przekroczyły nawet 90% ogółu inwestycji gminy.

W 2015 r. w rankingu gmin według wydatków inwestycyjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, czołowe miejsca w województwie zajęły gminy: Chelmiec (3 309 zł), Wielka Wieś (2 866 zł), Pałecznicza (2 634 zł) i Szczawnica (2 650 zł). Najmniejsze nakłady na inwestycje (poniżej 100 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca) poniesiono w gminie Wietrzychowice, która relatywnie wysokie nakłady na inwestycje poniosła w latach 2011-2013.

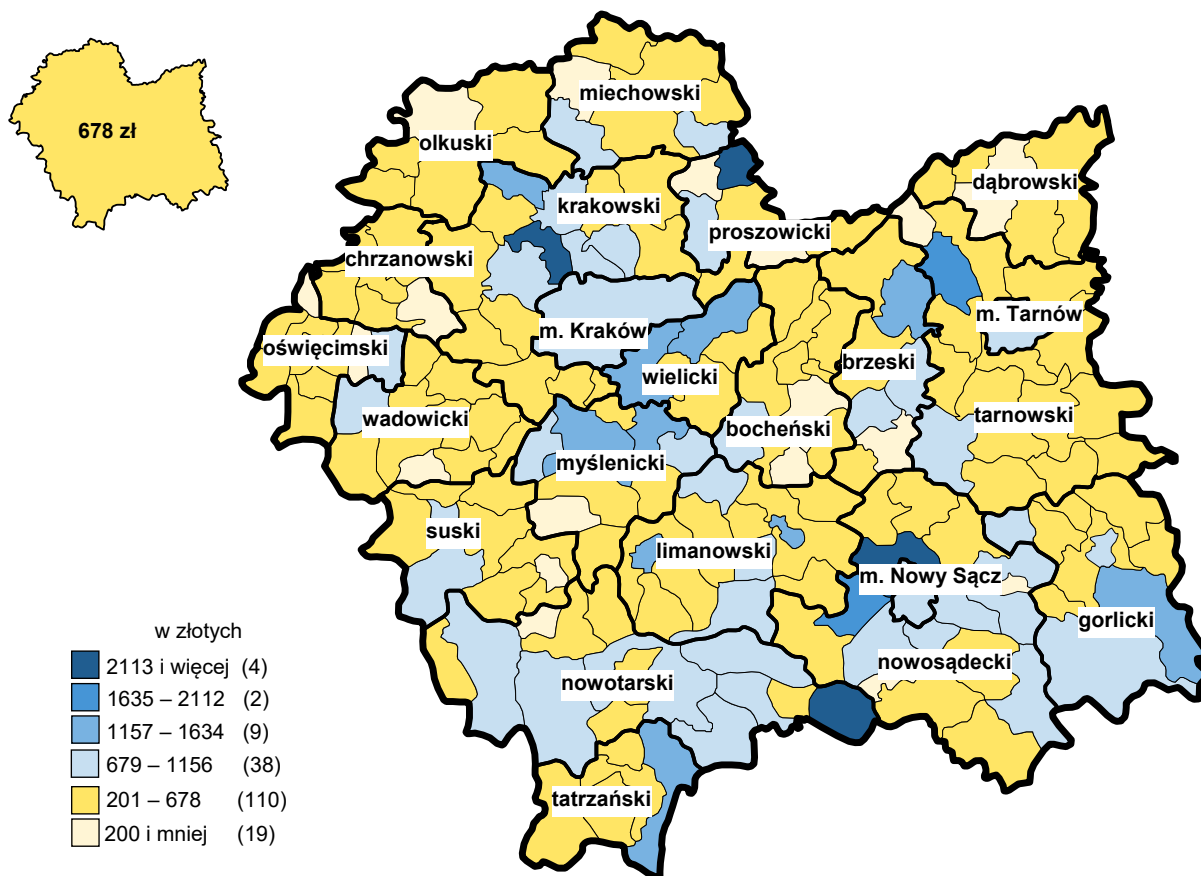
Mapa 53. Dochody własne na 1 mieszkańca gmin i miast na prawach powiatu w 2015 r.

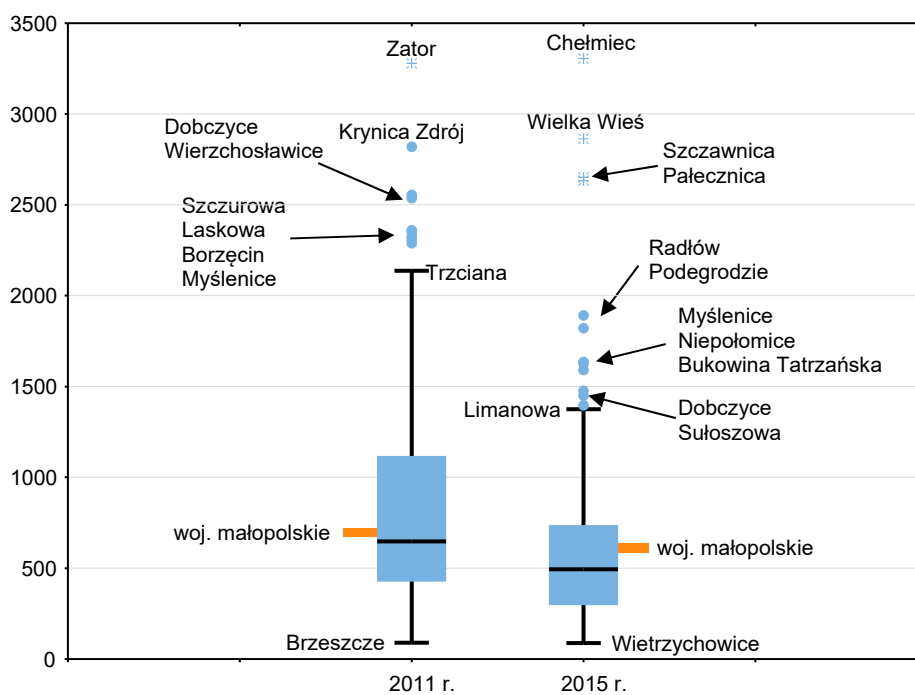
Wykres 167. Zróżnicowanie dochodów własnych na 1 mieszkańca

Mapa 54. Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca gmin i miast na prawach powiatu w 2015 r.

Wykres 168. Zróżnicowanie wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca

4. OBSZARY PROBLEMOWE ⁷⁹

Obszary problemowe

Uwzględniając poziom życia ludności, zasięg ubóstwa beneficjentów oraz liczbę ubogich beneficjentów wyodrębniono obszary problemowe, które obejmują:

- 23 gminy w najtrudniejszej sytuacji, z poziomem życia poniżej przeciętnego w województwie, wysokim zasięgiem ubóstwa beneficjentów (powyżej 6,2%) oraz wysoką liczbę ubogich beneficjentów (powyżej 890 osób),
- 21 gmin z trudną sytuacją, z poziomem życia poniżej przeciętnego w województwie, wysokim zasięgiem ubóstwa beneficjentów (powyżej 6,2%) oraz z liczbą ubogich beneficjentów poniżej 890,
- 14 gmin z poziomem życia poniżej przeciętnego w województwie, zasięgiem ubóstwa beneficjentów nie najwyższym, ale powyżej przeciętnego w województwie (od 4,2% do 6,2%) i z liczbą ubogich beneficjentów powyżej 555 osób (co oznacza udział ubogich beneficjentów w ogólnej liczbie ubogich beneficjentów w województwie powyżej 0,40).

oraz gminy wymagające monitoringu:

- 27 gmin z poziomem życia powyżej przeciętnego, ale także z zasięgiem ubóstwa beneficjentów powyżej przeciętnego (od 4,2%),
- 18 gmin z poziomem życia poniżej przeciętnego i z zasięgiem ubóstwa beneficjentów nie najwyższym, ale powyżej przeciętnego w województwie (od 4,2% do 6,2%) i z niską liczbą ubogich beneficjentów do 555 osób.

Obszar problemowy objął łącznie 58 gmin, do których zaliczono 46 gmin wiejskich i 12 gmin miejsko-wiejskich. W porównaniu z 2013 r. (pierwszy rok wyodrębnienia obszarów problemowych), w 2015 r. dodatkowo 9 gmin zaliczono do obszarów problemowych. Gminy Kamionka Wielka i Łososina Dolna w powiecie nowosądeckim, Raba Wyżna i Szaflary w powiecie nowotarskim, Stryszawa w suskim, Lisia Góra w tarnowskim, Brzeźnica w wadowickim i gm. Gnojnik w powiecie brzeskim zwiększyły w 2015 r. liczbę gmin obszarów problemowych w swoich powiatach. W powiecie olkuskim (gm. Klucze) i w powiecie wadowickim (gm. Brzeźnica) w 2015 r. po raz pierwszy wyodrębniono po jednej gminie obszarów problemowych. W gminie Raba Wyżna i Brzeźnica przyczyną zakwalifikowania ich do obszarów problemowych był obserwowany w 2015 r. wzrost liczby ubogich i zasięgu ubóstwa. W pozostałych omawianych gminach obserwowano spadek liczby ubogich beneficjentów i zasięgu ubóstwa beneficjentów, jednak wolniejsze tempo tego spadku w relacji do pozostałych gmin województwa małopolskiego było przyczyną zakwalifikowania ich w 2015 r. do obszarów problemowych. Dodać należy, że gm. Szaflary i gm. Raba Wyżna należały zarówno w 2013 r. jak również w 2015 r. do III grupy warunków życia, natomiast w pozostałych gminach obserwowano spadek z grupy II do grupy III.

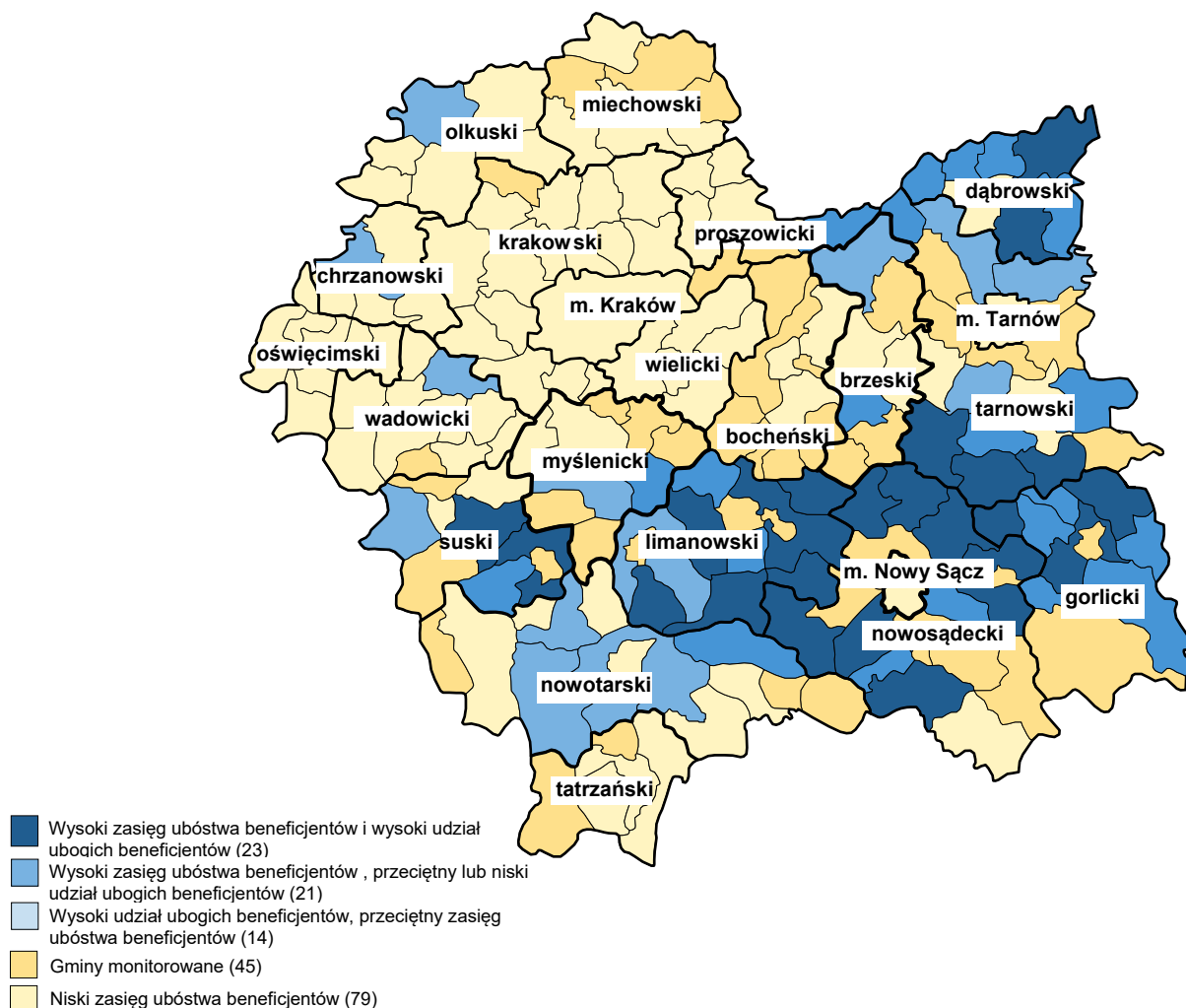
Spadek liczby ubogich beneficjentów oraz zasięgu ubóstwa beneficjentów w 9 gminach, które w 2013 r. zaliczono do obszaru problemowego, spowodował wyeliminowanie ich z tych obszarów w 2015 r. (m. Gorlice, gm. Słaboszów w powiecie miechowskim, gm. Lubeń w powiecie myślenickim, gm. Łabowa i gm. Podegrodzie w powiecie nowosądeckim, gm. Lipnica Wielka w powiecie

⁷⁹ Użyte w opisie pojęcia: ubogie gospodarstwa domowe i ubodzy beneficjenci dotyczą gospodarstw i osób korzystających z pomocy społecznej, czyli gospodarstw i osób ubóstwa ustawowego rejestrowanego - Patrz uwagi metodyczne str. 43.

nowotarskim oraz trzy gminy w powiecie tarnowskim - gm. m-w Tuchów, gm. Radłów, gm. Szerzyny). W niektórych z nich obserwowano równocześnie poprawę warunków życia (przesunięcie do wyższej grupy warunków życia). Gminy Zawoja w powiecie suskim, która była obszarem problemowym w 2013 r. nie zakwalifikowano do obszaru w 2015 r. ze względu na zmianę grupy warunków życia z III na II. Omawiane gminy, pomimo nie włączenia ich do obszaru problemowego, wymagają dalszego monitoringu.

W gminach obszarów problemowych mieszkało 54,9 tys. osób ubogich beneficjentów, a ich udział w ogólnym ubogich beneficjentów województwa stanowił blisko 40%. W porównaniu z 2013 r. liczba ubogich beneficjentów zmniejszyła się o ponad 13%.

Mapa 55. Identyfikacja obszarów problemowych w 2015 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPiPS.

Gminy zidentyfikowane jako obszary problemowe położone były:

- w południowo-wschodniej części województwa, a w szczególności
 - większość gmin powiatu limanowskiego (za wyjątkiem Limanowej, gminy miejskiej Mszana Dolna i gminy wiejskiej Tymbark),
 - większość gmin powiatu nowosądeckiego (za wyjątkiem Grybowa, gmin miejsko-wiejskich Krynica-Zdrój i Muszyna oraz gmin wiejskich: Chełmiec, Łabowa, Podegrodzie, Nawojowa),
 - większość gmin powiatu gorlickiego za wyjątkiem Gorlic oraz gminy wiejskiej Uście Gorlickie,

- ponad połowa gmin powiatu tarnowskiego,
 - blisko połowa gmin powiatu suskiego.
 - w północnej części województwa
 - znakomita większość gmin powiatu dąbrowskiego za wyjątkiem gminy wiejskiej Olesno,
 - w powiatach: brzeskim, nowotarskim, myślenickim w bliskim położeniu gmin w trudnej sytuacji powiatów wymienionych dotychczas,
 - pozostałe pojedyncze gminy w powiecie proszowickim, chrzanowskim, olkuskim i wadowickim.
- Gminy, które powinny być monitorowane położone są w bliskim sąsiedztwie gmin obszaru problemowego i skupione głównie w południowej i północno wschodniej części województwa.

W gminach obszarów problemowych obserwuje się kumulacje większości negatywnych czynników. W tych gminach mieszkało 689,9 tys. ludności z udziałem ludności wiejskiej wynoszącym 86,4%. Gminy obszarów problemowych położone w południowej części województwa zaliczono do zaludniających się, młodych demograficznie. Natomiast w gminach położonych w części północnej następuje depopulacja z relatywnie szybkim demograficznym starzeniem się ludności⁸⁰.

Wśród ludności obszarów problemowych na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadały 86 osoby w wieku nieprodukcyjnym, podczas gdy wskaźnik obciążenia demograficznego w województwie małopolskim kształtował się na poziomie 60 osób.

W omawianych gminach, w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń poza sześcioma gminami (w gminach wiejskich: Kamionka Wielka, Klucze, Stryszawa, Brzeźnica i w gminie miejsko-wiejskiej Chrzanów) nie przekraczał przeciętnego wskaźnika wojewódzkiego (47,9% w 2014 r.), a udział bezrobotnych poza 15 gminami był wyższy niż przeciętny w województwie (5,7%). Sytuacja materialna mieszkańców obszarów problemowych była gorsza niż pozostałych mieszkańców województwa. Zarówno mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń, jak i mediana przychodów rocznych z tytułu emerytury lub renty, dla gmin (poza gminą miejsko-wiejską Chrzanów i wiejską Klucze) nie przekraczała średniej wojewódzkiej.

Niski dochód ubogich gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej lub jego brak to konsekwencja niskich dochodów własnych pracujących i emerytów. W większości niskie dochody własne pracujących i emerytów przekraczały jednak kryterium przyznawania pomocy społecznej, ale nie były wystarczające na utrzymanie wieloosobowych ubogich gospodarstw domowych. Istniała potrzeba podziału tych dochodów na wszystkie osoby wchodzące w skład ubogich gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej, w tym na dzieci i młodzież do 17 lat, na osoby bezrobotne i bierne zawodowo. Niskie dochody ubogich gospodarstw były łagodzone między innymi zasiłkami rodzinnymi na dzieci. Większość gospodarstw wielodzietnych pozostawała jednak nadal w sferze ubóstwa ustawowego rejestrowanego, a zasiłki tylko obniżały głębokość ubóstwa w tych gospodarstwach.

Dochody własne gmin uzależnione od poziomu aktywności gospodarczej i kondycji ekonomicznej lokalnych przedsiębiorstw w znakomitej większości gmin obszarów problemowych były niższe od wartości przeciętnej dla województwa małopolskiego.

⁸⁰ Patrz Mapa 39 i Mapa 42 – str. 222 i str. 224.

Opisane zjawiska warunkujące zubożenie społeczeństwa mają odzwierciedlenie w strukturze społeczno-ekonomicznej gospodarstw i osób sfery ubóstwa rejestrowanego.

Charakterystyka ubogich gospodarstw domowych obszarów problemowych (Schemat 2):

- dominacja ubogich gospodarstw wieloosobowych (75,0%), ubogie gospodarstwa jednoosobowe stanowiły 25,0% ogółu ubogich gospodarstw. Ubogie gospodarstwa jednoosobowe, to gospodarstwa w głównej mierze osób w wieku produkcyjnym (ponad 87%),
- ubogie gospodarstwa wielodzietne z 3 i większą liczbą dzieci na utrzymaniu stanowiły blisko 36%, ubogie gospodarstwa z dwójką dzieci na utrzymaniu stanowiły ponad 28%, a z jednym dzieckiem na utrzymaniu blisko 21% ogółu ubogich wieloosobowych gospodarstw. Blisko 15% wieloosobowych ubogich gospodarstw nie miało dzieci na utrzymaniu. Przeciętnie na jedno ubogie wieloosobowe gospodarstwo obszaru problemowego przypadało 4,48 osoby (przeciętna liczba osób w ubogim wieloosobowym gospodarstwie w województwie – 4,14 osoby),
- udział ubogich gospodarstw osób samotnie wychowujących dzieci w ogólnej liczbie ubogich gospodarstw wieloosobowych z dziećmi na utrzymaniu wynosił ponad 14%,
- dla blisko 47% ubogich gospodarstw głównym źródłem utrzymania były niezarobkowe źródła, w blisko 39% praca, a blisko 15% gospodarstw pozostawało na utrzymaniu.

Charakterystyka osób ubogich obszarów problemowych (Schemat 3):

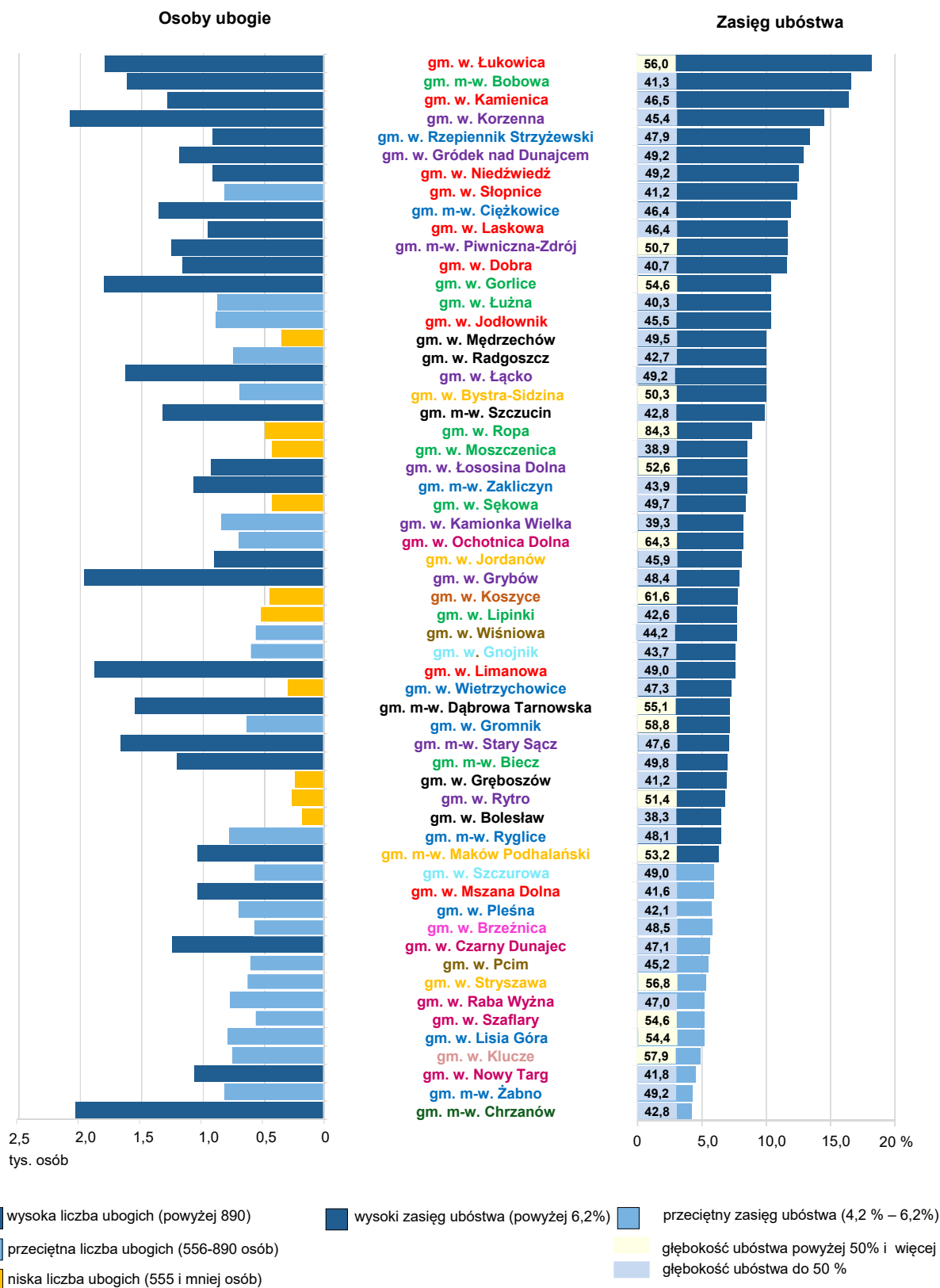
- udział dzieci i młodzieży do lat 17 stanowił 44,0% ogółu ubogich w tych gminach z dominacją dzieci w wieku 7-12 lat (16,5% ogółu ubogich) i dzieci w wieku 3-6 lat (9,3% ogółu ubogich),
- osoby ubogie w wieku produkcyjnym stanowiły ponad połowę ogółu ubogich z wyraźną dominacją osób z wykształceniem niższym niż średnie (ponad 39% ogółu ubogich) oraz z wyraźną dominacją osób niepracujących - bezrobotnych i biernych zawodowo (blisko 40% ogółu ubogich). Barię podjęcia pracy oprócz sytuacji gospodarczej mógł być niski poziom wykształcenia związany z ich niskimi kwalifikacjami. Przyczyną ograniczenia aktywności zawodowej mogła być długotrwała choroba lub niepełnosprawność, także w większości przypadków potrzeba sprawowania opieki nad dziećmi,
- udział osób ubogich w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ubogich omawianych gmin stanowił ponad 2%,
- udział ubogich osób chorych w ogólnej liczbie ubogich w gminach obszarów problemowych stanowił ponad 20%, a udział niepełnosprawnych ponad 8%.

Potwierdzeniem przedstawionej sytuacji gospodarstw i osób ubogich były powody przyznania pomocy: brak pracy, problemy zdrowotne oraz sprawy rodzinne. Pomoc udzielana była również z powodu występowania w gospodarstwach domowych alkoholizmu i przemocy w rodzinie.

W gminach obszarów problemowych ogółem, zasięg trwałego korzystania z pomocy społecznej jest blisko 2-krotnie wyższy niż przeciętnie w województwie małopolskim.

Głębokość ubóstwa, w gminach obszarów problemowych wahała się od 38,3% w gm. Bolesław (powiat dąbrowski) do 84,3% w gm. Ropa (powiat gorlicki). Znaczną głębokość ubóstwa przekraczającą 52,9% odnotowano również w gminach: Ochotnica Dolna i Szaflary (powiat nowotarski), Koszyce (powiat proszowicki), Gromnik i Lisia Góra (powiat tarnowski), Klucze (powiat olkuski), Maków Podhalański i Stryszawa (powiat suski), Łukowica (powiat limanowski), Dąbrowa Tarnowska (powiat dąbrowski), Gorlice (powiat gorlicki).

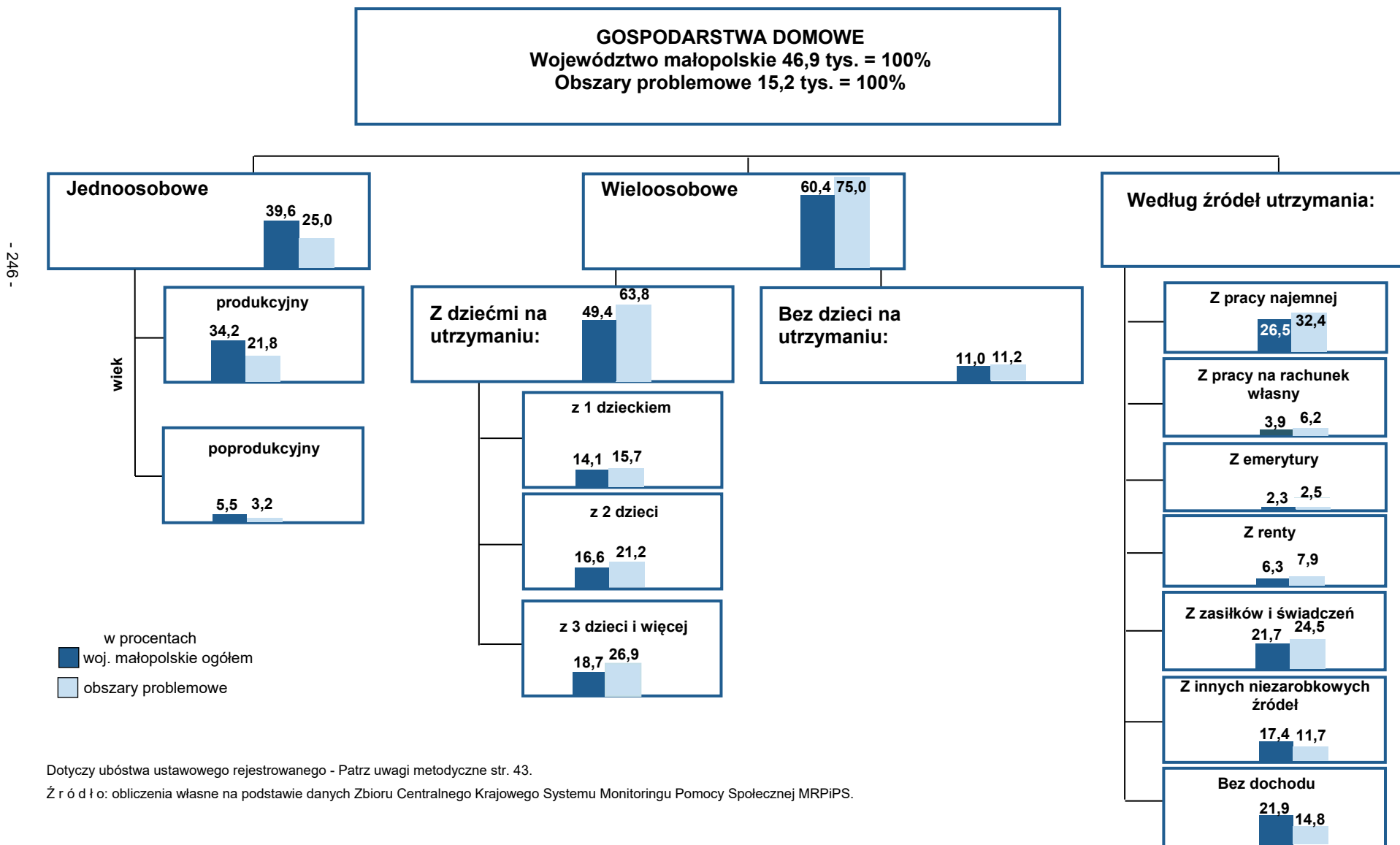
Wykres 169. Gminy^a zidentyfikowane jako obszary problemowe w 2015 r.

^a Kolory nazw gmin oznaczają przynależność do tego samego powiatu.

Powiaty: brzeski, chrzanowski, dąbrowski, gorlicki, limanowski, miechowski, nowosądecki, nowotarski, olkuski, proszowicki, suski, tarnowski, wadowicki

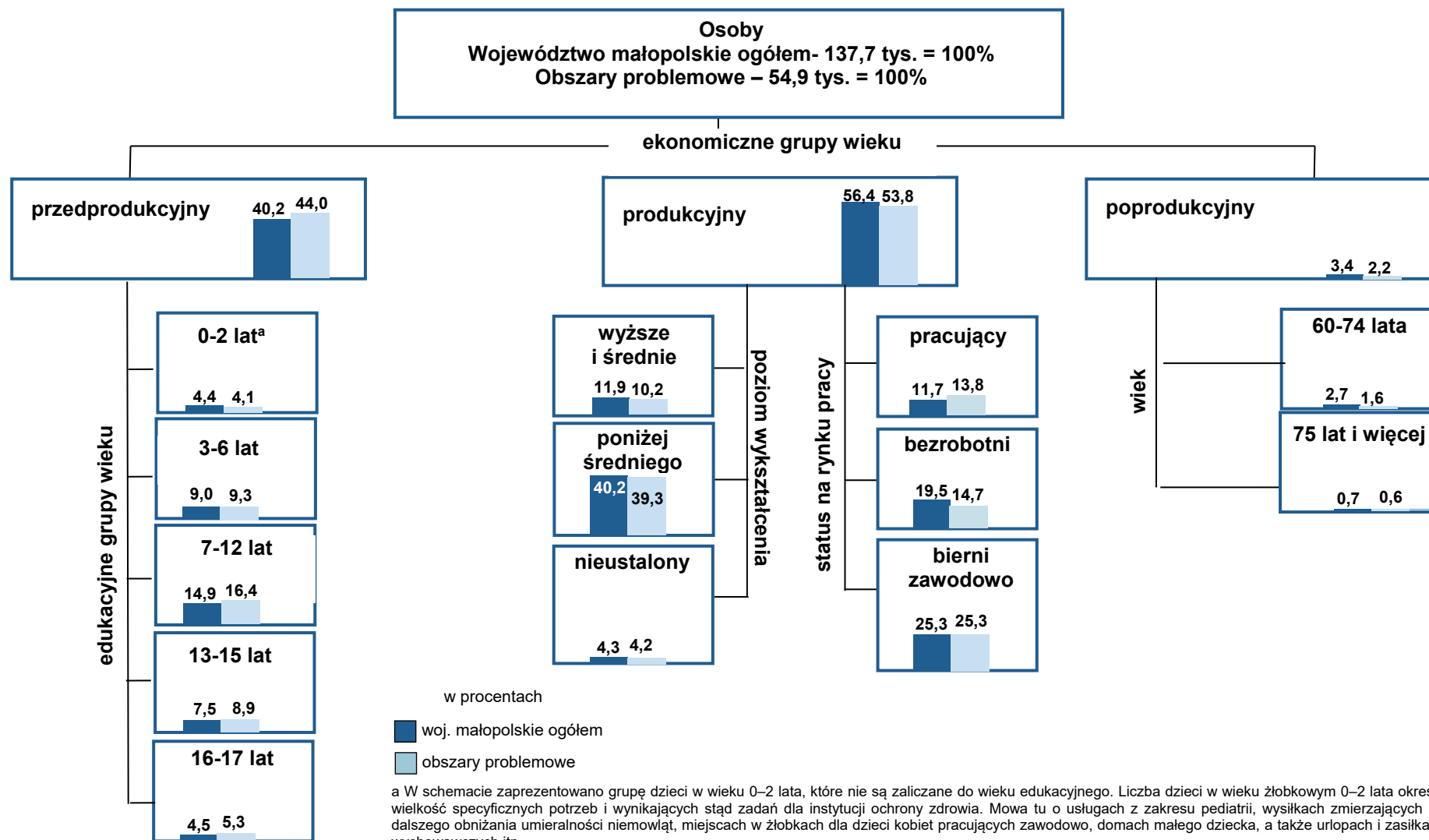
Schemat 2. Identyfikacja ubogich gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej w województwie małopolskim ogółem i w obszarach problemowych w 2015 r.

Dotyczy ubóstwa ustawowego rejestrowanego - Patrz uwagi metodyczne str. 43.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPIPS.

Schemat 3. Identyfikacja ubogich beneficjentów w województwie małopolskim ogółem i w obszarach problemowych w 2015 r.

Dotyczy ubóstwa ustawowego rejestrowanego – Patrz uwagi metodyczne str. 43.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MRPIPS.

PODSUMOWANIE

Poziom życia ludności uzależniony jest od struktur społeczno-ekonomicznych ludności, które są efektem zachodzących procesów demograficznych.

W województwie małopolskim w latach 2011-2015 odnotowano wzrost liczby ludności oraz zwiększenie udziału ludności zamieszkującej obszary wiejskie. Tempo przyrostu ludności z roku na rok było coraz wolniejsze. W końcu 2015 r. województwo liczyło 3 372,6 tys. osób, w tym na wsi mieszkało 1 737,7 tys. osób (ponad 51% ogółu ludności).

Województwo małopolskie znalazło się obok województwa pomorskiego i wielkopolskiego w grupie województw aktywnych demograficznie, zaludniających się. Wzrost liczby ludności był konsekwencją dodatniego przyrostu naturalnego przewyższającego dodatni przyrost migracyjny.

Pomimo korzystnego typu demograficznego, w województwie małopolskim utrzymuje się niekorzystna tendencja większości zjawisk kształtujących ruch naturalny. Dodatni przyrost naturalny, który był podstawowym czynnikiem warunkującym wzrost ludności, wykazywał tendencję malejącą (z wyjątkiem 2014 r.) na skutek obniżania się liczby urodzeń i wzrostu liczby zgonów. W 2015 r. przyrost naturalny był dodatni (3,3 tys.) lecz o ponad 1,5 razy niższy w porównaniu z 2011 r. Zgodnie z założeniami prognozy ruchu naturalnego, od 2025 r. w województwie małopolskim liczba zgonów przewyższy liczbę urodzeń, w związku z czym przyrost naturalny będzie osiągał wartości ujemne.

Niska liczba urodzeń od wielu lat nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń, o czym informuje współczynnik dzietności kobiet, który w 2015 r. wyniósł 1,32 (czwarta pozycja, po województwach pomorskim, mazowieckim i wielkopolskim).

Drugim ważnym czynnikiem warunkującym wzrost ludności było saldo migracji stałej, które od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie przyjmując wartości dodatnie (w 2015 r. wynosiło 3,1 tys. osób). Województwo małopolskie jest atrakcyjnym miejscem zamieszkania. Liczba mieszkańców, którzy przybyli z innych województw była wyższa od liczby mieszkańców opuszczających województwo (saldo migracji międzywojewódzkich wynosiło 3,8 tys. osób). Zmianie uległa tendencja w zakresie migracji zagranicznej. Po kilku latach przewagi imigrantów nad emigrantami, od 2013 r. saldo migracji zagranicznej przyjęło niekorzystne ujemne wartości i w 2014 r. wynosiło minus 0,6 tys. osób.

Podobnie jak w całym kraju, w województwie małopolskim z roku na rok obserwuje się powolny proces starzenia się mieszkańców, co jest efektem obniżenia się współczynnika dzietności i równoczesnego wydłużania życia. Spadek dzietności kobiet, skutkuje mniejszą liczbą urodzeń a wydłużanie się życia wzrostem liczby osób starszych. W 2015 r. przeciętny wiek mieszkańca województwa wynosił blisko 39 lata. Statystyczny mieszkaniec województwa małopolskiego był o ponad rok młodszy od mieszkańca kraju. Przeciętnie mieszkańcy miast województwa byli starsi o 3,5 roku od mieszkańców wsi. Średni wiek mieszkańców miast wynosił 40 lat.

Proces starzenia się ludności ma odzwierciedlenie w dynamicznej zmianie struktur ekonomicznych grup wieku ludności, spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i dalszego wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Pomimo tego zgodnie z typologią Osanna województwo małopolskie w 2015 r. znalazło się w grupie województw młodych demograficznie, w których udział dzieci i młodzieży (18,9%) przekraczał przeciętny udział w kraju, a udział ludności w wieku 65 lat i więcej (15,3%) był niższy.

Niekorzystnemu zmniejszaniu się udziału liczby ludności w wieku produkcyjnym (w 2015 r. - 62,5%) nie towarzyszył proces starzenia się zasobów pracy. W najbliższych latach nadal zmniejszać się będzie liczba ludności w wieku produkcyjnym. Rozpocznie się proces starzenia zasobów siły roboczej, który w kolejnych latach może przyspieszać, nastąpi wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym przy równoczesnym ubytku ludności w wieku produkcyjnym mobilnym.

W przyszłości obserwowane procesy demograficzne, coraz niższa liczba zawieranych małżeństw, niższa dzietność potęgowana utrzymującym się wysokim poziomem emigracji młodych mieszkańców województwa za granicę, trwający proces starzenia się społeczeństwa będą zmniejszać podaż siły roboczej na rynku pracy.

Dobrobyt społeczeństwa jest także uzależniony od poziomu aktywności gospodarczej. W 2014 r. wartość wytworzonego produktu krajowego brutto w województwie małopolskim w cenach bieżących wynosiła 134,0 mld zł, a wzrost PKB w cenach stałych w porównaniu do 2010 r. wyniósł 13,0% (w kraju 11,8%). Jednym z podstawowych mierników określających rozwój społeczno-ekonomiczny regionu jest wielkość produktu krajowego brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca, który w województwie małopolskim w 2014 r. wynosił 39,8 tys. zł (w kraju 44,7 tys. zł). Województwo w 2014 r. znajdowało się na siódmym miejscu pod względem wielkości PKB na 1 mieszkańca.

Poziom PKB na 1 mieszkańca pozostaje w ścisłej zależności z liczbą podmiotów przypadających na 10 tys. ludności. W 2015 r. wskaźnik wynosił 1 079 podmioty, co lokowało województwo na siódmym miejscu w kraju.

Działalność gospodarcza kształtowała sytuację na rynku pracy. W 2015 r. liczba pracujących w województwie małopolskim wynosiła 1 321,9 tys. osób i w porównaniu ze stanem z 2011 r. wzrosła o 6,5% przede wszystkim ze względu na zmiany w liczbie pracujących w podmiotach poza rolnictwem indywidualnym. W 2015 r. udział pracujących w rolnictwie indywidualnym w populacji ogółem w województwie małopolskim wynosił 20,4%. W ostatnim pięcioleciu widać wyraźne przyspieszenie wzrostu liczby pracujących poza rolnictwem indywidualnym, w tempie szybszym niż w skali kraju.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie małopolskim w całym okresie 2011-2015 w relacji do średniej krajowej była niższa. W ostatnich latach ta różnica zmniejszała się (w województwie stopa bezrobocia spadała wolniej niż w skali kraju) i na koniec 2015 r. wynosiła 8,3%. Po obserwowanym wzroście liczby bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy w latach 2012, 2013 w kolejnych latach nastąpił wyraźny spadek liczby bezrobotnych o ponad 27% do 119,6 tys. osób w końcu 2015 r. Równocześnie ze zmianą liczby bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy zmieniła się ich struktura według wieku oraz według poziomu wykształcenia.

W porównaniu z 2011 r. zbiorowość bezrobotnych w wieku 55+ zwiększyła się i w końcu 2015 r. liczyła 18,3 tys. We wszystkich innych grupach wieku zanotowano w tym okresie spadek liczby bezrobotnych, największy w grupie bezrobotnych 18-24-latków.

W 2015 r. wśród bezrobotnych ponad 21% posiadało wykształcenie nie wyższe niż gimnazjalne, najmniejszy udział miały osoby z wyższym wykształceniem ponad 15%. W obydwu grupach od lat utrzymuje się tendencja wzrostowa.

Konsekwencją dysproporcji społeczno-gospodarczych było zróżnicowanie zamożności mieszkańców w tym zróżnicowanie poziomu dochodów, struktury źródeł utrzymania, poziomu i struktury wydatków oraz warunków mieszkaniowych. Na poprawę zamożności mieszkańców

wyrażającą się wzrostem zarówno dochodów jak i wydatków miała wpływ obserwowana w latach 2011-2015 poprawa sytuacji ekonomicznej w województwie (wzrost PKB, zmniejszenie się w ostatnich dwóch latach stopy bezrobocia, wzrost realnej wartości wynagrodzeń i świadczeń emerytalno rentowych).

W 2015 r. w porównaniu z 2011 r. sytuacja materialna gospodarstw domowych w województwie małopolskim poprawiła się. Gospodarstwa domowe osiągały wyższe dochody. Dochód rozporządzalny, który ma wpływ na poziom życia członków gospodarstw domowych kształtował się na poziomie 1 305 zł na osobę i wzrósł w stosunku do 2011 r. nominalnie o 12,9%, a realnie o 9,0%. W dochodzie rozporządzalnym dominowały dochody z pracy najemnej (blisko 54%), udział dochodów ze świadczeń społecznych w tym emerytur, rent wynosił blisko 30%, dochody z pracy na własny rachunek poza rolnictwem stanowiły blisko 10% ogólnych dochodów, a z gospodarstwa rolnego ponad 2%. W latach 2011-2015 systematycznie wzrastała nadwyżka dochodów nad wydatkami.

W 2015 r. podobnie jak w latach poprzednich obserwowano poprawę wyposażenia gospodarstw w dobra trwałego użytkowania.

W roku 2015 utrzymała się tendencja wzrostu odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako raczej dobrą albo bardzo dobrą (30,0% gospodarstw domowych wobec 27,4% w 2014 r.) oraz obniżania się odsetka gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą (12,7% wobec 15,7% w 2014 r.).

Pomimo poprawy przeciętnej sytuacji materialnej gospodarstw w województwie małopolskim ich dochód, nie zawsze zapewniał ekonomiczne bezpieczeństwo. Obserwowano wzrost zasięgu ubóstwa ekonomicznego niezależnie od przyjętej granicy ubóstwa, a tempo zmian było wyższe niż w kraju. W województwie małopolskim poziom ubóstwa ekonomicznego w latach 2011-2014 niezależnie od przyjętej granicy ubóstwa kształtował się korzystniej niż przeciętnie w kraju, a w 2015 r. każdy rodzaj zasięgu ubóstwa był wyższy niż przeciętnie w kraju.

Lepsze warunki życia ludności to również coraz wyższy poziom oferowanych usług między innymi w zakresie transportu, edukacji, gospodarki komunalnej i kultury.

W przekroju powiatów, a tym bardziej gmin widoczne były duże różnicowania przestrzenne warunków życia. Różnicowania te wynikały z położenia w strefie oddziaływania miast, bliskiego położenia względem szlaków komunikacyjnych, atrakcyjnego krajobrazu.

Poziom życia ludności, znacznie wyższy niż przeciętnie w województwie, występował w miastach na prawach powiatu. W powiatach tych, a zwłaszcza w Krakowie, odnotowano znacznie wyższy poziom aktywności gospodarczej z dużym udziałem sektora usług. W Krakowie liczba podatników osiągających przychody z tytułu wynagrodzeń w relacji do osób w wieku produkcyjnym lokowała miasto wśród wszystkich powiatów na trzecim miejscu w województwie, przy równoczesnej najniższej stopie bezrobocia i stosunkowo wysokich wynagrodzeniach pracowników. Wszystkie wymienione czynniki miały wpływ na wyższy poziom życia mieszkańców. Kraków jest miastem atrakcyjnym turystycznie, przyciągającym turystów krajowych i zagranicznych, co ma również duży wpływ na rozwój miasta. Dobre warunki życia w Krakowie są powodem napływu nowych mieszkańców, ale równocześnie część mieszkańców migruje do podmiejskich miejscowości. Otoczenie miasta to głównie miejsce zamieszkania, praca i usługi znajdują się w mieście, co powoduje

wzrost ruchu drogowego. Dojazdy do pracy ulegają wydłużeniu i to jest niedogodnością życia mieszkańców.

Korzystne warunki życia występowały w gminach otoczenia Krakowa, tj. powiatów: wielickiego, krakowskiego, bocheńskiego i myślenickiego, powiatów zachodniej części województwa - oświęcimskiego i olkuskiego oraz powiatu turystycznego - tatrzańskiego. Liczba podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń ze stosunku pracy na 1 tys. w wieku produkcyjnym w większości omawianych powiatów, za wyjątkiem tatrzańskiego i myślenickiego, była wyższa niż przeciętna w województwie małopolskim (479 osób). W powiecie wielickim i krakowskim oraz w powiatach położonych w zachodniej części województwa: oświęcimskim i chrzanowskim mediana rocznych przychodów uzyskanych z wynagrodzeń przekraczała przeciętną wojewódzką. W większości omawianych powiatów (oprócz powiatu myślenickiego) udział osób w gospodarstwach domowych z dochodami na osobę poniżej kryterium dochodowego przyznania pomocy społecznej był niższy niż przeciętny w województwie małopolskim (4,1%).

Warunki życia gorsze niż przeciętne w województwie występowały w większości gmin wschodniej i południowej części województwa oraz w gminach rolniczych północnej części województwa małopolskiego.

Wśród nich wyodrębniono 58 gmin stanowiących obszary problemowe, w których stwierdzono zasięg ubóstwa rejestrowanego⁸¹ powyżej przeciętnego w województwie przy równoczesnym niskim rozwoju społeczno-ekonomicznym. Gminy zaliczone do obszarów problemowych zlokalizowane były w powiatach: nowosądeckim, limanowskim, suskim, gorlickim, tarnowskim i dąbrowskim. Do obszarów problemowych zaliczono także gminy sąsiadujące z wyżej wymienionymi powiatami, pojedyncze gminy powiatów położonych w północnej części województwa oraz gminę m-w Chrzanów.

W porównaniu z 2013 r. (pierwszy rok wyodrębnienia obszarów problemowych), w 2015 r. dodatkowo 9 gmin zaliczono do obszarów problemowych. Przyczyną zakwalifikowania 7 gmin do obszarów problemowych było wolniejsze tempo spadku liczby ubogich beneficjentów i zasięgu ubóstwa beneficjentów w relacji do pozostałych gmin województwa, a jedynie w dwóch gminach przyczyną był wzrost liczby ubogich i zasięgu ubóstwa.

W porównaniu z 2013 r. 10 gmin, zaliczonych do obszarów problemowych nie zostało zakwalifikowanych do tego obszaru w 2015 r. Przyczyną wyeliminowania tych gmin z obszaru problemowego w znakomitej większości był spadek liczby ubogich beneficjentów oraz zasięgu ubóstwa beneficjentów, dodatkowo w niektórych z nich obserwowano równocześnie poprawę warunków życia (przesunięcie do wyższej grupy warunków życia). Omawiane gminy, pomimo nie włączenia ich do obszaru problemowego, wymagają jednak dalszego monitoringu.

W gminach obszarów problemowych obserwuje się kumulację większości negatywnych czynników. W tych gminach mieszkało 689,9 tys. ludności z udziałem ludności wiejskiej wynoszącym 86,4%. Gminy obszarów problemowych położone w południowej części województwa zaliczono do zaludniających się, młodych demograficznie. Natomiast w gminach położonych w części północnej następuje depopulacja z relatywnie szybkim demograficznym starzeniem się ludności⁸².

⁸¹ Patrz uwagi metodyczne str. 43.

⁸² Patrz Mapa 39 i Mapa 42 – str. 222, str. 224.

Wśród ludności obszarów problemowych na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadają 86 osoby w wieku nieprodukcyjnym, podczas gdy wskaźnik obciążenia demograficznego w województwie małopolskim kształtował się na poziomie 60 osób.

W gminach omawianej grupy mieszkało 54,9 tys. osób ubogich korzystających z pomocy społecznej, a ich udział w ogólnym ubogich beneficjentów województwa stanowił blisko 40%. W porównaniu z 2013 r. liczba ubogich beneficjentów zmniejszyła się o ponad 13%.

Uboży beneficjenci skupieni byli w gospodarstwach wieloosobowych (75,0% ogółu ubogich gospodarstw) w znakomitej większości z dziećmi na utrzymaniu. Ponad 60% z nich pozostawała bez dochodu lub utrzymywała się z niezarobkowych źródeł utrzymania.

W gminach obszarów problemowych uboży beneficjenci w wieku produkcyjnym stanowili ponad połowę ogółu ubogich beneficjentów, dzieci i młodzież w wieku do 17 lat 44,0%, a uboży w wieku poprodukcyjnym 2,0%. Osoby w wieku produkcyjnym to w większości osoby niepracujące (bezrobotni i bierni zawodowo). Bariery podjęcia pracy oprócz sytuacji gospodarczej mógł być niski poziom wykształcenia związany z ich niskimi kwalifikacjami. Przyczyną ograniczenia aktywności zawodowej mogła być długotrwała choroba lub niepełnosprawność, a także potrzeba sprawowania opieki nad dziećmi.

W gminach obszarów problemowych obserwuje się w większości niezadowalającą dostępność usług społecznych, w tym edukacyjnych i w zakresie ochrony zdrowia. W grupie tych gmin niekorzystne zjawiska społeczno-gospodarcze obserwuje się od wielu lat, co prowadzi do utrwalenia korzystania z pomocy społecznej. W gminach obszarów problemowych ogólnie, zasięg trwałego korzystania z pomocy społecznej był blisko 2-krotnie wyższy niż przeciętnie w województwie małopolskim. Powolne tempo rozwoju tych gmin (w porównaniu do 2011 r. większość z nich charakteryzuje stabilność warunków życia) nie pozwala na istotną poprawę sytuacji. Przyczyną utrudniającą zmniejszenie poziomu zubożenia jest koncentracja osób ubogich na znacznym obszarze, również w gminach sąsiednich. Dochody własne gmin nie pozwalają na poprawę infrastruktury społecznej i na pomoc osobom, które znalazły się w trudnej sytuacji, co powoduje pogłębianie się problemów. Zatem gminy obszarów problemowych wymagają pomocy zewnętrznej.

Istotne jest skierowanie pomocy zewnętrznej do gmin młodych demograficznie. Dla większości dzieci, ostatecznym etapem edukacji jest poziom zasadniczy lub średni zawodowy. Niekorzystna struktura wykształcenia mieszkańców obszarów problemowych wynika z małej dostępności szkół ponadgimnazjalnych, niskich dochodów gospodarstw domowych, gorszego stanu oświaty oraz niedoceniaenia roli edukacji przez rodziców. Wzrost poziomu wykształcenia młodzieży, to jeden z czynników rozwoju gospodarczego.

W gminach obszarów problemowych zaliczanych do nieaktywnych demograficznie z ubytkiem ludności tempo starzenia mieszkańców jest szybsze, niż w pozostałych gminach. Ubożenie społeczeństwa tych gmin bez pomocy zewnętrznej będzie postępować. Obecni uboży niepracujący bez dochodów własnych, pozostawieni bez wsparcia zewnętrznego, po osiągnięciu wieku poprodukcyjnego w przyszłości będą nadal uboży. Ich trudną sytuację dodatkowo pogorszą problemy zdrowotne będące następstwem postępującego procesu starzenia się ludności. W tych gminach wystąpi potrzeba zabezpieczenia dostępności do odpowiednich usług dla ludzi w starszym wieku.

Załącznik 1. Wykaz cech diagnostycznych dla powiatów

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	2011	2015	Typ zmiennej ⁸³
ZASOBY LUDZKIE				
1	Współczynnik młodości	x	x	S
2	Odływ ludności do innych województw na 1 tys. ludności	x	x	D
3	Liczba zgonów osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności	x	x	D
4	Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	x	x ⁸⁴	S
5	Stopa bezrobocia rejestrowanego	x	x	D
6	Udział bezrobotnych długotrwale w ogólnej liczbie bezrobotnych	x	x	D
7	Udział bezrobotnych w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych	x	x	D
8	Liczba ofert pracy na 1 tys. zarejestrowanych bezrobotnych zarejestrowanych	x	x	S
AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA				
1	Liczba podmiotów na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	x	x	S
2	Udział podmiotów nowo zarejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	S
3	Udział spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	S
4	Udział spółek z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie spółek handlowych	x	x	S
5	Liczba podmiotów w II sektorze ekonomicznym (sekcje B, C, D, E, F) na 10 tys. ludności	x	x	S
6	Udział podmiotów III, IV, V sektora ekonomicznego w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	S
7	Udział podmiotów średnich i dużych w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	S
ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW				
1	Liczba mieszkańców placówek pomocy społecznej na 10 tys. ludności	x	x	D
2	Zasięg korzystania z pomocy społecznej osób ubogich	x	x	D
3	Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń	x	x ⁸⁵	S
4	Liczba osób na 1 mieszkanie	x	x	D
5	Korzystający z instalacji gazu w % ogółu ludności	x	x	S
6	Mieszkania oddane do użytkowania na 10 tys. ludności	x	x	S

⁸³ Typ zmiennej: S – stymulanta, D – destymulanta.

⁸⁴ Dane Ministerstwa Finansów - za 2014 r.

⁸⁵ J.w.

Załącznik 1. Wykaz cech diagnostycznych dla powiatów (dok.).

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	2011	2015	Typ zmiennej ⁸⁶
DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH				
1	Korzystający z noclegów na 1 tys. ludności	x	x	S
2	Liczba miejsc w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat	x	x	S
3	Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska na 1 mieszkańca	x	x	S
4	Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca	x	x	S
5	Wydatki na ochronę zdrowia w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S

Załącznik 2. Wykaz cech diagnostycznych dla gmin

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	2011	2015	Typ zmiennej ⁸⁷
1	Liczba podmiotów na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	x	x	S
2	Współczynnik młodości	x	x	S
3	Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym	x	x	S
4	Pracujący poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. ludności	x	x	S
5	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym	x	x	D
6	Liczba zgonów na 1 tys. ludności	x	x	D
7	Przeciętna liczba osób na 1 izbę	x	x	D
8	Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ² na 1 mieszkania	x	x	S
9	Mediana przychodów rocznych ogółem w zł	x	x ⁸⁸	S
10	Udział beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem		x	D
11	Dochody własne gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
12	Wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
13	Wydatki na transport, łączność, gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
14	Wydatki na oświatę i wychowanie w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
15	Wydatki na ochronę zdrowia w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S

⁸⁶ Typ zmiennej: S – stymulanta, D – destymulanta.⁸⁷ Typ zmiennej: S – stymulanta, D – destymulanta.⁸⁸ Dane Ministerstwa Finansów - za 2014 r.